ANUL X. SERIA II-a. - No 574

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 6 Decembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897; CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Scriitorul absolut

Din vremea naturalismului a rămas prin minţile amatorilor de literatură această imagine a scriitorului tip: un om teribil, care nu există decât pentru a observa, — şi: fără milă. Vede, înţelege, judecă, până 'n maţele sufletelor. Părinţi, soţie, amantă, amici, copii, îi sunt scriitorului materie brută de observare şi experimentare. Afurisit şi modern este tocmai, că nu numai observă, ci — experimentează, întinde curse nenorociţilor care idee n'au că sunt urmăriţi şi ispitiţi cu o turbare rece, ori în ce clipă. Descrieri clasice ale acestui tip care-şi scoate scrisul din observări şi experienţe de poliţist rabiat, se află în diverse locuri din răposatul Maupassant sau din eternul Bourget. Maupassant îşi desfăta pesimismul său naiv în constatarea, şi asupra lui însuşi, a cruzimii literatului pe atunci modern; iar Bourget se pregătea să descopere perversitatea spiritului ştiinţific, şi a întoarce lumea pe vechile căi bune ale duhului smerit în credinţa părintească.

Naturaliştii nu dispreţuiau vorba umflată: această închipuire de monstru „cu ochi grozavi" („l'oeil cruel" sau „implacable" al romancierului psiholog naturalist) a fost, exact,o tarasconadă literară de care lumea s'a potolit curând. Trebuiau să prinză de veste oamenii, că un romancier nu are ochiu mai rău nici gura mai rea decât semenii săi oricare în funcţiune de bârfire normală.

Filozofia romancierilor naturalişti era simplă şi populară: ea nu constata numai, ci se indigna, şi indignarea se întemeia pe judecăţi banale, pe morala omului de stradă.

De atunci judecata morală a cetitorului caşi a scriitorului, s'a complicat; fiindcă s'a divulgat, în sfârşit, ceva din înţelepciunea indulgentă şi voioasă a lui Renan sau Anatole France, dar şi din patetismul de dincolo de bine şi rău al lui Nietzsche. Această rafinare în ideile etice ale publicului, producător şi consumator de literatură, a lărgit pe încetul înţelegerea artistică a scriitorilor veniţi mai în urmă. Satira sumară a slăbit; s'au ridicat oarecare scrupule în privinţa simplistelor împărţiri a personajelor în radical simpatice şi radical antipatice. Literatura s'a făcut, aşa dar, gânditoare; şi-a fixat mândria în o mai vastă înţelegere a celor omeneşti. Nu uităm că, în sfere de pe de lături, se pregăteau în acelaş timp ortodoxii care aveau să izbucnească mai târziu, în triumfurile războiniciei naţionale şi sociale la care asistăm. Insă pe primul plan stăpâneau, fără îndoială, *intelectualii*, cum zicea titlul prefăcut mai apoi în batjocură; şi insistăm că acea stăpânire a făcut binele de a pune sfârşit gândirii simple şi confuze cu care se mulţumeau capetele literaţilor dela vremea romantică până la naturalism inclusiv. Anatole France a vorbit nedrept şi injurios de ideile lui Flaubert; totuşi trebue mărturisit, că sensibilitatea, uneori poate şi gustul bunului uriaş normand, se resimţeau de insuficienţa gândirii romantice şi post-romantice. Acel intermezzo al intelectualilor a debanalizat de sigur ideologiile literaţilor. Insă este iarăşi de neuitat, că soarta maliţioasă a vrut să păstreze în spiritul lui Anatole France, tocmai, nişte foarte simpliste idei şi gusturi, relativ la poezie, de exemplu, sau relativ la „gingăşii" şi „graţii" obligatoare esteticei romancierului.

Pe intelectuali vor să-i sfâşie, acum, diverse grupe de ortodoxii belicoase. Se înţelege că războinicia pură nu este eficace pe planul gândirii şi al gustului. Aceste domenii nu-şi pot găsi corectivele decât în ele însele, cu mijloace proprii. Pe orice poziţie a spiritului, şi pe acea a „scepticilor" (alt nume dat, vulgar, intelectualilor), se naşte un dogmatism, cărui, nelipsit, după un timp, i se opune o revoltă critică. Dogmatismul intelectualilor nu-şi putea găsi obiecţiile decât în sânul unei teorii. Cea mai hotărâtoare critică a ideologiilor literare moştenite, ne-a dat-o Paul Valéry. El a desgolit, cu subtilitate energică, diverse rudimentare confuzii în care, dela romantici, pluteşte comfortabil gândirea scriitorilor de literatură; el a lămurit limite, el a trezit ambiţii grele în spiritul lucrătorilor literari. Acestora, Valéry le-a deschis o critică nouă a situaţiei lor tradiţionale în cuprinsul total al spiritului, desvelindu-le posibilităţi şi obligaţii de o treaptă care semnifică negarea foarte consequentă a conceptului practic-şcolăresc al literaturii.

Acestea se întâmplă în regiunile nezgomotoase ale vieţii literare. Pe piaţa mare, fireşte, se aud numai acele apucături războiniceşti de care am vorbit adineaori. Rămâne de spus că, prin aceste avânturi de spontaneitate absolută, deslegată adică de controlul dificil al autorităţii mintale superioare, se revalorizează credinţa romantică în libertatea fără jenă a individului, cum se zice, creator; aşa încât iarăşi ajungem la dogma după care scriitorul se va defini: domnul care nu citeşte. — Involuntar citeşte ce singur scrie. Insă nu se reciteşte.

Intervine aici un amănunt de regim capitalist (sau socialist?): idealul vrea ca fiecare individ să fie deprins a nu executa decât o singură operaţie cât mai bine izolată. Astfel scrisul caută a evita cetitul, cât se poate. Acesta e, mi se pare, înţelesul mai preciz a ceea ce, în vocabularul profesional al literatului se numeşte: a-şi face mâna. Pompezi, adică, direct din viaţă, şi scrii cât se poate mai neîntrerupt. Prin urmare: din pompa vieţii, cât mai direct în condei. Insă, fatal: nu scrii numai din viaţă chiar, ci din reminiscenţele lecturilor devorate sub pupitru în ani de studii liceale foarte capricios configurate, la care unii adaogă, în ani mai maturi, lecturi recomandate de oracolul librar.

Scrisul pe necititele (a celui ce nu citeşte pe alţii şi nu se reciteşte) îşi dă, fireşte, roadele cele mai vizibile în foileton şi în cronică. Ceva mai multă atenţie le descopere în sfânta poezie însăşi. Clişeul biruie toate vicleşugurile versului.

PAUL ZARIFOPOL

Céline Emilian — Avânt

PREMIUL „REMARQUE"

„Intoarcerea de pe front"

Răspândirea de care s'a bucurat ultimul roman al lui Erich Maria Remarque „Intoarcerea de pe front" ne-a îndemnat să întreprindem printre cititorii şi admiratorii acestei opere o cercetare menită să pună în evidenţă însuşirile care i-au asigurat succesul. Cititorii aveau să răspundă la următoarele întrebări:

1) Ce calităţi are „Intoarcerea de pe front" şi care sunt motivele ce au făcut ca acest roman să pătrundă atât de adânc în massele populare?

2) Care este pasajul ce v'a impresionat mai mult şi din ce cauză?

Din răspunsurile primite a fost distinsă cu premiul I lucrarea d-lui Colonel C. Manolache, din Ministerul Armatei, pe care o publicăm mai jos.

I. — Pentru cei care — ca şi Remarque — au trăit cotidianele clipe ale morţii din tranşee, atât *„Nimic nou pe frontul de West"*, cât mai ales *„Intoarcerea de pe front"* — sunt nu simple reamintiri, ci sugestive evocări ale acestei drame care s'a depărtat în trecut, dar al cărei cutremur se resimte încă din Marea Nordului până la Marea Neagră.

Pentru aceşti martori-participanţi, o pagină din Remarque produce uneori senzaţia reală, rechemată la prezent, a aşteptării unui obuz, pe care parcă l-ai auzit plecând, îl simţi apropiindu-se şi aştepţi, cu carnea crispată, să se afunde sub picioarele tale, care peste puţin nu vor mai fi ale tale. Când de pildă în prima carte, eroul lui cade în pâlnia de obuz după un atac şi descopere, la ivirea zorilor, alături de dânsul un soldat vrăjmaş şi când, aşa închişi unul lângă altul, altă scăpare decât ca unul să omoare pe celălalt nu este, şi când după ce-l înjunghie rămâne lângă el, chinuindu-se încă mai rău, — atunci nu mai ai în faţa ta o simplă foaie tipărită şi alcătuită cu talent, ci însăşi priveliştea. Simţi înseşi palpitările şi respiraţiile tăiate ale eroului, stând ca şi el în groapa cleioasă, dar cu evocările, mai tari decât realitatea, ale autorului.

Pentru cei însă care n'au trăit aceste clipe pe front, epera lui Remarque este marea iniţiere la această liturghie a Satanei. Se poate din această cauză ca ei să nu creadă verosimile unele aspecte. Participanţii-martori însă îi asigură pe aceştia că totul merită să fie crezut ca autentic şi să fie convinşi că războiul n'a fost decât aşa cum îl descrie Remarque şi cum nimeni încă nu l-a înfăţişat.

Evident că autorul nu e un tactician care să privească războiul sub unghiul marilor operaţiuni, cu redări de planuri de luptă, ori cu înlănţuiri şi justificări ale acţiunilor. De aceia unii comandanţi de unităţi pe front au putut afirma că războiul a fost *şi altceva* decât ceiace spune Remarque. Dar autorul n'a fost decât un adolescent blând şi înţelegător, care e numai ochi, nări şi nerv, şi pe sufletul căruia impresiile se adâncesc, se potenţiază în proporţii surprinzătoare ca lovituri de stilet în pastă fină. A fost un receptacol de senzaţii tari pe care s'au înregistrat toate durerile şi rostogolirile dintre reţele şi de după reţele şi e suficient să apleci puţin urechea peste acest receptacol — care e sufletul său — pentru a trăi cu el marea zguduire. Pentru acest motiv cititorii pe care nu-i interesează aparatura războiului, ci numai tragismul omenesc pe care-l retrăesc, găsesc în opera lui Remarque răscoliri adânci până la insomnie.

Dar cu *„Intoarcerea de pe front"* problema e şi mai complicată. Aici nu mai e vorba de viaţa uniformă-simplistă şi zilnică, a tranşeelor, în care moartea muşcă cu voluptate. Nu mai e fâlfâire de şrapnele pe sus, pe undeva, indiferent unde şi priveliştea morţilor ce rămân, după atac, spânzuraţi în reţele, cu maţele afară. Aci, războiul cu toate proporţiile lui uriaşe, se întoarce acasă, peste „cei dinapoi", peste afacerile lor dospite din drojdia morţilor atârnaţi pe reţele, peste femeile cu lacrimi aprinse, sau numai cu lacrimi de glicerină, peste toţi domnii care sforăe a vitejie, dar miros cale de o poştă a surogat. Războiul se repliază şi se aşterne implacabil peste toţi.

Aici Remarque nu mai e adolescentul receptiv la impresii tari, sau povestitorul de lucruri pe care cineva ar putea să nu le creadă, fiindcă nu le mai poate verifica, acum el este marele chirurg care disecă fără rezerve organismul cangrenat al ţării sale — şi poate nu numai al ţării sale, — care dă înlături toate excrescenţele şi aderenţele pentru a arăta lumii (precum un savant studenţilor) ravagiile maladiei, lăsându-i pe ei să prescrie diagnoze şi tratamente...

(Continuare în pag. II-a)

Critica şi justiţia sau polemică cu pistoale

Persoana mea merită atât de puţin interes din partea cititorului încât n'aş fi adus-o în discuţiune, dacă nu mi s'ar fi oferit prilejul să ilustrez cu exemple luate din experienţa mea proprie nişte direcţiuni false pe care le ia dela o vreme republica literelor. Luând cunoştinţă de câteva articole prin care atac direcţiunea mistică a *Gândirii* în efectele ei *estetice*, cel care se crede direct atins numeşte asta în convorbirile particulare — pe câte aud — ingratitudine, inconstanţă, spirit diabolic, iar alţii numai accidental citaţi pentru o anume latură a operei lor se întreabă miraţi: Nu înţeleg ce are cu mine? Nu i-am făcut niciun rău! Mai deunăzi un tânăr, auzind că aş fi scris câteva rânduri osânditoare despre poezia sa, a exclamat deasemeni mirat: „Dar bine, eu am toată stima pentru d-sa, nu i-am făcut niciun rău". Adică, unii din naivitate, alţii din perfidie, vor să se lase a înţelege că un critic nu poate nega valoarea unui autor decât din sentimente de ură personală. Ei bine un cititor de revistă literară trebue să fie lămurit. Lumea literelor este un parlament în care discuţiunea şi libera expresie a sentimentului critic sunt agenţii şi chiar raţiunea de a fi a scrisului şi câtă vreme păstrează nivelul vehemenţei intelectuale, polemica este o onoare şi pentru agresor şi pentru cel atacat. Dându-şi seama de primejdia pe care o reprezintă o asemenea libertate de opinie, o seamă de autori caută să compromită prin toate mijloacele *spiritul critic* şi să-l confunde cu ura şi răzbunarea. Unul dintre cei mai mari şi mai organizaţi duşmani ai acestui spirit este însuş d. Nichifor Crainic. Pentru că o vreme am publicat articole în chiar revista *Gândirea* d. Crainic vrea să explice articolele ostile de acum ale mele drept un semn de ingratitudine şi de duşmănie şi mă ameninţă pe mine cu darea în judecată, iar pe revista care cu atâta exces de bună voinţă îmi publică producţiunile cu aruncarea în aer prin dinamită. Prea multă onoare! D. Crainic să ştie aceasta. Există şi va exista întotdeauna într'o cultură un spirit critic care nu va putea fi înăbuşit niciodată, dar mecanismul intim al acestui spirit nu este ce crede d-sa. Nicio ură, niciun resentiment nu mă întunecă în faţa d-lui Nichifor Crainic, care ca om nu m'a atins nici cu o floare, ba ceva mai mult, mi-a fost cu multă amabilitate folositor. Cu toate acestea voi combate cu înverşunare pretenţia d-sale de a apărea asemeni sfinţilor mucenici, pentru că sper că din lupta de idei se poate naşte o orientare mai bună. Atacul împotriva *Gândirii* nu este ingratitudine, ci *critică*. Dar d-lui Crainic nu-i convine aceasta. D-sa a introdus un obicei detestabil în literatură, care aparţinea exclusiv politicei: intimidarea prin apel la justiţie. In momentul de faţă d. Sevastos se judecă cu d. Crainic pentru „calomnie", adică pentru opiniile sale libere asupra actelor de ordin scriitoricesc ale numitului şi eu însumi am fost ameninţat mai deunăzi cu darea în judecată pentru articolele mele lipsite de violenţe personale. Dar ce are de a face justiţia cu literatura şi ce lumină poate aduce un magistrat într'un proces strict intelectual! De acum înainte nu mai putem scrie că d. Crainic este un poet mediocru, fiindcă d. Crainic ca un haiduc de codru ne aţine calea cu pistoale sau ne dă pe mâna poliţiei, iar de vom îndrăzni să ne îndoim că are muguri de aripi la subsuori şi duh de aloe e în stare să pună potere pe urmele noastre. Şi e curios că tocmai d. Crainic care recurge la atacuri personale ca în cazul d-lor Arghezi sau Rebreanu, scoate pistolul de sub rasă şi cu potcapul pus hoţeşte pe-o sprinceană ne ocheşte pe noi fiindcă refuzăm să-l vedem înconjurat de cete îngereşti asemeni sfinţilor mucenici. Numai că gloanţele d-lui Crainic nu ne rănesc, fiindcă noi luptăm nu cu pieptul păros ci cu *spiritul*.

G. CALINESCU

Nina Arbore — Portret

La aceasta am asistat fiecare în parte, ne plasăm pe fiecare pagină în realităţi trăite şi de aceia *„Intoarcerea de pe front"* ia proporţii superioare primului volum şi ne captivă integral.

Că războiul apare în „Nimic nou pe frontul de West" ca un infern al distrugerilor, este adevărat, dar el apare în cel de al doilea volum în lumini de dezastru, nu atât pentru durerile şi jertfele produse, cât pentru *desconsiderarea* şi deci *inutilitatea* lor, şi pentru specularea, iar uneori insulta tuturor suferinţelor.

Jertfe profanate! iată scurta sinteză a cărţii. Din această cauză mediul frontului — cu toată atmosfera grea a morţii apare în „Intoarcerea de pe front" — în lumini de hyperbolă. In pacifismul lui sincer şi nedeclamator, în tendinţa vădit anti-războinică, autorul găseşte cuvinte omagiale pentru viaţa curată de pe front, pentru camaraderia adevărată şi pentru marea solidaritate de acolo, în contrast cu mediul desgustător dinapoia frontului.

In tranşee, ceiace-i ţinea strâns pe toţi era, cum zice *Ludwig* profesorilor lui, *„ceva mai profund, ceva care s'a ivit abia pe front; o răspundere de care d-voastră habar n'aveţi şi despre care nu se poate vorbi"*. Iar în alt loc *Georg* zice lui *Ludwig:* „chiar dacă îmi spui de o sută de ori că urăşti războiul, să ştii că noi *atunci* am trăit, pentru că atunci eram toţi laolaltă şi pentru că ardea în noi ceva care era mai mult decât toată porcăria de aici".

Aşa dar atât e de josnic ceiace au găsit eroii acasă, încât chiar grozăvia războiului e mai preferabilă sufleteşte. Acolo cel puţin era *„voinţa unui alt viitor"* iar aici „porcăria" dezbinării, a urii, a disoluţiei familiilor celor de pe front: soţiile batjocorite, iubitele prostituate, gospodăriile risipite şi oamenii inconştienţi.

„ — *Camarazi, camarazi, am fost trădaţi!* — strigă acelaşi Georg. In acest strigăt stă culminaţia romanului „Intoarcerea de pe front" şi credem însăşi teza autorului. Eroii lui însfârşit văd *„acum limpede răzbunarea goală şi stearpă căreia i-au fost jertfite credinţa, vitejia şi viaţa unei întregi generaţii"*.

Colonelul C. Manolache

Cineva a zis că dacă Germania ar fi eşit victorioasă, Remarque n'ar fi devenit celebru. Ne îndoim. O Germanie victorioasă nu s'ar fi resimţit mai puţin de ingratitudinea sedentarilor şi îmbuibaţilor, aşa cum nu se resimt mai puţin alte ţări victorioase. Nu atât jertfa inutilă a tineretului, măcinat pe front întru biruinţa materială, e preocuparea lui Remarque, cât jertfa inutilă întru triumful recunoştinţii şi iubirii de oameni.

„Ar fi trebuit — zice Willy la procesul lui Albert — *să ne învăţaţi să credem iar în bunătate, ordine, refacere şi iubire"*. Iată ce-l frământă pe autor şi îi dă accente de un tragism incomparabil. Eroii — adevăraţii eroi de pe front — scapă de moartea din lupte şi, ajunşi în patrie, sunt constrânşi la distrugere, decădere şi sinucidere.

Astfel „Intoarcerea de pe front „devine cel mai aspru rechizitor cel mai tare „J'accuse" la adresa societăţii profitoare, inconştiente şi ingrate.

Se degajează din toată cartea un pesimism amar până la revoltă. Şi totuşi nu e un decepţionism. Autorul ştie să-l pondereze la timp, pentru că el este şi un *umanitarist luminat* şi ca atare nu-şi poate îngădui să lase ca omenirea aceasta, masacrată materialmente şi moralmente, să atingă adâncul desnădejdii. In om stau energii şi năzuinţi de viaţă nouă, stă un ideal şi stă o credinţă în marea iubire ce cată să-i îmbrăţişeze cândva pe toţi. Pentru aceasta Remarque în „Incheere" întinde aripi de înălţare către acest ideal, de la care vremelnic se abătuse omenirea.

„Aproape totul trebue de refăcut! Totul în viaţă este numai pregătire şi activitate individuală". Dacă pentru un moment colectivitatea stagnează în suferinţă, individul se poate elibera interior, se poate reface. Fiecare trebue să meargă înainte în viaţă nouă, cu pieptul deschis, fără să se oprească, şi fără să se uite în urmă... mai ales.

Şi astfel finalul, în contrast cu restul cărţii, devine o adevărată apoteozare a vieţii. Inseşi lucrurile neînsufleţite nu sunt inerte, ci şi ele se înfioară de seva primăverii, de viaţa nouă ce trebue să pulseze în societatea de azi, cum pulsează şi în natură. Viaţa ne cheamă, viaţa ne iubeşte.

Când ai terminat „Incheerea" fruntea ţi se destinde, respiraţia îşi reia ritmul, parcă mai viguros, mai cu înţeles.

Calităţile de fond ale romanului „Intoarcerea de pe front" sunt deci: *un fin spirit de observare, o adâncă înţelegere a lucrurilor, o accentuare măestrită a caracteristicului, şi toate acestea subliniate de o desăvârşită putere de evocare.*

In ce priveşte maniera, stilul şi expresia tratării, se mai evidenţiază şi următoarele două calităţi remarcabile:

O mare *sinceritate* în mărturisire, supremă virtute pentru poet, literat şi în genere pentru orice artist. Sinceritatea produce în spiritul cititorului atracţie, interes şi încredere că autorul nu dezamăgeşte, că autorul nu falşifică realitatea. Remarque o posedă cu prisosinţă.

Lipsa de literaturism. Imaginile şi cuvintele nu sunt câtuşi de puţin artificializate. Nimic nu e căutat, ori potrivit după calapoduri tipice. Istorisirea curge firesc, iar descrierile se desfăşoară plastice ca însăşi natura. Aşa se explică dece mintea cititorului nu pune la contribuţie eforturi pentru a pătrunde şi a înţelege totul. Cartea se revarsă în spiritul oricui, aşa ca şi cum ar fi fost scrisă pentru el. Iată dece ea a cucerit masele. In România se adaugă la aceasta desigur şi desăvârşita limbă în care a fost tradusă.

II. — *Pasajul cel mai impresionant?* Doamne, dar care pasaj nu e impresionant în „Intoarcerea de pe front"!? Să reamintim pasajul cu lecţia dată profesorilor care fac fraze pe seama morţilor; sau acela de la procesul lui *Albert*, în care se acuză societatea că a abandonat pe cei depe front fără sprijin, fără iubire; sau acel al contopirii autorului cu pământul când se simte absorbit de ţarina înflorită, sub care repauzează de atâţia ani camarazii lui?

Dar — după părerea noastră — *cel mai puternic pasaj, cel mai impresionant* prin calitatea lui etică, este cel amintit mai sus, adică finalul încheerii, care e şi al cărţii. Il socotim unic în literatură, tocmai prin contrastul dintre pesimismul pe care ni-l inspiră întreaga lume şi optimismul înviorător care caşi „seva primăverii" cheamă la viaţă. Insăşi moartea e numai o aparenţă. Ceiace e real e numai viaţa care pulsează necurmat, care şi din „trunchiul crăpat şi sbârcit" scoate muguri şi sevă şi care chiar lemnului din scrinuri îi dă fiori odată pe an.

Acest optimism răcoreşte sufletul, o clipă ars de amărăciune şi trecând dincolo de morminte, se revarsă într'un idealism sănătos, pentru biruinţa muncii. Astfel cartea lui Remarque devine un breviar al dragostei de natură, de om şi de creator.

C. MANOLACHE

Caleidoscop intelectual

Viteza zborului

Dintr'un studiu recent al lui T. H. Harrison, relativ la viteza cu care sboară paserile, rezultă că există o diferenţă între viteza zborului normal de toate zilele şi între zborul în cursul migraţiunii.

Pentru aceiaşi specie, viteza zborului variază.

De pildă la graur viteza variază între 48 şi 24 mile pe oră, în timp ce speciile ne-migratoare zboară cu o viteză între 32 şi 24.

Viteza zborului la diferite specii comportă diferenţe considerabile. Viteza maximă e de 59 mile pe oră, iar minima de 17 — viteză cu care zboară pescăruşii.

Dansul maimuţelor

Stagiunea dramatică din Leipzig a fost inaugurată cu o comedie de Vera Bern intitulată: „Dansul maimuţelor".

Eroul piesei, Erich Kampe, este un tânăr care visează să devie bogat — „pentruca să aibă posibilitatea de a realiza fapte însemnate".

Tatăl său pe cât de bogat, pe atât de avar, se desinteresează complect de fiul său.

Erich îşi părăseşte logodnica săracă — pentruca să se căsătorească cu o văduvă bogată şi bătrână.

In timpul logodnei, Erich se găseşte faţă 'n faţă cu tatăl său; şi ura lui înăbuşită mult timp isbucneşte împotriva autorului tuturor nenorocirilor sale.

Bătrânul, înebunit de groază, rămâne paralizat. Erich devine criminal şi alcoolic. Reuşeşte în cele din urmă să-şi agonisească o avere importantă; dar — prea târziu. Tânărul de altă dată nu e decât o zdreanţă umană. Niciodată nu va fi capabil să întreprindă o faptă însemnată.

Film sovietic în Germania

Filmul sovietic „Entuziasmul" a fost reprezentat pentru prima dată în Europa occidentală la Frankfurt, de către regisorul Dsiga Werthoff.

Filmul este glorificarea planului quinquenal, prezentând sub formă lirică progresele industriei miniere şi metalurgice din basinul Donului, dela revoluţia din 1917 până la ultimele rezultate obţinute în lupta pentru dobândirea cărbunelui şi a oţelului.

Vederile arată bucuria descoperirii unei lumi reale — ceiace caracterizează în general filmele ruseşti.

Ele sunt complectate de un acompaniament sonor, care este o veritabilă simfonie de maşini. Zgomotul acesta hiperbolic îţi sparge urechea, dar îţi dă în acelaşi timp impresia de grandoare şi de activitate.

Voalul de aur

Teatrul Dal Verme din Milano a reprezentat pentru prima dată o poveste lirică „Voalul de aur" de Antonio Lega. Partea muzicală e datorită maestrului Giovanni Quinteri.

Alba, fiica unei vrăjitoare, urăşte aurul, care nu aduce nici bucurie, nici pace. Ea pleacă odată de acasă spre castelul prinţului Aroldo. Nu se ştie de ce Alba e gonită de principesa-mamă, care în primul moment o primise foarte bine.

Compozitorul pare să fi luat această povestire fantastică cam prea în serios. El deslănţuie orchestra în general şi mai ales instrumentele de alamă prea des şi prea zgomotos, mai totdeauna fără un motiv plauzibil.

Disonanţele stridente de care se serveşte exagerat dela uvertură, şi care par să caracterizeze pe vrăjitoare, sunt lipsite de relief prin lipsa de contrast şi însuficienţa plasticităţii temelor.

Centenarul morţii lui Goethe

Pentru a comemora 100 de ani dela moartea lui Goethe (22 Martie 1832), oficialitatea vieneză organizează festivităţi speciale. Vor avea loc în cea mai mare sală de concert a Vienei producţiuni muzicale cu un prolog festiv, pe care-l va difuza şi staţiunea de radio din Viena. Asociaţia Goethe din Viena organizează o expoziţie, care să oglindească în chip sugestiv personalitatea şi opera marelui dispărut. Se va scoate o revistă festivă cu concursul celor mai de frunte literaţi germani; în fine se va întocmi şi o mapă cu cele patru desene ale poetului din „Muzeul Goethe" din Viena. Toate şcolile vor fi închise în ziua de 22 Martie, pe care o vor comemora solemn toate aşezămintele culturale şi organizaţiile tineretului. Teatrele, în frunte cu Burgul, vor reprezenta numai opere de Goethe. Academia de muzică şi artă dramatică pregăteşte şi ea o mare festivitate. Staţiunea de radio din Viena va difuza timp de o săptămână, cu începere dela 22 Martie, un program alcătuit în majoritate din muzică şi conferinţe în legătură cu opera uriaşului dela Weimar, pentru ca pe calea radiofoniei să poată participa toate ţările la comemorarea acestei zile însemnate pentru întreaga lume cultă.

Charles Dullin

Către sfârşitul vieţii, marele Ho-Kousai, adăuga pe estampele sale următoarele cuvinte, care arată marea-i pasiune de artist: „un bătrân nebun după desemn". Puţini sunt cei posedaţi de arta lor într'atât — încât să-i sacrifice totul, chiar pânea de toate zilele.

Aşa e Charles Dullin.

In adevăr, fiecare gest al său nu e gestul unui „nebun după teatru?" Din copilărie a dat totul scenei. N'a trăit de cât pentru ea, nefiind preocupat niciodată de partea materială.

Dullin s'a născut la Yenna, în Savoia, la 12 Mai 1885. Venea al nouăsprezecelea într'o familie necăjită.

A intrat în serviciu — după ce a terminat liceul — întâi la un portărel, apoi ca ucenic al unui postăvar.

Ambele slujbe au fost părăsite pentru plăcerea de a recita versuri în cafenelele Lyon-ului.

In felul acesta, Dullin a făcut cunoştinţă cu artişti, oameni de litere, formându-şi un cerc în mijlocul căruia i s'a precizat dragostea pentru teatru.

El a plecat spre Paris, în vârstă de optsprezece ani, fără un ban în buzunar. Aici marele artist a cunoscut adevărata mizerie. Singurele-i momente de recreare, i le aducea recitarea versurilor lui Villon într'un cabaret din Montmartre.

Mai târziu Dullin a fost angajat în Théâtre des Gobelins. A jucat pe multe scene; iar în urma unui turneu în provincie s'a îmbolnăvit greu. S'a dus la Lyon, de unde a revenit nu după mult timp — ca să se angajeze la o menajerie. Atribuţia lui era să spună versuri în cuşca animalelor sălbatece. In timp ce îmblânzitorul le stăpânea cu privirea Dullin spunea poeme de Baudelaire.

După epoca aceasta tristă, el s'a reîntors în Montmartre. Aici a jucat pe o scenă din Boulevard des Batignolles în „Carnavalul copiilor". Tot aici a creiat rolul lui Smerdiakov din „Fraţii Karamazov". In urma acestor roluri creiate de dânsul, Dullin a devenit artist consacrat.

Era totuşi prea puţin. Cariera de comedian celebru era departe de a-l mulţumi. Şi-a dat repede seama că o trupă de teatru e cu atât mai bună cu cât e mai omogenă. De aceia a fost primul care a aderat la tentativa lui Jacques Copeau. El a jucat la Vieux-Colombier până prin 1914, când a isbucnit războiul. Reîntors depe front, Dullin a plecat cu Copeau în America, iar când au revenit la Paris — a jucat alături de Gémier şi Pitoëff piesele lui Lenormand şi ale lui Bernard Shaw.

Charles Dullin e în plin succes. Visează să aibă o trupă a sa, să organizeze spectacole; dar nu are banii necesari. Reuşeşte — în cele din urmă — cu ajutorul câtorva prieteni. Trupa închegată n'are local. Dullin şi prietenii săi reuniţi la Néronville lucrează de zor. Prima reprezentaţie a fost la Moret-sur-Loing... şi a avut loc într'un *hambar*. Scena era prost luminată cu lumânări. In mijlocul acţiunii luminile s'au stins şi a fost nevoie să intervină băcanul de peste drum.

Inceputul acesta dezastruos n'a descurajat pe actori. Ei au plecat la Paris unde au jucat mai întâi într'o prăvălie, apoi într'o sală din rue des Ursulines.

Teatrul merge când mai prost când mai bine, susţinut mai ales de neobositul Dullin. Marele artist a revelat Franţei pe Pirandello, Jacinto Gran, Evreïnoff; el a confirmat talentul lui Marcel Achard, Stève Passeur şi a jucat pentru prima dată o piesă de Bernard Zimmer.

Charles Dullin, directorul teatrului din Montmartre, e un animator remarcabil. Comedianul era cunoscut de mult dar şeful de trupă, regisorul — nu încă.

Astăzi numele lui Charles Dullin se pronunţă cu aceiaşi consideraţie ca numele lui Jacques Copeau, Max Reinhardt, Taïroff.

El nu cunoaşte obstacol realizărilor sale, care adesea ori sunt sumare — din lipsă de fonduri — dar niciodată meschine.

A apărut în Editura „CUGETAREA"
DAMIAN STĂNOIU
FETE ŞI VĂDUVE
Un excelent roman realist din lumea satelor de după război
Imagină amuzantă, veridică şi diversă a unui sat de după răsboi. (Perpessicius, *Cuvântul)*
O icoană fericită a vieţii dela ţară, plină de humor şi de haz firesc. (Gr. Tăuşanu, *Viitorul)*
D-l Damian Stănoiu este un excelent observator al vieţii rurale. (R. Dianu *Curentul)*
Personagiile din „Fete şi Văduve", de o frumoasă varietate, vor rămâne în amintire. *(Dimineaţa)*
Toată povestea din „Fete şi Văduve" pare un extras de afrodiziace campestre pentru uzul blazaţilor urbani. (Mircea Grigorescu, *Vremea)*
„Fete şi Văduve" se situiază inevitabil pe linia de atitudine estetică trasată de cea mai bună carte: „Călugări şi Ispite". (V. Damaschin, *Limba Română)*

Un plagiat după „Ciocoii vechi şi noi"

In numărul de Octombrie al „Convorbirilor Literare", d. Gr. Băjenaru desvălue un foarte curios furt literar al lui Teohar Alexi, redactorul revistei „Noua bibliotecă română" care apărea între anii 1882 şi 1883 la Braşov.

E vorba de romanul lui Nicolae Filimon „Ciocoii vechi şi noui", pe care Teohar Alexi l-a plagiat aproape în întregime, publicându-l sub titlul „Ciocoii" în „Noua bibliotecă română".

D. Grigore Băjenaru constată că subiectul romanului „Ciocoii" al lui Teohar Alexi, este aproape acelaşi ca şi al romanului după care a fost plagiat. Personajele din romanul lui Teohar Alexi poartă aceleaşi nume ca şi cele din romanul lui Filimon, cu excepţia lui *Dinu Păturică*, eroul principal, al cărui nume a fost schimbat în *Tache Pângărescu*. Incolo, nu se găsesc decât foarte puţine deosebiri: umpluturi inestetice, intercalări de fugi banale şi urmăriri romantice, — toate scrise cu stângăcie şi totală lipsă de talent.

„Teohar Alexi a schilodit, cu imaginaţia lui greoaie şi grotescă, romanul lui Filimon. A crezut că-l înfrumuseţează adăogând episoade fără nici-un rost. Aceasta este singura parte originală a plagiatorului. Incolo, a copiat întocmai romanul lui Filimon, schimbând doar unele cuvinte, amplificând unele propoziţiuni şi punând de la el pe unde credea de cuviinţă".

Şi d. Băjenaru ilustrează aceste afirmaţiuni prin citaţiuni din întregul roman, spicuite înadins din diferite părţi, dovedind astfel că romanul e plagiat până în cele mai mici amănunte.

Din punct de vedere estetic şi literar, inferioritatea *versiunii* lui Teohar Alexi se evidenţiază limpede prin citatele alese de d. Băjenaru, din care — pentru edificarea cititorilor noştri — vom reproduce şi noi câteva:

NICOLAE FILIMON	TEOHAR ALEXI
Pag. 103. (După ce Păturică este numit vătaf de curte, începe să pună toate lucrurile în rânduială şi spune slugilor următoarele cuvinte:)	(Iată acum şi textul plagiatorului):
— „Voiu pedepsi fără milă pe toţi acei ce vor încerca să înşele pe boierul, măcar cu o para!"	— „Voiu pedepsi pe oricine fără milă şi fără îndurare, care va mai îndrăzni de a înşela pe milostivul stăpân, măcar cu o para!".
„Apoi, după aceea, (sic) numără pasările din curte, coti buţile cu vin, luă cheile pivniţei din mâna chelarului şi pe ale cămării din mâna jupânesei, scoase pe sufragiu şi pe stolnic, sub *„cuvânt de mâncătorie"* şi puse în locul lor pe alţii aleşi de dânsul după sprinceană".	„După această cuvântare, Tache se coborî în curte pentru a număra păsările; apoi se duse în pivniţă şi măsură vinul din buţi; luă cheile dela pivniţă, dela cămări; izgoni pe sofragiu şi pe uşier, căci erau prea *„mâncăcioşi"* şi îi înlocui cu oameni d'ai săi", etc...

Plagiatorul Teohar Alexi a dovedit aci nepricepere în interpretarea cuvântului *„mâncătorie"*. *„A face mâncătorie"* înseamnează, cu alte cuvinte, *„a fura"* sau, cum mai zice poporul, *„a trage la stânga"*. Plagiatorul lui Filimon, care nu prea era familiarizat cu astfel de expresii, în romanul său plagiat, dorind să facă o schimbare cât de mică, spune că *Dinu Păturică — Tache Pângărescu*, noul vătaf de curte, a înlocuit pe cei doi servitori, pentrucă *„erau prea mâncăcioşi"*, ceiace nu e tot una cu înţelesul expresiei *„sub cuvânt de mâncătorie"* a lui Filimon.

Iată acum şi cuprinsul celor două scrisori, pe care le primeşte Dinu Păturică în ocna părăsită; sunt plagiate după acelaş sistem.

NICOLAE FILIMON	TEOHAR ALEXI
Scrisoarea I-a.	
Pag 316.	Pag. 261.
„Cucoane Dinule,	„Cucoane Tache,
„Cu destulă mâhnire te vestesc că cucoana Duduca, soţia dumitale, a luat tot din casă şi a fugit cu un Turc peste Dunăre, lăsând pe bieţii copilaşi pe drumuri. Moşiile, viile şi casele dumitale s'au vândut la Sultan-mezat, iar banii s'au trimes cu un om domnesc, ca să se împartă la ţăranii, ce se zice că i-ai sărăcit când erai Ispravnic. Vei şti iarăş că bătrânul dumitale tată a murit de inimă rea, pentru afrontul ce i-ai făcut, când ai pus arnăuţii de l-a dat afară din casă".	„Cu multă părere de rău trebuie să-ţi arăt că cucoana Duduca, iubita soţie a d-tale, a luat cu sine toate sculele din casă şi a fugit cu un Turc peste Dunăre, lăsând copilaşii pe uliţi.
„Al d-tale de aproape prieten şi frate S".	„Moşiile, viile, casele d-tale s'au vândut la mezat şi banii ce s'au prins pe ele, s'au împărţit printre Românii pe care-i aduseseşi la sapă de lemn, pe când ai fost ispravnic.
	„Cu acestea rămân al dumitale".
	(„Urmă numele unui amic").
Scrisoarea II-a.	
Pag. 317.	Pag. 264.
„Dinule,	„Tache,
„M'am dus de mai multe ori la Vodă să-l rog pentru tine şi l-am găsit totdeauna neînduplecat, iar în cele din urmă mi-a spus-o ritos, că o să te lase să putrezeşti în ocna părăsită, ca să slujeşti de pildă şi altor hoţomani ca tine. Vodă a zis aceasta"	„Am fost de vreo câteva ori la Vodă şi m'am rugat pentru tine, dar l-am găsit totdeauna nemilos; chiar eri mi-a răspuns că te va lăsa în ocna părăsită, până ce-i putrezi acolo, pentru ca ceilalţi tâlhari ca tine să-şi ia o pildă".

E surprinzător că până azi nimeni n'a sezisat acest plagiat. Singura explicaţie ar fi că revista braşoveană a lui Teohari Alexi n'a prea avut cetitori. — *h.*

Bibliografie

— A apărut romanul *„Biserica Nouă"* ediţia II-a de Maura Prigor. Preţul 50 lei. Se găseşte la toate librăriile din Bucureşti. In curând romanul *„Statuia care arde"* de acelaş autor.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

PLASTICA

In desvoltarea modernă a mişcării noastre artistice, pictura a avut condiţiuni de existenţă mult mai prielnice decât sculptura.

Explicaţia o vedea cineva în lirismul temperamentului nostru, în tradiţia seculară a împodobirii bisericilor şi mânăstirilor, în sentimentul naturii, caracteristic

Céline Emilian — Flori de câmp

poporului român, într'un cuvânt, în toate aceste elemente care şi-au găsit o expresie mai adevărată în mijloacele de atmosferă şi de sensibilitate ale picturii.

Arta statuarului a fost multă vreme oprită în loc nu numai de împrejurările istorice nefavorabile, care nu îngăduiau amintirile de lungă durată ale marmorei şi ale bronzului, capabile a înflori — cum s'a spus — într'o atmosferă de pace, de bogăţie şi de putere, — dar şi din pricina acelui lirism esenţial întregii noastre producţii artistice până la un moment dat, care trebue să fi alcătuit o piedică pentru înclinarea spre construcţie şi compoziţie a sculptorului [1]).

Rezeda Moga — Sandu

Multă vreme, şi chiar în anii din urmă, oficialitatea noastră a făcut apel la artişti străini, nu totdeauna de mâna întâia, pentru împodobirea pieţelor publice cu monumente ale oamenilor noştri de seamă.

Incet- încet însă, se ivesc şi la noi artişti care înţeleg şi practică cu succes sculpturalul obişnuit, ca şi monumentalul arhitectural.

Desvoltarea actuală a sculpturii româneşti e o urmare firească a evoluţiei spiritului artistic în ţara noastră. Talentele tinere se întregesc în atelierele marilor artişti străini şi roadele muncii lor tinereşti pot sta de multe ori alături de cele mai bune opere ale maeştrilor care i-au îndrumat.

Un exemplu edificator ne aduce produsul activităţii recente a uneia dintre elevele preferate ale sculptorului Bourdelle, d-na *Céline Emilian,* care expune în sala Ileana.

E o manifestare bogată în material artistic şi îndrăzneaţă ca ţinută şi concepţii.

D-na Emilian rezolvă problemele de linie şi de volum în compoziţii care nu trădează nici cel mai mic efort de grupare, de ordonanţă sau de modelaj. Totul e degajat, vioiu, spontan.

Conturul decis al portretelor expuse arată că artista e preocupată să adâncească totdeauna caracterul particular, să exprime valoarea tipică a modelului.

Statuetele, deasemeni, sunt modelate energic, şi dintre acestea deosebit de sugestiv ni se pare grupul „Flori de câmp", două figuri înlănţuite în graţie de ritm şi mişcare.

Sârguinţa d-nei Céline Emilian se dovedeşte însă, tot atât de preţioasă şi în lucrările de dimensiuni monumentale.

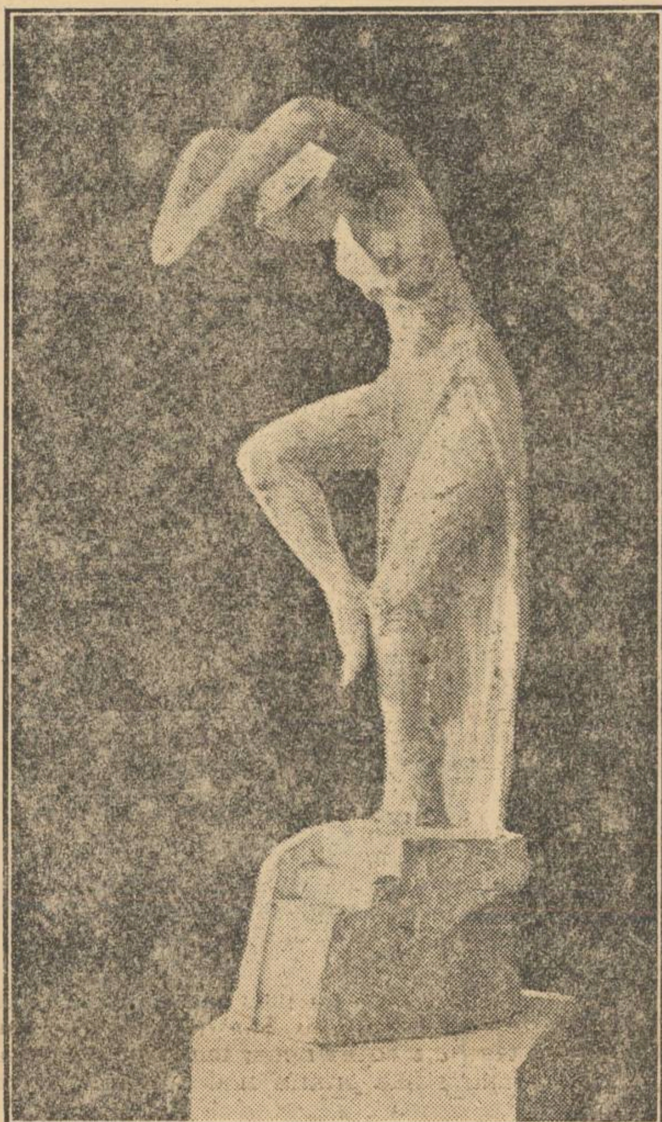
Astfel, „Geniile muzicale" (figuri în gips pentru mausoleul contelui de Lynche), compoziţia intitulată „Avânt" (femeia cu cerc, în care elanul, echilibrul mişcării şi armonia liniilor echivalează un simbol), şi „Domniţa Niculina" (apariţie diafană, original stilizată într'o uşoară notă bizantină), — sunt opere care încep drumul pe care artista îl va străbate din ce în ce mai hotărît de-aci înainte.

D-na Emilian prezintă şi câteva basoreliefuri, a căror tehnică dovedeşte un studiu profund şi o sensibilitate plastică înaintată.

Impreună cu d-na Céline Emilian expune picturi d-na *Rezeda Moga-Dumitrescu.*

D-sa pare nedecisă încă, dibue într'o supărătoare confuzie coloristică, cu un desen adesea nesigur, cu o precisă şi constantă tendinţă decorativă.

Are greşeli grave de compoziţie şi variaţii nejustificate de factură.

Céline Emilian — Dansatoare

In ansamblu însă, e o artistă conştiincioasă, şi unele naturi moarte, flori şi portrete indică posibilităţi mai largi de realizare.

* * *

D. *Kimon Loghi* încearcă să pătrundă din nou în actualitate. Publicul îl uitase şi probabil îl şi iertase.

Astăzi, d-sa revine cu o serie de peisaje literarizate, compoziţii lirice şi schiţe naive, pe care sala Ateneului Român le adăposteşte cu multă generozitate.

E o stăruinţă înduioşătoare, dar aceasta n'o face deloc mai artistică.

Mai crede oare cineva în asemenea platitudini?

H, BLAZIAN

Céline Emilian — D-na M. J. L.

1) T. V.: *O. Han* (Colecţia Apollo).

Ancheta noastră: In ce cred

MIHAIL SADOVEANU

In viaţă am două principii călăuzitoare: întâi că trebue să fiu om şi apoi, scriitor.

Cred în două poezii ale vieţii: în poezia scrisului şi în poezia muncii. Şi mai cred că scriitorul trebue să fie într'un permanent contact cu viaţa, cu durerile ei, cu bucuriile, cu înfrângerile ei.

Dacă cred că arta trebue să moralizeze? Nu. Hotărît, nu. Dar nu mai puţin am credinţa că ea — rămânând într'un cerc de strictă estetică — este cu atât mai binevenită, cu cât demonstrează năzuinţele omenirii spre mai bine.

Nu admit şi nu înţeleg „arta", care este infiltrată de idei, de pedantism sociologic sau filozofic şi care — fatal — nu poate fi decât de un sec şi repugnant didacticism.

Cu atât mai puţin aşi da în mâinile copiilor mei de 15 ani acele opere de clinică şi patologie, care demoralizează numai şi nu au nimic comun cu arta.

Ceiace nu însemnează că un adevărat creator nu poate fi capabil ca, dintr'un subiect scabros să ne ofere, printr'un personal proces de alhimie, o carte înaltă.

Eu — ce vrei — sunt, însă, un om sănătos!

Aşa încât, în ceiace am scris până acum şi în ceiace voiu scrie, am căutat şi voiu căuta să păstrez un contact firesc cu viaţa nedenaturată şi cu frământările ei.

Aceleaşi principii le-am plasat şi în noul meu roman istoric „Domniţa Alexandra".

O. HAN

Cred că arta este în funcţie de viaţa artistului şi de caracterul său. Viaţa şi caracterul artistului se repercutează în opera de artă şi o conştiinţă mare artistică corespunde unui caracter tare. Tot astfel cred că posibilitatea de a lucra în condiţiuni bune stimulează pe artişti după cum cred că greutăţile de tot soiul pun stavilă creaţiei.

Intre concepţia unui artist şi realizare, se dă o luptă care nu încetează niciodată şi care duce la perfectibilitatea artistului. In această luptă, concepţia artistului rămâne foarte deseori învinsă pentru că ea formează doza de luciditate cerebrală, iar opera de artă pornind dela sentiment, acesta intră ca factor subconştient activat şi susţinut de efortul către cea mai adecuată expresie de artă, efort în care fiinţa artistului (personalitatea artistică) îşi găseşte existenţa în formă plastică.

Puterea sentimentului dă valoare artistică concepţiei şi principiilor de artă care călăuzesc în drumul realizării operei pe un artist. Altfel rămâne concepţia o simplă formulă de artă, un fel de drapel care nu reprezintă o patrie ci o ficţiune.

Dacă între concepţie şi realizare artistul dă o luptă în care se mistue o viaţă întreagă, totuşi tocmai în această luptă, artistul îşi formează toată experienţa care îl duce la creaţie şi îi rotunjeşte idealul din sufletul lui entuziast şi tânăr, îl înobilează chiar când nu ese învingător. Lupta spre un ideal, este în sine o cucerire a omului şi îi înobilează existenţa.

Artistul crează în afară de o formulare precisă şi clară a principiilor chiar a artei lui care să-i dea o concepţie care ar fi o sclerozare a sentimentului plastic.

Paralel cu această luptă, artiştii luptă şi pentru captarea mijloacelor materiale într'un mediu fără pregătire artistică şi în vremuri turburi ca acum. Această luptă poate reduce şi chiar distruge creaţia şi ne întrebăm cât poate rămâne din concepţia unui artist, când posibilităţile de realizare nu există!

Am văzut în Italia un spectacol de înăbuşire: Un biet bătrân, negustor de cărbuni ,nemai având unde săşi pue marfa, a pus-o în singurul locşor care-l avea şi unde creştea un frumos smochin. Falnicul pom fusese astfel îngropat de viu. Numai două ramuri rămăseseră în vârful cărbunilor, cerând par'că ajutor. Peste câtva timp am văzut crengile uscate şi o biată smochină chircită în vârf. Acest pom fusese înăbuşit complect de strânsoarea otrăvită a cărbunilor. Şi în artă se întâmplă la fel. Artiştii noştri au azi situaţia smochinului căruia nevoia vieţei i-a luat toată respiraţia.

* * *

Concepţia mea estetică este: Tendinţa de a realiza cât mai plastic un sentiment prin alfabetul elementar al sculpturii. Sculptura fiind arta care a servit de ornament arhitecturii, a intrat în spiritul său constructiv şi se cere clădită pe un schelet geometric.

Emancipată de arhitectură, sculptura rămâne totuşi pe acest principiu pe care însuşi materialul comun acestor două arte îl impune.

Sculptura care convine temperamentului meu este sculptura monumentală. Sculptura monumentală trebue să reziste în cadrul naturii profilate pe arhitectură şi să formeze un element decorativ şi subordonat. Un monument este sculptură şi arhitectură; sculptura şi arhitectura se unesc într'un volum, într'o formă în care planurile şi liniile sculpturii să facă un tot unitar cu stil, contopite astfel încât monumentul privit din orice latură să facă o singură siluetă, o singură încheere între sculptură şi arhitectură prin armonie şi unitate.

Preocuparea mea este că un monument trebue să însemne o problemă de ordin plastic dela care artistul porneşte şi în care se comemorează personalitatea eroului sau fapta eroică pentru care se face monumentul, cu mijloacele plastice în care preocuparea de artă să se înalţe până la un sentiment estetic care în adevăr poate cristaliza în forme durabile memoria unui om şi a unei fapte eroice.

Monumentele s'au standardizat spre a satisface lenea de cugetare a sculptorilor, platitudinea de sentiment şi ignoranţa comitetelor a tot puternice.

LIVIU REBREANU

In ce cred?

Cred în Dumnezeu, izvorul unic al oricărei posibilităţi de credinţă. Socotesc că numai având în inimă credinţa în Dumnezeu, ca o temelie firească, mai poţi avea pe urmă şi alte credinţe, de ordin omenesc.

Dumnezeul meu e al tuturor oamenilor şi al tuturor timpurilor, începutul şi sfârşitul, nemărginirea pe care mintea noastră şubredă nici n'o poate imagina aevea, justificarea universului şi a vieţii, speranţa şi consolarea şi setea cea veşnic neastâmpărată din suflete, rostul omului şi al lumii, principiul ordinei supreme care călăuzeşte toate cele văzute şi nevăzute, însfârşit marele tot... In clipa când mi-aş pierde credinţa aceasta îmi închipuesc că ar trebui să pierd implicit dragostea de viaţă şi încrederea în orice rost al meu în lume.

Credinţa în Dumnezeu mă face să cred în om şi în viaţă.

Mi-e drag omul şi cred în bunătatea lui primordială oricât întâmplările vieţii de toate zilele ar părea să demonstreze contrarul. Un grăunte de bunătate pură se găseşte permanent în sufletul fiecărui om, al celui mai ticălos ca şi al celui mai virtuos. Acest grăunte minunat e comoara divină a pământului, nădejdea viitorului şi cheagul adevăratei civilizaţii care va să vie. Poate că asprele svârcoliri de azi ale omenirii sunt durerile de naştere ale unei lumi noui în a cărei venire eu cred cu patimă, lumea clădită de bunătatea omului care va înstăpâni mai multă bucurie şi mai puţină suferinţă pentru toţi oamenii deopotrivă, care va înfrumuseţa viaţa cu farmecul deplinei solidarităţi umane.

Mi-e dragă viaţa şi cred în ea ca într'o expresie, poate cea mai elocventă deşi cea mai misterioasă, a dumnezeirii. Viaţa mă ispiteşte şi mă încântă cu diversitatea ei infinită, cu sbuciumările, nedreptăţile şi cruzimile ei incompatibile cu sărmana noastră logică omenească, cu maiestatea ei. Viaţa, duh neostoit de înoire şi de metamorfoză, face din planeta noastră centrul universului, al miliardelor de aştri resfiraţi în vidul fără margini.

Credinţa e astfel şi izvorul scrisului meu. O strădanie necontenită de-a pătrunde în taina creaţiei, de-a zugrăvi pe om în luptă cu viaţa, de-a surpinde o formă a vieţii în care se manifestă misterul dumnezeirii.

Numai arta pornită din credinţă devine o merinde sufletească şi pentru cei puţini şi pentru cei mulţi. Nu însă credinţa utilitară care nu poate zămisli decât opere utilitare pentru consumul necesităţilor curente. Arta n'are menirea nici să îndrepte pe om, nici să-l convingă. Bucuria mângâerii însă o poate dărui din belşug. Şi poate că sufletul omului de asta are mai multă nevoe totdeauna.

T. ARGHEZI

„Adevĕrul Literar" îşi supune câteodată colaboratorii şi simpatiile la o încercare, pe care o numeşte cu termenul juridic de anchetă. O anchetă consistă şi în literatură, ca şi la comisariat, dintr'o serie de întrebări, a căror substanţă se deosibeşte totuş de ancheta Prefecturii, prin aceea, cum se scrie în actele de rechizitoriu, că nu e vorba numaidecât de moarte de om, ci de circulaţia de sentimente şi idei.

Ancheta importantului nostru hebdomadar este cuprinsă de astădată într'o singură unică întrebare, mare însă şi vastă cât un dosar şi cât o arhivă. „In ce credeţi?" întreabă cu o simplicitate afectată ancheta, ca şi cum ar fi în cauză o lamă de ras; puţin interează dacă interogatul îşi va tăia beregata în răspunsul lui. Nici mai mult nici mai puţin, anchetatorul doreşte să-ţi scormonească rezerva şi să te facă să afirmi sau situaţii morale, destinate să nu displacă dar să te reducă la banal, sau împrejurări de obscuritate a sensibilităţii, greu de împăcat cu aprecierea rapidă a cititorului săptămânal. Orişicum, scriitorul anchetat iese lesne din încurcătură, ca şi la Tribunal, răspunzând, cu intenţie sau cu sinceritate, anapoda sau luându-şi răspunderea unui fel de a bate câmpii, utilizat cu succes în domeniul neîmproprietărit al elucubraţiei filosofico-artistico-literare. Sau, şi mai comod, nu răspunde.

De anchetele judiciare omul fuge cu atât mai promptă eleganţă, cu cât mărturia lui poate să vie în ajutorul unui nedreptăţit. Ca acel domn comisar dintr'un vagon de tramvai întâlnit cu un automobil. Oprindu-se vehiculul electric într'un muşuroi de ferărie, de cauciucuri şi de pasageri încălecat pe şină, reprezentantul ordinei şi legalităţii s'a strecurat pe uşa din dos şi s'a făcut nevăzut, ca să scape de ceiace numea el bocluc. Bietul om, sătul de confruntări şi interogatorii, refuza cu gingăşie să scape de măsura arestării preliminare, pe un wattman, care nu se făcuse vinovat cu nimic. Anchetele literare, mai agreabile şi interesând vanitatea înfumurată a domnilor care întrebuinţează cerneala pentru a utiliza hârtia, deşi dorite de cele mai multe ori şi provocate, intimidează pe unii dintr'înşi, după ce aceştia şi-au dat seama că opiniunea exprimată ar conţine la publicare un ghimpe nebănuit, de care s'ar putea zgâria susceptibilitatea momentan la ordinea zilei, a unui protector.

La debuturile lui publice, tânărul scriitor, chemat să-şi probeze dexterităţile într'o redacţie de ziar, primeşte adeseori însărcinarea regretabilă de a interviewa şi ancheta notabilităţile zise culturale, în privinţa unei chestiuni curente sau închipuite. Ca să scape de un solicitator la reportaj, secretarul de redacţie al unei gazete, îl trimite evaziv să încerce marea cu degetul, formulând întrebări şi propoziţii. Evident, notabilităţile zilei cer să vadă corectura, ca să şteargă ce poate să displacă după 24 de ore şi să adaoge părerile de succes. Adeseori, candidatul la literatura dărilor de seamă primeşte subit din partea inteviawatului, dispoziţia să suprime articolul lui, îngrozit de perspectiva unei opinii personale, de care — fie vorba în treacăt — nu va lua nimeni cunoştinţă. Sau din tren, pe linia Moldovei sau a Transilvaniei, omul cu situaţie cunoscută şi cu principii inexprimate, telegrafiază ca în textul preţiosului său manuscris cuvintele „pentru că nu" să fie înlocuite cu „aşa dară", fraza devenind mai logică şi ideea mai fugitivă, cu toate că autorul ar fi ispitit de muza gramaticală să puie pur şi simplu un „căci" sau punct şi virgulă înaintea cuvintelor „mi se pare".

Tot atât de considerabil este şi celălalt caz, îndeobşte înregistrat în revistică şi jurnalism când interviewatul, cu toate că somitate, nu ştie să-şi scrie textul şi pretinzând o inocentă lipsă de timp şi o aglomeraţie de atribuţii copleşitoare, îl roagă pe tânărul student al redacţiei să scrie textul în întregime el. Ba câteodată, adică de foarte multe ori, studentul în criză de salariu, născoceşte şi ideile şi principiile magistrului, care devoră cu seninătate şi bunăvoinţă 15—20 de lefuri, acumulate într'un total, nebiruit de nicio legiferare şi neîmpuţinat de nicio recrudescenţă de fiscalităţi.

O anchetă, pe care nu o întreprinde nicio publicaţie literară — et pour cause — edificatoare la maximum, ar privi legătura frauduloasă dintre scrieri şi

(Continuare în pag. IV-a)

sursele deghizate. Numeroasele glorii de câteva săptămâni anual se hrănesc dintr'un cascaval de aur ascuns în pupitru şi cufăr şi literatura lor miroase cumplit a pap şi tipografie, iar foile de hârtie imprimată şi cărţile se grămădesc fără încetare ca rumegătura şi talajul unei scânduri străine şi a unei rindele care nu aparţine autorului iscălit pe sacul cu surcele.

Ar fi de întrebat cu sinceritate autorii de cărţi literare, didactice, filosofie şi politice: 1) De unde furaţi de preferinţă? 2) Furaţi totul sau numai esenţialul? 3) Furaţi de la început la sfârşit sau preferaţi metoda deandaratelui? 4) Aveţi emoţii mari în timpul operaţiei? 5) E un furt propriu zis şi un furt inconştient: pe care credeţi că-l preferaţi? 6) Puteţi da o expunere a plagiatului onest? 6) Rugăm desvoltări şi observaţii personale, în vreme ce mâna pipăie pe întuneric uşa cea mai potrivită cu personalitatea dv. Câte chei false purtaţi în buzunar?

Publicul ar învăţa să scrie, învăţând să citească.

Cronica teatrală

„Azilul de noapte" de Gorki

De când piesa lui Gorki a fost reprezentată, pentru întâia oară, acum vre-o treizeci de ani, pe scena teatrului de artă din Moscova, sub regia măiastră a lui Stanislawsky, s'a observat că ea nu putea fi clasată în niciunul din genurile consacrate şi călca unele cerinţi elementare, în materie dramatică.

In adevăr, conflictul, în „Azilul de noapte" e redus la minimum şi acţiunea aproape neexistentă. Căci nu realizarea obicinuitului efect dramatic l-a preocupat pe Gorki, ci evocarea inedită şi autentică a unei lumi, pe care arta, cu excepţia doar a lui Dostoiewsky, până atunci, o ignorase sau o nesocotise.

Intr'un subsol, infect şi umed, în care se închiriază paturi pentru câteva nopţi sau numai pentru una, se zbat o duzină de tipuri decăzute, foşti ocnaşi, cartofori, alcoolici, prostituate. Ei vorbesc sau se ceartă în dialoguri de un naturalism crud şi trivial. Dar acolo, unde un dramaturg de profesie şi un cerebral, cum sunt atâţia în vremea noastră, nu ar fi izbutit să ne dea, fără îndoială, din lipsa unei experienţi directe decât nişte sarbede discuţii de un retorism dubios sau fals, Gorki, vagabondul genial, care în zbuciumata şi aventuroasa lui viaţă a trăit aievea acest mediu de infern, creiază înaintea noastră, fiinţe în carne şi oase, sărmane epave care ne impresionează prin descompunerea lor morală şi ne zguduie prin tragedia jalnicei lor existenţi.

Un pribeag, figură care are în ea ceva tolstoian (bătrânul Luca), aduce o rază de soare în această groaznică beznă şi îndemnurile lui în care blândeţa şi mila sunt amestecate cu parabole şi pilde de un senz adânc revoluţionar, cum e aceea despre ţara himerică a drepţilor, izbutesc să învioreze pe câţiva din locuitorii subsolului şi să deştepte, în sufletul lor, sentimentul aproape atrofiat al demnităţii proprii.

Dar când bătrânul pleacă, aceştia recad în starea de mai înainte, copleşiţi de viţii sau desperare.

Piesa lui Gorki a fost montată pe scena Teatrului Naţional din Iaşi, cu un iscusit simţ scenic de d. Maican şi colaboratorii săi, în spiritul actual al teatrului rus, cu o vizibilă preocupare de autenticitate şi pitoresc, în ce priveşte decorul şi costumele.

In jocul excelent al ansamblului s'au distins prin nota lor personală: d. Ghiţescu în rolul actorului ratat şi alcoolic, d. Călin în acel al baronului decăzut şi nevropat, d-l Damira în acel al cinicului şi spiritualului Satin.

Tânărul artist Gh. Popovici a avut destulă sfinţenie şi humor în rolul bătrânului Luca, d-na Luncescu impetuozitate în acel al romanţioasei Nastia şi d. Ramadan un comic irezistibil în acel al şepcarului Bubnoff.

OCTAV BOTEZ

* * *

Piesa a fost reprezentată zilele acestea şi în Capitală.

Sorana Ţopa

Neţinând seama de semnificaţia profund omenească a textului lui Gorki, actorii Teatrului Naţional din Bucureşti au jucat „Azilul de noapte" într'un ton pe alocuri nefiresc, declamator, cu accente prea teatrale.

Au fost aplaudate totuşi creaţiunile d-nelor Ana Luca şi Sorana Ţopa, care au subliniat cu înţelegere şi expresivitate momentele impresionante ale dramei.

D-nii R. Bulfinsky, G. Calboreanu, G. Ciprian, N. Bălţăţeanu, Al. Ionescu-Ghibericon şi I. Finteşteanu au creat tipuri admirabil caracterizate.

Piesa s'a jucat în traducerea excelentă a lui Iosif Nădejde. — *h.*

Schnitzler al Vienei şi Viena lui Schnitzler

Aceste două nume nu se mai pot concepe decât împreună. Cât de adânc au crescut unul într'altul. Cât de strâns, de nedespărţit au fost legate aceste două existenţe împlinite laolaltă.

Nu şi-au dat amândouă sufletul în acelaş moment?

„Poetul Vienei a murit. Ultimul mare poet al surâsului ei", — scriu ziarele vieneze, plângându-şi pe ultimul poet mare al Austriei.

Dacă e însă adevărat că Schnitzler a murit acum, atunci ora şi ziua în care şi-a dat sufletul corespund întocmai cu ultima oră a Vienei, cu detronarea ei în anul 1918, când a fost condamnată să se transforme într'un meschin oraş de provincie.

S'au dus visurile şi iluziile acestui oraş al mândrelor tradiţii, pentru care timpul pare să fi stat în loc, tradiţii atât de puţin apte să înfrunte tăria şi vijelia vremurilor nouă, şi care, scăldându-se în aureola unei glorii trecute, se credeau mult mai tari decât erau în realitate, şi care deaceea nu-şi observau slăbiciunea şi boala lor, şi nici nu vroiau să le observe.

Frumuseţea toamnei ei ca şi ultima înflăcărare a frumoaselor ei flori pălite, această frumoasă îmbătrânită le resimţea cu o plină desvoltare a fastului verii, şi-şi permitea să trăiască într'un vârtej, care îi ascundea ei însăşi şi acelora care o admirau, slăbiciunea bătrâneţii.

Graţiosul şi iubitul „Graben", care se releva ca boudoir-ul unei frumoase răsfăţate; Kärntnerring-ul strălucind în fastul stofelor sale bogate şi în lumina galantarelor supraîncărcate cu bijuterii; Corso-ul vienez, cu podoaba femeilor sale, aproape toate frumoase sau în stare să dea impresia „frumuseţii"; Prater-ul adormit maestos în timpul săptămânii, şi vesel burlesc în zilele de sărbătoare, mândra Operă vieneză, sărbătoritul Burgtheater, universitatea bogată în personalităţi renumite, — numai în acestea vroia să se oglindească Austria, Viena.

„Ballplatz-ul", ascuns în dosul „Burg-ului" refrizat, şi poate de aceia cu o perspectivă redusă, aduna pe cei mai străluciţi diplomaţi de *vieille souche,* care se trudeau să se păcălească unul pe altul, că nu numai Stephansdom-ul stă în centrul sferii pământeşti, după cum le făcea plăcere vienezilor să spună că omenirea întreagă e condusă de pe „Ballplatz" şi că întreaga politică europeană ascultă glasul bătrânului împărat.

Aşa trăia, aşa visa şi se bucura de viaţă Viena lui Schnitzler.

Cu totul altfel însă era Schnitzler al Vienei.

Poet sunt eu?! In primul rând, sunt doctor. Eu mă simt mai mult doctor decât scriitor. Operele mele sunt numai diagnoze, — recunoaşte Schnitzler într'o discuţie intimă cu un prieten al său.

Ca medic, ajutat şi de intuiţia scriitorului, nu putea să-i rămână ascuns procesul de inflamaţie de care suferea Austria.

Cu ochiul omului de ştiinţă, el observa decăderea continuă şi de neîmpiedecat a acestei plante atât de frumos înflorite, şi cu inima însângerată el puse diagnosticul că această ţară frumoasă a veseliei uşoare „nu mai aparţine împărăţiei acesteia".

Nici cei mai înalţi munţi ai Austriei nu-şi au acoperite piscurile cu ghiaţă: ei au rămas mai aproape de om, mai lesne de ajuns.

Şi cei mai puternici oameni ai Austriei ar fi putut deveni Bismarck.

In natură şi în politică Austria a rămas credincioasă căii mijlocii, frumoase, bine întreţinute, şi uşor de conceput de raţiunea omenească.

Şi aşa a fost şi în arta ei, care cu siguranţă că nu i-ar fi netezit calea unui Wagner; şi aşa a fost şi în filosofia ei, care n'ar fi suportat un Schopenhauer, şi aşa a fost şi în literatura ei, care în locul lui Goethe are un Anzengrober, un Grillparzer, un Lenau, un Hofmannsthal, un Schnitzler.

Până şi economistul realist Sombart a recunoscut odată acestei Austrii, mecanizate şi nelipsite încă de suflet, întâetatea faţă de America atât de dezvoltată economiceşte.

Scriitorul Schnitzler era dedat cu trup şi suflet acestei Austrii nemecanizate încă şi plină de viaţă, care încerca să trăiască în mijlocul unei Europe subjugate maşinismului.

Pentru acest „dar al naturii" el era dispus să ierte multe îmbătrânitei Austrii. Şi cu atât mai mare durere trebuia să-şi dea seama că decăderea nu mai putea fi împiedecată.

Melancolia Vienei vesele, condamnată, a Vienei, care până şi înainte de moarte a vrut să-şi menţină mândria, dădea tonul de elegie care răsuna în toate operele lui Schnitzler.

Şi personajele sale, condamnate şi ele, figuri dispărute din viaţa de azi, prea simţitoare, delicate, distinse, naturi blânde, Schnitzler nu le putea mânui decât cu milă profundă şi cu multă precauţiune.

In „Anatol", „Ultimul supeu", „Liebelei", „Freiwild" şi chiar în romanticul „Drum singuratec", Schnitzler nu vrea să părăsească deloc naturalismul.

Această atitudine e amestecată însă cu o doză atât de mare de simţire, încât naturalismul lui se deosebeşte mult de naturalismul german, foarte sever al acestei epoce. Aceasta a fost tocmai „nota vieneză" pe care Schnitzler a impregnat-o literaturii austriace.

El însă a rămas singur maestrul neîntrecut de a „atinge şi locurile periculoase cu o mână uşoară".

Viaţa este plenitudinea, nu timpul. Şi clipa ce soseşte e încă destul de departe, — încearcă Schnitzler să-şi consoleze Viena iubită.

Când Viena e lovită şi în inimă, când e sortită fără scăpare morţii, nici atunci să nu dispereze. Căci „clipa ce soseşte e încă destul de departe", mai ales când „te pricepi să umpli timpul cu viaţă. El nu poate ridica mâna pentru a condamna definitiv pe uşuratecul, nesocotitul Anatol, şi crează figura „fetiţei dulci" care şi decăzută, rămâne totuşi un înger decăzut şi încurajează chiar pe Christine în „Liebelei" să golească cupa vieţii, chiar dacă trebue să ia şi-o înghiţitură amară.

Dela Paracelsus al său, prin „Papagalul verde" până la „Chemarea vieţii", „Drumul spre libertate" şi toate operele sale de mai târziu, Schnitzler luptă între „adevăr şi minciună", „vis şi realitate", „căci nu mai ai nicăeri siguranţă".

Şi poate că totul nu e decât un joc. Şi chiar dacă ar fi aşa, tristeţea nu trebue transformată în melancolie. Şi Schnitzler, asupra operelor căruia pluteşte atâta amărăciune, se trudeşte totuşi să acopere, cu un surâs politicos, fiecare goliciune uricioasă, şi să îndepărteze din otravă esenţa otrăvitoare.

Acolo unde biciueşte, el se pricepe totuşi să aline durerea cu un surâs binevoitor.

„El va trăi mai departe ca un poet, care — neîntrecut în amabilitatea stilului său — a dat expresie unei lumi fără griji şi totuşi conştiente de menirea ei printr'o profundă cunoaştere psihologică".

Această caracterizare atât de nimerită a formei şi conţinutului creaţiei lui Schnitzler, o găsim într'o scrisoare de condoleanţă oficială a ministrului cultelor, Dr. Grimme, adresată familiei poetului decedat.

* * *

Am avut fericirea să petrec cu Schnitzler multe ceasuri, pe care le consider printre cele mai frumoase din viaţa mea. Plimbarea sa zilnică o începea dela observatorul înalt — atât de semnificativ se numia cartierul în care el şi-a clădit vila — prin lunga Währingerstrasse, până la Corso la Opernring.

Şi pe acest „Schnitzlerweg", cum va fi numită promenada aceasta — un „Beethowenweg" există la marginea pădurii vieneze — Schnitzler se plimba în fiecare zi. In fiecare zi pornea din cartierul mărginaş spre centrul strălucitor al oraşului.

Şi aceste două aspecte ale oraşului iubit au pătruns cu timpul atât de adânc în sufletul său, încât el ar fi putut vibra în armonie perfectă cu ucenicul din Wurstel-Prater, ca şi cu „locotenentul Gustl". Cam pe vremea când s'a petrecut tristul incident cu „locotenentul Gustl" l-am întâlnit pentru prima dată pe Arthur Schnitzler.

„Locotenentul Gustl" e, după cum se ştie, povestea unui tânăr locotenent, care din cauza unei glume proaste a trebuit să se bată în duel.

Gândurile care îl năpădeau în noaptea dinaintea duelului pe tânărul locotenent dornic de viaţă, şi care nu înclina deloc să-şi dea viaţa sa tânără din cauza unei prejudecăţi, au fost găsite în anumite cercuri drept nedemne pentru un ofiţer.

Scriitorul, care deţinea pe atunci gradul de căpitan, ca fost doctor al regimentului, fu rugat de colegiul ofiţeresc să se justifice. Schnitzler răspunse că el, ca ofiţer şi om, nu împărtăşeşte deloc tendinţele locotenentului Gustl. El are dreptul însă, să facă uz de libertatea artistică şi literară. Urmarea fu că îşi pierdu gradul de căpitan.

Dar nu aceasta îl mâhnise atâta pe Schnitzler, cât faptul că şi Burgtheater-ul, în care fuseseră reprezentate de multe ori piesele sale, a aruncat un fel de boicot asupra lui, de care s'au molipsit curând după aceia şi celelalte teatre.

Câteva luni mai târziu, dramele lui Schnitzler: „Drumul singuratec" şi „Chemarea vieţii' traduse de mine în ruseşte, au fost reprezentate cu mare succes pe scena teatrului imperial din Moscova şi a teatrului „Komissarjewski-Theater" din Petersburg. Presa vieneză înaintată putu să ridice, în urma laudelor presei ruseşti pentru piesele lui Schnitzler, o acuzare puternică contra teatrelor locale, care dispreţuesc în mod atât de nedemn pe cel mai mare autor austriac.

Şi cu încetul Schnitzler intră iar în graţia Burgtheater-ului şi a celorlalte scene austriace. In ultimii ani Schnitzler a mai avut neşansa unei astfel de nenorociri.

Sub presiunea reacţiunii naţionaliste germane, mulţi editori şi multe scene, sub ameninţarea boicotului, nu mai îndrăzneau să se pună pentru „evreul Schnitzler".

Nu numai sufleteşte, dar şi materialiceşte, — recunoaşte acum şi presa conservatoare, — a trebuit să sufere Schnitzler prin tratamentul atât de ofensător şi de dureros la care a fost supusă opera sa.

In ultima zi a vieţii, Schnitzler şi-a făcut plimbarea obişnuită dela observatorul înalt până la Corso, pentru a mai vedea încă odată tabloul Vienei lui dragi. Dar nu odată în aceşti ultimi ani ai decadenţei sale şi a oraşului său s'a gândit Schnitzler la fraza formulată de el: „Şi dacă ne acompaniază un convoi de preotese ale lui Bachus, povârnişul îl coborâm tot singuri..."

„Refugiul în întunecime" e titlul ultimei sale nuvele, pe care a scris-o sub impresia gândului care îl chinuia în anii din urmă.

Şi ultima lui dorinţă era: „un atac de inimă", pentrucă inima sa de poet, care bătea atât de gingaş şi era atât de chinuită, să amuţească însfârşit.

P. SWESDITSCH

Cronica muzicală

Marţi 1 Decembrie a avut loc la Ateneu, în faţa unei săli pline până la ultimul loc, un concert simfonic extraordinar, care a dat prilej publicului să sărbătorească pe marele compozitor, violonist şi dirijor *George Enescu.*

Două concerte de *Bach* şi *Beethoven* încadrau simfonia concertantă pentru violoncel şi orchestră de George Enescu.

George Enescu a executat concertul lui Bach în „mi major" No. 2, pe care nici-un violonist nu-l interpretează cu atâta sobrietate şi religiozitate.

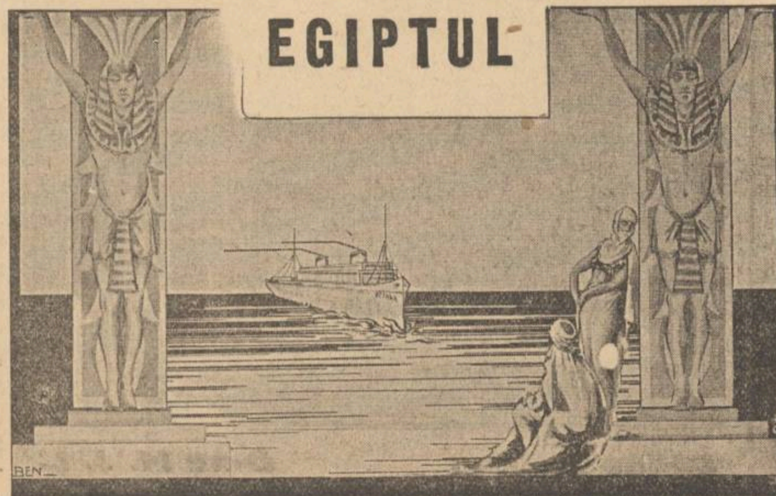
Bustul lui George Enescu, executat de sculptorul RICHARD HETTE *şi destinat conservatorului din Iaşi.*

Simfonia concertantă, la violoncel d. *Cocea,* a fost executată sub conducerea maestrului, dovedindu-se încăodată calităţile de mare compozitor ale lui Enescu. Când s'a executat această simfonie pentru prima dată, nu a fost apreciată după justa ei valoare. Nu pătrunsese în public muzica savantă modernă, cu toate efectele atât de neaşteptate, care surprind pe melomanii obişnuiţi cu factura clasică. Unii critici au omis să pună în valoare frumuseţile unei texturi extraordinar de bine scrise şi rolul original al violoncelului. Iar un critic dela Comoedia, conservator-muzical, a numit-o Simfonia deconcertantă!... De atunci până azi, progresele realizate şi în ce priveşte gustul muzical, sunt foarte mari şi nimeni nu mai consideră muzică ultramodernă o compoziţie devenită clasică, cum e Simfonia concertantă a lui George Enescu.

Simfonicul s'a terminat cu concertul pentru vioară şi orchestră de Beethoven. Execuţia lui Enescu a fost impecabilă şi a pus în valoare toată inspiraţia amoroasă a genialului compozitor.

La acest concert au apărut la pupitru d-nii Nona Ottescu şi George Georgescu.

I. PAL.

ţara misterioasă a Piramidelor şi a Sfincşilor

VĂ AŞTEAPTĂ !

Voiajuri de lux în primăvara anului 1932 cu vaporul pentru călătorii de plăcere „Oceana". Informaţiuni şi prospecte la:

HAMBURG - AMERICA LINIE S. A. R.

BUCUREŞTI, Calea Victoriei 84

Cinematograful în Rusia Sovietică

Toate revistele de specialitate din străinătate comentează regulat problema cinematografului în Rusia Sovietică.

Volume întregi sunt consacrate acestei chestiuni, căutând să lumineze din adâncuri misterele de îndrumare, belşugul de resurse, trăsăturile caracteristice izvorâte din sguduirea revoluţionară care a reuşit să urnească din loc „Colosul rusesc".

Frământările anilor de revoluţionare radicală a unui regim social trebuiau să aducă o nouă orientare în ştiinţă, artă şi cultură. Scriitori celebri dela Wells şi Duhamel până la Shaw, cercetând obiectiv noua orientare ştiinţifică şi artistică au înfăţişat — subliniind în acelaş timp şi observaţiunile critice personale — aspecte nouă din această lume.

In special problema cinematografului a interesat în cel mai înalt grad pe însuşi conducătorul efectiv al revoluţiei:

„Din toate artele — spunea Lenin — cea mai importantă pentru Rusia este arta cinematografică". De aceia cinematograful a devenit în Uniunea Sovietică, un mijloc eficace — nu numai în răspândirea ideilor bolşevice, dar în chiar educaţiunea poporului rus. Arta cinematografică sovietică s'a contopit cu însăşi construcţia socialismului în această ţară.

„Linia generală" — acea magnifică realizare a lui Eisenstein — este „marea dramă a câmpului, noua orientare a masselor ţărăneşti spre munca colectivă"; iar noul film „Capitalul" — după cunoscuta operă a lui Karl Marx — este înfăţişarea uriaşă a socialismului ştiinţific.

„Arta să devină viaţă" — iată fondul concepţiei cinematografice din Rusia.

In general, cinematograful are astăzi în toată lumea un rol extraordinar.

„Douăsute cincizeci de milioane de oameni — declară o firmă engleză — frequentează odată pe săptămână 55.000 săli de proecţiuni care există pe pământ. Nouăzeci şi trei de miliarde reprezintă capitalul investit în industria cinematografică, dintre care 50 de miliarde este partea Statelor Unite".

Care este situaţia în Uniunea Sovietică?

Leon Moussinac, un cunoscător al cinematografului sovietic, scrie într'o carte a sa următoarele:

„In cursul unei recente călătorii în U. R. S. S. am putut face o anchetă destul de completă asupra cinematografului. Am vizitat organizaţiile sovietice din Moscova, Leningrad şi Kiew, Sookino, Meschrabpom şi Wulfku. Am văzut filme de toate categoriile, de toate tendinţele. Am discutat cu tinerii maeştri ai cinematografului sovietic. Am văzut mijloacele extraordinare ce le pregătesc. Am vizitat şcolile".

Iar doi reprezentanţi ai acestor şcoli, Réne Marchand şi P. Weinstein descriu astfel idealurile şi perioada de formaţiune a cinematografului sovietic:

„Eforturile noastre nu trebuie să tindă de altfel la realizarea câtorva filme senzaţionale susceptibile de a rivaliza cu tehnica perfecţionată din Europa sau America. Datoria noastră este de a da pentru ecran o interpretare proprie a vieţii noastre, după aspiraţiunile noastre — bineînţeles în măsura în care ne permit mijloacele şi tehnica noastră actuală".

Leon Tolstoi — marele scriitor rus — formulase încă din anul 1910 această idee:

„Cinematograful — spunea Tolstoi — trebue să exprime adevărul rus, sub toate formele sale şi maniera cea mai exactă. Trebue să înregistreze viaţa aşa cum este ea fără a o deforma prin tălmăciri fanteziste, fără a lăsa acolo partea de imaginaţie".

Dar mai interesante sunt normele de împărţire a filmelor sovietice.

Iată un tablou al acestei împărţiri

1) Filmele artistice şi sociale cu caracter general, tratând viaţa revoluţionară din trecut şi de astăzi şi ale căror subiecte dezvoltă luptele sociale şi economice. In această categorie intră toate genurile: dramă, comedie, satiră.

2) Filme pentru ţărani.

3) Filme de vulgarizare ştiinţifică.

4) Filme de actualitate şi documentare.

5) Filme pentru copii.

6) Filme pentru învăţământul propriu zis (de specialitate, profesional, militar) adică acelea care răspund scopurilor pedagogice.

Cinematograful sovietic are câte un birou special care funcţionează pe lângă fiecare fabrică şi e compus în cea mai mare parte din scriitori specialişti. Rolul acestui birou este de a stabili planul sistematic al filmelor anuale care e definitiv numai după ce s'au făcut modificările necesare şi s'au stabilit posibilităţile financiare; de a trata cu scriitorii pentru executarea scenariilor originale sau scenariilor stabilite după temele fixate de birou; de a examina scenariile ce-i sunt direct adresate; de a găsi subiectele filmelor în operele literare care apar în U. R. S. S. şi străinătate; de a utiliza, transpunând după nevoi, faptele diverse furnizate zilnic de jurnale.

Apoi vin diferite şcoli şi ca o încoronare, Institutul din Moscova care cuprinde 400 elevi şi Academiile libere din Kiew şi Leningrad.

Realizările lui Eisenstein, Poudovkine şi Vertof — Potemkin, Octombrie, Vulpea Argintie, Mama, Sfârşitul Petrogradului, Linia generală, Arsenalul — sunt reprezentate pretutindeni. Eisenstein a fost invitat în America, Poudovkin a refuzat de curând oferta unei case germane care-i oferea 1 milion de dolari (adică 160 milioane lei) pentru a rămâne acolo.

Sunt adevăruri, care dovedesc adâncirea influenţei artei cinematografice sovietice în toată lumea.

Pentrucă — după cum spunea G. Altman, unul din cei mai mari cronicari cinematografici — arta cinematografică este unul din cele mai formidabile mijloace colective de expresiune artistică şi omenească, din câte a cunoscut omenirea.

V. IONESCU

CITIŢI AZI:
LECTURA No. 356
FLOAREA LITERATURILOR STRAINE
A. E. W. MASON
FRÂNGHIA
Lei 5. Scrierea completă la chioşcari şi librari.

VIZIUNI AMERICANE

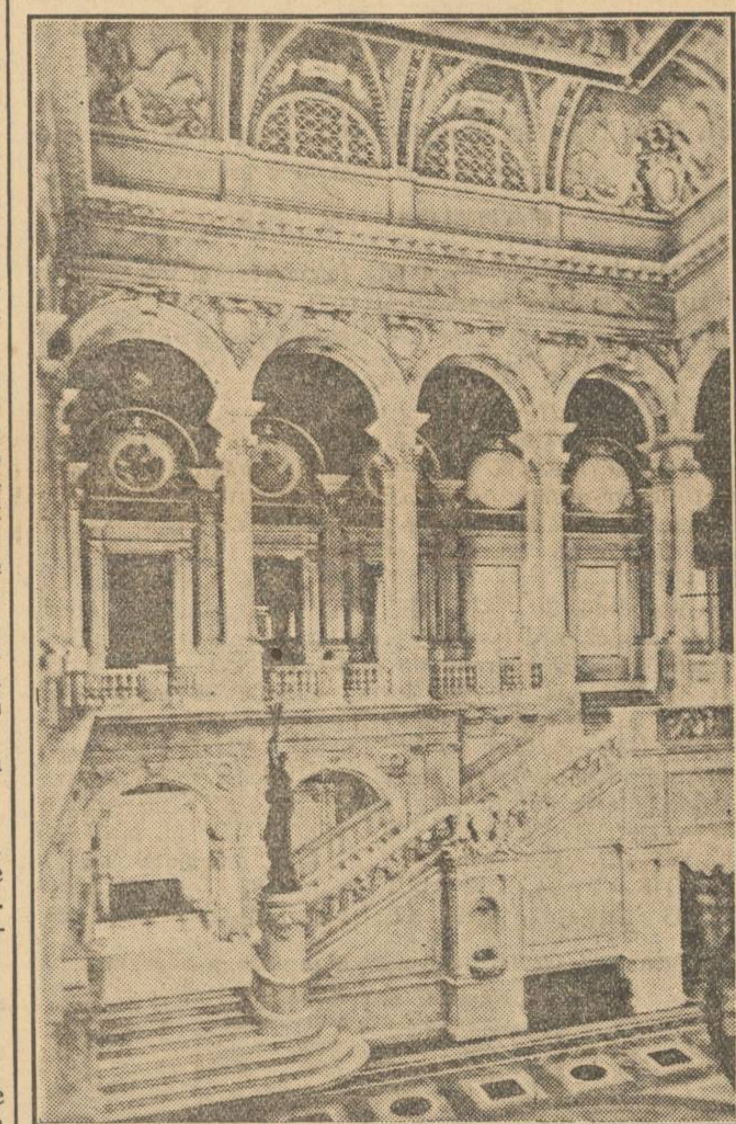
Washington, oraşul ireal

O „fiică a Revoluţiei Americane"

Intr'un automobil, doamna Stevens şi cu mine ţeseam istoria Americii, în timp ce căutam din când în când să urmăresc prin fereastra largă de cristal, peisagiul urban al Washingtonului. Doamna Stevens cunoştea pe Europeni: îi ştia politicoşi şi ascunşi; aprobând în faţa unei persoane totul pentru ca apoi să râdă de tot ce-au aprobat; ploconindu-se în faţa ospitalităţii americane şi întorşi acasă, ocărând Statele-Unite. Intre două vârste, păstrând încă un zâmbet copilăresc şi o ţinută impozantă, urmare poate a admiraţiei ei pentru personagiile istorice despre care în cărţile de şcoală se spune că nu au minţit niciodată şi că s'au ţinut întotdeauna drepte şi la faptă şi la trup, Martha Stevens, descendentă din colonişti englezi veniţi de timpuriu pe ţărmurile Atlanticei, mă primea în numele lor. „Fiică a revoluţiei americane", ea nu înceta să se minuneze de ce-au realizat în mai puţin de două secole, Americanii.

— „Vezi, Dumneata eşti fermecat de New-York şi chiar de Boston, când ar trebui să fii de Washington. Washington e capitala Statelor-Unite şi centrul politicii americane. New-Yorkul e o poartă de intrare, dar nu America. Bostonul imită prea mult Anglia şi deci nu e America. Aici la Washington e America, aici unde marii noştri oameni au guvernat şi s'au luptat să infiltreze ideia de democraţie, aici unde ajung să conducă numai adevăraţii Americani, şi nu oricare emigrant.

Eu trimet la Washington în fiecare an copii din orăşelul meu plin cu imigranţi polonezi, care nici nu voesc să rupă pe englezeşte, — nădăjduind că în faţa sfinţeniei locurilor istorice ei vor deveni adevăraţi Americani. Acesta este şi scopul „Legiunii Americane" şi a „Fiicelor Revoluţiei Americane": *să americanizăm pe americani*, să-i facem să se simtă fericiţi lângă mormântul lui George Washington şi în faţa monumentului lui Lincoln şi să vadă că nicăeri nu-i mai bine ca în Statele-Unite. (Către şofer): John, spune-i Domnului, dacă America nu-i cea mai bună ţară de pe lume, dacă Dumneata ai vrea să trăeşti altundeva decât aici?"

Interiorul Bibliotecii Parlamentului Statelor-Unite, în stilul Renaşterii italiene.

Şoferul era, însă, nou şi nedresat. Deaceia răspunse:

— „Da, Doamnă, America e ţara cea mai bună de pe lume, unde poţi ajunge orce. Şi eu dacă voi mai strânge bani, am să pot să mă întorc la Londra, să duc o viaţă mai uşoară".

— „John, dumneata nu eşti încă American, Dumneata eşti încă un imigrant european. Dacă ai fi cu adevărat American, nu te-ai mai întoarce în Europa, unde nu există libertate şi noroc... (Către mine): Am fost în Europa de multe ori. Sunt oameni buni acolo, dar fără ambiţii. La Paris, întrebând pe un garçon de hotel care sunt năzuinţele lui, mi-a spus că el vrea să devie maître d'hotel. Dacă băiatul acela era American, mi-ar fi răspuns: năzuesc s'ajung Preşedintele Republicii Statelor-Unite..."

Automobilul prinde în ferestrele lui, imagini albe de clădiri cu nenumărate coloane greceşti şi luciri de arbori înverziţi în lacuri artificiale. Squaruri cu statui de generali şi civili, eroi ai răsboiului de Independenţă. Grădini englezeşti. Ceva patriarhal reamintind începuturile coloniale ale Statelor-Unite, dar şi o atmosferă de arhitectură academizată, bogată, corectă. Oraşul, din automobil, mi se înfăţişează oficializat şi trist. Patriarhalitate încorsetată într'un stil serios şi convenţional. *Irealitate,* adică lipsă de viaţă.

D-na Stevens continuă. — „Vezi Dumneata ce-am făcut *noi* în nici o sută cincizeci de ani? Capitala federală a ieşit dintr'o minune a lui Dumnezeu. Unul dintre primii Americani a spus-o: „Noi avem puterea ca să creem lumea din nou. Din zilele lui Noe nu s'a mai întâmplat aşa ceva. Naşterea unei naţiuni este în mâinele noastre". Şi noi am realizat o lume nouă, o naţiune în care oamenii se-ajută între ei, prestându-şi servicii reciproce, fiind fericiţi şi comfortabili. Pionerii au realizat aceste palate de marmoră albă pe marginea Potomacului, iar Preşedintele Hoover din Casa Albă străjueşte la fericirea tuturor... Dumitale îţi pare ireal Washingtonul? Şi trist? Mie îmi pare viu ca istoria Naţiunii noastre. Nouă Americanilor ne pare vesel, pentrucă e tinereţe în el, e un început falnic care va duce la binele tuturor".

Doamna Stevens e patrioată şi sufletul ei vede în Washington o viaţă care nu sălăşlueşte, însă, decât in idealurile ei.

La Washington doar statuile şi monumentele încearcă să vorbească. Oamenii mai puţin, căci ei nu trăesc nici în trecut şi nici într'un viitor prea depărtat şi idealizat. Doamna Stevens, membră de cluburi intelectuale şi urmaşă de oameni de seamă se simte responsabilă de tradiţia care se încheagă încetul cu încetul şi la Washington. Ea vede viaţă şi veselie acolo unde nu este decât tristeţă şi încercare de evadare dintr'un trai convenţional şi pretenţios. Căci Washingtonul este, deopotrivă, capitala istorică a Americii cum şi cea mondenă, pe când New-Yorkul şi Chicago rămân centrele puterii economice americane, iar Boston şi Philadelphia centrele intelectualismului protestant.

Flirt internaţional

Washingtonul înseamnă, aşadar, şi mult snobism şi flirt internaţional, în ciuda Doamnei Stevens care vrea să afle în el doar istorie şi eroism.

Femeile americane, vroind a fi în acelaş timp şi bărbaţi şi femei, se complac acolo între frivolitate şi intelectualitate, între vioiciune şi seriozitate, fără a-şi găsi, însă, un echilibru care să le satisfacă. In ceiace priveşte pe bărbaţii americani iată ce mi-a spus la Washington o tânără Europeană, funcţionară la un birou:

— „Ce bine şi frumoşi sunt băeţii aici. Dar şi periculoşi şi îndrăzneţi cu naturaleţa şi sinceritatea lor, care vor să stăpânească fără să farmece. Sunt, faţă de Europeni, brutali şi direcţi. Americanul te socoate în puterea lui, chiar dacă nu profită prea mult de tine. Dacă nu vrei să-l săruţi e în stare să te lase în mijlocul drumului, alungându-te din automobilul lui, de nu mai ajungi pe jos, nici dimineaţa, acasă. Deaceia fetele deştepte îşi iau cu ele patine cu roticele, tocmai pentru a se putea întoarce uşor acasă, în caz de refuz amoros. Automobilul şi dansul, totuşi, mă înveselesc enorm. Datorită lor mă pot relaxa după munca grea şi concentrată care mi se cere ziua întreagă".

Dar şi punctul de vedere al fetelor americane nu este mai puţin interesant în această cetate diplomatică, unde bărbaţii europeni dau asalturi îndrăzneţe şi trufaşe.

Intr'altă zi, o Americană îmi spuse acestea despre bărbaţii Europeni:

— „Europenii vin aici cu gânduri mari. Ne cred proaste şi bogate. Ei se cred toţi nobili. Consideră că dragostea lor este pentru femee, o onoare, pe care ea trebue să se grăbească a o primi... Noi le primim doar flirtul... Ne place s'auzim complimente, flaterii, minciuni frumoase pe care băeţii noştri Americani nu ştiu să le spue, căci sunt prea sinceri şi nerafinaţi... Deaceia Europenii au succes la Washington, dar un succes trecător şi fără concluziuni practice... Cu cei ce se cred că deţin monopolul idealismului ne purtăm şi noi în chip idealist. Flirtăm cu ei, dar fără să ne măritäm aducându-le o zestre care le-ar încurca desinteresul lor înăscut..."

America se monumentalizează

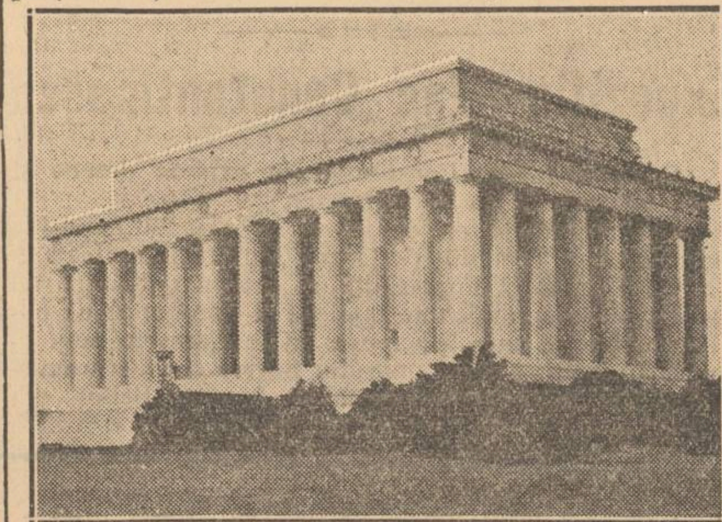
America se trezeşte. Oamenii acolo au simţul realităţii şi se lasă furaţi de visuri doar atât cât vor ei. In dialogurile acestea se desvălue o lume puţin cunoscută Europenilor.

Viaţa americană ia la Washington formele cele mai curioase, creînd uneori un snobism naţionalist şi mândru, cu intenţii de flirt internaţional; iar alteori o efectivă nevoe de realizare a personalităţilor americane în cadrul naţional.

La umbra monumentelor, *„melting-pot"*-ul american începe să se solidarizeze nu numai printr'o soartă comună de prosperitate economică. La Washington Americanul începe să se mândrească a fi urmaşul lui George Washington şi al lui Abraham Lincoln. Mulţimea se îngrămădeşte cu plăcere în rapidele ascensoare care o duc până în vârful piramidal al *Monumentului lui Washington,* în formă de uriaş obelisc din a cărui înălţime poate să contemple întreaga panoramă a acestui ţinut marmorean, care se reflectă în fluviul Potomac, înmulţindu-se şi devenind construcţie de mit.

De-o puritate arhitectonică aproape fără pereche, *Memorialul lui Lincoln* construit ca un templu doric pe dinafară şi ionic pe dinăuntru, este, poate, cel mai frumos prinos pe care naţiunea i l-ar fi putut aduce. Inăuntrul templului, statuia lui Lincoln, stând olimpic şi firesc pe un fotoliu, cere reculegere în amintirea celui care a zdrobit sclavia şi a democratizat politica, cerând o guvernare a poporului prin popor şi pentru popor. Din marmoră albă tot, monumentul acesta este înconjurat de un câmp larg deschis şi se oglindeşte într'o lagună de ape şi fântâni, care prind şi vârful ascuţit al celuilalt monument, al lui Washington.

Tot oraşul este plin de astfel de monumente, care dacă nu sunt originale sunt, în schimb, extrem de corecte şi înălţătoare prin puritatea şi seninătatea pe care o degajă. Washingtonul este o Atenă, o Florenţă şi o Romă modernizată. *Capitolul,* realizat şi el în proporţii uriaşe cu un dom încolonat pe demargini şi cu nenumărate şiruri de scări de piatră împrejurul temeliilor lui, este centrul oraşului, focarul de unde geometricele străzi radiază în toate părţile. Sala Senatului este însă, simplă ca şi cea a Camerei. Culoarele şi sălile preşidenţiale sunt luxoase şi pline de strălucire prin mobilierul lor italian şi francez.

Memorialul lui Lincoln, înăuntrul căruia se află statuia eroului democraţiei americane.

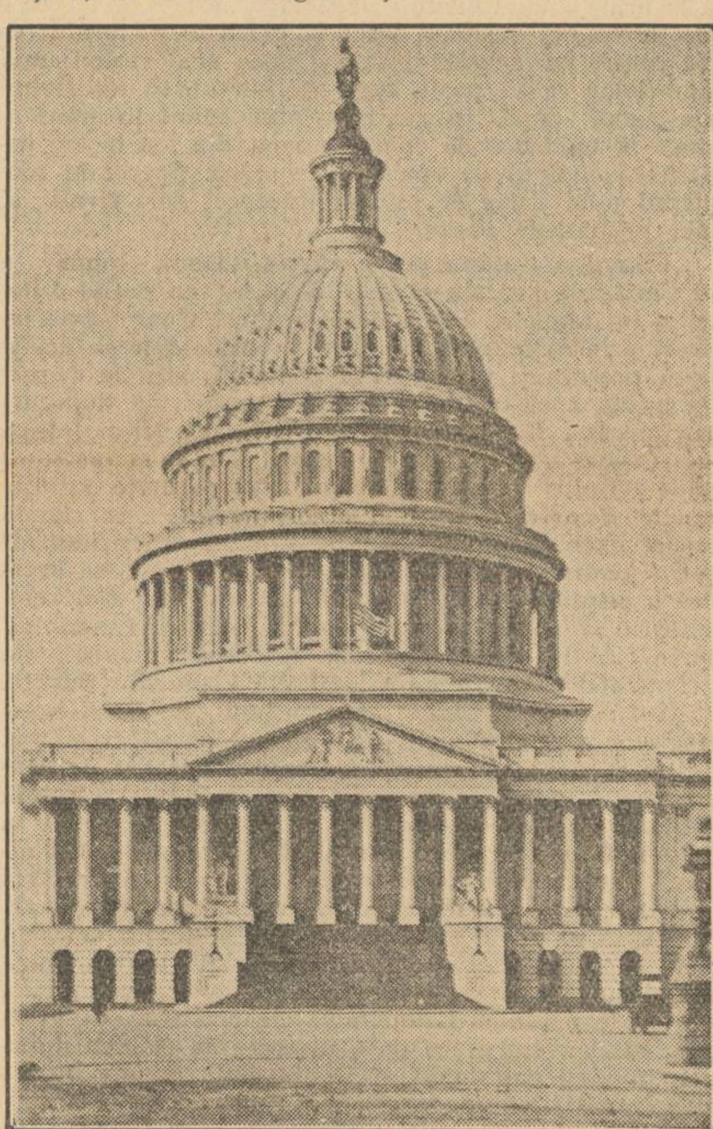
Biblioteca Parlamentului, realizată în proporţii gigantice de Renaşterea italiană, cu o rotondă octogonală şi cu patru curţi interioare care aduc lumină abundentă marilor săli de lectură şi expoziţii, pare o pădure de statui, o mare de picturi, un siloz de cărţi. In ea sunt adăpostite peste trei milioane de cărţi şi manuscrise preţioase, dintre care Declaraţia de Independenţă şi Constituţia sunt aşezate ca evangheliile în faţa unui altar. Risipă corectă de marmoră şi coloane, fântâni de bronz şi coridoare de onoare, cu arcade albe şi scări nenumărate, Biblioteca Parlamentului este, poate, cea mai elaborată clădire artistică a Washingtonului, care astfel vrea să cinstească cultura lumii şi manuscrisele sfinte ale Statelor-Unite.

Casa Albă, construită în stil colonial, este simplă pe dinafară şi bogată pe dinăuntru. Mobilată dealungul anilor, ea include variaţia de gust şi de modă a numeroşilor Preşedinţi ai Statelor-Unite, care s'au perindat prin ea. Portretele Preşedinţilor şi ale soţiilor lor se succed prin culoarele şi camerele acelea, mobilate când în stil georgian, când într'un rococo înzorzonat şi capricios.

O atmosferă exotică şi stil modern în arhitectură găsesc în recenta clădire a *Uniunii Pan-Americane,* care are o curte interioară împodobită cu plante rare şi uriaşe, cu o fântână spaniolă la mijloc. Grădini amintind de cultura mexicană şi peruviană aduc varietate acestui loc care caută să întrunească tot ce-i mai caracteristic în arhitectura şi viaţa celor două Americi.

Muzee, instituţii publice, dintre care *clădirea Ministerului de Războiu* nu o pot uita din cauza unităţii ei de stil palladian, şi mai ales temple de grupări fraternale şi masonice dau Washingtonului un aspect monumental şi artistic, chiar dacă puritanismul cenzurează, pe ici, pe colo arta, ca de pildă *Museul Corcoran,* unde toate statuile hellene, admirabil reconstituite în marmoră albă, nu au scăpat de protecţia frunzelor de viţă.

Dar nu numai Grecia şi Italia sunt re-create în atmosfera aceasta internaţională şi oficială a Washingtonului. Solemnitatea egipteană trăeşte într'o clădire întocmită de marele John Russel Pope: *Templul ritului Scoţian,* cu ferestre înguste şi misterioase, cu ziduri tăcute şi sfinxi imuabili, la care ajungi pe scări multe şi largi, dând perspectivă şi prestanţă.

Capitolul Statelor-Unite de la Washington.

Dar cultul tradiţiei istorice nu consistă numai în statui şi monumente comemorând faptele de glorie ale trecutului. Aproape de Washington, la *Mount Vernon* casa bătrânească a lui George Washington, care şi este îngropat acolo, familiarizează pe vizitator cu un trecut colonial pe cât de eroic în vremuri de bejenie, pe-atât de liniştit în vremuri de pace. Cu o verandă largă şi două rânduri, clădirea principală se pierde printre pomi bătrâni, care mai înconjoară, pe ici, pe colo, alte clădiri, — casa de vară, bucătăria, grajdurile. Camerele păstrează aparenţa de odinioară. Camera în care George Washington muri, stă şi astăzi intactă, cu patul ei larg şi alb, şi acoperit cu perdele.

Amestec de tradiţie mândră şi solemnitate oficială, Washingtonul este unul dintre oraşele cele mai armonios construite, mai corect înfrumuseţate, mai cu gust împodobite de grădini, squaruri şi fântâni. In el construcţia unei case este o problemă de artă, în primul rând, şi nu de speculă, ca în New-Yorkul sgârie-norilor. judecăţile lor nu dau voe Americii să fie decât un amestec pestriţ şi baroc de naţiuni şi culturi. In ciuda Europenilor, el le apare ireal pentru motivul că prelor, Washingtonul se îndreaptă către o armonie urbană pe care bătrânul Paris şi stereotipica Londră nu o pot avea. Intr'o ordine nouă, cuminte şi bătrânească, construirea Washingtonului a depăşit, însă, şi nivelul de realitate pe care înşişi Americanii intenţionau să i-l dea. Clădirile lui pure şi albe aduc prea multă tristeţe şi seriozitate, unor oameni care vor altceva mai autentic şi mai viu. De aceia în serile ploioase, când imagina Capitolului se dublează în luciul apei depe caldarâmul neted şi străjuit de pomi stufoşi, în privirile triste şi nedumerite ale oamenilor, se pune întrebarea dacă Washingtonul nu răsare şi se cufundă cumva ca'ntr'un vis înşelător şi ireal.

PETRU COMARNESCU

Cronica cinematografică

Milionul

Intr'o istorie a începuturilor cinematografului nu se poate să nu se menţioneze importanta încercare artistică, pe care René Clair a făcut-o cu filmul „Milionul". Bucata e interesantă nu numai pentru câteva idei foarte nostime (ca de pildă transformarea pe nesimţite a unei reprezentaţii de operă în cătare febrilă a unei haine, această operaţie, la rându-i, fiind deodată metamorfozată în partidă de rugby), dar bucata mai e, cum spuneam — interesantă prin ideia de ansamblu, prin ca să zicem aşa — formula technică artistică pe care diversele detalii o realizează dealungul filmului.

Această formulă nu ştiu cum să o definesc, prin cuvinte; aşi defini-o în mod negativ, prin ceeace filmul a căutat şi reuşit *să nu fie*.

Căci ingeniozitatea lui René Clair a fost să nu cadă nici în operetă, nici în operă, nici în „opera comique", nici în vodevil, nici în comedie bufă, nici în super-revistă. Aşa că un prim merit a fost acela de a fi poate..... cinematografic — ceiace pentru un film este o calitate care de o bucată de vreme se întâlneşte extrem de rar... Dar iată despre ce este vorba:

Un pictor tânăr şi pârlit află că a câştigat un milion la loterie tocmai în momentul când diferiţi furnizori porniseră cruciadă contra lui. Junele artist vrea să le arate atunci biletul. Dar, fatalitate! Biletul fusese pus în veston, vestonul lăsat la prietena pictorului ca să-l coase, iar această prietenă dase acel veston unui cambriolor ca să poată fugi neobservat. Şi tot filmul este goana după surtuc, care din mână în mână ajunge la un tenor de operă, ceeace, din loc în loc deplasează câmpul de operaţie pe scena Operei în momentul unei scene de pugilat între cei doi rivali ai unei primadone obeze.

Filmul aminteşte puţin nuvela, „Două loturi" a lui Caragiale precum şi „Un chapeau en paille d'Italie" a lui Labiche. Dar aminteşte unu? Doar foarte indirect prin vioiciunea cu care evenimentele se desfăşoară precum şi prin veselia generală care se degajă din goana aceasta, din vânătoarea neobosită după lucrul pierdut. Dar atât. Milionul rămâne film, după cum „Două loturi" rămâne nuvelă şi „Un chapeau en paille d'Italie" piesă de teatru. Insist: nuvela lui Caragiale şi comedia lui Labiche seamănă, dar rămân fiecare exemple tipice de povestire, pentru prima, de teatru pentru a doua. Işi păstrează specificitatea organică a genului, şi dacă se amintesc una pe alta este pentru o analogie în totul generală, care ţine cum aşi spune? — de o asemănare în mişcarea fundamentală a elementelor, în mecanica artistică a pieselor bucăţii.

Tot astfel „Milionul" seamănă cu cele două capodopere citate, rămânând însă cinematograf veritabil. Şi-i cu atât mai greu cu cât filmul e brăzdat de cântece care-l ameninţă să cadă când în operă, când în operetă, când în revistă. Dar nu. Regisorul a ştiut să ţină în permanenţă pe primul plan al interesului aspectul vizual al filmului; a ştiut să pună tot centrul de greutate în reuşita capetelor diverselor personagii. a mişcărilor lor, a gesturilor lor, costumelor etc. A ştiut să pună astfel în scenă, încât toată partea muzicală şi vorbită să fie ca un fel de simplu acompaniament al expresiilor fizionomice ale actorilor. Chiar atunci când avem aface cu o invenţie în ordinea muzicală, punctul culminant al interesului rămâne figura interpretului. Iată de pildă chestiunea cu „vocea conştiinţei". Unul din eroi, tânărul Prosper, tovarăş de mizerie şi de veselie cu pictorul, îi face la un moment dat acestuia o figură destul de urâtă: declară la comisariat că nu-l cunoaşte, pentru a-l face să rămână închis în timp ce el să poată lucra singur la căutarea biletului cu milionul (căci în caz de succes avea jumătate). Decât, atunci când iese dela comisariat în stradă, este torturat de remuşcări. Şi asta e reprezentat astfel: se aude un cor invizibil care repetă în convenţionalele cascade ale coriştilor chinuitoarele cuvinte „Prosper, qu'as-tu fait?", „Prosper que fais tu?", mereu, de treizeci de ori, cu intonaţia sumbră a Eryniilor răzbunătoare, în timp ce el, victima, face un cap idiot şi vinovat. Este o găsire de un efect comic enorm această punere pe patru voci a glasului conştiinţei. Dar lucrul asupra căruia vreau să atrag atenţia e altul.

In tot timpul cât se desfăşoară această scenă, toată atenţia este îndreptată spre mimica personajului. In el se oglindeşte tot efectul comic al corului sofoclian. Fizionomia aceasta dă corp, dă realitate şi materialitate posibilităţilor umoristice ale muzicei. Corul — avem net impresiunea — este doar simplu acompaniament. Muzica este o unealtă ajutătoare, un accesoriu; principalul e jocul pur cinematografic al actorului. Şi dacă asta are loc chiar în cazuri ca acestea unde avem aface cu o invenţie curat muzicală care e totuşi oarecum eclipsată de aspectul vizual al scenei, înţelegem cum s'a putut şi în restul filmului conserva aspectul în principal cinematografic al bucăţii.

Trebue să mai menţionăm un lucru. In „Milionul" găsim una din cele mai nostime satire împotriva operei, a stupidităţii funciare, a naivităţii şi artificialităţii legate de acest gen hibrid. Dela ironiile lui Rousseau şi dela minunata şarjă a lui Tolstoi, nu s'a realizat o mai regală bătae de joc a absurdităţilor artistice legate de genul operă. Şi în această caricatură — un merit remarcabil îi revine cântăreţului Stroescu. In filmul nostru el face pe tenorul în sine, pe cântăreţul Sopranelli, şi cu această ocazie desfăşoară toate „fitz"-urile profesionale ale posesorilor de voce, toate ticurile fizice şi morale ale prinţilor de belle-canto. Şi asta fără să exagereze, fără să îngroaşe efectele, cu multă discreţie şi bun gust. De astfel toate aceste pastişe ale talentului vocal sunt realizate de Stroescu cu un talent vocal dintre cele mai reale. Bucăţile pe care le cântă sunt pline de haz şi mai sunt şi executate impecabil. Inţelegeţi că atunci când îţi baţi joc de ceva trebue să ştii, dacă vrei, să-l faci personal foarte bine. Pentru a ridiculiza Opera trebuiau aleşi actori care să cânte foarte bine. Altfel s'ar fi riscat ca ridicolul să provină direct din imperfecţiile executantului şi nu din cusururile generale ale obiectului satirizat. Iată de ce toţi cântăreţii cântau bine, iar Stroescu mai bine decât toţi. (De altfel toţi Românii cunosc arta fină, nuanţată, plină de tact, bun gust şi inteligenţă muzicală, a acestui talentat al nostru compatriot).

Filmul „Milionul" mai are un merit: este film francez. Intr'adevăr merit este pentru un film francez să fie aşa de bun şi mai ales aşa de original. Am zis original, căci „Milionul" din punct de vedere al facturii sale estetice, nu seamănă cu nici un film de până acum.

Bine înţeles „Milionul" are nenumărate greşeli, lungimi, naivităţi. Dar aceste cusururi dispar în faţa calităţii enorme de a fi altfel decât tot ce cunoaştem.

D. I. SUCHIANU

„Aş vrea să ştiu"

M. P. LOCO.

In ce raport stau noţiunile „egoist" şi „egocentric"?

Noţiunile „egoist" şi „egocentric" se găsesc într'un raport de subordonare, în sensul că orice egoist este „ipso facto" şi un egocentric; reciproca însă nu este adevărată. Intr'adevăr, prin egoism se înţelege tendinţa de a satisface, în toate împrejurările, interesele şi năzuinţele proprii, indiferent de consecinţele, pe care această satisfacţie le-ar putea avea asupra altora. Născut dintr'o excesivă preocupare de sine, egoismul vine, fireşte, adesea în conflict cu interesele generale.

Din această cauză, morala îl condamnă ca pe un viţiu şi educaţia tinde să-l atenueze până la proporţii, care nu stânjenesc armonia socială. In paranteză putem adăuga că biologul modern francez, Felix Le Dantec, în lucrarea sa „Egoïsme, base de toute société", susţine paradoxul că egoismul, ca manifestare sănătoasă derivată din instinctul de conservare, serveşte de fapt ca fundament al oricărui organism social.

Egocentrismul are un conţinut mai larg decât egoismul.

Egocentrismul reprezintă tendinţa de a raporta, interpreta şi aprecia cele mai diverse situaţiuni prin prizma unui subiectivism excesiv. El dă astfel loc la o incapacitate de a se desbăra de punctul de vedere strâmt personal, pentru a adopta o vedere mai obiectivă.

In acest sens, egocentrismul este mai de grabă o deformare a perspectivei psihice — intelectuale sau afective — decât o preocupare conştientă, dominată de interesul egoist.

In cazul când această limitare a orizontului psihic, confundă „eul propriu" cu interesele şi satisfacţiile imediate, egocentrismul se reduce la egoism. Intre egoism şi egocentrism există un raport analog ca între părtinitor şi subiectiv.

M. PIETREANU-IAŞI.

Ce se înţelege exact prin „eseu" în literatură?

Derivat dela cuvântul francez şi englez „essai" (încercare), acest nume servia la început ca să desemneze unele lucrări în care autorul nu avea pretenţia să trateze „à fond" un subiect, epuizând materia, ci se mulţumia să schiţeze unele puncte de vedere şi sugestiuni.

In limbajul uzual, se înţelege astăzi prin „eseu", un gen de producţiuni în care se supun analizei critice — într'o formă nepedantă, ci mai mult diletantistică, cele mai variate teme de literatură, artă, filozofie, etc.

Eseul, deşi prin subiect şi proporţii, poate să se exprime sub cele mai variate forme, reprezintă totuş un gen bine caracterizat, care nu poate fi niciodată confundat cu lucrarea de specialitate sau opera de erudiţie.

Expoziţia Mac Constantinescu

Sculptorul *Mac Constantinescu* expune desene şi ceramică în sala librăriei Hasefer.

E remarcabilă cu deosebire în această expoziţie tendinţa spre desindustrializarea sculpturii aplicate.

De altminteri, importanţa pe care a dat-o artistul lucrărilor de ceramică se înţelege şi din faptul că bucăţile unice pe care le expune au fost arse în cuptoarele Manufacturii Naţionale din Sévres şi ale ceramiştilor André Fau din St. Cloud şi Auguste Belloir din Paris.

Desenele reprezintă nuduri, peisaje şi interpretări plastice în creion, fusin şi sanguine.

Expoziţia d-lui Constantinescu se înscrie între evenimentele plastice de seamă ale anului. — *h.*

Cronica Sahului

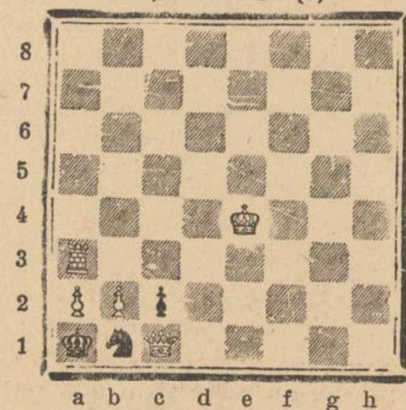
PROBLEMA No. 415

de **P. A. Orlimont**

(«Denken und Raten» 1929)

Negru:

Ra1, Cb1. Pc2 (3).

Alb:

Ré4, Dc1, Ta3, Pa2 şi b2 (5).

Alb joacă şi face mat în 4 mutări.

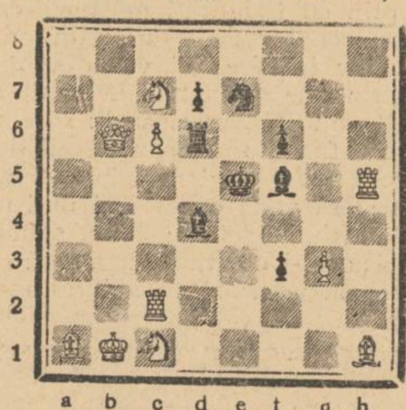
PROBLEMA No. 416

de **Fr. Somma**, Palermo

(«L'Echiquier», 1931)

Negru:

Ré5, Td6, Cé7, Nd4 şi f5, Pd7, f3 şi f6 (8),

Alb:

Rb1, Db6, Tc2 şi h5, Cc1 şi c7, Na1, şi h1, Pc6, şi g3 (10)

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 142

Jucată la Bled (Jugoslavia), în concursul internaţional de maeştri în luna Septembrie 1931.

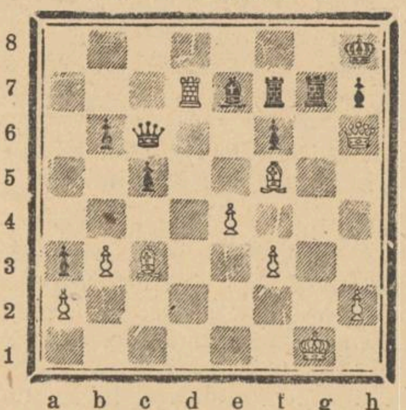
Alb: B. Costici **Negru: E. D. Bogoljubov**

Deschiderea Reti

1. Cg2—f3, d7—d5. 2. c2—c4, é7—é6; 3 g2—g3, Cg8—f6; 4. Nf1—g2, Nf8 - é7; 5. 0-0, 0-0; 6, b2—b3, c7—c5; 7. c4×d5, Cf6×d5. 8. Nc1—b2, Cb8 - c6; 9. Cb1 - a3, a7—a5; 10. Ca3—c4, a5—a4; 11. Cf3—é5, Cc6 - é5; 12. Cc4×é5, a4—a3; 13. Nb2—c3, f7—f6; 14. Cé5—d3, Ta8 a7; 15. Ta1 e1, b7—b6; 16. Cd3—f4, Cd5×f4; 17. g3×f4, Dd8—d6; 18. é2—é3, Nc8—a6; 19. Tf1—é1, é6—é5; mai bine ar fi fost Nd3. 20. Dd1—h5!, é5×f4; acceptarea sacrificiului de pion e defavorabilă pentru negru, mai bine ar fi fost g6; f×é, Dé6 urmat de f×é. 21. Ng2—d5+, Rg8—h8; 22. Nd5—é4, g7—g6; forţat, căci la h6 ar fi urmat Df5, iar la f5 N×f5 şi negru e pierdut. 23. Né4×g6, Né7 d8; 24. Ng6—f5, Ta7—g7+; 25 Rg1—h1, f4×é3; negrul ar fi trebuit să evite pe cât e posibil acest schimb, spre a nu deschide turnurilor albe noi linii de atac. 26 d2×é3, Na6—b7+; 27. é3—é4, Dd6—f4; 28. f2—f3. Nb7—a6. 29. Tc1—d1. Df4—c7; 30 Dh5-h6, ameninţă N×h7!, 30...., Tf8—7; 31. Td1—d2, Na6 c8; 32 Té1—d1, Nd8—é7; 33. Td2—d7, Nc8×d7; 34. Td1 d7, Dc6 - é6?

Situaţia partidei după a 34-a mutare a negrului.

Negru: Bogoljubov.

Alb: Costici.

această mutare e o preşeală decizivă care duce la pierderea partidei. Negrul ar fi trebuit să joace Db8. 35. Td7×é7, Tf7×é7; 36. Nc3×f6, ameninţă D×h7 mat, astfel că mutarea următoare a negrului e forţată. 36...., Rh8—g8 37...., Nf6×g7, albul are două calităţi mai puţin, dar câştigă un turn întreg din cauză că dama neagră nu e apărată. 32...., Dc6×h6; 38. Ng7×h6, b6—b5; 39. Nh6—é3. c5—c4; 40. b3×c4. b5—b4; 41. Né3—c5, Té7—b7; 42. Nf5—é6+, Rg8 g7; 43. Nc5—d4+, Rg7-g6; 44. c4—c5 şi negrul abandonează.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

SENZAŢIONAL:

ESTE NUMARUL 11 AL EXCELENTEI PUBLICAŢIUNI LUNARE *MAGAZINUL*, care a apărut recent în 112 pagini tipărite pe hârtie extravelină şi chromo, conţinând 16 planşe fotografice pe hârtie de cretă şi nenumărate ilustraţiuni în culori.

Materialul literar este semnat de cele mai cunoscute pene româneşti şi străine.

Preţul unui Exemplar Lei 40.

Curiozităţi

Proprietatea artistică

Se discută de mult chestiunea dacă portretul trebue să semene aidoma cu obiectul său, sau dacă artistul are dreptul de „interpretare". De curând, un pictor ungur a reuşit — în timpul unei călătorii spre Europa — să-l convingă pe Ford să-i pozeze. Soţia lui Ford, nemulţumită de vârsta... portretului — a rupt în bucăţi pânza. Invocând proprietatea artistică, pictorul a intentat proces în daune, cifrându-şi pretenţiunile la 2000 de lire sterline. Avocatul lui Ford răspundea cu zâmbete de compătimire şi nu voia să restitue decât costul pânzei şi al culorilor. Judecătorii englezi n'au fost însă de părerea avocatului; au combinat dauna materială pricinuită prin distrugerea pânzii, cu daunele morale suferite prin atingerea renumelui artistic, şi l'au condamnat pe Ford la o despăgubire de 1000 de lire sterline (circa 800.000 lei).

O nouă teorie despre originea omului

Chestiunea originii omului este una din cele mai controversate probleme ale ştiinţei. S'au emis cele mai contrarii teorii; studiul anatomic al scheletului piciorului a dus de pildă la teoria că nu omul se trage din maimuţă, ci maimuţa din om. După altă teorie, omul ar fi cel mai primitiv dintre vertebrate. In cele din urmă, savanţii au căzut pare-se de acord că strămoşul omului este *omul maimuţă*. Controversa continuă însă în ce priveşte specia de maimuţă căreia îi datorăm (?) existenţa. Profesorul vienez *Dr. O. Abel* emite într'o lucrare recentă teoria că omul se trage dintr'o specie de maimuţe, azi dispărută, numită *dryopthecus*, despre care nu mai avem decât mărturia osemintelor găsite. Aceste oseminte sunt foarte asemănătoare cu ale omului. In felul acesta şi-ar găsi soluţia şi controversa relativă la perioada în care s'au ivit primii oameni, perioadă pe care profesorul Abel o plasează în miocen. Savantul mai cercetează şi chestiunea „leagănului omenirii". S'au emis şi în această privinţă nenumărate teorii, afirmându-se chiar că omul nu s'ar fi născut într'un loc anumit, ci a evoluat simultan pe toată suprafaţa globului din specii de maimuţe diferite, fiecare rasă umană trăgându-se din altă specie de maimuţe. După profesorul Abel, leagănul omenirii ar fi însă în Asia Centrală. Aci a învăţat omul să umble în două picioare, să se servească de mâni, să fabrice unelte, etc. Evoluţia aceasta nu s'a petrecut în stepă, ci pe stânci, în munţi. Omul s'a născut în clipa când maimuţele nu s'au mai mulţumit să se caţere pe copaci, ci s'au urcat pe stânci şi au învăţat astfel să se ţină cu membrele dinainte şi să umble cu cele dinapoi. Aci, pe vârful stâncilor, s'a refugiat omul, spre deosebire de alte mamifere, în perioada catastrofelor climatice şi mai târziu s'a răspândit pe suprafaţa globului, devenind stăpânul pământului.

Moravuri primitive

Profesorul Dr. Erland Nordenskjöld, fiul celebrului explorator polar şi profesor la Universitatea din Göteborg, s'a întors de curând dintr'o călătorie în istmul de Panama, unde a studiat moravurile indienilor Choco, Kuna şi Bogota. Mai sunt pe acolo regiuni romantice, a căror populaţie indigenă n'a fost încă „civilizată" de guvernele sud-americane. Tribul Kuna are un fel de republică independentă, cu capitala în satul Ustupu. Locuitorii cultivă pământul şi sunt vânători îndemânateci. Ei ştiu să mânuiască armele şi uneltele moderne. Totuşi, moravurile lor n'au fost influenţate de Albi. Au o religie proprie, monoteistă, care nu cunoaşte nici divinităţi, nici aşezăminte sacrale. Se păstrează cu sfinţenie obiceiul căsătoriei prin răpire. Fata n'are dreptul să-şi aleagă soţul. I-l aleg părinţii şi pun „răpitori" de meserie să-l fure noaptea şi să-l aducă legat în casa fetei. Bărbatul răpit se supune fără cârtire. Are dreptul să fugă, dar atunci nu-l ia nimeni şi rămâne stingher toată viaţa. Tribul acesta are şi vraci pricepuţi în tainele vindecării. Tribul e bogat. In multe familii, femeile au giuvaeruri scumpe — artistic lucrate — moştenite din mamă în fiică. Bărbaţii însă se mulţumesc cu câteva foi de palmieri în jurul brâului.

UNICA revistă din ţară tipărită la TIEFDRUCK este excelenta

„Realitatea Ilustrată"

32 PAGINI, — hârtie velină cu un material senzaţional şi minunate ilustraţiuni din toată lumea

ABSOLUT GRATUIT

Aparatele de RADIO

Oricine poate câştiga în mod absolut gratuit următoarele aparate de recepţie radio:

1. **Una superheterodină modernă cu 8 lămpi „R. C. A." dela priză (cu haut parleur).**
2. **Un aparat modern „Atwater-Kent" cu 6 lămpi.**
3. **Un aparat „Mende" cu 4 lămpi dela priză.**
4. **Un aparat modern „Telefunken".**
5. **Un aparat „Standard" cu 3 lămpi.**
6. **Un aparat „Far" pentru unde foarte scurte.**
7. **Un aparat „Radione" la priză, cu patru lămpi.**
8. **Un aparat „Lumophon".**
9. **Un aparat „Philips".**
10. **Un aparat modern din laboratorul revistei „Radio şi Radiofonia".**

In plus numeroase premii constând din aparate cu galenă, Hautparleuri, căşti, lămpi şi piese detaşate de radio.

In total premii în valoare de 150.000 lei

Toate aceste aparate sunt oferite prin tragere la sorţi cititorilor ziarului **„Radio şi Radiofonia".**

Strângeţi bonurile de participare apărute în ziarul

RADIO şi RADIOFONIA

Cărţi şi Reviste

SABINA PAULIAN: Salba Ielelor, poeme
(„Scrisul românesc", 1931)

Ceiace caracterizează, în primul rând, poemele d-nei Sabina Paulian, este o corectitudine a formei şi un simţ perfect al regulilor clasice ale versurilor. Tocmai această corectitudine îi dă putinţa să-şi îngădue toate libertăţile şi toate capriciile, fără ca, totuşi, să depăşească niciodată limitele armoniei şi ale unui bun simţ poetic, pe care nu-l au mulţi poeţi.

Acest bun simţ poetic este o calitate destul de greu de definit. Am putea spune că el consistă, mai ales, într'o lipsă de pretenţii şi într'o simplicitate, care nu suferă declamaţii şi expresii hiperbolice. Acest bun simţ nu exclude, bine înţeles, bogăţia imaginilor, jocul liber şi aventuros al fanteziei şi belşugul sensibilităţii.

In „Salba Ielelor" găsim toate aceste calităţi ale adevăratei poezii. O sensibilitate proaspătă care se exprimă simplu, limpede şi frumos:

In părul meu s'a prins o gâză verde
Şi nu grăbeşti să-mi vii în ajutor.
Priveşti zâmbind când lunecând se pierde
Pe gât, în cutele dantelelor.

Căldura încropeşte iarba udă
Şi piruesc cosaşii-ascunşi în fân.
Strivind în mână o mlădiţă crudă,
Ascunzi sub gene un îndemn păgân,

Şi cum mi-arunci priviri înfierbântate
De dor ascuns şi mută nerăbdare,
Mă simt o răcoroasă răutate,
Capricioasă brumă de ninsoare

. . . .

Dă-mi mânile... şi'nchide ochii vii
Să nu zărim în jur ce se petrece:
Fantoma unei remuşcări târzii
Ne-ameninţă cu degetul şi... trece.

(„*Ispite*")

Un viu şi febril simţ al naturii însufleţeşte versurile volumului. Am putea cita, astfel, poemele: „Toamnă", „In poiana basmelor", „Prin ploaie" şi alte câteva.

Mai puţin izbutit, poate, e tonul de poezie populară pe care autoarea îl întrebuinţează câteodată (deşi poezia „Ielele", de exemplu, dovedeşte că d-na Sabina Paulian şi-a însuşit bine acest ton).

In orice caz, fără a aduce lucruri prea noi şi prea originale, autoarea „Salbei Ielelor" şi-a aranjat în poezia noastră actuală (destul de pustiită) un colţişor în care se poate simţi la ea acasă...

AL. A. PH.

R. IOSIF: Monumente istorice din Bucureşti
O mapă cu 12 stampe în vernis-mou şi aquatinta

Programul de activitate al Muzeului Municipal inaugurat acum câteva zile prevede, între altele, şi colecţionarea de lucrări ale artiştilor care au locuit în Capitală sau care au reprodus în operele lor aspecte sau monumente din Bucureşti.

In cadrul acestor preocupări, printre lucările achiziţionate, conducătorii muzeului au pus în lumină 12 stampe ale tânărului gravor R. Iosif. Sunt o serie de monumente istorice, documente ce vor vorbi, peste vremuri şi oameni, despre ziduri uitate, şi nu atât despre linii şi forme cât mai cu seamă despre lirismul pe care artistul l-a păstrat viu în aceste reprezentări.

Cercetătorii pedanţi vor prefera să măsoare cu compasul fotografii moarte. Nespecialiştilor însă, iubitori ai trecutului pentru trecut iar nu pentru adevărurile rigide, le rămân realizările artiştilor care şi-au simţit sufletul legat de locuri şi de lucruri, de aspecte gravate şi pictate în interpretări străine uneori de exactitatea peisajului de dragul fantaziei, dar totdeauna proaspete, sincere şi expresive.

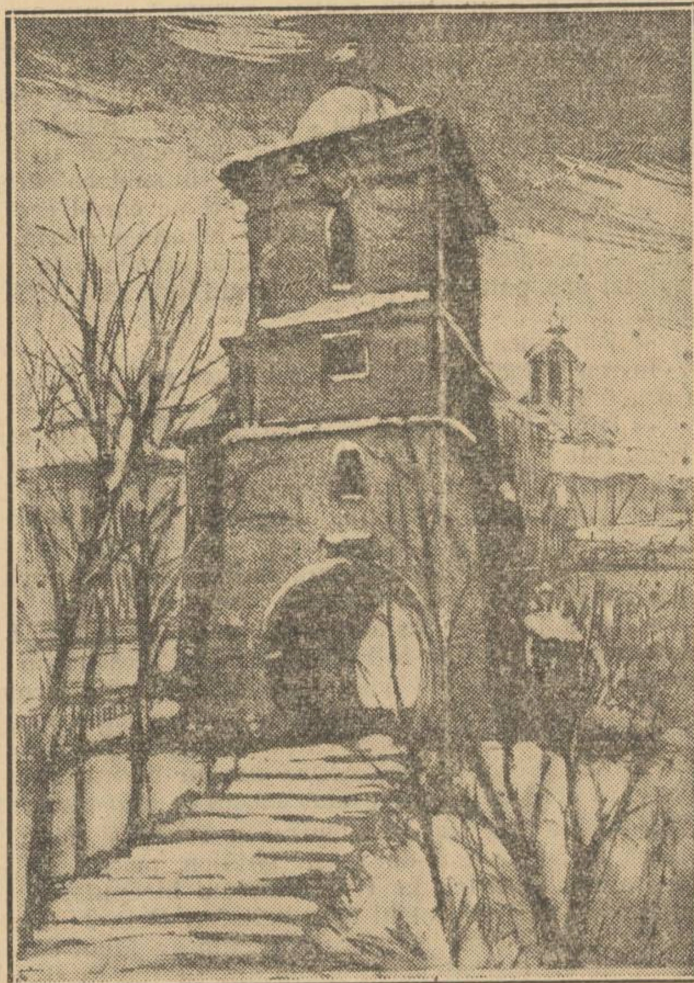
D. R. Iosif a înţeles mai bine decât mulţi alţi artişti rostul adevărat al gravurii. De-aceia, activitatea d-sale nu s'a oprit, nu s'a limitat la reproducerea impersonală, ci a evoluat în domeniul interpretării grafice până la ilustraţia originală şi îndrăzneaţă.

Astfel, a ilustrat „Amintirile din copilărie" ale lui Creangă şi „Hanul Ancuţei" de Mihail Sadoveanu. Dar ilustraţiile stau şi acum în cartoane, pentrucă nu se găseşte un editor care să introducă şi la noi cartea de artă, ediţia de lux demnă de opera acestor mari scriitori.

După interpretarea grafică a operei lui Grigorescu, mapa de stampe editată acum de d. Iosif ne descoperă noui însuşiri la acest curajos artist.

Desenând, gravând şi făcându-şi singur tirajul, d. Iosif izbuteşte să dea materiei calităţi proprii de frăgezime, luminozitate şi stil.

Stampele expuse la Muzeul Municipal înfăţişează privelişti urbane cu contraste izbitoare şi caracteristice ale Bucureştiului în plină transformare. Amestec bizar de ritmuri, mişcări şi forme, care dau adesea oraşului nostru aspectul unei înscenări ticluite cu abilitate de un regisor capricios.

R. Iosif — Turnul Radu Vodă

Toate într'o technică adecvată, rezultat al întrebuinţării mai multor procedee, dozate cu pricepere şi ingeniositate.

Artistul ne învaţă în felul acesta că tehnica e virtuozitate, iar virtuozitatea arta de a masca efortul, pentru ca lirismul să se desprindă nestânjenit.

Prin însuşirile d-sale de artist şi tehnician, d. R. Iosif înfrânge totdeauna dificultăţile genului, precizându-şi o atitudine hotărîtă între fruntaşii mişcării noastre grafice moderne.

H. BLAZIAN

EUGEN HEROVANU: „Principiile procedurii judiciare"

D. prof. Eugen Herovanu ne-a pus la îndemână o nouă lucrare juridică.

E vorba de „Principiile procedurii judiciare".

Un domeniu arid, ca atâtea altele în infinitul combinaţiunilor juridice — procedura — adică mijlocul de utilizare şi realizare a drepturilor e materia care preocupă pe d. Herovanu, e pasiunea d-sale, dacă o putem numi astfel.

Acum câtva timp d-sa a dat la iveală un prim volum al unui tratat teoretic şi practic de procedură civilă; astăzi cei ce sunt legaţi de arta formulelor în continuă modificare, — am numit procedura — găsesc în noua lucrare un popas pe drumul ce îl parcurg zilnic, prin întortochierea speculaţiunilor juridice.

Procedura civilă sau *judiciară*, aşa cum o intitulează d. Herovanu, constitue complectarea şi întregirea legilor, insuflă viaţă şi imprimă vivacitate literii legii, searbăde şi rigide.

Procedura e cea mai dinamică dintre legiuiri, e dreptul în mişcare.

In opoziţie cu dreptul care e pură teorie, procedura aplicând legea e practica imprimată fenomenelor de drept, de orice natură.

... „*Procedura este organizarea formală a acţiunii, desvoltarea ei, e acţiunea însăşi în conţinutul ei propriu, în substanţa sa, în exerciţiul său*", aşa cum atât de conchis, dar în acelaş timp atât de clar, defineşte autorul această ramură de drept, care subordonează toate celelalte legi, fără a se subordona niciuneia.

Şi în ordinea importanţei, fără îndoială că procedura primează deoarece ceeace interesează într'un conflict de drept, nu e atât dispoziţia ce o cuprinde, cât mai ales caracterul şi *posibilitatea de promovare a dreptului.*

Prin natura ei, procedura având un caracter de continuă uzanţă şi aplicare cotidiană trebue să fie în primul rând *clară.*

D. prof. Herovanu tratează ansamblul formelor procedurale tocmai în acest spirit de claritate, care nu e totuşi lipsit de haina „ex-catedra", în care îmbracă expunerile sale.

Dreptul care „*apare ca un produs intern al vieţii, la fel cu Limba, cu Religia, cu Arta...*", aşa cum se exprimă autorul în prima frază a lucrării sale, a găsit în d. Herovanu un discipol pasionat, dar disciplinat.

In ordine succesivă, după un plan raţional, tratează d-sa *teoria drepturilor* cu toate clasificările, în lumina unei bogate documentări imprimând pretutindeni frumuseţea expunerii şi logica înşiruirii gradate în cele mai minuţioase detalii.

Cu pedanteria omului de ştiinţă şi cu obişnuinţa iubitorului de carte, ne iniţiază apoi în disecarea şi pătrunderea noţiunii cuprinse în ideia de *acţiune,* care însumează — aşa cum se exprimă d-sa:

„*facultatea de a invoca aplicaţiunea legii la cazuri determinate, de a recurge la tribunalele organizate de lege, apoi exerciţiul acestei facultăţi în fapt, acceptarea întregului regim de forme afectat obţinerii rezultatelor ce se impun şi în fine, acceptarea tuturor consecinţelor care decurg în mod natural, din toate acestea...*"

Condiţiunile de exercitare, formele şi aspectele sub care întrebuinţarea dreptului de acţiune este accesibilă celor interesaţi sunt modelate pe un schelet admirabil închegat şi unde poţi găsi oricând sfat minunat, pentru clarificarea multor lapsusuri din procedura actualmente în vigoare.

Organizarea judecătorească văzută'n cadrul rolului şi al funcţiunii ce îndeplineşte şi clasificarea actelor de jurisdicţie cu toate ipotezele juridice legate de aplicarea şi determinarea atributelor conferite serviciilor justiţiei şi auxiliarelor ei e tratată în acelaş spirit academic, ca şi prima parte a lucrării.

Competinţa cu regulele ei cârmuitoare şi alcătuirea organelor judecătoreşti cu sfera lor de activitate precum şi modul de distribuire a justiţiei în faţa tuturor instanţelor, este al treilea mare capitol care încheie lucrarea d-lui Herovanu.

In cadrul unei distribuţii logice, materia e tratată nu numai cu o erudită competenţă dar — şi acest lucru formează superioritatea incontestabilă a „Principiilor de procedură judiciară" —, mai ales într'o formă literară, care ne aminteşte tradiţia intelectualităţii fine a Iaşului. — *Aurel Rosenthal.*

LUCIEN FABRE: Le Paradis des Amants

In ultimul număr al revistei „Mercure de France" găsim următoarea apreciere a criticului John Carpentier despre publicaţia de mai sus.

Acţiunea acestui roman se petrece prin 1900 în Cévennes, într'o atmosferă de viaţă de ţară şi domeniu senorial. O fată de familie bună luptă între desfrâu şi credinţă şi, după multe peripeţii, biruește ispita.

In ajun de a se călugări, Claire de Thuriès, s'a lăsat amăgită de un tânăr diplomat, întâlnit într'un cerc de intelectuali. Claude de Kérohan, — care este tipul desăvârşit al don Juanului estet al epocii noastre — a încercat şi asupra ei puterea lui de seducţie. Claire s'a dăruit acelui băiat frumos, nepăsător şi pervers, care ştie să se impună şi s'o umilească. Scârbită de slăbiciunea care a pierdut-o, de trupul ei, sclav al dorinţei, Claire se prăbuşeşte cu disperare în prăpastia plăcerilor. Incearcă între timp să se sinucidă. Işi dă seama — în faţa emoţiei lui Claude — că el îşi pierduse puterea, pe care o avusese asupra ei. In lipsa amantului, Claire îşi regăseşte nu linişte, ci calea spre linişte.

Din scrisorile primite dela ea, Claude se preface că nu-şi dă seama de nimic: puţin câte puţin, Claire se vindecă definitiv, cu ajutorul fratelui ei — o fiinţă mândră, plină de însuşiri şi care şi-a făcut din religie un instrument de auto-distrugere. Se sinucide cu un glonte la vânătoare, după ce descopere păcatul surorei sale.

In romanul d-lui Fabre, sunt pagini minunate, mai ales când Mgr de Thuriès, unchiul Clairei, descoperă păcatul nepoatei sale.

D. Fabre, care arătase în scrierile anterioare calităţi de remarcabil romancier, se dovedeşte, în povestirea de faţă, ca un mare cunoscător al sufletului omenesc.

AUGUSTE LOSLEVER: L'Amour libre

Acei care în baza acestui titlu vor cumpăra cartea, vor rămânea desamăgiţi, descoperind o lucrare din cele mai serioase, — spune criticul Saint-Allan în ultimul număr al revistei „Mercure de France".

D. Loslever combate dragostea liberă; el nu admite decât căsătoria prolifică şi fără divorţ.

Autorul se agaţă de Leon Blum, care pe vremuri, când încă nu era deputat şi nici şef al partidului socialist unificat, a scris o carte: „Despre căsătorie", unde — nici mai mult, nici mai puţin — predică fetelor dreptul de a duce o viaţă băeţească — înainte de căsătorie — cu pregătirea technică a acestei vieţi. „Nu e nici greu, nici neplăcut, — spunea acest înalt funcţionar (Leon Blum era atunci raportor la consiliul de Stat, — de a învăţa să nu ai copii, sau să înveţi a-i face". Pe de altă parte, în timpul căsătoriei, Leon Blum admitea între soţi cea mai mare libertate.

„Avem, — spunea Demostene, — curtezane pentru plăcerile noastre, amante pentru a împărţi patul cu ele, soţii pentru a ne face copii legitimi şi a ne conduce casa".

Noi suntem mai sintetici şi pretindem ca aceeaşi femee să ne dea copii, plăceri şi satisfacţii sociale. Se poate ca rezultatul să fie mai greu de obţinut dar, — în caz de rezultat bun — meritul aparţine ambilor soţi.

Voiaj gratis la Paris
Debut în cinematograf
Publicitate în toată lumea
Bani de întreţinere la Paris

ŞI UN MARE PREMIU

iată ce oferă CASSA OSSO şi revista „CINEMA"

Aceleia care va fi premiată prin Marele concurs de fotogenie OSSO

Amănunte complecte în revista „CINEMA" apărută azi

Societate veselă

este titlul unui nou volum de *Schalom Alechem,* apărut în Biblioteca Dimineaţa (No. 139).

100 pagini — 8 lei

In aceeaşi excelentă bibliotecă a mai apărut „CE-AM VAZUT IN OLANDA" de Eduard S. Konya

(No. 140) — Preţul 6 Lei

RECENZII

CEZAR PETRESCU: Baletul mecanic
(Roman, 2 vol. „Cartea Românească", 1931)

Dintre scriitorii noştri de după război, Cezar Petrescu este cel mai fecund. Are o activitate prodigioasă. Ca gazetar, scrie aproape în fiecare zi; ca romancier şi nuvelist a publicat până acum zece sau douăsprezece volume. Debitul lui scriitoricesc, departe de a scădea, creşte dimpotrivă cu cât trece vremea.

Cezar Petrescu are curajul şi puterea de a ataca orice subiect. A păstrat aici ceva din temeritatea ziaristului, pentru care nu există subiect dificil sau prohibit. Trebue mărturisit că acest curaj şi această putere nu l'au slăbit până acum niciodată — şi nici nu l-au trădat.

Deja la primul lui roman am observat această uşurinţă cu care Cezar Petrescu se mişcă în toate mediurile sociale, pătrunde în toate sufletele, analizează orice caracter, simplu sau complicat, normal sau anormal. In „Intunecare" el a isbutit astfel să ne dea un tablou complect şi exact al societăţii româneşti dintre 1914 şi 1925, adică din perioada cea mai turbure şi mai frământată pe care această societate a trăit-o de o jumătate de secol încoace.

Dela „Intunecare" Cezar Petrescu şi-a precipitat producţia, sau, mai bine zis a intrat în marea producţie, obligându-se parcă să ofere publicului două volume masive pe fiecare an. Şi şi-a îndeplinit până acum această benevolă obligaţie în chip strălucit. După „Calea Victoriei", după „La Paradis general", „Aranca, ştima lacurilor", şi alte câteva volume. Cezar Petrescu a publicat anul acesta două romane: „Comoara regelui Dromichet" la începutul anului şi, [illegible] de curând, „Baletul mecanic". Sânt două romane foarte deosebite între ele şi reprezentând cele două planuri pe care Cezar Petrescu obişnueşte să-şi exercite imaginaţia creatoare. In „Comoara regelui Dromichet" a continuat zugrăvirea societăţii româneşti, începută în „Intunecare" şi urmată în „Calea Victoriei", de data asta într'un domeniu mai special. In „Regele Dromichet" e vorba de procesul de invazie al maşinismului într'o regiune agricolă, mai precis e vorba de descoperirea unor mari zăcăminte de petrol într'un colţ patriarhal din ţara noastră şi industrializarea brutală a acestui colţ, cu toate consecinţele ei morale şi materiale.

In „Baletul mecanic" Cezar Petrescu şi-a ales un subiect mai vast şi mai excepţional, un subiect de fantezie şi de realităţi numai psihologice. E un roman senzaţional, dar brodat pe un substrat sufletesc de o adâncă valoare omenească. „Comoara Regelui Dromichet" era un roman social. „Baletul mecanic" e un roman psihologic şi un roman de aventuri.

Eroul — care îşi povesteşte aventurile, nu sub forma unor însemnări zilnice, ci sub forma unor amintiri — e un tânăr bogat care a pornit într'o bună zi să-şi cheltuiască averea pe Coasta de Azur. Asistăm la viaţa pe care o duce — fastuoasă, elegantă şi facilă — prin cazinourile, palace-urile şi barurile din Monte-Carlo, Nice şi Cannes. In descrierea acestor locuri Cezar Petrescu n'a întrebuinţat niciun clişeu. Se cunoaşte că sunt locuri pe care le-a văzut timp îndelungat şi le-a experimentat bine. Nimic nu lipseşte: natura de vis şi de poezie, viaţa de aventură şi de fast interlop, oamenii decăzuţi, ciudaţi şi amorali care formează populaţia flotantă a acestor ţărmuri fascinante şi blestemate ale Mediteranei — totul este zugrăvit cu precizie realistă şi evocat în imagini câteodată splendide, întotdeauna expresive.

In jurul tânărului erou roiesc câteva personagii. In primul rând o femeie: Angela, o romancă, aventurieră fatală, tip de femeie diabolică şi conştient rea, în care Cezar Petrescu a adunat într'adins tot ceeace este infam şi rău în „eternul feminin". Această femeie târăşte pe Dan, tânărul bogat şi cu suflet naiv, în abisurile ultimei decadenţe morale şi materiale. Trei personagii gravitează în jurul celor doi: Guguf, tip misterios şi pervers, trişeur şi escroc, amantul despotic al Angelei şi care e marele regisor al vieţii ei; Eliazar, individ straniu, boem pasionat de cultură, enciclopedic şi sceptic, diabolic şi amoral şi Bibia, fratele Angelei, brută decăzută, dar păstrând un fond primitiv de bunătate: el va fi singurul dintre toţi care să încerce să se ridice din mocirlă, va isbuti o clipă, dar va fi răsturnat din nou de către ceilalţi trei.

E lesne de înţeles că, în asemenea tovărăşie, desagregarea morală a lui Dan va fi doar o chestie de timp: timpul cât va trebui lui Guguf şi Angelei să-i mistuie toată averea.

Banda de aventurieri sfârşeşte, dealtfel, în chip tragic. Angela moare într'un accident pe care l-a pregătit Guguf instigat de demonicul Eliazar. Guguf moare şi el, doborât de pumnii vânjoşi ai lui Bibia. Eliazar dispare. Iar Dan se întoarce, ruinat, în ţară.

Şi acum, suntem în Bucureşti....

După ce luni de zile Dan duce o viaţă de ultimă mizerie, în tovărăşia pungaşilor şi a cerşetorilor, îşi găseşte de lucru la un bătrân ciudat, Copelius, care e inventatorul Baletului mecanic, un fel de trupă de marionete automate, perfecţionate aşa ca să dea iluzia vieţii în cel mai mare grad. Şi aici Dan întâlneşte o serie de tovarăşi, dar de altă natură decât cei de pe Riviera. Sunt nişte bieţi desmoşteniţi ai soartei, oameni care caută doar să-şi agonisească o pâne, firi simple dar, care deşi lipsite de prestigiul excepţionalului şi al „fatalului", trăesc intens. Cezar Petrescu îi zugrăveşte şi pe aceştia cu aceeaş măestrie şi siguranţă. Am fi dispuşi, chiar, să spunem că *aceştia* trăesc mai intens decât personagiile poate cam prea schematice din prima parte a romanului.

Dan renaşte. Se însoară cu o colegă lucrătoare în atelierul Baletului mecanic, Ludmila. Dar tragicul lui destin începe din nou.

In marionetele automate, care, zi cu zi, prin arta miraculoasă a ciudatului Copelius, prind viaţă, Dan începe să vadă altceva decât nişte personagii simbolice. El vede trăind din nou în faţa lui pe celelalte marionete vii din trecutul lui, pe Eliazar, Angela, Guguf, Bibia...

Viaţa lui Dan se prăbuşeşte din nou, de data asta într'un început de nebunie. Ne gândim chiar că memoriile lui de acuma şi le scrie într'un ospiciu. Bănuim chiar, din felul cum povesteşte, că şi aici „baletul mecanic" s'a sfârşit cu o crimă: a omorât într'un acces de halucinaţie furioasă pe bătrânul Copelius.... pe Ludmilla...

Cezar Petrescu a dat, intenţionat, un sens simbolic aventurilor ticăloase şi tragice care umplu cele două volume ale noului lui roman. Toată viaţa nu e, în fond, decât un balet mecanic, în care noi oamenii, conduşi de legi pe care le ignorăm şi de puteri sufleteşti oculte, sântem doar nişte biete jucării, mişcate de un regisor anonim şi răutăcios.

Eşti ispitit să spui după lectura „Baletului mecanic", împreună cu un personaj din Galsworthy: „Da, cred că Dumnezeu există, dar nu cred că acest Dumnezeu e părintesc şi bun".

Este o concluzie pesimistă care lasă o impresie de adânc amar şi de iremediabil fatalism. Prin această concluzie aventurile sensaţionale din „Baletul mecanic" capătă o grandoare tragică şi un sens mai adânc omenesc, departe de orice sensaţionalism convenţional.

AL. A. PHILIPPIDE

INSEMNĂRI

Procesul cu d. Nichifor Crainic

După primul proces trimis de tribunal prin parchet la Juraţi, — d. Nichifor Crainic ne-a intentat o nouă acţiune.

Tribunalul Secţ. III corecţională de Ilfov şi-a declinat, deasemeni, competinţa — expediind deunăzi şi procesul al doilea după cel dintâiu.

Ce urmăreşte d. Nichifor Crainic cu atâtea procese? Să ne bage la închisoare? Nu credem ca d-sa să fie aşa de negru şi la suflet.

Mai degrabă directorul „Gândirii" urmăreşte... despăgubirile civile.

Cum d. Nichifor Crainic e mai liber (rugăciunile sale de formă către Domnul putându-se face la orice oră şi în orice proporţii), pe când noi redactăm cu zor jurnale care trebue să apară la zi şi oră fixă, — propunem o împăcare: — Cât?

Ştim că d. Nichifor Crainic e dificil, — dar cum *times is money...* primim condiţiile cu anticipaţie.

Batem palma?!

Iar poezia de avant-gardă

Credeam că n'a mai rămas nimic greţos, abject sau pur şi simplu scârbos care să nu fi fost cântat în versuri, de la Baudelaire şi Rollinat încoace: sacalele negre, prelung mirositoare şi nocturne; cânii morţii; brânzăriile (aduceţi-vă aminte de „Brânzăriţa cea frumoasă" a lui Rollinat); păduchii; secreţiile nazale; sudoarea; scuipatul; dejecţiile de tot felul, fecale sau bucale... Poeţi mari, autentice genii poetice, în momente de mizantropie, desgust sau scârbă de viaţă, şi-au revărsat veninul şi amărăciunea în versuri. Au întrebuinţat, însă, pentru aceasta *aceeaşi* artă supremă, aceeaşi convingere puternică, acelaş elan cu care şi-au compus versurile lor cele mai pure şi mai serafice. Aici se poate avea indiciul sigur al unui veritabil talent: în felul cum ştie să prezinte cele mai abjecte lucruri aşa ca să nu jignească bunul gust. Pentru poetul adevărat nu există material ingrat. Datorită misterioasei alchimii a imaginei şi a metaforei, totul — dar absolut totul — se poate exprima *frumos*.

Nu acelaş lucru îl putem spune despre câteva stihuri pe care întâmplător, le-am frunzărit în numărul recent al unei reviste cu copertă albastră şi titlu astrologic. Un poet a descoperit că mai sunt şi alte lucruri care n'au fost încă celebrate în versuri. Iată cum glăsueşte acest poet:

Unde ţi-e mărgeanul din privire şi crinii dintre sâni
înălţând gâtul spre fapta crudă ca un pândar
unde umezeala din palma ca un fruct desfăcută?

Un caz destul de ciudat de fetişism amoros. Domnul poet cu pricina e liber să tânjească după iubita lui şi să-i guste toate emanaţiile, fizice sau morale, sau umezelile de tot felul... Dar când e vorba de poezii, e altceva... Sau, mai bine zis, poezia este altceva, de care poetul pomenit habar n'are.

Din aceiaşi revistă, de alt poet, dar în acelaşi ton:

Stârv, inima'necată, n'o caut şi n'o cruţ;
Din trupul care setea îmi satură şi trece
Bătaia i s'aude, târziu ajuns — din puţ —
Strigăt, în ghizd de piatră rotund, la tâmpla rece.

Tot iubitor de tângă stângace, de alean,
Ursuz de voia bună neconsumată încă,
Surprinzi câteodată, lacrimogen oştean,
Visul — mâncând obraji-ţi cu ideala-i brâncă!

Nădăjduim că autorul acestor versuri nu se ia în serios. Pentrucă altfel... l-am sfătui să se caute puţin, dar nu de *tângă* ci de altceva, de o brâncă cerebrală, de exemplu...

Era să închidem revista aceasta poznaşă şi cu titlu astrologic, când ochii ne-au căzut pe alte câteva versuri:

M'am smuls din rădăcini şi zdruncinat,
Şi m'am — fiinţii tale — alăturat.
M'am desfoiat, fărâmă cu fărâmă
Şi m'am târît cu lunecuş de râmă.
Uşor auzul mi ţi l-am deschis
Ca pe-un caiet ce-aşteaptă a fi scris —

Ne-am oprit o clipă. Asta e prea din cale-afară. La nevoie ar merge toate, numai acel *mi-ţi...* ne cam surprinde. Parcă ştiam că acest *mi-ţi* cu câteva puncte de suspensie bine accentuate serveşte de locţiitor pentru... ce spune Românul când e necăjit şi pomeneşte de cruci, biserici, dumnezei şi alte lucruri sfinte...

Parcă ne-ar veni, ca să vorbim în tonul poetului cu mi-ţi... să spunem şi noi:

Şi te-am — cu poezie cu tot — dat dracului...

Biata limbă românească

Nefiind descendenţi ai Văcăreştilor, redactorii revistei „Limba română" nu pot fi obligaţi să respecte prevederile testamentului lui Ienache Văcărescu în ceiace priveşte „creşterea limbii româneşti". Dar dacă vor să introducă cele 16+IV pagini în mâinile şcolarilor, ne credem datori să le atragem atenţia că fac o operă condamnabilă.

Iată câteva modele de stil, de ortografie şi de logică, dintr'un studiu de istorie şi critică literară:

„Negruzzi prelucrează materialul istoric şi deacea este un creator: cunoştinţele istorice, îndepărtându-se chiar de istorie, trec prin prizma imaginaţiei lui şi devin material istoric, condiţia de căpetenie pentru reuşita nuvelei sau a romanului istoric".

„Poezia şi proza românească de factură mai valoroasă, fiind totodată producţiuni de debut, îşi datoresc inspiraţia trecutului".

„(Bolintineanu) este scriitorul care 'n epoca sa de optimişti entusiaşti, a avut fericirea să se bucure de-o mare admiraţie. Ne oferă cazul tipic al poetului select de contemporani — când aspiraţiunile lui, corespund cu starea sufletească a celor din timpul său. Soarta însă a acestor aprecieri e capricioasă: când vremurile şi mentalitatea se schimbă, adeseaori admiraţia se schimbă în hulă".

„...a fost găsită cu cinci ani înainte, deci *l-a* 1845".

„In generaţiunea de poeţi patrioţi de care am vorbit până acum face parte şi Gr. Alexandrescu".

In alt articol, cetim:

„Din chenzina teatrală care a trecut nu reţinem decât..."

„In deosebi bogătaşa ciocolatei s'a arătat de un talent nabab, cu un efect înmiit mai neurotonic decât al ciocolatei Lapistolle".

Dintr'un articol tradus:

„Căci rolul capital în geneza turburărilor organice la el nu este mai puţin important ca..."

Dintr'un articol original:

„E un obiceiu frumos şi folositor, la care trebueşte numai deprinderea, adică acea săvârşire de ordin automatic al unui act asupra căruia să voim şi să ne luptăm să-l facem".

Recitalul de dans Floria Capsali

D-na Floria Capsali a dat şi anul acesta un recital coreografic. Interpretările d-sale plastice după muzică română şi străină au impresionat atât prin evoluţiile ritmice original nuanţate, cât şi prin mimică şi costum.

Floria Capsali

Ambianţa muzicală a acestor interpretări a fost susţinută la pian de d. T. Filionescu, discret şi studiat.

De-asemeni, au plăcut mult transcrierile euritmice ale câtorva poeme româneşti, recitate cu accente expresive de d. Haig Acterian.

Un recital de artă aleasă pe care l-am dori repetat cât mai des. — *h.*

Concertul Manya Botez-Robert Shilton

In seara de Vineri 18 Decembrie vom putea asculta la Ateneul Român una din cele mai remarcabile manifestări muzicale ale acestei stagiuni. E vorba de concertul baritonului Robert Shilton, cu concursul apreciatei pianiste, d-na Manya Botez.

Robert Shilton

D. Robert Shilton, ale cărui succese la Opera Română nu se pot uita, a dovedit a fi un element de o mare valoare artistică. Glasul d-sale posedă un volum surprinzător şi un timbru pe cât de cald, pe atât de energic. Din pricina aceasta d-sa duce la acelaşi bun sfârşit interpretarea unui rol de bel-canto, ca şi a unui rol de bariton dramatic. De altminteri, programul acestui concert e în aşa fel alcătuit, încât să dea posibilitatea distinsului cântăreţ să-şi pună în valoare toate laturile variatului d-sale talent.

D-na Manya Botez ale cărei calităţi de eminentă pianistă sunt atât de cunoscute de melomanii noştri, va acompania concertul d-lui Shilton. Concursul d-sale e menit să dea o deosebită strălucire acestui spectacol, căruia îi prevedem un succes desăvârşit.

V. Maximilian în intimitate

Ca să dovedească cetitorilor că marii artişti au două personalităţi distincte: una acasă, în viaţa de toate zilele şi alta pe scenă, ziarul „Rampa" a întreprins o anchetă la domiciliul d-lui V. Maximilian, unul din cei mai apreciaţi actori ai noştri.

Rezultatul este în adevăr foarte instructiv: în viaţa de toate zilele, d. Maximilian „are apucături burgheze", e un bibliofil pasionat, un soţ şi un gospodar ideal, are o proprietate urbană, o moşioară, un fiu sublocotenent, o fiică măritată şi un al treilea copil pe care-l creşte „cu duhul blândeţii", în sfârşit, îşi iubeşte meseria, îi place să ia dulceaţa şi cafeaua acasă, mănâncă la ore regulate, are patruzeci şi nouă de ani şi e de trei ani bunic.

Mai burghez nici nu se poate.

Intrebat dacă e bine pentru un actor să se însoare cu o actriţă, d. Maximilian răspunde:

— Din punct de vedere negustoresc, ca să zic aşa, e bine. Dar din punct de vedere al liniştei casnice, e o mare primejdie. Aşa că fiecare îşi aranjează rostul în viaţă, după nevoi, sau după dragostea care o are de linişte".

Dar d. Maximilian e şi superstiţios. Iată ce povesteşte d-sa:

— Sunt foarte superstiţios. Nu intru în teatru decât pe uşa în care am intrat la premiera piesei respective. Nu întreb de reţetă decât la sfârşitul spectacolului. Pentru nimic în lume n'aş schimba poziţia mobilelor din cabină, altfel decât aşa cum le-am aşezat la început. La fiecare piesă nouă, pun în îmbrăcăminte ceva care cred eu că mi-a adus succes în altă piesă.

Mă'nchin înainte de a intra în scenă şi convins sunt că Marţia e o zi de mare ghinion pentru mine. Când am avut trupă la Timişoara am început stagiunea într'o Marţi şi teatrul ne-a luat foc. Dela Timişoara am trecut la Oradea şi nu ştiu cum s'a făcut că s'a întâmplat că tocmai Marţi începeam să jucăm şi aci. Eu m'am opus, dar Leonard îmi spunea: „Las-o, mă, cu Marţia ta! Incep eu; ce vrei mai mult?" Cum eu nu jucam, am acceptat. In ziua aceia, mi-a căzut nevasta în scenă, iar Leonard, care se simţea destul de bine înainte de spectacol, cum s'a văzut în scenă, ca prin minune, a devenit complect afon, încât am fost nevoiţi să lăsăm cortina şi să dăm banii înapoi". — *h.*

Un succes românesc în străinătate

Am arătat la timp că, la Opera din Ostrava Moraviei, s'a reprezentat baletul „Iris" datorit cunoscutului compozitor şi violonist Const. C. Nottara. Presa ceho-slovacă n'a avut pentru această operă decât cuvinte de laudă. Dintre numeroasele aprecieri apărute în diverse publicaţiuni, reproducem rândurile de mai jos, extrase din „Mährisch-Ostrauer Zeitung":

„La Opera noastră s'a reprezentat pentru prima oară baletul „Iris" de Const. C. Nottara. Autorul scenariului este valorosul artist C. I. Nottara, profesor la Conservatorul de artă dramatică din Bucureşti. Subiectul e următorul: Nimfa Iris, favorita zeilor, e ademenită de păstorul Glaucus. Pentru această nelegiuire, Glaucus e pedepsit prin transformarea în faun. Ca şi Debussy, d. Const. C. Nottara şi-a luat subiectul din mitologia greco-romană, dar d-sa a dus materializarea mai departe decât compozitorul francez.

Tema mitologică i-a inspirat d-lui Const. C. Nottara o muzică impresionistă, care nu se resimte câtuşi de puţin de influenţa franceză. Partiţiunea e de o claritate remarcabilă. Nu întâlnim, de-alungul întregii opere, nici un singur pasaj greoi. Instrumentaţia e plină de culoare şi redă în mod minunat stările succesive de furie divină şi de suferinţă umană.

Reprezentaţia acestui balet a fost pregătită cu o deosebită îngrijire de către d. Jaroslav Vogel, directorul Operei, care — ca un dirijor desăvârşit — a contribuit într'o mare măsură la succesul premierei.

Compoziţia coreografică a lui Saşa Machov, maestrul de balet al Operei, s'a desfăşurat cu o deosebită strălucire în decorul plin de efect conceput de Jan Sládek. S'au distins Nadja Hajdaşova (Iris), Saşa Machov (Glaucus), Hela Petrvalska (Faunul) şi Milcea Pirkova (Canidia)".

Mărunte

— Sâmbătă 5 Decembrie, ora 5 d. a. se va ţine la *Fundaţia Carol I*, a cincea conferinţă din ciclul organizat de „Cercul Analelor Române".

Dl. Ionel Teodoreanu, va vorbi despre: „Literatură şi viaţă". Vor mai da preţiosul concurs:

D-nii *Liviu Rebreanu*, Preşedintele Soc. Scriitorilor Români şi *Ion Pillat*, membru S. S. R. lectură.

— Duminică 6 Decembrie, ora 9 seara, se va ţine la *Fundaţia Carol I*, a doua audiţiune muzicală din ciclul „Forma în muzică", organizat de „Cercul Analelor Române".

Dl. Prof. G. Breazul, dela Academia Regală de Muzică, va vorbi despre: *Muzica primitivilor şi a popoarelor vechi.*

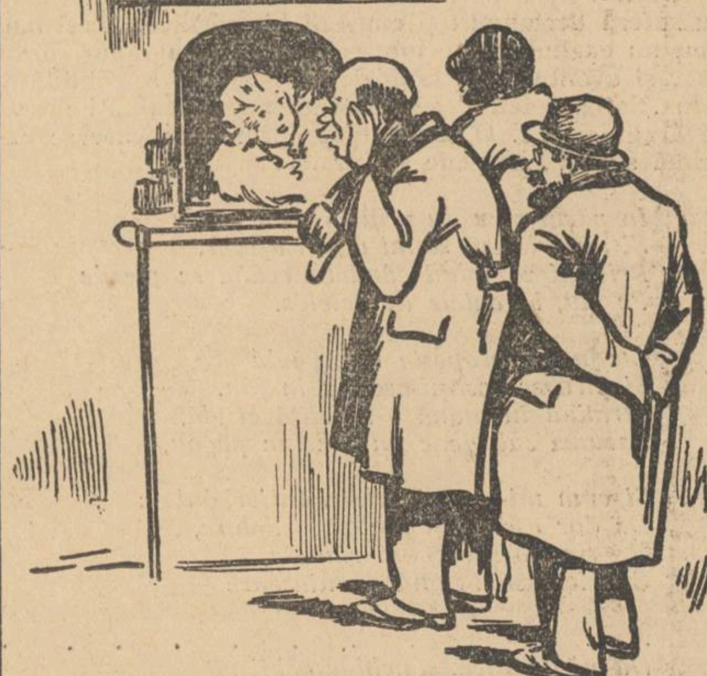
Vor mai da preţiosul concurs, exemplificând:

D-na Floria Capsali, dans; *D-na Sabina Niculescu*, solista Concertelor Filarmonicei şi Operii Române, — harpă.

Deasemenea un cor compus din 50 persoane va executa din muzica primitivilor şi a popoarelor vechi.

Biletele se găsesc la Agenţia Feder şi înainte de audiţiune la Fundaţie..

La teatru

— D-şoară, te rog să-mi dai un bilet mai în faţă, că eu nu prea aud bine.

— N'ai grijă, d-le, suflerul se aude şi de la galerie.

Expoziţiile

— Asta este o copie fidelă după Rembrandt, dar e mai scumpă de cât a lui, fiindcă pânza-i englezească.. nu de Olanda.

A apărut:

Almanachul ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe anul 1932

Un volum de peste 300 pagini, cu 350 clişee şi 16 planşe hors text, în culori.

Pe lângă partea calendaristică, almanachul conţine un bogat şi variat material ştiinţific, literar, artistic, humoristic şi informativ.

Cronici asupra mişcării politice, sociale, feminine, literare, plastice, muzicale şi teatrale din anul 1931.

Deasemeni sunt trecute în revistă toate evenimentele importante ale anului expirat.

Almanachul ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa" îşi continuă astfel tradiţia de a fi un adevărat magazin, bogat în lucruri interesante, amuzante şi instructive.

Preţul unui exemplar este de 40 lei

De vânzare pretutindeni.

UN RECORD al LIBRARIEI rămâne „MEDICUL NOSTRU"

Un volum de 600 pagini cu 210 ilustraţii în text legat în pânză, cuprinzând, sub formă de dicţionar, o descriere a tuturor boalelor cu mecanismul, simptomele, cauzele şi tratamentele cele mai moderne.

15 specialişti fruntaşi ai medicinei române au colaborat la această enciclopedie care pe lângă bogatul material medical conţine şi adevărate studii de psihologie, sociologie, asistenţă socială, pedagogie şi psychanaliză.

Volumul a fost redactat sub îngrijirea generală a Doctorului YGREC. Preţul 150 lei ex.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. SERIA II-a. - No 575

7 LEI EXEMPLARUL IN ŢARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 13 Decembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA ... a „ASOCIAŢIUNII" SIBIU

Actualitatea lui Caragiale

La Teatrul Naţional din Bucureşti s'a reprezentat „Noaptea furtunoasă" pentru a suta oară. Iată o capodoperă autentică a teatrului românesc, care într'o jumătate de secol n'a isbutit să aibă, pe scena primului nostru teatru, decât o sută de reprezentaţii ! Exact două reprezentaţii pe an, dacă ar fi să facem o medie simplificatoare... şi concludentă! Când, astăzi, orice fleac de piesă bulevardieră are aşigurate măcar douăzeci de reprezentaţii într'o singură stagiune, aniversarea a celor o sută de reprezentaţii ale „Nopţii furtunoase", *în cincizeci de ani,* apare penibilă.

S'ar putea opune consideraţiilor de mai sus o serie de obiecţiuni. S'ar putea spune, de exemplu, că teatrul lui Caragiale e lovit, probabil, de deprecierea comună tuturor operelor clasice. Intr'adevăr, pentru o operă clasică vine întotdeauna o epocă staţionară, care corespunde unui maximum de faimă şi de glorie, unui nivel de celebritate deasupra căruia nu se poate ridica

I. L. Caragiale

mai mult şi sub care nu poate cădea. Dela o vreme chiar publicul unei opere clasice se limitează cantitativ şi se defineşte calitativ. Lucrul se poate experimenta foarte bine la Comedia Franceză, unde, în serile clasice, eşti sigur că vei întâlni aceleaşi chipuri, vei auzi aceleaşi aprecieri entusiaste şi vei asista la aplauzele aceloraşi pasagii. Piesele repertoriului clasic francez au asigurate în fiecare stagiune un număr anumit de reprezentaţii, acelaş mereu şi neschimbat de zeci de ani. „Cid"-ul, „Andromaca", „Les jeux de l'amour et du hasard", comediile lui Musset sau „Le monde où l'on s'ennuie" al lui Pailleron se joacă în fiecare stagiune de un număr de ori, cu publicul lor special şi cu aceiaş cantitate de aplauze. Aceasta este soarta oricărei opere clasice. Şi aceasta este gloria durabilă.

A. Jiquidi — *La „Iunion"*

Caragiale să fi ajuns oare la această epocă staţionară? Să fie, într'adevăr, opera lui atât de arhicunoscută încât să nu mai poată nădăjdui un public nou, un supliment de public şi de aplauze? Nu prea credem. E drept: Caragiale se învaţă în şcoală. Aceasta este o primejdie. Deobicei (şi am făcut şi noi această experienţă) literatura învăţată în şcoală e antipatică şi ne trebue multă vreme până să ajungem s'o judecăm cum trebue şi s'o gustăm. Asta din pricină că în şcoală literatura se predă cu formula „admiră că te tai !" De multe ori rolul şcoalei este să te *oblige* să admiri nu să te *înveţe* cum să admiri. Greşală fundamentală care cere desbateri mai lungi.

Dintre toţi clasicii noştri, înscrişi în programele şcolare, cu siguranţă că cel mai puţin antipatizat de şcolari este Caragiale. E drept că în manualele şcolare se dă mai multă importanţă nuvelelor lui. Biata „Făclie de Paşti" e supusă la cazne diverse de către dascălii de limba română, descusută şi iar cusută, scâlciată şi sucită, până nu mai ajungi s'o cunoşti. Blestemul lui „admiră că te tai" o atinge mai mult decât atinge piesele lui Caragiale.

Cauza pentru care Caragiale poate fi gustat mai puţin astăzi (zic *poate* — pentrucă faptul că teatrele noastre naţionale îl joacă rar nu înseamnă nimic) ar sta mai degrabă într'o inactualitate a lui. Dar această ipoteză cere câteva consideraţii.

Lumea pe care Caragiale a zugrăvit-o, a caricaturizat-o şi a zeflemisit-o în opera lui aparţine exclusiv unui mediu social bine limitat, dacă nu bine definit. E mahalaua provincială şi mahalaua de metropolă, dar mai ales aceasta din urmă. E mahalaua bucureşteană de acum patruzeci sau cincizeci de ani. Mahalaua aceasta formează materialul pe care Caragiale îl mânueşte în schiţele lui ca şi în piese. In schiţe poate mai mult chiar decât în piese. Tipurile schiţate de Caragiale în „Momente" sunt şi mai multe şi mai variate decât în piesele lui. De fapt, dintre piesele lui, numai trei sunt exclusiv luate din viaţa de mahala: „Noaptea furtunoasă", „Conu Leonida" şi „D'ale Carnavalului". „Scrisoarea pierdută" este o satiră politică. Personagiile fac parte din burghezia provincială, dintr'o lume „bună", cu pretenţie de educaţie şi de „bonton".

Moravurile electorale şi politice descrise de Caragiale durează încă şi astăzi, aproape neschimbate. Tipăteşti, Caţavenci şi tipi de moralitatea lui Agamiţă Dandanache, există încă destui în societatea provincială românească. Iar de poliţaiul Ghiţă Pristanda nici nu mai vorbim: este un tip etern.

„D'ale Carnavalului" este o farsă, plină de coincidenţe şi de „lovituri" de teatru, de trucuri hazlii şi de quiproquo-uri, care astăzi pot părea destul de uzate. Este, dealtfel, şi cea mai slabă dintre piesele lui Caragiale. Este piesa în care Caragiale a întrebuinţat cele mai multe trucuri, făcând din ea un bazar de situaţii comice uzate şi de formule destul de ieftine. Dar slăbiciunea nu stă numai aici. Personagiile din „D'ale Carnavalului" sunt mai superficiale şi mai schematice decât personagiile celorlalte piese (cu excepţia „Năpastei"). Deşi se mişcă viu, trăesc totuş cu mai puţină intensitate. Activitatea lor e făcută în bună parte din giumbuşlâcuri fizice şi humorul lor e pur verbal (dealtfel e un *strălucit* humor verbal). Deşi se agită toţi şi se sbuciumă cumplit, toţi eroii din „D'ale Carnavalului" şi Crăcănel şi Pampon, şi Miţa Baston şi Didina Mazu şi Catindatul, trăesc mai puţin decât Conu Leonida şi consoarta lui, adică reprezintă tipuri sociale mai puţin caracteristice.

Din acest punct de vedere, al tipurilor sociale caracteristice, „Noaptea furtunoasă" este cea mai isbutită piesă a lui Caragiale. In „Scrisoarea pierdută" aproape toate personagiile sunt caricaturizate. Toată piesa este o şarjă, o satiră agresivă, o batjocorire a obiceiurilor politice dela noi, o zeflemisire continuă. In „Noaptea furtunoasă" nu găsim decât un singur personaj caricaturizat agresiv şi satirizat batjocoritor: Rică Venturiano. E junele student, ziarist, semidoct, cu capul plin de formule democratice înghiţite pe nemestecate, nătăfleţ, pretenţios şi ridicul, — în sfârşit tipul unei clase sociale pentru care Caragiale avea numai dispreţ: burghezia patruzecioptistă, progresistă, liberală. Venturiano e „bonjuristul" anilor 1880-90, pentru care tradiţionalistul Caragiale avea o antipatie înăscută.

Toate celelalte personagii din „Noaptea furtunoasă" sunt văzute şi zugrăvite realist şi fără o intenţie satirică exclusivă, cum e cazul lui Rică Venturiano. Din această pricină, fiindcă sunt numai tipuri caracteristice şi fundamentale, *veşnice,* ale mahalalei bucureştene, Jupân Dumitrache Inimă-Rea, Chiriac, Ipingescu, Veta şi Ziţa, vor trăi atât cât va trăi şi teatrul românesc.

Aici stă şi actualitatea mereu proaspătă a „Nopţii furtunoase". Mahalaua nu se schimbă decât greu. Intre micul burghez parizian de acum o sută de ani şi cel de astăzi deosebirile sunt aproape imperceptibile. Acelaş lucru se poate spune şi despre mahalagiul bucureştean de pe vremea lui Caragiale şi cel de acum.

Rică Venturiano poate părea astăzi inactual. Existenţa lui era condiţionată de anumite împrejurări politice şi sociale, care au dispărut. Ceilalţi eroi din „Noaptea furtunoasă", care nu sunt decât oameni, bine ancoraţi într'o clasă socială şi într'un mediu social, trăesc mereu.

Iată dece credem că teatrul lui Caragiale se poate bucura încă şi astăzi de mai multă simpatie decât se acordă deobicei unei opere clasice, a cărei glorie a ajuns la o epocă staţionară şi care nu poate fi gustată decât cu sancţiunea lui „admiră că te tai...".

AL. A. PHILIPPIDE

Funigei

Copaci cu frunzătura de aramă
Fac să foşnească paşii pe pământ;
Iar funigeii flutură în vânt,
Ceva din toamna care se distramă.

Mereu acelaş cântec de plecare
Revine să se 'mprăştie pustiu:
Miresele culcate în sicriu,
Se duc să putrezească 'n noaptea mare.

In suflete e cineva ce scurmă,
Fără 'nceput şi fără de sfârşit...
Sunt tot mai singur... Vremea s'a asprit...
Şi-i poate toamna mea cea de pe urmă.

D. N. TEODORESCU

R. Iosif — *Mânăstirea Snagov*

Ancheta noastră: In ce cred

OCTAVIAN GOGA

Când îmi puneţi întrebarea ce-am crezut, înţeleg că vreţi s'aveţi un răspuns asupra principiului fundamental care m'a călăuzit în viaţă şi a determinat activitatea mea. Vi-l spun în două cuvinte: este *ideia naţională.*

Făcând parte dintr'un popor robit politiceşte, în mod natural m'am socotit dator ca în frământarea unei vieţi să urmăresc desrobirea semenilor mei. Acest principiu care în întreg cursul veacului al nouăsprezecelea a îndrumat schimbările de artă ale continentului, m'a subjugat şi a făcut ca să-mi adaptez lui tot sbuciumul meu intelectual. In artă, ca şi în manifestările mele politice, am urmărit linia dreaptă a acestui crez. Ca scriitor am avut convingerea că poarta prin care se intră în universalitate este specificul sufletesc al unui neam, iar ca om politic cred în legitimitatea unui tot naţional care-şi identifică graniţele etnice cu cele politice.

Octavian Goga

Suntem cu toţii, în mod fatal, supuşi determinismului epocii în care se desfăşoară lupta noastră. Indeplinim o necesitate biologică a poporului din care facem parte şi împinşi de trebuinţele unui organism, construim ideologia noastră proprie. Fireşte, dacă aşi fi trăit într'o altă perioadă istorică, sau m'aş fi născut într'o altă ţară lozincele pentru care m'aş fi cheltuit ar fi putut să fie altele. Un singur lucru, însă, rămâne bine stabilit înaintea mea, după examene dese de conştiinţă ce-am avut prilejul să-mi fac: ca o consecinţă a structurii mele sufleteşti şi intelectuale mi-ar fi fost cu neputinţă să mă închid în turnul de fildeş al aşa ziselor probleme eterne şi aş fi rămas ceiace voiu fi totdeauna, un receptacol pentru durerile altora, o flacără care nu se aprinde decât din suferinţa celor mulţi.

PROF. D. GUSTI

Crezul meu ar putea fi prezentat în următoarea frază: „Gândul se trăeşte şi viaţa se gândeşte". Aceasta tocmai pentrucă cele două mari forţe în care eu cred în primul rând sunt *cunoaşterea* şi *organizarea.*

Cunoaşterea ţării prin cercetări de ansamblu şi de amănunt în acelaş timp, mi-a desvoltat credinţa în puterea civilizatorie a ţăranului român. Datorită cercetărilor monografice ale căror ample rezultate şi informaţiuni vor fi găsite în volumele în curs de apariţie, am putut ca să văd cum ţăranul analfabet avea, totuşi, o subtilă înţelegere şi pentru rostul nostru, al cercetătorilor ştiinţifici, în viaţa lui şi pentru rostul lui propriu într'o viaţă superioară. Aceasta am putut-o constata în cei şapte ani consecutivi, când în fiecare vară timp de o lună şi jumătate, — împreună cu Seminarul de Sociologie al Universităţii din Bucureşti, — am putut să studiez viaţa ţăranilor din şapte regiuni diferite ale ţării.

Dacă ţăranul este cunoscut nu numai superficial şi în treacăt, precum şi nu numai într'o singură regiune, credinţa pe care cercetătorul o capătă nu este decât înviorătoare pentru viitorul unei culturi şi civilizaţii româneşti.

Dar cunoaşterea rolului pe care, ca naţiune, România îl va juca trebue privit nu numai dinăuntru. Necesitatea aprofundării studiului vieţii internaţionale pentru a găsi locul nostru în dinamismul vieţii mondiale este, iarăşi, o veche credinţă a mea. „Institutul Social Român" după o experienţă de unsprezece ani îşi va îndrepta acţiunea şi mai mult în această direcţie.

Relativ la credinţa mea în puterea creativă a organizării, trebue să vă spun că Politicii îi văd eu acest rol organizator. Prin Politică eu înţeleg orişice înfăptuire de valori cu repercusiuni în folosul public. Domeniul politic este, aşadar, extrem de larg şi creaţiunile pe care el le poate oferi omenirii atârnă, în largă măsură, de puterea umană de organizare.

O pildă de organizare sistematică este „Institutul Social Român" care şi-a consacrat şi îşi va consacra întreaga activitate pentru organizarea şi realizarea valorilor sociale. Această instituţie are marele noroc de a fi mai apreciată în străinătate decât în ţară. Dovadă că la reuniunile tuturor instituţiilor ştiinţifice organizate de Institutul Internaţional de Cooperare Intelectuală, „Institutul Social Român" se numără printre cele dintâi invitate. Prin recentul gest generos al Fundaţiei Rockefeller, — care a oferit pe trei ani Institutului Social Român suma de 22.500 dolari, fără condiţii şi fără nici un control, pentru cercetările şi tipăriturile sale, — instituţia românească de care ne ocupăm a obţinut o şi mai evidentă consacrare.

Această pildă arată că dacă Românul nedeprins cu disciplină de lucru, ar şti să se organizeze, el ar putea înfăptui cât mai înalte instituţii pentru orientarea şi înălţarea vieţii publice, mai ales acum când Statul se află în imposibilitate de a face prea mult.

Orice organizare are nevoe, însă, de cunoaşterea şi încurajarea opiniei publice, căci altă susţinere nu poate fi mai eficientă.

Cred că organizaţia cea mai splendidă a timpului nostru este Liga Naţiunilor, singura capabilă să realizeze Politica aceia de bine general. Oricâte critici s'ar aduce Ligii Naţiunilor, nimeni nu poate tăgădui că numai ei i se datoresc posibilităţile de contact şi cunoaştere între state şi naţiuni. Liga Naţiunilor este premiza esenţială a unei politici pacifiste.

Răsbunarea ei...

Acum nu mai era nici o îndoială: n'o mai iubea sau, poate, n'o iubise niciodată!... Ii mărturisise fără înconjur, la ce s'o mintă? Incercase prin vorbe blânde să-i micşoreze durerea, — ea trebuia să înţeleagă: era doar atât de inteligentă, — la ce să mai fie minciună între ei?... Era mai cinstit să-i spună tot aşa cum îi ceruse la începutul iubirii lor, atunci când ea nu bănuia groaznica durere ce-i va pricinui această sinceritate. Da, avusese pentru ea, multă, multă prietenie. Ii admirase inteligenţa, energia, delicateţea ei sufletească şi mai ales fusese atras de profundul sentiment de iubire reflectat de ochii ei mari şi limpezi dar, de iubit, n'o iubise... Azi, când era robul acestui sentiment, îşi dădea bine seama... Ea, mută, încremenită de durere, cu sufletul îngheţat ascultase acest adevăr pe care de mult îl bănuia, dar de care fugise, preferând îndoiala care îi mai da o rază de speranţă. Din întunericul sufletului umilit, apăruseră pe buzele arse de suferinţă, insulte grele, vorbe aspre şi nedrepte iar el, care în faţa durerii mute părea mişcat, acum parcă mai uşurat de această năvală de insulte, dând din umeri, o părăsise.

Atunci când uşa s'a închis în urma lui, când a înţeles că în fine totul se sfârşise, atunci cu capul îngropat în pernă plânsese mult, pe când seara cenuşie de toamnă pătrundea în camera ei îngheţată. Seara aceia înorată, rece, umedă, aşa de asemănătoare cu viaţa ei: o viaţă lipsită de bucurii, de căldura iubirii. Rămasă de mică printre streini, luptase greu cu viaţa, împinsă de ambiţie şi mai ales, căutând în muncă uitarea unei vieţi pustii şi fără nădejdi... Atunci, când ultimele iluzii ale primei tinereţi se scuturau ca frunzele bătute de vântul tomnatic, atunci îi eşise el în cale: îi aducea o caldă prietenie, o iubire ce-i pătrunsese în cele mai profunde colţuri ale sufletului şi trupului ei... dar, prea îl iubise mult, prea era mare fericirea ei, trebuia să se sfârşească...

Când durerea îi uscă sufletul, când lacrimile se uscară, veni rândul mândriei, vanităţii, care nu se aplecase în faţa nimănui până atunci: nu, nu-l va lăsa nepedepsit! Femeia pe care o cunoscuse el, femeia blândă, supusă, umilită, se va răsbuna! Şi el iubea, cu atât mai bine, în această iubire îl va lovi!... O cunoştea, o fată tânără cu sufletul neîncercat de viaţă, suflet idealist, duios, cinstit. Ei îi va spune totul, îl va descrie într'o lumină care va îngrozi bietul suflet neştiutor, cealaltă va fugi şi asta va fi răsbunarea ei.

A urcat câteva zile mai târziu, cu pas grăbit scara elegantă şi, când s'a văzut în faţa fiinţei îndrăgită de el, o durere vie a făcut-o să caute sprijinul unui scaun. Cealaltă, fără să bănuiască nimic, înainta zâmbitoare: Ce bine îmi pare că ai venit, tocmai voiam să vorbesc cu d-ta, ştii, mă mărit.

Ah, de-ai şti, de-ai şti cum îl iubesc!... E pentru mine un Dumnezeu, dar, uite, să nu râzi de mine, une ori mi-i frică... îl cunosc prea puţin... aş vrea ca mai înainte de a fi cu totul a lui, să ştiu ceva din viaţa-i trecută. M'am gândit la d-ta: ai fost doi ani în apropierea lui, secretara lui, îl cunoşti bine. Te rog, spune-mi tot ce ştii despre el, spune-mi adevărul!...

Să-i spună, da, pentru asta venise: să-i spună tot, să se răsbune! Privi pe geam: afară o zi de Noembrie, zi senină şi blândă de toamnă... aşa ca anul trecut pe vremea aceasta... venea la el... o aştepta în picioare în capul scării. Ce strângeri de mână, ce întrebări pline de grijă şi iubire, cum se interesa de micile ei necazuri, de toate bucuriile ei, ce dulci şi reţinute mângâeri, ce duioşie în cele mai mici gesturi... Ce fericire conţineau pentru ea, biată pasăre pribeagă şi singuratecă, aceste simple cuvinte: îmi era dor de tine, tot timpul mi-a fost gândul cu tine... Atâtea amintiri îi năvăleau deodată în suflet, amintiri gonite în cel mai depărtat colţ al memoriei. Şi toate parcă se desgheţau acum, sub razele blânde de toamnă... Gesturi de ale lui, plimbările în serile târzii dealungul cheiului adormit sub razele becurilor electrice, îmbrăţişări... bucurii uitate... singurele ei bucurii... singurele ei amintiri frumoase deacum încolo... Trecuse prin viaţa ei un călător mergând spre alte zări... stătuse o clipă lângă ea... îi cântase un cântec frumos... apoi plecase. Ei îi rămânea amintirea acestui cântec, dar oare nu era destul? Fără el, ce bun ar fi avut ea din viaţă? Ce amintiri, decât pustiul cenuşiu unde n'a pătruns nici o rază de soare... Nu, nu-i putea face lui rău... nu-i putea alunga fericirea... Plecă resemnată capul luptând cu lacrimile. Cealaltă, în faţa ei, uimită, bănuitoare, întunecată deodată: — Nu-mi răspunzi, o, te rog, spune-mi ceva, de-ai şti cum mă sperie tăcerea d-tale, spune-mi ce ştii, nu, să nu-mi ascunzi nimic!...

— Iartă-mă, fericirea d-tale m'a mişcat mult, mi-a amintit lucruri trecute. Vrei să-ţi vorbesc despre el, da, desigur eu îl cunosc bine: e cel mai bun, mai delicat om din lume, poate puţin cam slab, cam lipsit de voinţă, dar plin de duioşie şi simţire... Şi pe când faţa logodnicei, reflecta cea mai deplină fericire, ea urmă: Iubeşte-l mult, vei face din el un om fericit, fericirea îl va ajuta să ajungă departe, spre culmile unde-l cheamă talentele şi inteligenţa lui...

Plecă lăsând în urma ei bucurie... La colţul străzii se mai întoarse odată: In faţa uşii de la intrare, el, nerăbdător, transfigurat, aştepta să i se deschidă. Ultimele raze ale soarelui de toamnă, înfăşurau într'o lumină aurie clădirea mare, albă, creiată anume parcă pentru bucurii... Un oftat dureros îi ridică pieptul. Se mai întoarse odată înapoi: uşa se deschisese şi se închisese, el nu mai era în stradă... Seara cădea încet peste marele oraş. Lumini se aprindeau în vitrine. Trecători se încrucişau grăbiţi. Din apropiere, dintr'o casă vecină, veneau acordurile unei romanţe triste şi vechi. „Sosit-a ceasul despărţirii, şi ceasul bunului rămas"... Porni încet pe trotuarul bulevardului strălucitor, printre lumea veselă şi nepăsătoare, singură cu sufletul îndurerat şi pustiu...

Gândul îi fugea înapoi spre fericirea lor... fericirea lui... la care contribuise şi ea cu ceva... El nu va şti niciodată... cum se răsbunase ea...

LUCREŢIA DASCALESCU

Caleidoscop intelectual

Literatura turcă

Turcia modernă, părăsind vechea civilizaţie a Islamului, e pe cale de a-şi crea o literatură naţională.

Literatura veche, care se servea de limba scrisă arabo-persană, a devenit aproape neînţeleasă pentru generaţia tânără.

Din zi în zi se accentuiază două tendinţe între scriitorii moderni: unii predică reînvierea vechii literaturi turceşti cu legende şi cântece; ceilalţi — având în vedere cât de sărac e acest fond naţional — înclină spre literatura apuseană.

Foarte des apar traduceri străine în Turcia. Tinerii Turci studiază cu multă seriozitate izvoarele civilizaţiei occidentale — antichitatea clasică.

Ministerul Instrucţiei publice a publicat o traducere a „Georgice"-lor lui Virgil, iar un diplomat, Ibrahim Grandi Bei a fost însărcinat de guvern să traducă pe Homer în limba turcă.

Cine a fost Madame Butterfly?

Eroina din opera *Madame Butterfly* a existat aevea. Intr'o ceainărie frecventată de marinari, un locotenent american se îndrăgostise de fata Cho-San. Pe colina din faţa ceainăriei se afla casa misionarului american Irvin H. Correl, confidentul corăbierilor străini. In amintirile ei, doamna Correl scrie: „Ceasuri întregi, şi adesea noaptea întreagă, Cho-San stătea la fereastră privind nemişcată spre larg. Dar degeaba: el nu se întorcea. Cho-San era o făptură dulce, plăpândă, de care se îndrăgostea toată lumea". Pe scenă, mica japoneză se omoară. Poate că ar fi făcut-o şi în realitate, dacă şi-ar fi văzut iubitul alături de soţia legitimă. In realitate însă, ea a sperat că el îşi va împlini făgăduiala. L'a aşteptat până la bătrâneţe. Scurt timp după plecarea locotenentului, misionarul Correl se întoarce în Statele-Unite. La Filadelfia locuia fratele doamnei Correl, cunoscutul scriitor Jolm L. Long. In însemnările ei, d-na Correl scrie: „Pe fratele meu îl interesează mult întâmplările trăite în Japonia. Intr-o seară i-am povestit istoria lui Cho-San, care i-a plăcut enorm. Cumnatămea mi-a spus mai târziu că John a scris în noaptea aceea până în zori. Peste câteva zile mi-a citit ce-a scris: M'am minunat de povestea emoţionată ce alcătuise din faptele istorisite de mine. Cartea lui s'a vândut ca pâinea caldă".

Dramaturgul David Belasco dramatizează apoi romanul lui Long. Piesa Madame Butterfly repurtează un succes şi mai mare decât romanul şi se joacă ani de zile pe toate scenele Americii şi Europei. Puccini îl cheamă pe Long în Europa, să-i facă un libret de operă, dar Long având oroare de călătoria pe mare, dă mandat libretiştilor Giacosa şi Illica să facă ei libretul. Aşa s'a născut „Madame Butterfly", una din cele mai strălucitoare opere ale literaturii muzicale mondiale.

Un poem dramatic

W. B. Yeats, cel mai mare poet irlandez şi-a reprezentat la Abbey Theatre din Dublin ultima piesă „Pisica şi Luna". Lucrarea sa e scrisă în stilul dramelor japoneze.

Lipsesc aproape cu desăvârşire elementele dramatice, subiectul e de abea schiţat, o idee poetică destul de vagă şi o acţiune tărăgănată.

Un orb vine ducând în spate un paralitic; ei vin să caute izvorul sfânt al Sfântului Colman. Se aude vocea sfântului care oferă posibilitatea de alegere între vindecare şi binecuvântare. Orbul alege vindecarea şi, recăpătând vederea, se răzbună pe vecini, care i-au furat oile.

Paraliticul cere binecuvântarea. Sfântul apare, îl binecuvântează şi-i redă sănătatea.

Această legendă simplă e prezentată de Yeats într'o formă lirică profundă şi pură.

Cortina, care serveşte de fond scenei, e de un gris argintiu, ţăranii sunt îmbrăcaţi în cenuşiu şi negru.

Cântăreţul şi cei trei muzicanţi poartă costume orientale negre.

Inscenarea dă impresia unei gravuri japoneze.

Ultima piesă a lui Sudermann

Teatrul din Bremen a reprezentat „Hotărîrea Lissei Hart", ultima piesă a lui Sudermann. Autorul reia tema favorită. Conflictul dintre societate şi individ.

Lissa Hart, fiica unui advocat, e neconsolată de moartea logodnicului său, întâmplată în timpul războiului.

Intr'una din zile însă, cel crezut mort se reîntoarce; el nu fusese decât rănit.

Frumosul logodnic nu e decât un ratat ursuz. Un egoist, care se crede erou adevărat.

Un alt bărbat iubeşte pe Lissa. Şi el e un vechi luptător, dar războiul — departe de a-i fi înăsprit sufletul — l-a învăţat devotamentul şi sacrificiul. El a fost rănit în timpul războiului, unul dintre plămâni i-a fost atins şi zilele lui sunt numărate.

Lissa a stricat logodna pentru a-şi închina viaţa bolnavului.

Piesa marelui dramaturg a fost scrisă cu mult temperament dramatic.

Originea lui Cerna

Nu se mai poate vorbi de un indiferentism al publicului românesc — în deosebi al publicisticei — dacă ne referim la bogata bibliografie polarizată în jurul lui P. Cerna. Placa comemorativă, bătută zilele trecute la casa din satul natal al poetului este o culminare a atenţiei de care pomenim.

Ceeace este interesant însă, este faptul că, celui ce i se comemorează o jumătate de secol de la naştere, i s'a creiat un drum spre mit, spre legendă, surprinzător, deşi dela moartea sa nu sunt decât numai optsprezece ani.

Dacă Eminescu, care declară că „propria-i viaţă singur n'o ştie pe de rost", a suferit un grozav calvar biografic, Cerna, într'un timp mult mai scurt a trecut printr'unul tot pe atât de groaznic, pe cât de... amuzant, rămânând tributar maestrului astfel şi după moarte....

Urmărind cronologic articolele biografice — în special cele comemorative, apărute cu ocazia morţii, şi a celor 5, 10, 15 ani de la această dată — vom găsi că Cerna a aparţinut atâtor naţiuni, câţi biografi ad-hoc s'au găsit să scrie amintiri despre el.

Astfel voind să închegăm o cât de succintă schiţă biografică asupra poetului, dintru început trebue invocat actul de naştere. Dar acest elocvent indiciu oficial a fost împrumutat de către posesor — d. prof. I. Garabet — d-lui Vasile Savel, care l'a pierdut în timpul războiului.

Neavând posibilitatea de a ne deplasa în satul natal al poetului pentru cercetarea actelor de stare civilă respective, întemeierea biografică rămâne pe „amintirile" publicate prin diverse periodice de către foştii prieteni, cunoscuţi, colegi etc.

Iată câteva dintre acestea:

D. V. Al. Jean, fost coleg de clasă şi chiar de bancă, cu Cerna, la liceul real din Brăila, referindu-se la familia poetului, declară că însuşi Cerna nu-şi cunoştea genealogia. „Familia ? Nici el n'o cunoştea bine şi râdea adesea de originea lui obscură. Nu ştiu cine-l încredinţase că e copilul natural al unui general rus [1]). Ştia numai că e copil găsit" [2]).

In ai săi „Contimporani", d. Vasile Savel, consacrând câteva pagini şi pentru Cerna, scrie următoarele rânduri, cu privire la familia poetului:

„Tatăl lui Cerna se numea Stancioff, era bulgar de origină; mama lui Maria, româncă.

„Tatăl lui fiind urmărit pentru agitaţii iredentiste în România, a fugit în Bulgaria, de unde nu s'a mai întors. Mama lui, Maria, s'a căsătorit a doua oară cu, Constantin, român, agricultor de meserie".

Un alt domn anume Ioan Ilie, ocupându-se de asemenea de originea lui Cerna, scrie:

„Tatăl lui Cerna era bulgar, mama sa era rusoaică". [3])

Nu mai amintim variatele afirmaţii care-l prezintă pe Cerna de origine român.

Am făcut numai trei citate spre a evidenţia cât de imposibilă şi de disperată apare cititorului o singură parte biografică din viaţa unui scriitor care — vai! — a trăit, nu mai de mult, ci, în zilele noastre.

Spre satisfacţia celor ce voesc neapărat să certifice naţionalitatea română a acestui poet, — sau, cel puţin s'o lase întrevăzută — nu ne vom apuca să documentăm că atât tatăl cât şi mama lui Cerna sunt de origine bulgară, că mama poetului trăieşte şi că într'adevăr e măritată — nu cu Constantin — ci cu Naum Costea, că poetul are fraţi şi surori vitregi, dar insistăm numai asupra acestei constatări, care ne impune o premiză: Chiar basme de am scrie, bunul simţ ne obligă să respectăm adevărul faţă de logica în cadrul căreia scriem...

ST.

---

1) Dealtfel Cerna prefera întotdeauna să se iscălească cu terminaţia rusească „ov" în loc de cea bulgărească „off"; Stanciov în loc de Stancioff. (St. C.).
2) Sburătorul literar, I. 3.
3) Foaia Tinerimii VIII. 18.

A apărut No. 9—10

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

Dragoş Protopopescu . . *Fenomenul englez în politică.*
Constantin Băleanu . . *O zi de pomină din viaţa lui Sufleţel.*
G. Călinescu . . . . . . *Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu.*
P. Comarnescu . . . . *Esseu despre Snobism.*
I. Agirbiceanu . . . . . *Obsesie..*
Ion I. Pillat . . . . . *Prolog (Versuri).*
Dr. Ernest Ene . . . . *Despăgubirile şi reparaţiunile cuvenite Rominiei după marele războl din 1914—1918.*
Pavel Pavel . . . . . *Protecţia minorităţilor în Europa nouă.*
Ion Minulescu . . . . . *După şapte ani (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu . . *Insemnări pe marginea cărţilor (Upton Sinclair: „Petroleum).*
S. Bayer . . . . *Naţionalismul de Stat.*
Damian Stănoiu . . . . *Pocăinţa stareţului.*
Tran . . . . *Fapt divers (Versuri).*
Paul Zarifopol . . . . . *Cronica literară (Categoria „epatantului" şi literatura informativă).*
M. Sevastos . . . . . *Cronica teatrală (Bucureşti).*
Al. Hallunga . . . . . . *Cronica economică (Criza finanţelor private).*
Magda Sp. Popescu . . . *Cronica pedagogică (Contribuţiuni la problema educaţiei nouă).*
P. Nicanor &Co. . . . . *Miscellanea (Despre prea cuviosul mucenic, întocmai cu apostolii, Nichifor. — Iar romînească de după războiu. — Criză, spiritism şi alte combinaţii. — Inţelegerea franco-germană. — Edison. — George Enescu. — Elogiul lui Chevalier).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

Preţul 60 lei

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante.

Romane în limba franceză:

Chardonne: (autorul lui Epithalame-Eva): Claire (un nou portret); *Jean Giono:* (autorul lui „Colline"): Le grand troupeau; *Martin Maurice* autorul lui „Amour, terre inconnue": Heureux ceux qui ont faim; *Albert Cohen:* Solal; *M. Yourcenar:* La nouvelle Eurydice; *Paul Achard:* L'homme de mer; *Henri Duvernois:* La poule; *André Thérive:* Noir et or; *Blaise Cendrars:* Rhum; *Ribemont-Dessaignes:* Elisa (Amour-bassesse); *Alfred Fabre-Luce:* A quoi rêve le monde (le roman des cinq continents); *Lucien Fabre:* Le paradis des amants; *Pierre Bost:* Le scandale; *Miriam Harry:* Amina, ma colombe

Romane: Traduceri în limba franceză:

Eugenia Markowa: Porteur d'eau: (Les Juifs et le ciel); *Klabund* (marele romancier german): Borgia (roman d'une famille); *Joseph Roth* (unul dintre cei mai de seamă scriitori germani contemporani); Job, roman d'un simple juif; *Sinclair Lewis* (premiul Nobel): Arrowsmith şi Sam Dodsworth; *Bernard Shaw:* L'homme et le surhomme (comédie et philosophie) — Pièces déplaisantes — Le guide de la femme intelligente; *Sigrid Undset:* Printemps, Maternité-Jenny; *Vicky Baum:* Grand hôtel; *Jakob Wassermann* — autorul minunatului: L'affaire Maurizius (a cărui continuare Etzel Andergast n'a apărut decât în limba germană): Les Juifs de Zirndorf (roman istoric); *A. Hucsley:* Point-Contrepoint; *Hughes:* Le cyclône de Jamaique; *Rosamond Lehmann* (autoarea frumosului roman Poussière a mai scris: Note de musique; *Frank Thiess:* La louve. Un nou Stefan Zweig în franceză: Destruction.

Romanele mai sus citate sunt cărţi pe care le putem recomanda tuturor cititorilor noştri fiind vorba de romane interesante, primite — absolut toate cele indicate — cu foarte mari laude din partea criticilor străini.

Preţul fiecărui volum este de 12—15—20 franci socotiţi la cursul zilei adică lei 78—98 sau 110 fiecare.

PENTRU SARBATORILE CRACIUNULUI

O vizită la „Hasefer" se impune spre a vedea pe lângă interesantele cărţi curente în ediţii obicinuite minunatele cărţi pentru cadouri. Recomandăm în special ediţiunile de bibliofili, o carte frumoasă într'o ediţie frumos prezentată alcătuind astăzi darul cel mai eftin dar şi cel mai inteligent.

In provincie trimetem şi contra ramburs numai în urma unui acont anticipat remis prin mandat.

Societate veselă

este titlul unui nou volum de *Schalom Alechem,* apărut în Biblioteca Dimineaţa (No. 139).

100 pagini 8 lei

In aceeaşi excelentă bibliotecă a mai apărut „CE-AM VAZUT IN OLANDA" de Eduard S. Konya

(No. 140) Preţul 6 Lei

UN RECORD al LIBRARIEI rămâne

„MEDICUL NOSTRU"

Un volum de 600 pagini cu 210 ilustraţii în text, legat în pânză, cuprinzând, sub formă de dicţionar, o descriere a tuturor boalelor cu mecanismul, simptomele, cauzele şi tratamentele cele mai moderne.

15 specialişti fruntaşi ai medicinei române au colaborat la această enciclopedie care pe lângă bogatul material medical conţine şi adevărate studii de psichologie, sociologie, asistenţă socială, pedagogie şi psychanaliză.

Volumul a fost redactat sub îngrijirea generală a Doctorului YGREC. Preţul 150 lei ex.

A apărut:

Almanachul ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe anul 1932

Un volum de peste 300 pagin'i, cu 350 clişee şi 16 planşe hors text, în culori.

Pe lângă partea calendaristică, almanachul conţine un bogat şi variat material ştiinţific, literar, artistic, humoristic şi informativ.

Cronici asupra mişcării politice, sociale, feminine, literare, plastice, muzicale şi teatrale din anul 1931.

Deasemeni sunt trecute în revistă toate evenimentele importante ale anului expirat.

Almanachul ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa" îşi continuă astfel tradiţia de a fi un adevărat magazin, bogat în lucruri interesante, amuzante şi instructive.

Preţul unui exemplar este de 40 lei.

De vânzare pretutindeni.

COZONACI FRUMOSI
FAINA DE AUR HERDAN

Mac Constantinescu — Studii

PLASTICA

In laboratoarele sensibilităţii plastice, desenul ocupă locul esenţial. Fără cunoaşterea tainelor lui, fără exploatarea resurselor lui latente de viaţă şi de expresivitate, nimic întreg nu poate porni din aceste laboratoare.

Desenul este prima şi cea mai sinceră transcriere a viziunii artistice, a frământării interioare, a stilului personal. Peste el vin complectările cromatice; din el se nasc imperecherile de formă şi volum.

Mac Constantinescu — Urania

Linia fiind traiectul gândului, desenul îndeplineşte o acţiune de pregătire pentru celelalte arte.

E ceiace ilustrează în chip foarte elocvent expoziţia de desene şi ceramică prezentată de sculptorul *Mac Constantinescu* la Hasefer.

Pentru d. Mac Constantinescu desenul e o etapă de elaborare a realizărilor viitoare, un complement al sculpturii, elementul de bază pentru desvoltările în spaţiu ale temelor propuse, dar în acelaşi timp şi o stăruinţă de dragul formei, de dragul liniei în sine.

Tratate îndrăzneţ, într'o factură personală, studiile de mişcare, de atitudine, ca şi creionările d-sale de ritm şi de euritmie sunt tot atâtea *acrobaţii*, spirituale şi delicate.

Mac Constantinescu — Mască dionisiacă

Prin inspiraţie şi prin sentiment, arta d-lui Mac Constantinescu se situează pe un plan înaintat, pe o poziţie proprie de orientare, care îngădue acestui desenator îndrăzneţ schimbări de manieră şi invenţii de procedee nouă, pentru compoziţiile sale evocatoare şi dinamice.

Insuşirile acestea pregătesc, mai bine decât orice alte aplicaţiuni, drumul către ilustraţie.

Interpretarea grafică a textelor cere o fantazie bogată şi o mare libertate de stil. Ilustratorul riscă, altfel, să cadă sigur în platitudine. D. Mac Constantinescu a înţeles şi lucrul acesta. Ilustraţiunile d-sale pentru *Marco Polo* sunt, credem, un model dintre cele mai sugestive ale genului.

* * *

Dar în afară de interpretările grafice, de schiţele originale în creion, fusin şi sanguine, care indică eforturile cele mai recente ale evoluţiei acestui artist, d. Mac Constantinescu înfăţişează o serie de lucrări în ceramică, tratate cu o revelatoare aplicaţiune tehnică şi cu o deplină cunoaştere a materialului.

In nici-un caz nu putem atribui numai întâmplării admirabilele rezultate pe care le-a obţinut d. Constantinescu. Bucăţile arse de d-sa în cuptoarele din Sévres, din St. Cloud şi din Paris dovedesc o tendinţă precisă spre desindustrializarea sculpturii aplicate.

Până în vremea din urmă, ceramiştii noştri culţi nu izbuteau decât rareori să smulgă materiei mai multă expresivitate, mai multă viaţă artistică decât olarii şi smălţuitorii populari.

Mac Constantinescu — Mască

Au dat unele încercări remarcabile d-na Nora Steriade şi soţii Ionescu-Paşcanu. Insă nici artiştii aceştia nu s'au depărtat prea mult, din punct de vedere formal, de tipicul ţărănesc.

Exemplarele unice pe care le expune d. Mac. Constantinescu aduc, pe lângă decorativul masiv şi hotărît, o sursă de expresie sculpturală încă neexploatată de ceramiştii noştri. E aşa-zisa ceramică statuară, a cărei semnificativă şi desăvârşită sinteză artistică o constitue minunata compoziţie simbolică întitulată „Basm".

Motivele clasice ale basmului se contopesc aci în vigoarea moleculară a aceluiaşi trup arhitectonic, făcând din îmbrăţişarea plastică a personajelor de mit un inspirat concept monumental.

H. BLAZIAN

Spovedania unui candidat la crimă

de ION MINULESCU

Am un prieten cu care mă potrivesc de minune, deşi între noi nu există aproape nici un fel de asemănare. El, nu ştiu ce părere va fi având despre mine. Eu îl apreciez însă la fel ca pe mine însumi. Vreau să spun, până la admiraţie. O admiraţie convenţională însă. Adevărata admiraţie mi-o rezerv numai mie singur.

Deşi amândoi aproape de aceiaşi vârstă (peste 40 de ani) şi de aceiaşi înălţime (1 m. 75 cm.), părul lui a rămas tot negru, pe când al meu a început să încărunţească. Probabil din cauza acestei diferenţe de coloare a capului, el preferă hainele „grisfer", iar eu hainele „bleu-marin". In schimb, pentru rest, mergem cum se spune „mână în mână". Amândoi ne îmbrăcăm la Neuwirth, ne încălţăm la Petrică, purtăm pălării comandate la Habig din Viena, ne radem complect, fumăm ţigări de foi şi amândoi suntem miopi. El însă poartă numai monoclu. Eu, la nevoe, port şi ochelari. Faptul acesta mă face să cred că eu aşi vedea lumea şi înţelege viaţa, mai bine decât el. Totuşi, pentru a evita unele discuţii inutile, câte odată mă grăbesc să renunţ de bună voie la părerile mele, pentru a mi le însuşi pe ale lui. La fel se petrece şi cu femeile, care — bineînţeles, — formează una din preocupările noastre de seamă. Deşi suntem siguri că toate femeile sunt la fel „unum et idem", nu ne convine mai niciodată să le vedem chiar aşa cum sunt. Prietenul meu bunăoară, le vede incomplect, fiindcă mai totdeauna le priveşte din profil ca pe monezile antice. Eu le privesc însă numai din faţă. Această diferenţă de manieri vizuale, face ca prietenul meu să nu poată fi sigur niciodată de ce-i place, în afară de cazul când întâmplător ar pretinde că-i place femeia care mi-a plăcut înaintea lui. Din cauza asta mai toate neplăcerile noastre de ordin sentimental trebue să le suport numai eu. Prietenia mea pentru el „aequo animo" depăşeşte orice altruism omenesc. Dacă am fi trăit pe vremea lui Cicerone, probabil că am fi fost şi noi citaţi în faimosul lui tratat „De amicitia".

Nu ştiu care ar putea fi pivotul secret al prieteniei noastre. Dar de când suntem prieteni, eu cel puţin am renunţat la ambiţia de a mai raţiona pe cont propriu. M'am atârnat la remorcă de bună voe, ca un şlep încărcat cu grâu, care nu se poate deplasa niciodată fără ajutorul unui remorcher. Remorcherul meu este, bineînţeles, prietenul meu. Un remorcher admirabil. Păcat numai că dinamica lui morală este aproape inexistentă. Se reduce la câteva lopeţi de cărbuni şi la puţină benzină. Am socotit însă că un raţionament comun ne-ar putea păstra prietenia mai bine decât două raţionamente ce s'ar fi bătut cap în cap. Şi iată pentruce, de ani de zile, n'am simţit nici odată umilirea acestei sentinţe definitive, pe care nu o pronunţă decât el singur, iar eu mă mulţumesc numai s'o contrasemnez. Ce zice el, este lucru sfânt. Eu nu fac decât să-l aprob, ca un cirac care îşi dă seama că maestrul său este mai presus de orice control.

De data asta însă s'a sfârşit. N'are să mai fie aşa cum zice el. Are să fie aşa cum zic eu. Şi are să fie aşa, fiindcă, abia de data asta, mi-am dat seama că remorcherul meu ameninţă să se împotmolească cu mine la mal. In cazul de faţă dar, datoria mea de şlep conştient este să mă desprind cât mai repede de otgonul fatal şi să mă las purtat de cursul apei, care — de bine de rău — îmi va da cel puţin iluzia că plutesc într'acolo unde mi-am pus în gând.

Iată pentruce m'am hotărât să mă spovedesc. Ca să dovedesc, care din noi avem dreptate.

* * *

Incep însă prin a mărturisi, că până azi, n'am scris niciodată, nimic în viaţa mea. N'am semnat de cât poliţe (când am avut nevoe de bani) şi cărţi poştale ilustrate (când am vrut să dau de ştire unde mă găsesc). Spovedania mea dar, nu trebue privită ca o lucrare literară, ci ca un simplu document sufletesc, pe care autorul nu-l adresează criticilor de meserie, ci numai binevoitorilor lui duhovnici, tot anonimi şi ei ca şi el. In felul acesta, sunt sigur că nu ne vom putea compromite nimeni. Nici eu care scriu rândurile acestea, nici cititorii lor.

Spovedania mea, va fi povestirea pe înţelesul tutulor, a celor petrecute între mine, prietenul meu şi... (cred că aţi bănuit că afară de noi doi, mai există şi altcineva) o femee!... Altminteri n'aş fi riscat să mă compromit pentru toată viaţa. Dar după cum o să vedeţi, vinovatul nu sunt eu. Este prietenul meu, care se încăpăţânează să-şi scoată castanele din foc, cu mânile mele. Este drept că, până azi, i-am suportat cu cea mai creştinească resemnare de mucenic, această voluptate neroniană. Dar dacă mi-am pârlit degetele de atâtea ori, fără să protestez, nu înseamnă că de dragul prietenului meu, trebue să-mi pârlesc de data asta şi inima. A, nu!... Prietenia noastră oricât de „aequo animo" ar părea, nu poate merge până acolo. De altfel, pe inima mea stă scris: „Nu vă atingeţi... Pericol de moarte". Deşi prevenit însă, prietenul meu încearcă totuşi să se joace de „a fi sau a nu fi". Regret... Dar cel care insistă să înfrunte acest pericol dovedeşte că i s'a urât cu viaţa. Şi eu sunt hotărât să ucid pe oricine ar încerca să se atingă de inima mea.

* * *

Prietenul meu este un mare idiot. Deşi foarte inteligent, prietenul meu îşi bate joc de acest dar divin, cu care ar putea face altceva mai bun, decât ceiace face el de obicei. La drept vorbind, prietenul meu nu face nimic. Face numai ce-i trece prin gând. Lui însă, nu-i trec prin gând decât inutilităţi care nu lasă nici o urmă. Aşi putea spune că prietenul meu se sinucide singur. „Taedium vitae".... L'aşi putea chiar aştepta. Aşteptarea mea însă ar însemna un act de laşitate. Va trebui dar să-l ucid, poate mai curând decât contează să se cureţe el singur. Numai aşa îmi voi putea deslega ochii la timp, ca să nu fiu nevoit să fac pe orbul de bună voe, toată viaţa. Destul de când nu mă pot vedea decât aşa după cum îmi comandă el. De data asta, vreau să încep să mă văd altfel. Aşa cum sunt cu adevărat. Vreau să mă reconstituesc în ceva real, ceva care să lase urme, ceva care să mă poată perpetua şi după moartea mea. Vreau să fiu Romulus care, după ce şi-a ucis fratele, a fondat Roma eternă, şi nu Ciobanul Bucur, care a fondat Bucureştii fără să fi ucis pe nimeni. Oraşul acesta nu există decât în imaginaţia prietenului meu şi încă a câtorva alţi autohtoni, săraci cu duhul....

Numai că deocamdată, nu ştiu încă ce-aşi putea face. Un nou oraş ca Impăratul Constantin cel mare? Un nou calendar ca Papii Grigorie şi Iulian? O nouă Veneră din Millo? O nouă „Divină Comedie" sau un simplu voiaj în planeta Marte?

Şi totuşi sunt hotărât să fac ceva care să-mi perpetueze şi numele şi opera. Nu vreau să fac însă ce-a făcut Regele Mauzol care şi-a perpetuat numai numele, deoarece mormântul i-a fost distrus, dar nici ce a făcut Eroul necunoscut, care îşi perpetuează numai mormântul, fără să i se cunoască numele.

Nu ştiu ce-aşi putea face. Dar de bine, de rău, eu cel puţin tot vreau să fac ceva. Prietenul meu însă nu vrea să facă nimic. Vrea numai să se agite ca vântul, să se pună în evidenţă ca parfumul la mahala, să obosească lumea ca o paradă de 10 Mai şi să se repete ca lunile anului, care după ce sfârşesc cu Decembre încep iar cu Ianuarie.

Un singur lucru pot spune că face şi el cu adevărat. Face cunoştinţe... Prietenul meu cunoaşte foarte multe femei. Cunoaşte aproape toate femeile care merită să fie cunoscute de un om ca el. Le cunoaşte însă numai aşa cum ai cunoaşte elementele naturii, de care ai totdeauna câte o nevoe în viaţă, dar pentru care nu simţi niciodată, nici preferinţi sufleteşti, nici voluptăţi de posesiuni mai îndelungate. Prietenul meu se împacă deopotrivă şi cu vântul şi cu ploaia şi cu focul. Iubeşte toate femeile la fel. Le iubeşte la rând, una după alta, sau două câte două, sau chiar şi mai multe deodată. Numărul lor nu are nici o importanţă, fiindcă prietenul meu nu iubeşte decât noutatea voluptăţii spontane a unor surprize succesive. In angrenajul vieţei sale, toate femeile se succed la fel şi la rândul lor, conform numărului de ordine pe care îl poartă invizibil pe frunte.. „Ab uno, disce omnes".

E drept că după fiecare din ele, prietenul meu se mângâie cu iluzia că pe cea din urmă a iubit-o mai mult decât pe cele dinaintea ei. Prietenul meu însă se simte singur, fiindcă femeia „cea din urmă" nu există. A fi „cea din urmă" înseamnă ca, după ea, să nu mai existe nici una alta. Şi această femee nu poate fi decât „moartea". Moartea da!... Moartea este singura femee pe care, vrei nu vrei, o iubeşti în aşa fel, că după ea nu mai poţi iubi pe nici una alta. Moartea este sentinţa de condamnare a iubirii în ultima instanţă.

De data asta însă prietenul meu încearcă să iubească altfel. Pentru prima oară în viaţa lui, se încăpăţânează să fie altul de cât acelaş prieten neschimbat, pe care mă obişnuisem să-l suport aşa după cum era. Nu mă întreb ce înseamnă noua sa atitudine. Inconştienţă sau rea credinţă?... Mi-este perfect egal. Eu le socot însă pe amândouă deopotrivă de odioase, mai ales de data asta când simt apropierea unui cataclism pe care prietenul meu nu-l bănueşte încă. Obişnuiţi să iubim diferite femei, aproape la fel, îmi dau seama că am ajuns pe marginile prăpastiei de a iubi amândoi aceiaşi femee.

Iată nodul nostru gordian, care va trebui tăiat, fiindcă — probabil — noi nu-l vom putea deslega de comun acord, niciodată. Operaţia o voi face, bineînţeles, eu. Dar cum nodul acesta este numai opera prietenului meu, tăind nodul, înseamnă că va trebui să-l ucid pe el. Exact ce-ar fi făcut şi Alexandru Macedon. Dacă prietenul meu ar fi rămas acelaşi om de altădată, nu mi-ar fi trecut niciodată prin minte să nesocotesc tablele lui Moise, deşi sunt creştin ortodox. Dar cum prietenul meu persistă să fie altul decât cel care a fost, se condamnă singur la moarte. Eu nu-i mai pot face decât serviciul unei ultime somaţii. Să renunţe la orice fel de inovaţii cu care nu s'ar putea pune de acord mai întâi cu mine. Sunt sigur însă că somaţia mea nu va avea în sufletul lui nici un ecou. Simt că prieteniei noastre, începe să-i crească un al doilea cap ca şi Vulturului de pe stema fostei monarhii austro-ungare. Este o noutate sinistră pe care nu ştiu dacă şi el o simte la fel cu mine. De un lucru însă sunt sigur. Pe el, noutatea asta, are să-l amuze. Pe mine mă înfurie. Lui are să i se împurpureze cel mult obrajii. Mie mi se frânge inima.

* * *

Şi acum, iată ce s'a întâmplat. O întâmplare fără nici un fel de calificativ, sau mai bine zis, o întâmplare stupidă ca şi o surpriză nebănuită, când la un „rendez-vous" pe care ţi-l dă o femee măritată, te trezeşti în locul ei, — cu bărbatu-său.

Pentru prima oară în viaţa lui, prietenului meu i-a trecut prin gând o idee bună, o idee extraordinară, o idee care ar fi putut lăsa chiar oarecare urme, dacă bine-înţeles, n'ar fi renunţat la ea, ca un idiot ce este. Acuma însă este prea târziu. A pierdut singura ocazie cu care s'ar fi putut pune în valoare, caşi persoana unui Suveran, care trece întâmplător printr'un sat bătut de Dumnezeu, pe unde nu trecuse până atunci nici măcar subprefectul plăşii respective.

Prietenul meu se hotărîse să se sinucidă. O sinucidere însă simulată. O sinucidere numai pentru opinia publică sau, mai bine zis, exclusiv pentru o femee, de care se hotărîse să se despartă într'un chip tot aşa de sgomotos, după cum de altfel o şi cunoscuse.

In primul moment, fantezia prietenului meu mă interesase, fiindcă pentru prima oară în viaţa lui, da şi el dovadă de aşa ceva. I-am admis deci sinuciderea fără nici un fel de discuţie şi am primit cu plăcere chiar însărcinarea ce-mi dăduse, să i-o anunţ eu personal femeii, pentru care prietenul meu trebuia să dispară pentru totdeauna. Tot eu i-am tipărit şi „fairepart"-urile pentru înmormântare şi i-am publicat în ziarele de tiraj anunţul mortuar, pentru care îmi avansase câteva mii de lei. N'am făcut nici o obiecţiune, fiindcă voiam să-i dovedesc că prietenia mea pentru el este mai trainică decât escrocheria sinuciderii lui pentru o femee. Apoi, ca şi cum mi-ar fi murit un membru din familia mea, mi-am pus doliu mare — la mână, la pălărie şi la guler — iar în suflet, numai atât de cât simţeam că este nevoe ca să nu-mi trădez doliul falş.

Femeia pentru care trebuia să se sinucidă prietenul meu, n'o cunoşteam încă. De altfel, eu nu căutasem niciodată să-i cunosc femeile cu care ştiam că se află încurcat. Eram sigur că pe mine nu avea să mă iubească nici una din ele. Lămuririle lui, totdeauna sumare şi mai ales falşe, nu deşteptaseră în mine nici un fel de curiozitate. Pe femeea aceasta bunăoară, ştiam doar că o cheamă Rezeda, şi că locueşte pe o stradă în vecinătatea Foişorului de foc. Bieţii pompieri!... Nu bănuiau probabil ce foc grozav are să se aprindă chiar în cartierul lor. Noroc însă că focul acesta va fi stins la timp. Dar nu de ei... De mine... Il voi stinge eu... Şi îl voi stinge, nu cu apă, ci tot cu foc... Dar cu un alt fel de foc. Cu un glonţ de revolver!...

* * *

Până acum v'am vorbit numai despre prietenul meu. Daţi-mi voe deci ca de-acum încolo, să vă vorbesc şi despre mine.

Nu v'am spus încă cine sunt. V'am spus numai ce am de gând să fac. După ce veţi afla însă, ce am făcut până acum, veţi afla şi cine sunt. Sunt un om a cărui existenţă sentimentală de până acum, se reduce la o dragoste statornică pentru un prieten (acela pe care vi l'am descris) şi la alte trei frânturi de dragoste şubredă pentru două femei din care pe una am iubit-o de două ori, deşi până atunci eram încredinţat că un bărbat nu poate iubi decât o singură dată aceiaşi femee. M'am înşelat însă, după cum de altfel se înşeală şi prietenul meu, care încearcă să facă azi, acelaş lucru pe care eu l'am făcut cu câţiva ani în urmă. Pe mine însă femeile nu m'au iubit niciodată cu adevărat. Dar nici eu nu le-am forţat să mă iubească, fiindcă ar fi fost ridicol să le impun atitudini pe care nici eu nu le-aşi fi acceptat dacă mi-ar fi fost impuse. M'am mulţumit numai să mă cred iubit cu aproximaţie de trei ori. Prima oară, de o fecioară care probabil avea nevoe neapărată de un bărbat care s'o facă femee, a doua oară de o femee măritată care simţea nevoie să-şi imite prietenele măritate, care aveau toate amanţi, şi a treia oară, de aceiaşi fostă fecioară, care mai târziu devenise femee de stradă şi ca atare îi era egal, dacă mă iubeşte pe mine, sau pe altul.

Deşi pline de tot felul de peripeţii înduioşătoare şi picante, iubirile astea, nemai fiind la ordinea zilei, le dau de-o parte. Le închid pentru nu ştiu câtă vreme, în sertarul intimităţilor de care nu mai ai nevoe decât în cazuri excepţionale.

De data asta mă voi ocupa însă de o altă femee şi numai de ea singură. Este femeia pentru care sunt hotărât să ucid. Când te găseşti în legitimă apărare, ai voe să te aperi după cum socoteşti că este mai bine. Şi eu cred că singura apărare eficace, este să ucid... Când am reuşit să fiu amantul fostei amante a prietenului meu, nu mai pot admite ca prietenul meu să devină iar amantul actualei mele amante!...

Ah!.. Ce greu este să povesteşti „fapte diverse" adevărate. Parcă începe să-mi fie ruşine de tot ce-am scris până acum. Şi totuşi, ce curat îmi simt sufletul, de când am început să scriu!... Scriu cu voluptatea unui scriitor ilustru pe care aniversarea centenarului său, nu-l mai preocupă, deoarece ştie bine că moartea are să-l împiedice să asiste la o serbare aşa de emoţionantă pentru sărbătorit. La fel va fi şi cu mine peste o sută de ani, când spovedania mea de azi va provoca aniversarea gestului meu de mâine, gestul unui criminal scriitor.

Trebue să mă grăbesc însă, fiindcă vreau să-mi sfârşesc spovedania înainte de răsăritul soarelui, aşa ca mâine în zori să mă simt uşurat de toate pietrele de moară ale trecutului şi să-mi pot pregăti aripele pentru sborul meu triumfător în eternitate.

* * *

A treia zi după ce apăruseră anunţurile mortuare în ziare, m'am prezentat la Rezeda acasă. M'am prezentat anume aşa târziu, ca să împiedic o eventuală vizită la căpătâiul mortului, care în ziua aceia, trebuia — după datinele creştineşti — trebuia să fi fost înmormântat.

Rezeda care, probabil, nu citea nici un fel de ziare, nu aflase încă de moartea lui. Nu bănuia nimic. Nu i se bătuse nici pleoapa stângă, nu-i trosnise nici rama de la oglindă şi nici nu visase nimic din ce este scris la „Cheia visurilor" că trebue să visezi când îţi moare cineva. Rezeda se găsea dar într'o dispoziţie excelentă, aşa ca şi cum l'ar fi aşteptat pe prietenul meu, nu pe mine.

Rezeda!... Frumos nume. Dar de ce îmi pare aşa frumos, n'aşi putea spune. Poate fiindcă este un nume rar, un nume pe care nu-l întâlneşti în toate actele de stare civilă. E un nume de floare, o floare care nu interesează însă, decât pe specialişti, adică pe botanişti. Vreau să spun că nu este o floare pentru vulg, ca Florica, Viorica, Micşunica. E o floare, cu numele căreia o femee poate face în societate aceiaşi senzaţie, ca şi cum s'ar arăta goală. De altfel, Rezeda pare a-şi fi stilizat personalitatea fiinţei sale, exact după floarea al cărei nume îl poartă. Imbrăcată într'o rochie verde îmbibată de un parfum piperat, m'a primit în picioare, ca şi cum s'ar fi înfipt anume pentru mine într'un ghiveci de faianţă. Capul ei însă nu seamănă de loc a floare. Are obrajii pistruiaţi ca două piersici bătute de grindină înainte de a se fi copt, părul tuns băeţeşte, privirea încruntată ca un tirbuşon ce s'a înţepenit într'un dop de plută, unghiile ascuţite ca nişte unelte de tortură cu intenţii agresive şi buzele umede încă de un „rouge-feu" ca o felină tropicală, care în ziua aceia s'ar fi ospătat cu câteva duzini de rodii coapte şi cu un copil de trupă din armata colonială engleză.

Iată cum era Rezeda, sau mai bine zis, iată-o cum este, fiindcă de atunci şi până azi nu s'a schimbat cu nimic. Acest amănunt trebue reţinut tot timpul spovedaniei mele, fiindcă vreau să dovedesc cu el, că mie, Rezeda mi-a plăcut chiar din clipa aceia, aşa după cum o văzusem pentru prima oară. Mi-a

(Continuare în pag. IV-a)

plăcut şi m'a durut norocul idiotului meu de prieten, care era iubit de femeia asta aşa de mult, că-l adusese la disperare şi-l forţase să simuleze o sinucidere, numai şi numai să poată scăpa de ea.

Faptul însă că Rezeda fusese amanta prietenului meu, îmi dicta o rezervă superlativă, cu atât mai mult cu cât nu bănuiam încă efectul fulgerător ce-avea să producă asupra ei vestea pe care i-o aduceam.

Rezeda a leşinat... pur şi simplu!

Era pentru prima oară în viaţa mea, când vedeam o femee leşinată cu adevărat. Era ca şi cum ar fi fost moartă. Era adică, cu gura întredeschisă, cu braţele căzute de o parte şi alta a trupului, cu picioarele desperechiate şi cu rochia ridicată până ceva mai sus de genunchi, până acolo unde se sfârşesc ciorapii prinşi în copcile centurii de mătase şi de unde începe să te ispitească carnea goală.

Noroc că Rezeda deşi leşinase brusc, în căderea ei pe sofa, nu se lovise totuşi de nici un corp dur, care i-ar fi putut periclita viaţa.

Cum ştiam însă că leşinurile la femei nu sunt mai niciodată periculoase, m'am postat liniştit pe un taburel lângă sofa, hotărât să aştept caşi cum stăpâna casei s'ar fi aflat în oraş, dar trebuia să se întoarcă numaidecât. Altul în locul meu, s'ar fi grăbit să o fricţioneze cu apă de Colonia sau să-i treacă pe la nas cu flaconul de săruri englezeşti, pe care îl avea aşezat în evidenţă pe o măsuţă în stil modern, semnată de Maxy. Dar cum eu nu eram pentru ea de cât un străin, m'am ferit să profit de această ocazie bine venită ca să-i cotrobăesc prin articolele de toaletă, deşi lucrul acesta l'aşi fi făcut animat de cele mai bune intenţii. M'am mulţumit deci, s'o privesc respectuos numai dela distanţă, fără s'o ating şi fără să încerc măcar să-i cobor rochia peste genunchi. Adevărul este că Rezeda părea un tablou de Iser în care jocul de culori era concentrat numai asupra acestui mic amestec de carne veche şi mătase nouă.

Trecuseră cinci minute însă, şi Rezeda tot nu se deştepta. La un moment dat, începusem chiar să tremur de teamă, să nu care cumva să fi murit cu adevărat. Emoţia mea creştea odată cu prelungirea voluptăţii vizuale, imobilizată pe acest peisaj unic de frumuseţe feminină. Incepusem să regret uşurinţa cu care mă lăsasem însărcinat cu această misiune de către prietenul meu, care probabil în clipa aceia petrecea cu o altă femee. Deşi mă întrebam îngrijorat, pe care din cele două uşi ale odăii aşi fi putut să dispar mai repede în cazul unei eventuale nenorociri, simţeam totuşi că femeia asta, moartă chiar, m'ar fi reţinut pe loc. Era femeea care-mi plăcuse din prima clipă când o descoperisem ca pe sonoritatea stranie şi dulce a unei limbi streine pe care n'o mai auzisem încă.

Ingrijorat de soarta Rezedei, încerc să-mi aplec urechea spre buzele ei întredeschise, ca să-mi pot da seama dacă tot mai respiră. Rezeda respira... Respira chiar mai puternic decât o femee cu respiraţia normală. Respira ca şi cum i-ar fi fost teamă să nu se sufoce, dacă şi-ar fi reţinut respirarea.

In clipa aceia, o mişcare reflexă a Rezedei mă face să tresar. Tresărirea mea, mă înfige însă şi mai bine în locul meu. O mână îi alunecase peste canapea, rămânând suspendată în gol ca şi cum ar fi căutat sprijinul unei alte mâni nevăzute. I-o apuc uşor cu două degete şi încerc să i-o depun iar pe sofa. Dar mâna Rezedei se lipeşte prieteneşte de mâna mea, iar respiraţia ei se împleteşte cu şueratul imperceptibil al unui cuvânt pe care deocamdată nu-l pot descifra. Mă aplec mai mult spre buzele ei întredeschise şi şueratul de data asta începe să se precizeze:

— „Mon petit".

Rezeda probabil aiurează. Se gândeşte la prietenul meu. Pe mine nu mă mângâiase nici o femee până atunci cu drăgăleşenia acestui franţuzesc „mon petit". Mie femeile îmi spun de obiceiu „tu" sau chiar „mă"; iar când vor să fie gentile, îmi spun „drăguţule" sau „sufleţele".

Ii mângâi mâna de teamă să nu i se fi răcit. Mâna e caldă. O mână de femee cu temperatura normală. La rândul meu încep să respir şi eu mai uşor. Când încerc să mă retrag însă, mâna ei mă reţine cu oarecare insistenţă. Ba ceva mai mult, după ce-şi ridică fantomatic ca o somnambulă şi a doua mână, Rezeda şi le lasă să cadă împreunate peste gâtul meu, apăsându-mă cu forţa spre buzele ei întredeschise, prin care de data asta, respiraţia ei se confundă în acelaş „mon petit" repetat de trei ori şi mult mai puternic.

Emoţia începe să-mi dea călduri. Aşa ceva mi se întâmpla pentru prima oară în viaţă. In asemenea condiţiuni, nu cunoscusem încă nici o femee până atunci. Aşi fi vrut s'o fac să priceapă, că eu sunt altul... că nu sunt „son petit"... Că pentru ea „son petit" nu mai trebue să existe, dat fiind sinuciderea lui pe care i-o anunţasem chiar eu, şi mai ales, că între mine şi adevăratul ei „son petit" exista o diferenţă aşa de mare, că nu i-ar fi fost permis să se înşele nici chiar unei femei leşinate.

Pentru a-i putea spune lucrurile acestea însă, trebuia s'o trezesc. Dar cum?... Cu sărurile englezeşti de pe măsuţa de-alături era imposibil, fiindcă mâinile ei mă imobilizaseră aşa de aproape de corpul ei, că abia îmi mai puteam ţine echilibrul, să nu alunec şi eu peste dânsa. Noroc însă că în clipa aceia, îmi fulgeră prin minte o idee genială. Sistemul cu care babele savante descântă pe cei posedaţi de necuratul. Incep dar să-i suflu şi eu peste pleoape, întâi mai uşor, apoi din ce în ce mai puternic. Suflatul meu pare a-i face plăcere. Probabil o gâdelă... Ghicesc lucrul acesta după mişcarea ritmică a buzelor ei întredeschise, care — la un moment dat, — încep să schiţeze în colţuri un surâs aproape imperceptibil. Dar numai cu o floare, nu se face primăvară. Şi Rezeda deşi continuă să zâmbească, se încăpăţânează să facă pe „scroafa moartă în coşar". Cel mai plictisitor lucru pentru mine însă, nu este leşinul Rezedei. Este altceva. O femee îşi poate prelungi leşinul câteva ore în şir, fără să i se întâmple nici un rău. Un bărbat însă nu poate rămâne la infinit nemişcat şi înlănţuit de mâinile unei femei leşinate, ale cărei intenţii nu i le poţi cunoaşte niciodată. Oare ce avea de gând să facă Rezeda? Să se deştepte, sau să dea ortul popei?... Deşi omeneşte judecând, aşa cum stam încovrigat peste ea, mă simţeam foarte bine, cu timpul totuşi poziţia asta ar fi putut deveni critică. Dacă în clipa aceea, cineva ar fi deschis întâmplător uşa, şi-ar fi închipuit că încerc să profanez candoarea unui cadavru. Noroc însă că nervii cadavrului Rezedei încercau aceleaşi senzaţii plăcute ca şi mine.

La un moment dat, iată că ochii ei se deschid mari şi buzele i se strâng, apăsându-se una în alta, ca şi cum ar fi refuzat să înghită un medicament amar. Medicamentul amar, era probabil sărutarea mea pe care însă, nu îndrăsneam să i-o dau deşi o simţeam gata să-mi pice din gură.

Iată în fine rezolvată şi ultima dificultate. Rezeda se deşteptase.

In schimb, situaţia noastră comică, continua să ne terorizeze pe amândoi la fel — deoarece nu îndrăzneam încă să ne vorbim, nici unul, nici altul. Câteva clipe, ne mulţumirăm să schimbăm numai câteva priviri pe furiş, ca doi hoţi ce s'ar fi surprins reciproc, unul cu mânile în buzunarul celuilalt. După o sforţare eroică totuşi, reuşii să mă desfac din braţele ei. Odată ridicat în picioare însă, nu mai avusei curajul să mă depărtez de canapea. Nu îndrăsnii să-i fac decât o adâncă reverenţă cu capul şi cu cei doi umeri, de care Rezeda însă nu părea de loc încântată. Privirile ei nedumerite îmi dădeau să înţeleg că se temea să nu fi căzut în cursa unui aventurier cu intenţii suspecte. Sosise dar momentul suprem, când trebuia să mă explic, dacă nu chiar să mă desvinovăţesc.

— Nu vă fie teamă, doamnă... Sunt tot eu... Sunt prietenul fostului dv. amant, care s'a sinucis acum trei zile... N'am făcut decât să stau de veghe la căpătâiul dv. atât timp cât aţi fost leşinată... Acum însă, vă simţiţi probabil mai bine... Nu?...

Drept răspuns, Rezeda îşi închide ochii din nou, îşi clatină capul greoi pe pernă şi după un oftat prelung, exclamă în surdină.

— Extraordinar!

De teamă să nu leşine din nou, mă grăbesc să mai adaog ceva cu care aşi fi putut să-i îndulcesc tristeţea.

— Aveţi dreptate, doamnă... Dar fatalitatea aşa este!... Nu suportă decât acest singur calificativ... Extraordinar!...

Rezeda continuă să ofteze. De data asta însă, cu ochii întredeschişi. Imi face chiar impresia că mă fură cu ochii pe sub pleoape.

— Aveţi nevoe de ceva, doamnă?... Puţină apă rece?... O bucăţică de zahăr?... Sticluţa cu săruri englezeşti?... O fricţiune cu apă de Colonia?...

Rezeda pare desgustată de toate ofertele mele; pe care mi le respinge la rând cu câte o strâmbătură nervoasă de gură:

— Fleacuri... Fleacuri... Toate-s fleacuri...

Apoi, dupăce-şi deschide ochii tot aşa de mari ca şi cum s'ar fi trezit dintr'un nou leşin, se propteşte solid în cele două coate şi mă întreabă cu naivitatea unei bolnave zăpăcită de cloroform, abia scăpată de sub scalpelul chirurgului.

— Spune drept... Ce-ai făcut tot timpul cât am fost leşinată?..

Deşi nu mai era nevoe să mă repet, îi răspund totuş cu aceia; emoţie sinceră şi spontană cu care îmi prezentasem şi primul raport.

— Am stat de veghe la căpătâiul dv., doamnă!...

— Nu cumva, m'ai şi sărutat?...

Intrebarea asta neaşteptată, mă face să tresar — ca şi cum cineva m'ar fi pălmuit pe nedrept, pentru o faptă urâtă.

— Vai, doamnă!... Dar cum vă închipuiţi că mi-aşi fi putut permite această intimitate cu o femee leşinată?... Şi mai ales cu cine?... Cu amanta defunctului meu prieten... bunul meu prieten care şi-a pus capăt zilelor tocmai din cauza d-tră!...

Rezeda care până atunci părea că-mi zâmbeşte amorf, începe să-mi zâmbească agresiv.

— Regret că n'ai fost bine inspirat... Ai fost un idiot „mon petit". Ai pierdut singura ocazie, când m'ai fi putut săruta... bine-înţeles, în cazul când ţi-ar fi făcut plăcere... De-acum încolo însă, basta!... S'a sfârşit... Inţelegi că ar fi abject lucru să mă pretez la asemenea frivolităţi, tocmai cu prietenul fostului meu amant... Amantul, care după cum spui, s'ar fi sinucis din cauza mea...

Rezeda îmi răstălmăcise frazele aşa de magistral că în momentul acela, mărturisesc, nu ştiam ce trebue să fac... Să mă reped ca o bestie flămândă asupra ei ca s'o devor până la ultima bucăţică de carne goală, sau să-i întorc spatele şi să plec fără să-i mai spun un singur cuvânt?...

Adevărul este însă, că abia atunci îmi dădui seama că Rezeda avea perfectă dreptate. Fusesem un idiot... Mult mai idiot chiar decât prietenul meu. Ce fel de obstacol moral ar fi putut fi pentru mine, faptul că eram prietenul fostului ei amant, care simulase o sinucidere tocmai pentru a-i putea reda complecta libertate? Din clipa aceea Rezeda nu mai putea fi socotită ca amanta prietenului meu, care la drept vorbind, nu mai trebuia să existe nici pentru ea, nici pentru mine. In schimb, Rezeda putea fi amanta, nu importă cărui alt bărbat. Putea fi chiar amanta mea!.... Nu era oare ea femeea care în mod excepţional, îmi plăcuse din primul moment?... Şi acelaş lucru nu se petrecuse oare şi cu ea, faţă de mine?... Dovadă, atitudinea ei în timpul leşinului. Ce însemnase tot jocul mânilor şi repetarea acelui obsedant „mon petit" decât că-i plăcusem şi eu Rezedei, şi poate mai mult chiar decât prietenul meu, care pentru ea în momentul acela nu mai însemna nimic? Şi la urma urmelor, pentruce nu i-aş fi plăcut, când înainte de a mă fi cunoscut, îi plăcuse prietenul meu?... Nu ne potriveam amândoi de minune, deşi între noi doi nu exista aproape nicio asemănare ?....

Incep să regret că raţionamentul acesta tardiv nu-mi venise în minte, chiar în primul moment al leşinului ei. Aşi fi jucat, cum se spune, „totul pe o singură carte" şi... gata!... Eşea „nouă", încasam potul şi... brava mie!... Eşea „bac", îmi luam pălăria şi mă făceam nevăzut pentru totdeauna. In felul acesta, cel puţin, nu i-aşi fi dat Rezedei prilejul să mă facă idiot. De data asta însă, aşa cum se petrecuseră lucrurile, situaţia mea faţă de ea era pur şi simplu ridicolă. Trebue să fac dar tot posibilul să es măcar cu faţa curată. Trebue să-i dovedesc Rezedei că nu sunt idiot, cum mă crede ea, şi că singura mea vină nu fusese alta decât aceea de a fi împins prea departe conştiinţa mea de om bine crescut şi desinteresat.

Şi fiindcă Rezeda îmi face impresia că aşteaptă un răspuns de la mine, profit de ocazie şi-l las să cadă ca şi în fabulă, sub forma unei bucăţi de caş, din ciocul corbului în gura vulpei.

— Mă ertaţi, Doamnă... Dar dacă vă face plăcere, n'aveţi decât să leşinaţi din nou... Şi... Bun e Dumnezeu... Poate că idiotul dv. nu va fi chiar aşa de idiot...

Rezeda însă nu mă lasă să termin fraza pe care de altfel, nici nu ştiam cum aşi fi putut-o sfârşi:

— Mon petit... mon petit... Quel bonheur de t'avoir trouvé.

Şi-atât tot... fiindcă buzele noastre se grăbiră să-şi răsucească voluptatea lor stridentă, ca marginile unui cap de cristal pe marginile tot de cristal, ale unei chisele cu dulceaţă de fragi, din care nu trebuia să se mai servească nimeni, afară de noi doi.

* * *

Cinci minute mai târziu, regretam că prietenul meu nu se sinucisese cu adevărat...

Cu toate că-mi dădusem cuvântul de cinste să persist în minciuna sinuciderii lui, simţeam că, în urma celor petrecute, cuvintul meu de cinste nu mai făcea două parale. In momentul acela, adevărata mea cinste personală oscila ca un ac de busolă deranjată, spre un punct cardinal, cu totul altul, decât cel spre care pornisem. Dar la drept vorbind, ce putea fi oare mai cinstit din partea mea! Să-mi respect cuvântul dat unui prieten egoist care încercase o excrocherie macabră, în dauna unei biete femei nevinovate şi lipsită de orice apărare, sau să-i destăinuesc acestei femei „adevărul gol, goluţ" — aşa cum îl juca Puiu Iancovescu la Teatrul Regina Maria?

Am ales adevărul, fiindcă numai adevărul ne-ar fi putut pune de acord pe amândoi. Pe mine, mă făcea fericit, iar pe prietenul meu îl lăsa complect indiferent. Datoria mea de om cinstit era dar, să fiu cinstit mai întâi faţă de Rezeda şi numai în cazul unei schimbări neprevăzute a actualei situaţii, să mai fiu cinstit şi faţă de prietenul meu. Dar pentru a putea fi aşa după cum socoteam eu că este bine, trebuia mai presus de toate să fiu cinstit faţă de mine.

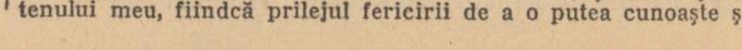
Eh, bine... Nu că vreau să mă laud, dar aşa am şi fost. Am fost aşa după cum trebuia să fiu, aşa după cum îmi dicta nu numai conştiinţa mea de om cinstit, dar şi dragostea mea pentru această femee, din sufletul căreia trebuia să-i şterg cu forţa chiar dacă ea nu mi-ar fi îngăduit de bună voe, orice urmă de amintire privitoare la fosta ei legătură cu prietenul meu.

Faţă de Rezeda, am fost cinstit, fiindcă după câteva zile şi bine-înţeles, tot atâtea nopţi, de uitare de sine în partidă dublă, m'a luat gura pe dinainte şi m'am trezit mărturisindu-i adevărul adevărat. Nu ştiu ce-ar fi făcut o altă femee în locul ei. Rezeda însă l-a suportat cu o atitudine de scârbă suverană, cu care cred că s'a spălat pentru totdeauna de ruşinea leşinului ei din ziua când îi adusesem vestea sinuciderii prietenului meu.

Imi dau seama, că prietenul meu abia acum a reuşit să se sinucidă de-abinele, fiindcă deşi continua să trăiască încă în mod clandestin, abia din clipa când i-am mărturisit adevărul Rezeda a început să-l considere mort cu adevărat.

Pe de altă parte, atitudinea Rezedei faţă de noul său amant, care în treacăt fie zis, sunt eu, fiind o atitudine plină de drăgălăşenie felină şi de tot felul de surprize nebănuite, m'a încurajat să merg mai departe şi să dovedesc prietenului meu, că tot atât de cinstit am rămas şi faţă de el.

Prietenul meu n'o mai iubeşte pe Rezeda. N'o mai iubeşte din clipa eroică, singura clipă serioasă din viaţa lui, când şi-a dat seama că nu va putea scăpa de ea în mod normal şi ca atare s'a hotărît să simuleze o sinucidere. Faptul că nu s'a sinucis, nu are nici o importanţă, fiindcă despărţirea dorită de el, deşi s'a produs cu totul altfel de cum fusese proectată, a devenit totuşi un fapt real, care probabil până la moartea unuia din noi doi nu va mai suferi nici o schimbare. Or, consecinţa firească a acestor evenimente tragi-comice, este că fosta amantă a prietenului meu a devenit astăzi amanta mea. Rezeda este şi cred că va rămânea, tot restul vieţei mele, singura femee pe care fatalitatea face s'o iubesc, nu dela început şi numai după ce a fost mai întâi iubită de prietenul meu. Martor mi-este însă bunul Dumnezeu, că vina nu este a mea, şi tot a prietenului meu, fiindcă prilejul fericirii de a o putea cunoaşte şi

în urmă, a o iubi, nu i l-am cerşit eu şi mi l-a oferit el singur. Ba ceva mai mult, mi l-a ordonat.

Iată pentruce iubesc pe Rezeda şi pentruce sunt sigur că o iubesc aşa ca pe nici o altă femee până la ea. O iubesc aşa poate, tocmai fiindcă îmi dau seama că prietenul meu n'a fost capabil s'o iubească după cum merita să fie iubită. O iubesc fiindcă vreau să-mi dovedesc mie însumi că numai eu ştiu să iubesc cum trebue să iubeşti o femee. Sper chiar s'o păstrez ca pe singura şi ultima mea dragoste adevărată. Dar pentru a-mi putea realiza acest vis al meu, de azi, de mâne şi de totdeauna este nevoe ca prietenul meu să nu bănuiască nimic din tot ce s'a petrecut între mine şi Rezeda. Nu trebue să pierd din vedere, că obiceiul lui este să se agaţe de toate femeile cu care află că sunt încurcat eu. Trebue să fac aşadar, ca după cum prietenul meu nu mai există pentru Rezeda, nici Rezeda să nu mai existe pentru prietenul meu. Şi Rezeda nu va putea dispărea definitiv din ochii şi mintea prietenului meu, decât în clipa când voi repeta aidoma acelaşi comision pe care el m'a rugat să-l fac Rezedei. De data asta însă, comisionul va fi bine înţeles inversat. Va fi pentru el, nu pentru ea şi din partea ei, nu din partea lui. Il voi anunţa deci, că la vestea sinuciderii lui Rezeda n'a leşinat ca să se deştepte apoi în braţele mele, după cum faptul s'a petrecut în realitate, şi din contra... sdrobită de durere şi probabil cu mintea clătinată de lovitura neaşteptată, Rezeda s'a otrăvit înghiţind două pastile de sublimat corosiv, mai nainte de a-i fi putut împiedica gestul nesocotit. Cred că numai în felul acesta îi pot servi pe amândoi deodată. Pe Rezeda o pun pentru viitor la adăpost de orice eventuală ocazie de contact periculos cu prietenul meu; iar pe el, în alternativa de a face pe eroul şi a se sinucide cel puţin de data asta cu adevărat, sau a rămânea acelaşi om laş de totdeauna care nu se va mai sinucide de loc.

Din tot ce bănuisem eu însă, că s'ar putea petrece, nu s'a petrecut nimic. Când i-am anunţat sinuciderea Rezedei prietenul meu a început să râdă sgomotos ca un inconştient, apoi s'a încruntat sinistru ca un maniac persecutat de soartă şi repezindu-se la mine, a încercat să-mi înfigă unghiile în gât strigând:

— Mizerabile!... Tu mi-ai otrăvit-o... Tu, tu, tu... Nu încerca să te speli pe mâni, fiindcă te trădează ochii... ochii, oglinda sufletului şi glasul cu care încerci să-mi ascunzi adevărul... Ţi-a fost teamă să nu mă prind din nou în mrejile ei şi să sfârşesc printr'o sinucidere adevărată de data asta. Ţi-a fost teamă că ai să pierzi? Nu este aşa?... Mărturiseşte că acesta este adevărul... N'ai bănuit că dacă renunţasem la sinuciderea mea, era fiindcă începusem s'o iubesc din nou... Şi încă, cum?... Cum?... Cum?... Cu o patimă mult mai mare decât oricând...

Nu i-am răspuns nimic, fiindcă strigoiul improvizat începuse să plângă. Eram sigur că prietenul meu încearcă să joace teatru, cu mine. Fiindcă ştiam cum iubise până atunci, mi-era imposibil să-l socotesc capabil să mai poată iubi şi altfel. După ce ne-am liniştit însă, şi unul şi altul, ne-am retras fiecare în câte un colţ al odăii, continuând să ne privim pe sub gene, nedumeriţi de ce se petrecuse între noi. Apoi, fără să scoatem un singur cuvânt, ne-am îndreptat paşii spre cele două uşi din apropierea fiecăruia din noi, şi... el a dispărut în odaia lui de culcare, iar eu pe coridorul care mă scotea în stradă.

Totuşi, pentru a evita orice alte neplăceri, câteva zile am încercat să nu mai dau ochi cu el. Aceste zile, bineînţeles le-am petrecut în tovărăşia Rezedei pe care eu cel puţin, o iubesc în mod conştient, adică normal. O iubesc fără nici un fel de violenţe sau reticenţe sentimentale. O iubesc numai cu lăcomia corpului meu care de altfel se potriveşte cu corpul ei ca două bucăţele de zahăr cubic. De câte ori ne apropiem unul de altul, o duşmănie reciprocă dar benevolă, ne tortură parcă pe-amândoi de-opotrivă. Două bucăţele de zahăr nu s'ar topi mai la fel într'un pahar de ceai fierbine, ca corpurile noastre care după primele clipe de extaz devin două simple „corpuri delicte" şi atâta tot. Este cea mai dulce tortură omenească. Tortura voluptăţii duşmăniilor clasice, provocate anume pentru repararea onoarei şi împăcării pe teren, după încrucişarea spadelor sau schimbarea gloanţelor de rigoare.

Rezeda este o femee delicioasă. Intrebuinţez acest calificativ banal, fiindcă iluzia fericirii complecte şi adevărate nu ţi-o dă decât banalitatea cuvintelor, sentimentelor şi actelor cu care Domnul nostru Isus Cristos n'a învrednicit decât pe „cei săraci cu duhul". Rezeda este singura femee pe care bunul Dumnezeu a coborît-o direct din Impărăţia Cerurilor. Este o femee unică pe care faimosul Don Juan, dacă ar fi cunoscut-o, sunt sigur că n'ar fi schimbat-o cu nici una alta...

Incep să cred că prietenul meu, când încercase să mă strângă de gât, nu exagerase de loc. Rămăsese probabil, şi el posedat profund, de amintirea farmecelor ei, pentru care, de altfel, tot ca şi mine, nu găsise nici el un calificativ potrivit. De altfel, dovada că aşa fusese mi-a procurat-o chiar prietenul meu şi încă mai curând decât m'aşi fi aşteptat.

Pe cine credeţi că găsesc într'o bună zi, la Rezeda acasă? Pe prietenul meu !...

De data asta însă, prietenul meu nu mai făcea teatru. Făcea altceva. Făcea sau mai bine zis, încerca să facă din nou cu Rezeda, ceiace mai făcuse înainte de sinucidere, dar ceiace deatunci încolo nu mai făcusem decât eu singur. Incerca în fine să facă ceiace probabil de data asta, era fatal să facem câte şi trei de-odată.

Am avut noroc însă când m'a văzut, că emoţia i-a sugrumat furia şi i-a paralizat orice mişcare a mânilor. N'a mai încercat dar să mă strângă de gât. In schimb m'a săgetat cu privirile veninoase ale unui şarpe care ar fi ochit o biată broască.

— Mizerabile!... Mi-ai furat amanta... Mărturiseşte că ideia sinuciderii mele, tu mi-ai sugerat-o... tu, numai tu... Ai încercat să mă încurci cu Moartea ca să te poţi încurca pe urmă şi tu cu Rezeda...

După cum vedeţi, de data asta prietenul meu era pur şi simplu canalie. Minţile nu şi le putuse pierde, fiindcă nu le avusese niciodată — aşa după cum îi este dat omului să le aibă. Pierduse însă orice urmă de demnitate de bărbat, faţă de o femee şi orice urmă de recunoştinţă faţă de un prieten care toată viaţa se sacrificase numai pentru el singur.

Instinctiv, mi-am pipăit atunci buzunarul în care port totdeauna un revolver încărcat. Nu l-am scos însă. Nu că mi-ar fi fost teamă că am să-l ucid; dar în faţa Rezedei m'aşi fi simţit dezonorat să-l ameninţ cu o armă de foc, când el nenorocitul nu avea nimic în mână. M'am mulţumit numai să mă apropii de ei, cu aceiaşi privire lacomă de şarpe, un şarpe însă mult mai grozav ca el, care de data asta ochise de-odată doi brotăcei, nu o singură broască.

— Strigoiule!.... Cum ţi-ai permis să-ţi părăseşti mormântul fără voia paznicului ? Ce cauţi aici?... Ai venit să 'mpuţi atmosfera acestei case plină de parfum, cu mirosul tău desgustător de cadavru intrat în putrefacţie?... Hai, întoarce-te mai repede, de unde ai plecat... Şi dacă mai continui să ne şantajezi cu sinuciderea ta simulată, să ştii că-atunci te ucid eu... şi eu te ucid adevărat...

La auzul cuvântului „ucid", Rezeda scoate un strigăt de groază.

— Nu, nu... Să nu te-atingi de el... Să nu-l ucizi!...

Şi după ce se plasează între noi doi, îşi ridică braţele spre cer, ca şi cum ar fi vrut să împiedice o furtună gata să isbucnească...

— Nu, nu, nu!... N'ai să-l ucizi, fiindcă a-l ucide pe el înseamnă a mă ucide ş pe mine... Or, după moartea mea ce-ţi mai rămâne de făcut, decât să te sinucizi şi tu! Destul ce-a fost până acum. Nu mai vreau s'aud nimic... Nici crime... Nici sinucideri....

Intervenţia Rezedei ne trezi de-odată pe-amândoi dintr'un coşmar pe care până atunci îl trăisem parcă cu adevărat şi la fel ca doi prieteni ce se încăpăţânau să creadă că se potrivesc de minune, deşi între ei nu exista aproape nici un fel de asemănare.

Rezeda însă nu sfârşise tot ce-avea de spus.

— Haide!... Plecaţi amândoi... Plecaţi chiar acum... Şi câteva zile să nu vă mai văd în ochi... Şi niciodată împreună... M'aţi înţeles?...

Nu ştiu dacă prietenul meu înţelesese la fel ca şi mine intenţiile Rezedei. Amândoi însă, înlemniserăm pe loc, ca doi sfinţi de lemn dintr'o biserică gotică, în care singura dreptcredincioasă în clipa aceia, era o femee care înebunise subit, fiindcă încerca să ne coboare cu forţa de pe soclurile pe care ne înţepenise fatalitatea, şi să ne dea afară din sfântul locaş, pe care şi unul şi altul îl socoteam deopotrivă proprietatea noastră.

Noroc însă că tot Rezede ne dumeri la timp, scutindu-ne pe viitor de orice discuţie contradictorie.

— Şi dacă o fi cumva să vi se facă iar dor de mine... să nu mai veniţi să mă vedeţi, decât pe rând, unul după altul, adică azi unul, mâine altul, şi totdeauna numai aşa... tot câte unul singur...

* * *

Iată ce s'a petrecut până acum. De-acum încolo însă, cine ştie ce s'ar mai putea petrece?... Nimeni!... Eu cel puţin, ştiu că va trebui să ucid pe cineva. Dar atâta tot. Pe cine însă?... Nu ştiu încă... Pe el, pe ea, sau pe amândoi de-odată?...

1) Pe el?... Mi-e teamă că fără el nu voi mai putea fi nici eu faţă de ea, ceiace întâmplător reuşisem să fiu în ultimul timp, numai graţie lui.

2) Pe ea?... E drept că ar dispărea mărul discordiei şi prietenia noastră ar putea fi reluată da capo. Mi-e teamă însă ca de dragul ei, să nu se sinucidă de data asta cu adevărat, fiindcă probabil nici el nu poate trăi fără ea.

3) Pe amândoi?... Mi-e teamă să nu-mi periclitez, vorba Rezedei, propria mea existenţă, fiindcă sunt sigur că fără ei amândoi, n'aşi mai putea trăi nici eu...

Imi dau seama că raţionamentul meu este stupid. In momentul de faţă însă, el nu poate fi decât aşa cum este. Recunosc că de-ocamdată nu ştiu încă pe cine trebue să ucid, fiindcă eu nu înţeleg să ucid decât pe adevăratul vinovat. Voi aştepta dar până ce-mi va cădea în palmă el singur. Până atunci însă tăcere..., tăcere fiindcă pisica cu clopoţei nu prinde şoareci... tăcere... răbdare şi tutun... Cât priveşte desnodamântul tragic, ei se va petrece, întâmplă-se orice s'ar întâmpla. El este inevitabil ca sărbătorile Paştilor, care trebue să cadă, sau în luna Martie sau în luna Aprilie. Când va cădea mi-este perfect egal. Probabil va cădea când va fi scris să cadă. Şi va fi scris să cadă cu siguranţă numai atunci când voi fi în măsură să ucid cu conştiinţa împăcată că n'am ucis decât pe cine trebuia să ucid. „Ita Diis placuit!..."

* * *

Primul *P. S.* — In ultimul moment aflu că Rezeda a dispărut. Prietenul meu este îngrijorat. Bănueşte că i-am ascuns-o eu.

Iată o dovadă mai mult, că prietenul meu nu cunoaşte încă în deajuns pe Rezeda. Continuă şi de data asta s'o privească tot numai din profil ca pe monezile antice.

Dacă Rezeda n'ar fi decît femeia cu care prietenul meu a reuşit să-şi umple în mod provizoriu goliciunea din enorma lui căpăţână, aceiaşi bănuială aşi fi avut-o probabil şi eu, faţă de el. Rezeda însă nu mai simte astăzi nevoia să se ascundă cu nici unul din noi. Rezeda ştie bine că ne are pe-amândoi în mână, ca pe nişte atale sigure, cu care îşi permite luxul să-şi joace cărţile pe faţă.

Eu însă bănuesc altceva. Rezeda a început probabil să se plictisească cu noi. Şi în cazul acesta, dispariţia ei este foarte explicabilă. Rezeda a plecat să-şi petreacă tradiţionala lună de miere cu vre-un amant nou, un amant bine-înţeles mai experimentat decât noi, care când are o amantă, nu înţelege să mai aibă şi prieteni.

Al doilea *P. S.* — Rezeda a plecat singură. Plecarea ei singură însă, ne îngrijorează mai mult de cum am fi ştiut-o plecată cu un amant nou. Rezeda singură, nu mai este Rezeda. Este o altă femee. Şi dovada că aşa trebue să fie, ne-o dă chiar ea. Rezeda ne-a telegrafiat dela Sibiu. S'a refugiat în azilul de nebuni din localitate...

Fantezia Rezedei a bătut toate recordurile. A intrat în stratosferă, sau mai pe înţelesul tutulor, în domeniul nebuniei. Altminteri nu se poate explica, pentruce Rezeda şi-a ales un azil de nebuni şi nu un simplu sanatoriu de odihnă. Probabil însă, că Rezeda nu simte nevoia să se odihnească. Ea este ca apa curgătoare a fluviilor care nu există decît când se agită. Când se potoleşte devine lac, nu mai este fluviu.

Prietenul meu pretinde că Rezeda ne oferă cea mai bună ocazie să ne scăpăm definitiv de ea, dacă bine-înţeles cădem de acord ca nici unul din noi, să n'o mai urmărim.

Prietenul meu se înşeală însă, fiindcă chiar dacă ar fi să ne obişnuim cu lipsa ei, vom continua să fim torturaţi de obsesia aceleiaşi vecinice întrebări: Pe care nebun din azil o fi pus ochii Rezeda?...

Dacă Rezeda ţine cu tot dinadinsul să facă pe nebuna cu noi, datoria noastră este să încetăm de a mai face pe idioţii cu ea. Nu trebue deci s'o credem pe cuvânt şi mai ales nu trebue să ne lăsăm emoţionaţi de gestul ei, care la urma urmelor, poate fi o invenţie tot atât de stupidă, ca şi hotărîrea prietenului meu, de a se sinucide pentru ea. Dar Rezeda se găseşte oare cu adevărat în azilul de nebuni dela Sibiu, sau telegrama ei n'a fost decât o atenţie falşă pentru a ne deruta?

Iată o bănuială asupra căreia din fericire am căzut de acord şi eu şi prietenul meu. Ca atare, la noapte plecăm amândoi la Sibiu.

* * *

Al treilea *P. S.* — Rezeda este la Sibiu. Până azi însă nu am putut veni în contact cu ea, de oarece în azil nu este permis decât intrarea nebunilor autentici, a medicilor de specialitate, a oamenilor de serviciu şi a persoanelor care pot dovedi cu acte oficiale că sunt rude cu nebunii autentici.

Rezeda însă, care aflase de sosirea noastră, ne trimite vorbă prin medicul-şef al azilului, că are absolută nevoe de 60.000 de lei pentru a-şi plăti pensiunea pe cel puţin şase luni. Profitând probabil de ocazie, acelaş medic-şef, încearcă să ne convingă că trebue să renunţăm la o întrevedere cu Rezeda pe furiş, lucru absolut imposibil, dat fiind linia de conduită morală, ireproşabilă, de care se bucură instituţiunea. In schimb, ne sfătueşte să ne întoarcem la Bucureşti şi, dacă avem trecere la Ministerul Sănătăţii publice, să obţinem o adresă oficială, cu care ne-am putea interna şi noi, tot ca nebuni, bine-înţeles, dar în mod gratuit, dat fiind recomandaţia dela minister.

In faţa imposibilului, a trebuit dar să cedăm. Am hotărît să ne întoarcem la Bucureşti, unde trebuia să găsim banii, ceruţi de Rezeda şi unde probabil aveam s'o aşteptăm până ce şi-ar fi sfârşit cele şase luni de cură, sau mai bine zis, cei 60.000 de lei.

In gară însă, cinci minute înainte de plecarea trenului, comisionarul azilului, ne înmânează un plic, pe care recunoaştem scrisul Rezedei. Plicul purta numele noastre, amândouă, iar textul din interior conţinea următoarele rânduri.

„Nu-mi mai trimiteţi nici un ban, fiindcă nu mai am nevoe. Mă mărit cu medicul-şef al azilului. Peste o lună însă, când cred că totul va fi gata, dacă vă mai este dor de mine, puteţi veni să mă vedeţi. Dar de data asta vă interzic să veniţi numai câte unul singur. Vă rog să veniţi împreună, pentru a nu da nimic de bănuit bărbatului meu".

Atât şi nimic mai mult. Nici semnătură, nici chiar un simplu „R" ca altă dată. Strămoşii noştri aveau dreptate: „Ab uno disce omnes".

ION MINULESCU

Am anunţat din vreme că în dorinţa de a oferi tuturor oraşelor din ţară posibilitatea de a-şi trimite câteva reprezentante în faţa juriului central, revista „Cinema" va organiza în fiecare judeţ comitele regionale care vor proceda la alegerea celor mai fotogenice femei în cadrul unor festivităţi speciale.

Aceste comitete vor fi organizate de către corespondenţii ziarului „Dimineaţa" şi puse sub patronajul autorităţilor şi personagiilor de seamă ale oraşului respectiv.

Am anunţat deasemenea că organizatorii acestor comitete vor căuta să creeze toate avantagiile posibile concurentelor.

In câteva oraşe de provincie s'a şi obţinut primul şi cel mai mare avantaj: fotografierea gratuită a concurentelor.

Citiţi amănunte complete în revista CINEMA apărută azi.

Memorial

Luxor 29 Octombrie

Note de drum din Egipt

De când sunt în Egipt am văzut toate varietățile de morminte: mai întâi piramide care închid în auriculele și ventriculele lor câte-va sarcofagii. Deasupra masa de piatră masivă se termină într'un vârf ascuțit ca un paratrăsnet, de unde fulgerele alunecă inofensive și mumia dinăuntru scapă intactă. Apoi cavourile mamelucilor, umede și aspre, hrubele califilor, cu rezonanțe de ecouri lungi și prelungite. Aici la Luxor confortul morții și-a ales altfel de locuințe. Sunt tainițe lungi, cotloane cotite ca galeriile de cârtiți. Sunt animale care se ascund să moară. Omul, regele lor a voit să se ascundă și mai bine. Briganzi, în milenii de căutări, n'au găsit urmele lui Tutankamon. Culoarele sunt săpate în stânca muntelui. Unele presupun infinite ingeniozități. Galeria merge o bucată de vreme, apoi la un fel de răspântie se ramifică în două, în trei galerii mai minuscule. Două se pierd fără ieșire: Sunt acele care trebue să înșele căutătorii. Una singură duce către bolta unde sunt îngropate comorile și mumia. Dar și această boltă e despărțită de culoar printr'un zid gros și fără rezonanță.

Edgar Poë pretindea că cea mai bună asunzătoare pentru un lucru e aceia care e în ochii tuturor. Cel ce caută merge deobicei cu imaginația departe. El nu vede ce are în față. Astfel vechii faraoni și-au construit mormintele câteodată sub drumul caravanelor. Deasupra treceau oamenii și cămilele în fiecare zi, fără să bănuiască că sub copitele și picioarele lor zac comori de veacuri.

* * *

De dimineață am trecut, în barcă, Nilul de cealaltă parte, acolo unde a fost vechea Teba. Au rămas câteva monumente printre care faimosul colos al lui Memnon pe care trebue să-l vedem. Parcurgem, călare pe măgari (care nu dau teribilul rău de mare al cămilelor), o bucată de pustiu. Soarele e perfect perpendicular și perfect nemilos. Ne trimite săgeți incandescente. Lumina, reverberată de nisip, e orbitoare. Tovarășul meu, fantoma palidă, a devenit transparent. Mă gândesc cum ar fi aspectul lucrurilor dacă lumina deșertului, care nu sufere comparație decât cu aceia a ghețurilor polare, ar fi încă de mii sau de milioane de ori mai intensă. Nici o culoare n'ar mai fi posibilă, iar obiectele opace ar deveni transparente. Ne-am ciocni în spațiu unii de alții fără să ne vedem, ca acel invizibil om al lui Wells. Am auzit sgomote infinite, bizare în jurul nostru, fără să știm de unde vin, fără să le putem asocia la vre-un obiect, fără să putem preciza distanța și direcția de unde au pornit.

Ar fi un univers, curios, interesant de privit într'o seară de spleen și de mizantropie când oamenii merită să fie decolorați, ca spălați cu clor, reduși la lumea fantomatică a umbrelor, topiți, dizolvați în lumina azurului.

* * *

Un ziarist elvețian întâlnit la Assuan și care merge spre sud, mă asigură că Sudanul și capitala sa Chartum sunt foarte interesante. Și mă invită mereu insistent să facem călătoria împreună. Pentru un „globe trotter" ca el, excursia acesta e un nimic: douăsprezece ceasuri de vapor și alte paisprezece de tren. Cedez și, ne îmbarcăm într'o dimineață radioasă pe o mică șalupă care ne așteaptă la malul Nilului. După puțin lunecăm în susul apei. Suntem la două mii de chilometri la sud de Cairo, dar Nilul își păstrează încă caracterul civilizat. Malurile cuprind culturi și irigații. Nici urmă de crocodili. Căldura e înăbușitoare și afară pe covertă și jos în cabine. Muștele sunt înfiorătoare. Niciodată n'am văzut așa cantități. Apa alunecă în urmă în bulboane domoale. Pești speriați saltă o clipă în afară de apă, ca să se prăbușească apoi, imediat, în abisul valurilor. E un calm ca la noi în zăpușeala de Iulie. Mă gândesc că suntem la începutul lui Noembrie și că, poate, în țară a început să ningă. La Korosko, unde se oprește vaporul o jumătate de oră, ni se povestesc aventuri fioroase. O excursie de amatori, plecată de aici pe cămile câți-va kilometri înspre centrul Saharei, nu s'a mai întors. Era pe timpul beduinilor fanatici, azi stârpiți în cea mai mare parte, când a fost decimată până la unul expediția Flatters. Parte din călători au fost masacrați, parte vânduți robi în Congo, la Tumbuctu sau în regiunea lacului Tchad.

Ochii doamnelor de pe vapor se înțepenesc într'o scurtă alarmă. Apoi râd cu poftă ca să-și facă curaj...

* * *

Dimineața, după ce am călătorit o zi cu vaporul și o noapte cu trenul, suntem în Chartum. Orașul n'are nimic deosebit. E o banală așezare arabă, destul de modernă. Monumentele lipsesc. Străzile principale au ceva europenesc. Dar cum te abați din ele, începe mizeria atroce.

Incep să mă întreb ce caut aici. Ziaristul elvețian m'a părăsit ca să facă o anchetă la o mare întreprindere engleză. Sunt singur într'un mediu absolut bizar și solitudinea mă apasă. Un curmal sădit în Polonia, când vine toamna, așa trebue să simtă. Ca mine. Deprimarea mă năpădește, evenimentele mă înfioară.

Leproșii umblu, abundent, în libertate, pe străzi. Majoritatea oamenilor au ochii plini cu puroi: bântuește o teribilă boală de ochi la care contribue praful pustiului și lumina teribilă. Arabii și nubienii circulă pe străzi, ca animalele, cu sute de muște la gură, fără să facă un gest ca să le alunge. Un jurnal local anunță o sută de noi cazuri de febră tifoidă, pe fiecare zi.

Mă îngrozesc o clipă: dacă mă îmbolnăvesc în aceste locuri necunoscute? Azi dimineață am voit să schimb lei în piaștri egipteni. Banca mi-a refuzat schimbul fiindcă nu cunoștea, nu auzise măcar de țara și neamul meu. Incăodată, mă întreb ce caut aici. Călătorie de agrement desigur.

Impresii penibile care trebuiau să se întărească la hotel. Camera e frumoasă, spațioasă, albă. Patul înconjurat cu un voal gros contra țânțarilor și muștelor otrăvite. Ușa mare dă pe un balcon. Câte-va trepte coborâte te duc într'o splendidă grădină tropicală. Pe cărările înguste, fug înaintea noastră și se ascund în ierburi copioase, șerpi și paianjăni enormi.

Seara, pe la zece intru în odaie ca să mă odihnesc. Când îmi așez perna pentru culcare, de sub ea țâșnesc două șopârle verzi, speriate. Acest prim accident m'a făcut atent. Examinez odaia cu atenție. Deodată o descoperire, în adevăr senzațională pentru un român: lângă dulapul cu oglindă, pitit jos, cât un rac mic, un scorpion. Stă o clipă neclintit apoi se repede și dispare sub pat.

Ies alarmat din cameră și încep să sun. Sosesc doi chelneri negri în sandale și cu fes pe cap. Par plictisiți că i-am sculat din somn. Le explic aventura. Imi răspund că le e imposibil să ia vre-o măsură contra scorpionului, căci aparțin unei secte care-l consideră animal sfânt. Mă hotărăsc atunci să reclam directorului hotelului. In dosul biroului, stă pitit un englez calm, flegmatic. Aruncă asupra mea ochi ușor plictisiți, întovărășiți de un zâmbet convențional.

Intâmplarea mea nu pare să-l mire. Nu înțelege atâta alarmă. atâta panică pentru un lucru de nimic. Imi spune că nu trebuie să fiu speriat, fiindcă nu toate mușcăturile de scorpion sunt mortale. Anul trecut un englez a fost mușcat și n'a murit. A stat în pat cu febră 3 zile și a scăpat. Mă sfătuește ca în caz de mușcătură să mă leg strâns cu un șervet ca veninul să nu treacă mai departe, să tai cu briciul rana și să sug. La nevoe poate veni și un doctor. Orice altă precauție e zadarnică deoarece, scorpionii care vin din grădină se urcă până la etajul al patrulea. Apoi se cufundă din nou în lectura jurnalului. Ii cer cel puțin să-mi scoată din cameră animalul care mă înspăimântă. Sosește un chelner alb care expediază afară obiectul teroarei mele. Până la 3 noaptea am astupat cu lenjuri și jurnale toate crăpăturile ferestrelor; am inspectat saltarele, am pus picioarele patului în 4 vase cu apă și, în fine m'am culcat. Noaptea, coșmaruri teribile.

Lepră, scorpioni, febră tifoidă, șerpi, conjuctivită. Bilanțul unei excursii de agrement. A doua zi de dimineață, am cerut plata și am luat primul tren. Plecând n'am avut nici măcar melancolia de a părăsi un loc pe care nu-l voi mai vedea desigur, oricare îmi va fi destinul, niciodată.

Sosirea, a treia zi, în Cairo, m'a făcut fericit ca o întoarcere în orașul natal.

MIHAI D. RALEA

ARCADIE AVERCENCO

In flagrant delict

Zaraful Vilchin își închise ghereta, care printre cunoscuții lui purta mărețul nume de cassă de schimb și, trăgând de lăcată, își spuse sieși:

— Astăzi nu mă duc la „Lebăda Neagră". Dă-o dracului! In fiecare zi acelaș lucru — mi s'a urît. Doar n'o să-mi las mereu singură o nevastă tinerică. He-he!

Apropiindu-se de casă, băgă de seamă că în fereastra dormitorului nevestei sale nu era lumină.

— Să se fi culcat? Curios!

Ceeace s'a întâmplat mai departe a fost așa de banal, încât nici nu-mi vine să povestesc.

Se înțelege de la sine că el a intrat pe ușa neîncuiată de la bucătărie în sufragerie, deacolo în dormitor; și, cum e și natural, a găsit-o pe nevastă-sa nu singură, ci în compania unui tânăr, care la o examinare mai atentă s'a dovedit a fi Grohotov, un cunoscut de-al lui Vilchin. Desigur, pentru zaraf toate acestea erau foarte neașteptate, dar publicul cititor trebuie să fie foarte plictisit de astfel de istorii. Despre asta s'a scris așa de des și încă și mai des aceste lucruri au fost făcute.

Profesiunea de zaraf — este o profesiune foarte rară, și numai din această cauză, poate, desnodământul unei istorii atât de banale, a primit un colorit mai original.

Observând că hainele lui Grohotov și-au schimbat locul lor obișnuit; și, în loc să se găsească pe umerele și picioarele stăpânului lor, zac neputincioase pe speteaza scaunului, Vilchin lovi din palme și exclamă răutăcios, dar triumfător:

— Aha, drăguților! V'ați prins... Nu, nu încercați să vă desvinovățiți...

Grohotov se așeză pe pat și, căscând, zise cu sânge rece:

— Cap bătrân și prost. Nici nu încearcă nimeni să tăgăduiască. Ia-te uită la el.

Vilchin luă o expresie teribilă, dar în sinea lui simți că pierde terenul de sub picioare.

Totul s'a întâmplat altfel decât cum ar fi trebuit să se întâmple: nevasta nu a căzut în genunchi rugându-se de iertare, iar amantul, în loc de a se salva prin fugă, ședea, căscând, în patul său conjugal și dădea nepăsător din picioarele desculțe.

— Dar cum de îndrăznești dumneata?

— Despre ce e vorba?

— Rușine!... Cu nevasta altuia, în locuința pentru care plătește bărbatul ei...

— Locuința dumitale e închiriată cu încălzit? — cu o evidentă bătaie de joc întrebă Grohotov.

Vilchin se frământa prin odaie, scrâșnind din dinți cu ciudă și își chinuia memoria pentru a-și aduce aminte ce fac în general bărbații în astfel de cazuri.

Intâmplător dădu în buzunarul paltonului peste revolverul, pe care îl avea totdeauna la el, pentru a se apăra de hoți și, scoțându-l, strigă, sub impresia unei hotărîri nestrămutate:

— In genunchi, nenorocitule! Roagă-te lui Dumnezeu, până nu e târziu! Iți dau răgaz un minut.

— Ia nu-l face pe nebunul! — strigă de data asta supărat Grohotov; și sărind de pe pat, se repezi la nenorocitul soț.

El îl prinse cu îndemânare de mâna, în care ținea revolverul și între ei se dădu o luptă scurtă, pe care drăguța doamnă Vilchin a privit-o, ridicată pe perne, cu o curiozitate și o plăcere prost ascunse.

Peste un minut Grohotov, care avea o compoziție atletică, îl trânti jos pe sfrijitul Vilchin, îi luă revolverul și, sculându-se, îl lovi foarte dureros, nu se știe pentru ce, de trei ori în spinare, în ceafă și peste amândouă urechile.

— Aha, așa, va să zică tu... sari la bătaie! Bine, uite, o să chem portarul — el o să-ți arăte ție!

Indreptându-și cu mâna tremurătoare cravata ruptă, Vilchin, cuprins de o furie neputincioasă, se repezi la ușă, dar Grohotov îl preveni.

— A nu, drăguțule! Tu de bună seamă ești în stare să chemi pe cineva — îți cunosc eu, doară, firea ta parșivă! Dar nu te las eu nicăieri.

Intorcând cheia în ușă, Grohotov o scoase și o strânse în mână.

Vilchin se opri în fața ușii închise, apoi se întoarse și șopti răgușit.

— Pleacă deaci!

— Da, o să trebuiască să plec, n'am ce face. Dealtfel e și timpul... Vilchin, cât e ora?

Vilchin voi să spună ceva foarte jignitor pentru Grohotov; dar, uitându-se la cheia strânsă în pumnul puternic al fostului său prieten, scrâșni numai din dinți și, apucând nervos ceasul, îl duse la ochi.

— Nouă și cinci minute.

— He-hei! Ce repede trece timpul... Trebuie să mă car.

Grohotov își adună părțile împrăștiate ale costumului său și începu fără grabă să se îmbrace.

Vichin, fără a scoate o vorbă, umbla dintr'un colț într'altul, urmărit de privirea tăcută a nevestei sale; și a umblat astfel, până când Grohotov i-a spus pe un ton nemulțumit:

— Ci pentru Dumnezeu, nu mi te tot încâlci în picioare. Numai mă încurci. Așează-te uite colo în colț pe sofa și stai liniștit...

O deplină reacțiune înlocui starea de surescitare a zarafului. Simțind încă o puternică durere în spinare și ceafă, el oftă și — oprindu-se un moment în loc — îndeplini cu aerul unui om independent dorința chinuitorului său.

Se așeză pe sofa, își aprinse o țigară și începu trist să urmărească toaleta lui Grohotov.

— Ei, poftim... Na-ți-o bună! Gulere blestemate. Le crohmolește spălătoreasa de le face ca de lemn... Dar unde dracu, mi-i butonul?

A căzut, fire-ar a dracului... Vilchin, tu nu mi-ai văzut butonul?

— Lasă-mă în pace cu butonul dumitale, — mormăi posomorît Vilchin.

— Curioasă ființă! Doar nu pot să mă îmbrac fără buton!

— L-ăi fi scăpat pe jos! Cavalerule....

Vilchin se strâmbă amărît.

— Ascultă Vilchin, nu te trece cu măsura... Știi singur, doar, ce fire am eu... Tu poate vrei s'o încerci...

— Poți s'o încerci singur.

— Hai ?

Vilchin își puse desnădăjduit mânile în cap și suspină:

— Dracul te-a adus pe capul meu!

Totuși, se lăsă în genunchi și începu să bâjbâie cu mâinile pe jos.

Nevasta, aplecându-se de pe pat, îi arătă cu mâna:

— Uite-te pe sub scrin... Nu acolo... mai departe, mai la stânga... Of, ce neîndemânatec ești!

— Poftim!

Vilchin, triumfător, ridică butonul; și, ștergându-și sudoarea depe frunte, îl întinse lui Grohotov.

— Mie să-mi mulțumești! De nu eram eu — nu-l găseai niciodată.

— Bravo, Vilchin!

Pe măsură ce Vilchin slăbia moralmente și se cufunda tot mai jos, Grohotov devenia din ce în ce mai impertinent, comandând lui Vilchin fără pic de rușine...

El se îmbrăcă, sărută galant mâna doamnei Vilchin, iar soțului îi spuse pe un ton familiar:

— Ia, Vilchin, o lumânare și dă-mi drumul prin ușa din față.

In antreu Grohotov ceru ca zaraful să-i țină paltonul; și când ieși pe ușă, îi întinse mâna cu un gest prietenesc. Vilchin, zăpăcit, voi să i-o strângă, dar — în loc de strângere, — simți în mâna sa un obiect.

Inchizând ușa, desfăcu pumnul și văzu în palmă o monedă roasă de douăzeci de capeice.

De supărare până și saliva în gură îi deveni amară. El amenință în spațiu cu pumnul, dădu drumul monedei în buzunar și, trecând în dormitor, unde nevasta lui între timp adormise, se uită la ea chiorâș și începu să se desbrace.

Din rusește de M-SKI

Tablete

Tăcere și zgomot

Dacă zgomotul e ieșit din tăcere, critica lucrurilor aparente ar trebui să noteze că la început a fost neantul, prin care se preumbla ca un nor sau ca un întuneric, tăcerea — și cu prima ei notație în carnet să caute mai departe. Dar dacă tăcerea s'a născut din zgomot, așa cum se ivește o groapă în pământ, tatăl e zgomotul și tăcerea e fiica lui sovonită. Și atunci tăcerea nici nu s'ar fi născut și ar fi un rezultat, un rezultat care trebuie notat cu zero, un echivalent al virgulei, al pauzei, al rândului alb din text. Căci tăcerea nu mai ar fi nimic și nu-i decât absența zgomotului, o arhivă închisă.

Din desordine se aleg însă modelele în stare de a fi reproduse cu scopul de a se stabili pentru regulă și imitație forme constante. La început a fost prin urmare desordinea, din care s'au extras prisma, sfera, numărul, cifra. Geometria este posibil să fi fost izolată din haos, foarte târziu după zămislirea desordinei universale, cea dintâi creație de viitor. S'ar putea crede că circonferința a preexistat desordinei? Nici vorbă nu poate să fie. Zgomotul a făcut parte din desordine și îi aparține și azi: desordinea trăiește paralel cu matematicile, ca maimuța paralel cu omul, iscat dintr'o maimuță singularizată.

Desordinea tăcerii a dat naștere pe de o parte la 8 sunete, care constituiesc toată muzica, de la cobză la Beethoven. Și la vre-o 20 de consunante și cinci, întocmai, vocale, materialul fonetic al mai multor sute de limbi vorbite și primul material literar. Expresia și stilul vin din două și cu trei: cinci, mari și late vocale.

Omul redevine maimuță în calamitate și mizerie. Niciodată creatura care rușinată de onestul ei pământesc și-a căutat origini de-a dreptul în ceruri, ca Bancherii înavuțiți pergamente la Curtea Austriei și Vatican, nu aduce mai fioros aminte pe autenticul ei ascendent, ca în vremurile de război. Bolnavul de tifos, din lazzaret își ucide păduchii cu pipăitul ancestral al cimpanzeului din grădina zoologică.

Nedocumentați experimental și cu intuiția mărginită, mulți literarizanți își doresc o personalitate. Se capătă o similitudine de așa lucru, prin imitație inversată, prin imitație de producție sau imitație de atitudini: Somnul vine în poziție orizontală. Iar tinerii de tot suferă în lipsă de o vocație reală, încercările de criteriu spermatozoid. Avânturile interstițiale, nesatisfăcute lumește degenerează, de sigur, adeseori în viciul solitarismului, tradus și fizic și în intelect printr'un stigmat. Dar tot atât de des un întreg curent, considerat ca nou din pricină că examenul critic literar face abstracții de junețea cățelandrilor și că de fapt problemele subtilității în fizică, în chimie și anatomie sunt, ca indicațiile despre glande și hormoane, de dată recentă, e o derivație intelectuală din scrotum și uter.

Odinioară procesul din literatură, muzică, pictură, sculptură se petrecea exclusiv în atmosferă religioasă. Schismele se nășteau dintr'o irezistibilă pasiune de fornicație și preotul june, înlănțuit în prejudecata religioasă, de care nu se mai putea scăpa, ca literarizanții evului actual, înlănțuiți în obsesia tipografică și de librărie, obsesie hebdomadară, mensuală sau de două ori pe lună, dar zguduit de instinct și exasperat de imagini, o dată cu o căsătorie, menită să-l digereze, inaugura și o biserică nouă, destinată să-i ofere o activitate profesională.

Este clar că atunci când ovalul sufletesc se cuprinde în cadrul adecuat al individualității, căutarea este exclusă și insul nu-și pune preocuparea lucrului ce-i aparține. Tigrul nici până 'n ziua de azi nu știe cât e de frumos, pentru că nu citește publicațiile ilustrate. El umblă după oi și capre cu înverșunarea epocii splendide, când a împărățit, propriu și figurat, peste turmele tumultuoase ale junglei.

La universitate, și chiar din primii ani de liceu, tapirul și elefantul află, ca și coropijnița, de existența individualității artistice și neîncrezându-se în determinările obscure ale ființei, și le afectează prin determinări programatice. Totdeauna proștii au profesat artificial ifosul și au fabricat principii și dogme, ca să baricadeze lumea într'un mușuroi și într'o găoace.

M'am întâlnit cu Mopsi și mi-a arătat întinderea universului până 'n dosul magaziilor, oprit în garduri. Mopsi credea că pământul ia sfârșit lângă vecinul din capătul grădinii, pentrucă se născuse în cotețul de lângă curtea cu găini. Naivul mi-a declarat că până la el n'au mai fost câini. Dar el ridica piciorul ca toate generațiile și mirosea stâlpii gardului ca toți înaintașii lui, de care nu aflase din aceeași pricină a lipsei de tipografie și reviste.

Dacă s'a extras din desordine ordinea cutare, a fost pentru că natura intelectuală, slabă, trebuie să se miște pe un așezământ. Ceasornicul, un cadran cu 12 ore și două limbi, e un criteriu ne varietur prin care se strecoară timpul mare și timpul mic, în expresie și durată. Căci secunda nu e nici una la fel cu secunda precedentă și cu secunda următoare. Meteorologia, mai capricioasă de cât varietatea impresiilor și fantezia sensației, încape toată în conținutul unei secunde uniforme. Ceasornicul e un alfabet, e un vocabular, o schemă convențională, care neîncetat se împlinește cu valori, independente de vehiculul de transportat vremea, întocmai ca în regimul ideilor. Dar nici vremea nu e tipografică și se menține indiferentă, ca și individualitatea, la existența pendulei și a ornicului de turn și de buzunar.

Individualitatea artistică n'are nevoie de mai mult de șapte note: vocabular mai elementar și totuș suficient pentru toate armoniile, în concret și abstract, nu poate să fie. Toate instrumentele vechi și noi au numai singure șapte voci, și saxofonul modern, invenție extravagantă și admirabilă, foarte veche, a unui Sachs, care a murit, în timpul lui, de foame.

Cine simte nevoie de altceva, e gol ca și gama și ca și instrumentul inert, neanimat; gol ca alfabetul pur și gol ca vocabularul pur. Aceluia îi trebuiește o gamă inexistentă pentru că el însuși e inexistent, o limbă inexistentă, un material fals, care abia trebuie creat. Și preocuparea de materiale și nu în primul rând de însuflețirile inedite date materialelor vechi, măsurate, unice și invariabile, în chimie, în fizică, mineralogie și lexic, trădează absența esențială: de personalitate și inteligență.

T. ARGHEZI

Toamnă 'n stepă

Pe câmpul, risipit cu dărnicie,
Sub serul, strâmb încercuit de zări,
A 'ngenunchiat un deal cu coama 'ngustă
Să treacă peste el vr'o cinci cărări.

In lanuri năclăite 'n depărtare
Foșnește păpușoiul arămiu
Infiorând otava ce se 'naltă,
Din greu, ca o nădejde în pustiu.

De-alung de drum își varsă vântul vorba
Și vuietu-i se târâie prelung
Ca bete de moșneag cuprins în horă
Când draci de lăutari la suflet ung.

Doi pomi, crescuți frățește laolaltă
Alături de-o fântână din străbuni,
S'au sărutat, întâiu ca doi prieteni
Și-acum se trag de păr ca doi nebuni.

MIRCEA MARC.

CRONICA TEATRALĂ

Simunul

Piesele lui Lenormand se disting în producţia dramatică contemporană printr'o artă interioară şi sugestivă, în care realitatea e veşnic ameninţată de erupţia unor fantome, fiice ale inconştientului freudian, ce împing cu o ardoare brutală, nişte sărmane fiinţe desaxate şi fără frână interioară, spre acţiuni monstruoase sau distrugătoare.

Desfăşurându-se, în mici tablouri succesive, în a căror technică e vizibilă influenţa filmului, ele tind să demonstreze un mare adevăr omenesc de natură filosofică sau socială, totdeauna misterios şi tulburător.

Deşi o ideologie, cam artificial construită, micşorează pe alocuri, în aceste piese efectul dramatic, Lenormand izbuteşte uneori să înfăţişeze personaje vii şi să creeze, mai cu seamă, în jurul lor, o atmosferă, dureroasă şi tragică.

„Simunul", reprezentată la Teatrul Naţional din Iaşi — e din acest punct de vedere, una din producţiile lui cele mai semnificative.

Intr'un târguşor din Africa, post îndepărtat al Saharei, sub soarele tropical, unde nisipul arzător dezlănţuit de vântul deşertului, adesea acopere caravanele şi pustieşte totul, într'o ambianţă psihică, în acelaş timp şi spiritualistă şi instructivă, grea de efluvii ameţitoare şi senzuale, câţiva Europeni, pe care i-a aruncat acolo jocul destinului, îşi pierd echilibrul sufletesc şi într'o stare morbidă şi semi dementă devin prada impulsiilor ancestrale, descătuşate de un fatalism grandios şi implacabil.

In acest mediu, pentru a găsi uitarea unei drame conjugale, care i-a otrăvit existenţa, s'a expatriat Laurency, devenind unul din potentaţii comerciali ai ţinutului. El trăieşte aici de mulţi ani, între servitori arabi şi amanta lui Aişa, metisă spano-arabă, cu sânge fierbinte, fiinţă pătimaşă şi violentă, care-l irită şi-l provoacă fără încetare.

Starea de nervozitate în care se afla, singurătatea morală şi nevoia de afecţiune, îl fac să-şi aducă din Europa pe fiica lui Clotilda, pe care nu o mai văzuse, de când avea trei ani.

In clipa întâlnirii însă, în seducătoarea fată de optsprezece ani, de o perfectă asemănare cu mama ei moartă el revede cu uimire şi spaimă pe Ivonne, soţia încă iubită şi a cărei icoană nu dispăruse niciodată din sufletul lui.

Un amor semi-conştient şi incestuos încolţeşte impetuos: şi împotriva lui, Laurency încearcă în zadar, să reziste.

Dar fata, care nu-şi da seama de asta, se îndrăgosteşte de un tânăr arab, poet, pe care-l doreşte însă cu patimă aprinsă, Aişa. Sentimentele adevărate şi vinovate ale tatălui izbucnesc, dar numai platonic, căci perfida metisă care le ghicise, intervine la timp şi pentru a scăpa de o rivală tânără, ucide fata, cu un evantaliu otrăvit.

Abil construită şi de un dramatism intens, mai cu samă în ultimul act, această tragedie climaterică, în care personajele luptă fără succes împotriva unor forţe cu mult prea tari, faţă de biata lor voinţă, e adânc deprimantă.

„Simunul" a avut parte de-o remarcabilă interpretare, care face o deosebită cinste teatrului ieşan.

Dl. Călin, artist cu multiple resurse a redat cu forţă şi pătrundere dar şi cu un simţ fin al nuanţelor, zbuciumul sufletesc al lui Laurency.

D-na Luncescu a fost o Aişă suplă, felină, aprigă şi crudă. Păcat numai, că în scenele de violenţă, vocea ei, ridicată la un diapazon prea înalt, pierde în claritate.

In rolul fetei lui Laurency, d-na Argeşanu a pus vioiciune şi graţie, iar dl. Răzvan a avut prestanţă şi distincţie în acel al tânărului arab.

Ceia ce merită însă o menţiune specială e frumosul decor pictat de dl. Kiriakof şi regia ingenioasă a d-lui Ion Sava.

Ei au înfăţişat minunat orăşelul arab cu coloritul local şi atmosfera lui orientală: în faţa locuinţei negustorului francez, strada îngustă cu treptele de piatră, grădina de palmieri şi în depărtare, munţii violeţi, pierzîndu-se în zare....

OCTAV BOTEZ

O minune a naturii

Este o minune a naturii soarele care străluceşte în miezul nopţii. O călătorie spre ţările Nordice ne îmbogăţeşte cunoştinţele şi cu această formidabilă impresie a nopţilor albe, a soarelui de miază-noapte care străluceşte ca prin părţile noastre amiaza unei zile de vară. După părăsirea cercului polar, încep a se zări ţinuturile unde vara întunericul nu este cunoscut. In foarte multe cărţi au fost descrise aceste poziţiuni interesante şi totuşi numai vizitarea lor ne poate reda frumuseţile reale atât de variate şi de impresionante. La Kings-Bay (Spitzbergen) întâlnim numele marilor exploratori. Monumentul lui Amundsen şi casa de unde a pornit spre Polul Nord; hangarul unde a fost adăpostită aeronava lui Nobile şi de unde a pornit spre tragica călătorie. Specii variate de păsări polare precum şi diferiţi peşti, raite de foci, urşi şi vulpi albi, etc. Societatea Hamburg-Amerika Linie apreciând marele interes ce prezintă aceste ţinuturi a organizat şi pentru anul 1932 diferite voiajuri spre Capul Nord, Spitzbergen, Scoţia, Islanda şi ţările Scandinave. Vechea experienţă a societăţii în organizarea excursiunilor face ca aceste călătorii la care au participat în toţi anii un public numeros şi în România, să fie cât se poate de reuşite. Puţinele locuri pe luxoasele vapoare care deservesc aceste linii „RESOLUTE" şi „OCEANA" rămase disponibile pentru voiajurile din lunile Iulie şi August împreună cu toate informaţiunile şi prospectele se dau la cerere de către societatea Hamburg-Amerika Linie S. A. R. Calea Victoriei 84.

CEA MAI COMPLECTĂ DESCRIERE A ORORILOR DIN TIMPUL INCHIZIŢIEI

POVESTITE IN CADRUL UNUI MARE ROMAN NEINTRECUT PÂNĂ AZI.

A apărut în volum senzaţionalul roman:

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

Un volum de 1.200 pagini minunat ilustrat cu fotografii şi desene senzaţionale. PREŢUL 100 LEI.

Cea mai complectă descriere a ororilor din timpul inchiziţiei povestite în cadrul unui roman neintrecut până azi.

De vânzare la toate depozitele de ziare şi librării.

Comenzile se vor adresa administraţiei revistei „REALITATEA ILUSTRATĂ", Bucureşti, str. Const. Mille No. 5—9.

Cronica ştiinţifică

Premiul Nobel pentru chimie

Academia suedeză de Ştiinţe a acordat premiul Nobel pentru chimie d-lor Bosch şi Bergius, doi tehnicieni germani de ale căror nume sunt legate numeroase descoperiri în domeniul chimiei industriale. Intrucât această înaltă instituţie a distins până acum douăzeci şi opt de chimişti, toţi savanţi de laborator, premierea unor tehnicieni apare ca o inovaţie pe cât de surpinzătoare, pe atât de lăudabilă. Profesorul F. Haber, directorul Institutului de chimie fizică şi electrochimie „Kaiser Wilhelm" şi unul dintre cei dintâi laureaţi ai premiului Nobel, arată într'un articol din „Berliner Tageblatt" temeiul acestei inovaţiuni şi subliniază meritele noilor laureaţi care se alătură celorlalţi cincisprezece beneficiari germani ai premiului Nobel pentru chimie.

„Ce i-o fi îndemnat pe academicienii suedezi să se abată dela vechiul obiceiu şi să acorde premiul unor tehnicieni? Lipsa de candidaţi de valoare printre savanţii de laborator? Nicidecum, — răspunde profesorul Haber. Merite ştiinţifice pot avea într'o măsură egală şi tehnicienii. In alegerea recentă se poate zări un reflex al epocii noastre, în care tehnica şi ştiinţa se alimentează reciproc. Cea mai mare parte a progresului tehnic contemporan se datoreşte acestei intervenţii a ştiinţii în industrie. Şi în nici un domeniu nu e mai evidentă aceasta decât în chimie.

Academia suedeză a decernat premiul la doi savanţi care au creat şi au dat desvoltare metodelor chimice de înaltă presiune. Au existat în chimie oarecare sisteme de înaltă presiune cu mult înainte de a-şi fi exercitat activitatea noii laureaţi ai premiului Nobel. E suficient să menţionăm obuzul calorimetric al lui Berthelot şi urmărirea de către savanţi a gazelor explozibile în vase supuse unei presiuni înalte. Eu însumi am făcut experienţe de înaltă presiune în domeniul chimiei şi, cu acest prilej, am intrat în legături cu cei doi premiaţi. D. Bergius lucra, la începutul acestui veac în Institutul din Karlsruhe — pe care-l conduceam în acea vreme — la nişte experienţe de înaltă presiune. Iar d. Bosch a fost, împreună cu conducătorii lui Badische Anilin, unul dintre primii martori ai descoperirii pe care am făcut-o, în 1908, cu d. Robert Le Rossignol, anume a mijlocului de a produce amoniacul supunând hidrogenul şi azotul la o înaltă presiune. Instituţia Badische Anilin a aplicat, încă din 1910, procedeul descris de mine în revistele de specialitate şi i-a dat numele meu.

Academia suedeză, fireşte, n'a voit să recompenseze, în persoana celor doi savanţi, meritul creaţiunii procedeelor de înaltă presiune; ea a consacrat alte descoperiri.

D. Bergius a găsit mijlocul de a transforma cărbunele într'un combustibil lichid, petrolul artificial, sub influenţa hidrogenului supus la o presiune înaltă şi a dus acest procedeu la o treaptă de perfecţiune tehnică remarcabilă. Faptul că acest produs nu e încă întrebuinţat în industrie se datoreşte unor împrejurări neprevăzute.

E evident că petrolul artificial nu va fi prea întrebuinţat atâta vreme cât izvoarele naturale vor satisface nevoile mondiale. Când şi-a început lucrările d. Bergius, se prevedea dispariţia treptată a petrolului. De atunci, părerile privitoare la bogăţiile globului nostru în combustibile lichide s'au schimbat. Pe de altă parte, d. Bosch a descoperit mijlocul de a transforma combustibilele lichide în elemente de-ale petrolului, fapt care tinde să micşoreze importanţa naftei extrase din cărbune.

Rolul d-lui Bosch e remarcabil mai cu seamă în ceiace priveşte procedeul tehnic al preparării amoniacului, procedeu pe care l-a pus la punct. Cele dintâi încercări pe care le-am făcut la Karlsruhe continuau să prezinte dificultăţi mai cu seamă în privinţa producţiei industriale.

In această direcţie nu s'a ajuns încă atât de departe. Hidrogenul se poate obţine foarte uşor prin electroliză. Dar marile state industriale producătoare de cărbuni, şi mai cu seamă Germania, nu au destule căderi de apă care să procure forţa necesară electrolizei, fapt care împiedică avântul industriei amoniacului.

D. Bosch se angajă pe o nouă cale: să încerce separarea hidrogenului extras din cărbune de gazele care-l însoţesc (acidul carbonic, anhidrida carbonică). Aceste încercări fură încununate de un deplin succes. Pe lângă aceasta, d. Bosch şi colaboratorii d-sale se folosiră de procedeele de înaltă presiune ca să producă ureea şi amoniacul acido-sulfuric. Dar nu se opriră nici aici. Cu ajutorul aceloraşi metode de înaltă presiune, ei au găsit mijlocul de a produce în cantităţi mari metanolul, plecând dela oxidul de carbon şi hidrogen.

Nimeni nu poate tăgădui meritele ştiinţifice ale celor doi laureaţi, — închee prof. Haber. Creaţiunea nu e cu necesitate de natură teoretică. Ea se poate manifesta cu acelaşi succes în domeniul tehnicei industriale".

In urma succesului de librărie al cărţii pentru copii

ICONIŢA ZORINEI

de C. MANOLACHE

(care a luat premiul Remarque)

Editura „Adevĕrul" a pus în vânzare un nou stoc la librării.

De sărbători nu poate fi o lectură mai agreabilă pentru copii şi tineret ca „ICONIŢA ZORINEI".

Volumul 50 lei.

CADOURI SCUMPE NU PUTEM FACE COPIILOR

Dar o carte bună tot le putem cumpăra

O astfel de carte, frumos ilustrată şi tipărită, şi care costă eftin, este noua lucrare a cunoscutului scriitor, autor de cărţi pentru copii,

ION PAS

Păsărică, draga mea

Pagini vesele, duioase, instructive. Coperta şi ilustraţiile din text datorită pictorului Dem.

Ed. „Adevĕrul" — Lei 40 exemplarul.

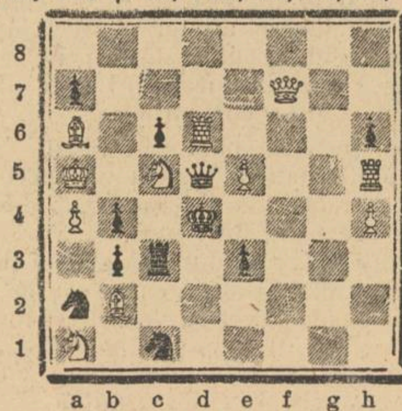
Cronica Sahului

PROBLEMA No. 417

de dr. L. Lazarus, Budapesta (inedită)

Negru:

Rd4, Dd5, Tc3, Ca2 şi c1, Pa7, b3, b4, c6, é3 şi h6 (11).

Alb:

Ra5, Df7, Td6 şi h5, Ca1 şi c5, Na6 şi b2, Pa4, é5 şi h4 (11).

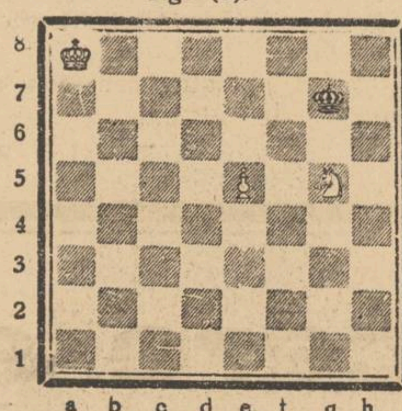
Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PROBLEMA No. 418

de dr. L. Lazarus, Budapesta. (inedită)

Negru:

Rg7 (1).

Alb:

Ra8, Cg5, Pé5 (3).

Mat ajutor în 4 mutări.

Concursul de şah din Capitală

Cercul de şah C. F. R. a organizat un frumos concurs de şah la sediul nouei sale secţii din saloanele particulare ale cafeului „Wilson" din str. Mauriciu Blank (Doamnei), No. 19.

Rezultatul concursutui a fost:

Premiul I *I. Mendelssohn* cu 9 jum. puncte.

Premiul II *M. Wechsler* cu 9 puncte.

Premiul III Ing. *H. Taubmann* cu 8 puncte.

Premiul IV *M. Silbermann* cu 7 puncte.

Urmează apoi: Gruenblatt cu 6 jum. puncte, Balla şi Toma Popa cu câte 6, Gaftonică cu 5, Nicolau şi Vasilescu cu câte 3 jum., Dumitrescu şi Tarzinski cu câte un punct.

D-nii Cazakov şi Gheorghiu s'au retras din concurs după runda a 5-a, astfel eă partidele lor au fost anulate conform regulamentului.

Rezultatul amănunţit al partidelor jucate se poate vedea din următorul

TABLOU

	Mendelssohn	Wechsler	Ing. Taubmann	Silbermann	Gruenblatt	Balla	Toma Popa	Gaftonică	Vasilescu	Nicolau	Dumitrescu	Tarzinschi	Gheorghiu	Cazacov	Totalul punctelor realizate	CLASIFICAREA
1) Mendelssohn	■	1	1	1	1	1	0	½	1	1	1	1	—	—	9½	I
2) Wechsler	0	■	1	0	1	1	1	1	1	1	1	1	—	—	9	II
3) Ing. Taubmann	0	0	■	1	0	1	1	1	1	1	1	1	-	—	8	III
4) Silbermann	0	1	0	■	0	0	1	1		1	1	1	—	—	7	IV
5) Gruenblatt	0	0	1	1	■	0	½	1	1	0	1	1	—	—	6½	V
6) Balla	0	0	0	1	1	■	½	1	½	0	1	1	—	—	6	VI-VII
7) Toma Popa	1	0	0	0	½	½	■	0	1	1	1	1	—	-	6	
8) Gaftonică	½		0	0	0	0	1	■	½	1	1	1	—	—	5	VIII
9) Vasilescu	0	0	0	0	0	½	0	½	■	½	1	1	—	-	3½	XI-X
10) Nicolau	0	0	0	0	1	1	0	0	½	■	-	1	-	-	3½	
11) Dumitrescu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	■	0	-	—	1	XI-XII
12) Tarzinschi	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	■	-	-	1	
13) Gheorghiu	—	—	—	—	—	—	-	—	—	—	—	—	■	-	0	XIII-XIV
14) Cazacov	—	-	—	—	—	—	—	—	—	—	-	—	-	■	0	

Rezultatul acestui concurs, care s'a desfăşurat în mod impecabil, graţie devotamentului pentru şah al cercului C. F. R., de sub conducerea d-lui ing A Kery, n'a surprins pe nimeni. S'au plasat în primele rânduri cunoscuţii maeştri bucureşteni I. Mendelssohn, M. Wechsler şi ing. H. Taubmann cărora s'a adăogat şi noul maestru M. Silbermann care s'a relevat în concursul de şah dela expoziţia de radio-auto-aerochimie.

Dintre ceilalţi participanţi s'au remarcat d. Gruenblatt, care s'a clasat al 4-leă numai cu o jumătate de punct în urma ultimului premiant (învingând pe maeştrii Silbermann şi Taubmann), precum şi d-nii Balla (care a câştigat partida împotriva d-lui Sillbarmann) şi Toma Popa (care a câştigat împotriva d-lui Mendelssohn).

ŞTIRI

Anunţăm cu deosebită plăcere că cunoscutul şi talentatul problemist d. dr. L. Lazarus din Budapesta ne-a promis să colaboreze cu lucrări inedite la această rubrică. Valoarea problemelor de mai sus ne dovedeşte încă odată deosebitul d-sale talent.

Ing. L. LOEWENTON

P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

I. LUNGU-CRAIOVA.

Care este valoarea operei lui Pitigrilli şi care sunt lucrările acestui scriitor, traduse în româneşte?

Pitigrilli, romancier contemporan italian, este astăzi foarte „la modă" pretutindeni, bucurându-se de un imens succes de librărie.

Intocmai ca şi „La garçonne" a lui Margueritte, romanele lui Pitigrilli au ajuns la un număr prodigios de ediţii, fiind traduse în toate limbile. Pricina acestui succes? Faptul că autorul lor atacă în general şi în mod aproape exclusiv problema sexuală, sub toate aspectele ei actuale.

Inzestrat cu un stil remarcabil, colorat şi sugestiv, cu un spirit incisiv de ironie, cu o vervă scânteietoare, Pitigrilli biciueşte fără cruţare toate prejudecăţile curente, în materie de dragoste, căsnicie, onoare, flagelând cu un talent extraordinar tradiţiile scumpe burgheziei moderne.

Reprezentant al nouei morale sexuale, apostol al uniunii libere, bazată pe dragostea largă şi sinceră, Pitigrilli se complace adesea să scandalizeze pe filistini, prin ideile lui „revoluţionare". In această privinţă romancierul italian are uneori chiar atitudini exagerate de „enfant terrible", cari amintesc unele manifestări cinice ale lui Baudelaire.

Succesul său de librărie, Pitigrilli îl datoreşte poate mai mult temei operelor lui, decât calităţilor literare.

De-altfel, probabil că de dragul acestor succese, a făcut şi mult concesii gustului public, adoptând în permanenţă o „reţetă", care s'a dovedit bună în această direcţie.

In româneşte s'au tradus din operele lui „Fecioara de 18 carate" (edit. „Cugetarea"), „Centura de castitate" (culegere de nuvele, edit. „Cugetarea"), „Cocaina" (edit. „Cugetarea"), „Atentatul la pudoare" (edit. Ciornei) şi „Vegetarianii amorului" (edit. Ciornei).

L. OVIDIU-R. VÂLCEA.

a) Cine a inventat submarinul?

Primul submarin, care a fost construit, a navigat şi a încercat să lanseze o torpilă asupra unui vas de războî, este datorit inginerului american Bushnell, care l-a realizat în anul 1776, cu ocazia războiului pentru independenţa Americei.

Inventatorul său botezase acest prim dispozitiv submarin cu numele foarte sugestiv de „broască ţestoasă".

Submarinul lui Bushnell avea forma unui ou, cu un diametru mijlociu de vreo 2.50 m. Era construit în aramă, iar în partea de jos avea ca lest o massă de plumb. Nu putea adăposti decât o singură persoană, care pătrundea înăuntru printr'un panou superior.

Odată ajuns în interior, operatorul închidea panoul şi se aşeza pe un scăunaş din centru, de unde manevra pompele pentru golirea submarinului şi helicele pentru propulsarea lui.

Submarinul lui Bushnell cuprindea astfel, în mod rudimentar fireşte, principalele organe de manevră ale submarinelor actuale.

SATOR ARIEPO-LOCO.

a) Cine-a fost Monroë şi care e doctrina lui?

James Monroë (1759—1831) a fost preşedintele Statelor Unite ale Americei, în care calitate a guvernat Uniunea în intervalul dintre anii 1817 şi 1825.

Numele său a rămas legat de faimoasa sa doctrină, care respingea categoric orice intervenţie europeană în afacerile Americei, şi exprimată în formula lapidară: „America a Americanilor".

In general, se înţelege prin „doctrina lui Monroë" sistemul de a înlătura cu desăvârşire orice imixtiune străină în politica internă a unui stat.

b) Care e origina etnică a lui Thomas Edison.

Edison, deşi considerat în general ca incarnaţiunea cea mai tipică a spiritului yankeu, are totuş în parte o obârşie neamericană.

Intr'adevăr, din partea tatălui său, marele inventator se trage dintr'o familie de morari olandezi, emigraţi în America de Nord pe la 1737.

A apărut în Editura „CUGETAREA"

DAMIAN STĂNOIU

FETE ŞI VĂDUVE

Un excelent roman realist din lumea satelor de după război

Imagină amuzantă, veridică şi diversă a unui sat de după războî. (Perpessicius, *Cuvântul*)

O icoană fericită a vieţii dela ţară, plină de humor şi de haz firesc. (Gr. Tăuşanu, *Viitorul*)

D-l Damian Stănoiu este un excelent observator al vieţii rurale. (R. Dianu *Curentul*)

Personagiile din „Fete şi Văduve", de o frumoasă varietate, vor rămâne în amintire. (*Dimineaţa*)

Toată povestea din „Fete şi Văduve" pare un extras de afrodiziace campestre pentru uzul blazaţilor urbani. (Mircea Grigorescu, *Vremea*)

„Fete şi Văduve" se situiază inevitabil pe linia de atitudine estetică trasată de cea mai bună carte: „Călugări şi Ispite". (V. Damaschin, *Limba Română*)

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 357

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

UN AMOR IN PUSTIE

de H DE BALZAC

şi

UN ACCIDENT

de PAUL BOURGET

Lei 5, Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

I. REMER-ANSELME: „Femei celebre"
Ed. „Cartea Românească", Bucureşti

Intr'o carte despre „Femeile celebre" cu atât de diverse capitole: eroine şi martire, femei cu o cultură superioară şi femei virtuoase, literate, poete şi artiste, împărătese şi regine, curtezane şi favorite, aventuriere, escroace şi otrăvitoare, etc. — nu se putea să lipsească şi contribuţia neamului nostru. Dar această contribuţie o întâlnim numai la vre-o două-trei categorii, şi constatarea ne poate duce la câteva concluzii cât se poate de interesante, privitoare la psihologia femeii noastre.

Astfel, nu întâlnim nici un nume de româncă printre „femeile virtuoase". Această lipsă ne-ar fi îngrijorat dacă n'am fi constatat imediat aceeaşi absenţă în rândurile „curtezanelor, escroacelor, şi otrăvitoarelor". Concluzia se impune dela sine: Romånca nu e femeia extremelor. Fire temperată, casnică şi evlavioasă, ea are alte inclinaţiuni. „Aproape nici una din Doamnele şi Domniţele Ţării Româneşti n'a trecut prin viaţa ţării fără să nu fi zidit vre-o bisericuţă", — scrie d. I. Remer-Anselme. Marica, doamna lui Constantin Brâncoveanu „a dat neamului patru băieţi şi şapte fete... Ea a fost o femeie harnică, bună gospodină şi cu frica de Dumnezeu".

In schimb, capitolul „literate şi poete" numără o lungă serie de femei de-ale noastre, fapt care vine să confirme şi să complecteze sentinţa lui Vasile Alecsandri. Deci ...„şi Romånca e născută poetă".

Dar şi Duiliu Zamfirescu a avut dreptate. El pretindea că românul nu e născut poet, ci om politic. Şi într'adevăr, capitolul cel mai bogat în „femei celebre" românce e acela consacrat politicianelor sau, cum le spune autorul „feministelor". (Vezi, de ex. E. „vrednica fiică a cetăţeanului Constandinică H. din Vălenii de Munte").

Fireşte că concluziile noastre sunt juste numai dacă lista d-lui I. Remer-Anselme e complectă. Cum d-sa ne anunţă că „rămâne ca această lucrare să fie complectată prin observările şi adăugirile datorite bunăvoinţii acelora, cari se vor interesa de această temă", rămâne ca şi noi să revenim — dacă o fi cazul — la apariţia celei de-a doua ediţiuni.

Până una alta, şi ca să-i fim de folos autorului, îi atragem atenţia asupra următoarei omisiuni: Lipseşte un capitol al „femeilor atlet". L-ar fi putut uşor întocmi dacă ar fi strâns laolaltă eroinele despre care spune: „D-na X. este un puternic temperament de luptătoare", d-na Y. este o „luptătoare incarnată", d-na Z. este o „puternică luptătoare", etc. — *J.*

I. VION: Bucureşti-Spitzberg-New-York

Incadrând cu modestie în activitatea d-sale de gazetar contribuţia literară tipărită în Atelierele Socec sub titlul „Bucureşti—Spitzberg—New-York", d. I. Vion a adăugat în subtitlu „Reportaj de călătorie".

Este, cum foarte bine observa cineva, un omagiu adus profesiunii în care autorul şi-a câştigat, cu distincţia şi talentul său, un loc de autoritate.

Modestia d-lui Vion nu e justificată nici atunci când, invocând nume de călători mai mult sau mai puţin celebri, se socoteşte dispensat de a mai descrie toate frumuseţile văzute. D. Vion ne dovedeşte în multe din paginile volumului d-sale că ştie să vadă cu ochi proprii, că nu se lasă intimidat de măreţiile întâlnite şi mai ales că ştie să desprindă caracteristicul şi-l poate preciza uneori în formă literară impecabilă.

Iată, de pildă, Spitzbergul:

„Intreg decorul simplist al întinsului alb e înconjurat de-o tăcere, de-o linişte impresionantă. Nervii sdrobiţi ai celor pe care frământările de pe uscat, mizeriile de fiecare ceas, nevoile nesatisfăcute, i-au făcut să se gândească, în momente de disperare, la desăvârşita linişte de dincolo de viaţă, *unde nu e durere, nici întristare,* pot găsi aci imaginea idealizată a păcii eterne".

In ţara dolarilor şi a prohibiţiei, în America tuturor surprizelor şi a tuturor decepţiilor, d. Vion — din înălţimea fantastică a celei mai înalte clădiri din lume — vede acelaşi furnicar anonim care se agită pentru „bobul de grâu", aceiaşi frământare dezolantă pentru existenţă.

Autorul descrie apoi, moravurile americane.

Despre regimul sec aflăm că, graţie legiferării prohibiţioniste, se bea astăzi în America mai mult alcool decât oricând.

Dar d. Vion îşi aminteşte şi în această minunată excursie că e gazetar. Printre tovarăşii de călătorie d-sa întreprinde o anchetă discretă despre România. Unii nu ştiu despre ţara noastră decât că avem o sondă care arde mereu de un an de zile. Alţii n'au auzit altceva decât că avem femei frumoase şi fardate cu talent.

Stăruinţa aceasta de informare personală o practică autorul pretutindeni în locurile străbătute.

Observator fin de fapte şi de oameni, d. Vion e un călător care detaşează cu discernământ esenţialul aspectelor şi fondul moravurilor.

Sinceritatea, coloritul şi claritatea expunerii fac din notele acestea de drum o lectură plăcută şi instructivă, pe care o recomandăm călduros.

H. BL.

G. JEDLICKA: Albrecht Dürer
Editions Rieder, Paris

In colecţia „Maîtres de l'art ancien", publicată de editura „Rieder", a apărut o documentată lucrare a lui Gothard Jedlicka despre Albrecht Dürer, dela a cărui naştere se împlinesc anul acesta patru sute şaizeci de ani.

Albrecht Dürer

Născut în 1471 la Nürnberg, într'un mediu burghez şi iubitor de frumos, Albrecht Dürer simţi de tânăr inclinaţiuni şi aspiraţii artistice.

Tatăl său, giuvaergiu german originar din Ungaria, abil cizelator de metale preţioase, dar mai mult meşteşugar decât artist, nu putea înţelege aceste aspiraţii. Totuşi, el consimţi în cele din urmă a-şi trimite fiul să înveţe pictura cu cel mai de seamă meşter de pe atunci, pictorul Wolgemut.

Era pe la sfârşitul secolului al cincisprezecelea. Pretutindeni artele plastice erau în floare. Alături de opera unor meşteşugari îndemânatici, Dürer încearcă o adevărată revoluţie cu arta lui.

La început, elevul lui Wolgemut pictează pe lemn şi pe pânză, — dar condiţiunile sociale ale epocii sunt cu totul nefavorabile picturii. Artistul însuşi e obosit adesea de amestecul culorilor şi se simte cu deosebire atras spre gravură.

La Colmar, Dürer studiază cu pasiune gravurile austere ale lui Martin Schöngauer. Trece apoi la Basel şi în sfârşit la Veneţia, unde continuă studiul picturii şi al gravurii cu Mantegna şi cu celebrul discipol al acestuia, Giovanni Bellini.

Peste câtva timp se înapoiază la Nürnberg, unde se căsătoreşte.

După unsprezece ani, Dürer, — simţindu-se atras de valurile de viaţă nouă ale Renaşterii italiene, — ia din nou drumul Italiei.

Şi de data asta e tot elev. Studiile temeinice de anatomie, de perspectivă şi de proporţie pe care le întreprinde acum, îi vor sluji mai târziu în interesantele lui desvoltări teoretice.

Dürer continuă să înveţe şi să lucreze, dar sănătatea lui se resimte. După o ultimă călătorie, în Ţările de Jos, se îmbolnăveşte, şi moare la 6 Aprilie 1528 în oraşelul său natal.

***

Gothard Jedlicka povesteşte această viaţă bogată în învăţăminte mult mai sugestiv şi mai colorat decât lasă să se bănuiască rezumatul nostru.

Dar biograful lui Dürer înfăţişează şi pe artist, nu numai pe om.

Aflăm astfel că Albrecht Dürer a fost artistul german a cărui operă şi a cărui personalitate au exercitat cea mai mare şi mai hotărîtoare influenţă asupra artei poporului său. Opera lui rezumă tot ce s'a făcut până la el, reflectează tot ceiace e caracteristic epocii lui şi anunţă în bună parte ceiace se va face după dânsul.

Albrecht Dürer e simbolul unei mari conştiinţe artistice. Arta lui e bogată în observaţiuni minuţioase, e adesea bizară, închide o largă fecunditate de imaginaţie, un impetuos elan spre idealul de perfecţiune pe care el socotea că nu-l va atinge niciodată; e o artă exactă şi complicată, poetică, sinceră, concentrată, senzuală, de-o fantezie turmentată şi de-un simbolism profund.

Lucrarea lui Jedlicka pune în lumină toate aceste însuşiri. E o contribuţie instructivă pentru cei ce-l cunosc şi o carte utilă pentru cei ce vor să-l cunoască pe Dürer.

H. BL.

Revista Istorică Română

In paginile acestei reviste, se desfăşură o discuţie pe cât de pasionantă, pe atât de instructivă. E vorba de *Originea stemelor ţărilor române,* a cărei cercetare face obiectul unor articole datorite d-lor G. I. Brătianu şi Andrei Veress.

In primul articol, d. G. I. Brătianu arată că, pe cele dintâi reprezentări eraldice ale voevozilor români din veacul al XIV-lea, stemele lor proprii: vulturul şi capul de bour, sunt totdeauna însoţite de un scut despicat şi fasciat ce reproduce sau, în orice caz, imită armele Ungariei. Ba mai mult: pe întâile serii monetare moldoveneşti, apare scutul unguresc întreg, cu grinzile sale tradiţionale, dar şi cu florile de crin ale dinastiei de Anjou — cârmuitoare a Ungariei, de la 1308 — ce ne întâmpină de altminteri pe monetele voevozilor Moldovei vreme îndelungată, după ce această floare eraldică încetase de a mai figura în blazonul coroanei ungare. Vulturul cu cruce în cioc, care figurează mai târziu în stema voevozilor Munteniei, îşi are izvorul de inspiraţie, dacă nu chiar modelul direct, tot în armele regilor Ungariei. O dovadă incontestabilă e vulturul aşezat pe coif, aşa cum ne apare pe banul de argint al lui Vladislav I, care ne desluşeşte şi originea crucii pe care vulturul o poartă în cioc.

Capul de bour, semnul specific al Moldovei, a figurat mai întâi — cum dovedesc inscripţiile de la Cetatea Albă, unele discuri smălţuite ale bisericilor din vremea lui Ştefan cel Mare şi plăcile de teracotă descoperite la Hârlău — de-asupra unui coif, în chip de *cimier,* însoţind armele Ungariei.

D. Brătianu presupune că voevozii români au adoptat blazonul feudal, imitând armele regale ale Ungariei, în momentul în care au rupt alianţa cu marea împărăţie tătărească a Kipciakului spre a deveni aliaţi ai regelui Ludovic cel Mare.

In scutul fasciat, în coiful cu podoabă de vultur sau de bour, care constitue mai târziu partea principală a stemei, se află, în afară de podoaba din mormintele de la Curtea de Argeş, elementul cel mai reprezentativ al influenţei apusese în ţările noastre şi al caracterului ei feudal, — închee d. G. I. Brătianu.

In fascicula a treia a revistei, d. Andrei Veress, acceptând numai o parte din afirmaţiunile d-lui G. I. Brătianu, susţine că scutul despicat şi fasciat al regilor Ungariei, reprodus pe stemele şi monetele voevozilor, simbolizează mai curând suzeranitatea ungară, decât începutul unei influenţe occidentale ce avea să se exercite asupra vieţii politice şi culturale a Principatelor.

Pasărea, figura eraldică proprie a Basarabilor, nu e nici vultur, nici corb, precum se crede în general, ci un şoim, semn strămoşesc adus de Basarabi încă din Asia, de sub poalele Uralului, unde au vieţuit vreme de veacuri împreună cu Cumanii, Tătarii, Turcii şi Ungurii, cu care popoare erau înrudiţi. Nu are nici o importanţă ştiinţifică, — afirmă d. A. Veress, — faptul că cu timpul, când cunoştinţa tradiţiei obârşiei Basarabilor şi a însemnătăţii emblemei strămoşeşti a slăbit, şoimul s'a schimbat în vultur şi chiar în corb, care lipseşte în eraldica popoarelor turco-tătare, primind în plisc, sub influenţa Bisericii, o cruce.

In aceiaşi fasciculă, d. G. I. Brătianu răspunde obiecţiunilor d-lui A. Veress cu o nouă serie de argumente.

Dacă e adevărat, — susţine d-sa, — că între 1340 şi 1375 se poate vorbi de relaţii de la suzeran la vasal şi e posibil ca pe întâile monete ale lui Vladislav I armele Ungariei să fi avut înţelesul pe care îl presupune d. Veress, în epocile următoare însă, acest înţeles s'a pierdut. Prezenţa scutului nu-şi găseşte explicare decât în imitarea unui model mai vechiu sau a unui tip monetar mai răspândit. Iar ipoteza d-lui Veress de-a căuta figurii eraldice de pe coiful voevozilor munteni aceiaşi origine cumană pe care alţii au găsit-o numelui lor (Basarabă), n'are nimic verosimil. Numele Basarabilor poate fi o mărturie a legăturilor noastre cu neamurile turco-tătare, stemele cu armele Ungariei şi cu semnele heraldice proprii de pe *cimier* rămân însă cea mai sigură dovadă a influenţei apusene, care a dat o îndrumare nouă vieţii noastre de stat în jumătatea a doua a veacului al XIV-lea.

Asemenea discuţiuni, menite să arunce lumină asupra uneia dintre cele mai obscure epoci ale istoriei noastre, caracterizează prin ele însele rosturile „Revistei Istorice Române".

J. B.

INTREBUINŢAŢI

Cea mai bună
cea mai rezistentă
cea mai fină

LAMA DE RAS DIAMOND

De vânzare pretutindeni

In jurul mizeriei mondiale

Am ascultat, acum câteva zile, conferinţa d-lui Aristide Basilescu asupra crizei internaţionale şi a mizeriei mondiale. Intr'o asemenea împrejurare, când, — în cuprinsul unei singure ore, — trebue să închizi o problemă de dimensiunile şi complexitatea aceleia pe care o pomeneam mai sus, — conferenţiarul n'are decât un mijloc, dacă vrea să fie complect fără a cădea în superficialitate. Mijlocul e să se lucreze tot timpul cu *fapte.* Fapte multe, cât mai variate, şi cât mai pitoresc alese. Fapte de acelea care lovesc imaginaţia; fapte senzaţionale ca impresie asupra ascultătorului. Bine alese, şi alese din domenii cât mai diferite. In felul acesta, concluzia la care vrem să ajungem, o prezentăm parcă luată cu asalt, un asalt metodic şi concentric. Teoria la care vrem să ajungem trebue să ne apară oarecum *involuntară,* adusă nu de intenţiunea autorului, ci de necesitatea internă a argumentării. Faptele, luate ca la întâmplare, încep încetul cu încetul să se strângă, să „strângă cu uşa" concluziunea care răsare parcă singură, mereu mai clară şi mereu mai evidentă.

In felul acesta dăm dubla impresie a unei lucrări documentate şi în acelaş timp unitare.

Mă gândeam la această „tactică mentală" de conferenţiar ascultând deunăzi comunicarea făcută de d-l Aristide Basilescu. Ceiace îi făcea în primul rând agrementul era bogăţia şi varietatea exemplelor, exemple care la început păreau a fi doar ilustrative; dar care, cu timpul, şi din pricina numărului lor impozant, deveneau şi demonstrative. Fiecare fapt nou era încă un fel (şi mereu un *alt* fel) de a spune: mizeria de azi nu este o *lipsă,* o absenţă de bogăţie, ci un *dezechilibru* între producţie şi consumaţie, între forţele uneia şi mijloacele alteia. Iar acest dezechilibru, la rândul lui, se datoreşte unei crize în idei, în mentalitatea economică din societăţile contemporane, — şi anume între ideile *individualiste* ale capitalismului şi cele *colectiviste* ale socialismului. Fapte numeroase au fost invocate de conferenţiar, fapte când dramatice, când ironice, pentru a arăta cum cele două mentalităţi se întâlnesc mereu, se combină uneori, se ciocnesc cel mai des, într'un cuvânt se rivalizează şi se concurează, fără ca până azi să se fi ajuns la un modus vivendi acceptabil.

Ambele sisteme au avantaje şi inconveniente. Cum s'ar putea aduna cele dintâi eliminând pe cele din urmă — d. Ar. Basilescu a avut excelenta idee să nu ni-o spună, căci d-sa este printre rarii economişti care se feresc de a da „soluţii". Economistul trebue să ne înveţe ce este, ce se prepară, ce va fi, poate chiar şi, în linii generale, cum va fi; dar atât. El nu poate să ne arate mijloacele practice de a realiza viitorul. In privinţa asta lucrurile sunt mai cuminţi decât oamenii şi Istoria are mai multă imaginaţie inventivă decât indivizii. Aceştia au un singur lucru de făcut — care nu-i nici simplu, nici uşor, şi anume: să nu facă prostii, să lase lucrurile să se aranjeze mai mult sau mai puţin singure.

In privinţa aceasta d. Ar. Basilescu a avut, spre sfârşitul conferinţei sale, o imagine deosebit de proprie. Căpitanul unui vas prins de furtună — spunea el — nu trebue să caute a anula furtuna. Orice obstacol i-ar pune ar fi măturat ca un pai de cel dintâi val. Cuminţenia comandantului, este aci o înţelepciune pur negativă: să nu ia iniţiative, să aştepte, şi toată ingeniozitatea să constea în a suferi cât mai puţine pierderi. Sau dacă preferaţi o altă comparaţie: atunci când, alunecând pe un pas greşit, ne pierdem echilibrul şi cădem, nu trebue să încercăm a împiedica această cădere prin mişcări de reechilibrare, ci din contra e ades mai bine să ne lăsăm a cădea francamente. In cazul acesta, corpul nostru, lăsat moale ,se va adapta la cădere pricinuindu-ne minimum de loviri; în cazul celalt, tot vom sfârşi prin a cădea, dar vom cădea ţepeni, ceiace ne expune la fracturi adeseori nevindecabile.

Este o frumoasă lecţie de modestie sociologică pe care o dă d. Ar. Basilescu atunci când ne arată cum economistul trebue să caute a a *afla* ce se întâmplă *de ce* se întâmplă anumite fapte, şi cel mult cum ne putem *adapta* la aceste evenimente. Foarte rar însă economistul are dreptul să se întrebe ce trebue să facă pentru a *împiedica* Istoria să se petreacă aşa cum vrea ea şi a *o sili* să se desfăşure aşa cum vrem noi. Asta la rigoare e posibil pentru chestiunile mărunte, de importanţă secundară. Pentru chestiuni însă de anvergură mare, cum este actuala criză, asemenea procedee sunt utopice dacă nu chiar direct puerile.

Aşa dar, d. Ar. Basilescu, multiplicând faptele sprijinitoare şi exemplele doveditoare, ajunge la încheierea că actuala mizerie mondială se datoreşte unei anarhii în producţie, datorită la rândul ei cusururilor celor două mentalităţi: cea capitalist-individualistă şi cea socializantă a colectiviştilor. Individualismul nu mai e azi capabil să asigure ajustarea între producţie şi consumaţie, căci consumatorul are anumite pretenţiuni (în deosebi marele consumator de azi care este lucrătorul), pretenţiuni insuflate de doctrinele socialiste. Aceste idei fac foarte grea adaptarea producţiei la consumaţie după normele de până acum ale capitalismului individualist. Pe de altă parte, socialismul nu pare încă în stare să furnizeze o organizare economică nouă care să realizeze acea ajustare de care capitalismul pare a se arăta incapabil. Deaceia azi avem o situaţie unde cusururile celor două sisteme se găsesc combinate. Şi limpezirea de mâne va veni dela un sistem — pe care trebue să-l postulăm, dar pe care este azi prematur să-l descriem, unde nu cusururile, ci din contra calităţile celor două sisteme actualmente în luptă vor isbuti să fie cumulate.

Această apreciere a d-lui Ar. Basilescu asupra crizei mondiale diferă de aceia pe care o dă unul din cei mai buni cunoscători contemporani ai problemei, cunoscutul economist Francis Délaisi. E drept că şi el recunoaşte că pricina dezechilibrului este o lipsă de armonizare între cele două mentalităţi, cea individualistă şi cea capitalistă; dar el vede posibilitatea unei îndreptări a situaţiei în cadrele stricte ale capitalismului actual. El nu cere Statelor burgheze de azi să fie mai socialiste şi mai puţin individualiste; le cere altceva: să fie mai internaţionaliste şi mai puţin naţionaliste; să fie cât mai puţin patriotarde şi cât mai mult federaliste. Iar formula care caracterizează soluţia la care este posibil ca finalmente să se apeleze — este: „le retour à l'Europe".

Iată ce vrea el să înţeleagă prin această „întoarcere la Europa".

Criza actuală e în fond o criză veche, şi se datoreşte luptei dintre cele 11 state europene industriale apusene pentru a dobânădi debuşeuri externe. Pâână pe la începutul veacului al XX-lea cucerirea pieţelor de desfacere s'a făcut relativ fără rivalitate. Căci planeta noastră a fost câtava vreme destul de vastă pentru a oferi loc la toată lumea. Dar locurile încep să se împuţineze, iar cele ocupate ajung economiceşte *saturate.* Este poate una din cele mai interesante contribuţii ale lui Délaisi la Istoria economiei moderne analiza subtilă prin care ne arată cum toate regiunile globului: atât zona intertropicală, cât şi cea continentală (Statele-Unite, Argentina, Australia, Noua Zelandă), cât şi cea dezertică (Sahara, Sudan, Algeria, Arabia, Tibet) a musulmanilor nomazi, cât şi aceia a Aziaticilor sedentari (India, China, Japonia), — însfârşit toate zonele de expansiune sunt azi *saturate;* nu mai primesc (pentru motive foarte diverse) nici un surplus de marfă europeană (ba chiar par a primi din ce în ce mai puţină). Şi atunci, cele 11 ţări capitaliste ale occidentului european, neputând creea direct zone de expansiune, recurg la procedeul indirect de a sufla vecinului pieţele de desfacere creiate odinioară de el. De aci războiu economic, care mai întotdeauna duce la cel militar. Şi 1914 a fost tocmai acest punct acut de criză, care n'a rezolvat nimic, ba poate a agravat dezechilibrul.

Totuşi, ar mai exista — spune Délaisi — o zonă parţial virgină. Este Europa răsăriteană agricolă. Aci se poate ridica standardul de consumaţie al locuitorului cu 300%, făcând posibilă, pentru Europa de Vest, o desfacere suplimentară de marfă care s'ar cifra la mai bine de ⅓ din comerţul său extern actual. O asemenea „reîntoarcere la Europa" ar fi una din „soluţii", o soluţie desigur temporară (căci după un timp din nou producţia va excede capacitatea de consumaţie). Dar ce este interesant e că o asemenea ieşire poate avea loc *în cadrele capitalismului existent,* fără ca individualismul economic să facă socialismului concesiuni esenţiale. Prin aceasta, Délaisi diferă de d. Ar. Basilescu, care consideră ca simple paliative ineficace tot ce nu se referă la o retopire a metodelor de producţie şi distribuţie, în care să se elimine dezavantagiile şi să se combine avantagiile celor două sisteme în luptă.

Cred că pentru publicul românesc conferinţa d-lui Basilescu a fost extrem de sugestivă. Problemele acestea dau mult de gândit, mai ales când ele sunt expuse într'o formă totodată eloquentă şi sobră ca aceia întrebuinţată de economistul român de care ne-am ocupat.

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Iacob C. Negruzzi şi Mihail C. Sutzu

In prezenţa regelui Carol, preşedinte de onoare, Academia Română a sărbătorit zilele trecute pe doi dintre membrii ei cei mai bătrâni: nonagenarii Iacob C. Negruzzi şi Mihail C. Sutzu. A fost o şedinţă impresionantă, mai întâi pentrucă, până astăzi, nici un membru al acestei instituţiuni n'a atins o vârstă atât de înaintată, şi apoi pentrucă sărbătoriţii reprezintă în istoria culturii româneşti două personalităţi remarcabile.

De numele d-lui Iacob C. Negruzzi e legată fiinţa acelei societăţi literare care a dirijat timp de câteva decenii viaţa noastră intelectuală. D-sa a fost unul din stâlpii „Junimii", păstrătorul cel mai intransigent al tradiţiilor ei şi redactorul „Convorbirilor literare". La această revistă a fost cel mai neobosit scriitor începând a publica, dela cel dintâi număr, poezii lirice, traduceri din dramele lui Schiller, idile sub formă de dialog, romane, călătorii şi acele „Copii de pe natură", pline de putere de observaţie şi de umor, care i-au asigurat un loc de cinste în istoria literaturii româneşti.

Fiu al lui Costache Negruzzi, „cel dintâi junimist", — cum îl caracterizează d. G. Ibrăileanu, — d. Iacob Negruzzi a fost călăuzit de acelaşi bun simţ în toată activitatea d-sale. Insufleţirea pe care a manifestat-o la „Junimea", a dovedit-o mai târziu în sânul Academiei Române, al cărei preşedinte a fost şi al cărei bun îndrumător continuă să fie.

D. Mihail C. Sutzu şi-a desfăşurat activitatea într'un domeniu care, la noi, nici astăzi n'a ajuns să fie abordat de prea mulţi cărturari. Din motivul acesta, lucrările d-sale nu sunt cunoscute decât de specialişti, care văd într'însele imaginea unei minţi luminate şi a unei competenţe desăvârşite. Indrumat de Dimitrie A. Sturdza, d. Mihail C. Sutzu a îmbrăţişat specialitatea numismaticei, care l-a condus apoi pe calea studiului arheologiei. In amândouă domeniile, d-sa a lucrat cu aceiaşi pasiune, contribuind într'o largă măsură la progresul studiilor istorice.

Prin omagiul adus celor doi nonagenari, Academia Română a exprimat şi sentimentul unanim al intelectualităţii noastre care vede, în d-nii Iacob C. Negruzii şi Mihail C. Sutzu, pe ultimii reprezentanţi ai unei generaţii strălucite. — *Bk.*

Polemică cu portăreii

In No. 573 al revistei noastre am reprodus după „Revista C. F. R." o însemnare în legătură cu zelul pe care-l pun portăreii pentru executarea contribuabililor. De data asta era vorba de staţia Aron Pumnul, care datora o sumă de 14.000 lei unor foşti funcţionari ai ei, destituiţi din serviciu. Portărelul din Suceava, sesizat de hotărîrea judecătorească obţinută de aceşti funcţionari n'a vrut să acorde nici-o amânare Căilor Ferate şi, ducându-se la Aron Pumnul — spunea însemnarea — ar fi pus sechestru pe întreg avutul staţiei, inclusiv casa de bani şi de bilete şi pe ceasul din perete.

Din partea Corpului portăreilor din Suceava primim acum următoarea întâmpinare:

Domnule Director,

In „Adevĕrul Literar", cu data de Duminică 29 Nov. c., sub titlul: „Curiozităţi ceferiste" am avut deosebita desfătare şi nemărginita surprindere de a afla cele ce a făcut un „zelos portărel" dela Suceava. E drept că dv. aţi citat numai cele cuprinse în „Revista C. F. R.", totuşi noi ne adresăm dv. şi singurii pe care vă considerăm de bună credinţă în această chestiune, rugându-vă să binevoiţi a face să apară în coloanele „Adevĕrului Literar" o scurtă însemnare, tot cu caracter literar, desigur, dar din care să reiasă în mod evident situaţia adevărată: domnul portărel dela Suceava, care a fost delegat de noi cu ridicarea valorilor şi banilor aflaţi în casa staţiei Aron Pumnul, până la acoperirea sumei datorate de Regia Autonomă C. F. R., de lei 10.202, plus accesorii, nu este un simplu agent fiscal. Este licenţiat în drept dela Universitatea din Bucureşti, iar el, mergând în exerciţiul funcţiunii sale, pe baza unui titlu executor expres, nu numai că n'a sigilat... ceasul, sau casa de bani ori de bilete, dar nici nu le-a sechestrat cel puţin, cu toate că ar fi fost în drept să o facă.

S'a mărginit doar să ridice suma de lei 400 (patru sute), pe care a binevoit să i-o dea d-l şef de gară, declarându-i cu sânge rece că atât s'a încasat în cursul acelei zile.

Aceasta-i realitatea, banală, care fără îndoială va fi o dezamăgire pentru iubitorii de senzaţional umoristic, dar sperăm să fie apreciată de acei care încă mai ţin la adevăr şi la bun simţ".

Ne bucură că „domnul portărel"dela Suceava nu este un simplu agent fiscal, ci un licenţiat în Drept dela Uuniversitatea din Bucureşti ; ne bucură însă, mai ales faptul că d-sa n'a legat gara cu frânghii şi n'a transportat-o în cămara oficiului de portărei. Pentrucă, vorba dumnealui, „ar fi fost în drept" să o facă şi pe asta... — *h.*

Premiul „George Enescu"

Duminecă 6 Decembrie s'a ţinut concursul pentru premiul de compoziţie muzicală „George Enescu", la care au luat parte 14 compozitori.

Comisiunea, prezidată de însuşi maestrul George Enescu, a fost alcătuită din laureaţii de până acum ai acestui premiu şi anume: d-nii Alfred Alessandrescu, M. Andricu, A. Castaldi, G. Enacovici, George Georgescu, M. Jora, Nona Otescu.

Premiul I în valoare de 12.000 lei a fost acordat d-lui *Const. C. Nottara*, profesor la Academia regală de muzică şi artă dramatică. Lucrarea prezentată de d-sa e un „Poem" pentru vioară şi orchestră.

Menţiunea I şi 8000 lei i s'au acordat d-lui *Alfred Mendelsohn*, pentru câteva piese vocale şi un „Capriccio" pentru două piane.

Menţiunea II şi câte 3500 lei li s'a acordat d-lui*Paul Constantinescu* (Ploeşti) pentru o „Suită" de orchestră şi d-lui *Const. I. Constantinescu* (Calafat) pentru piese corale.

Vieţile romanţate

Invidiând succesul lui Edmond Fleg, care a scris o minunată biografie „romanţată" a legendarului Moise, d. Saşa Pană — ne vesteşte revista „Unu" — va publica în curând „Viaţa romanţată a lui Dumnezeu". Originea acestei lucrări este o neînţelegere între eroul unui roman al d-lui C. Ardeleanu şi autorul recentei biografii. D. Saşa Pană vrea să ne arate că d-sa este omul care „l-a ucis pe Dumnezeu", iar nu descreeratul din romanul d-lui Ardeleanu.

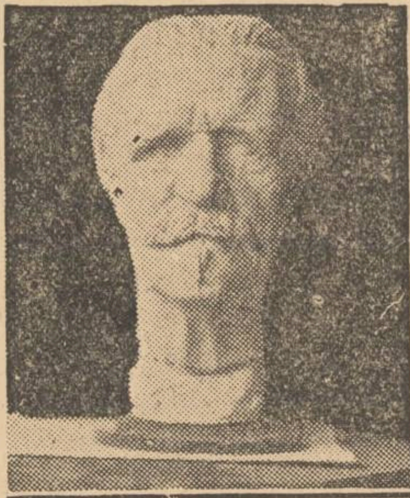
Se poate să-l fi ucis amândoi.

Vincent d'Indy

A murit Vincent d'Indy, muzicianul cu reputaţie mondială, duşmanul neîmpăcat al criticei şi el însuşi critic pasionat.

Romain Rolland îl socotea în rândul marilor maeştri muzicieni ai Europei actuale, prin expresia dramatică, prin coloritul orchestraţiei şi prin ştiinţa stilului.

Valoarea unei opere rezidă însă, în personalitatea artistului. De-aceia, sensul adevărat al originalităţii lui Vincent d'Indy trebue căutat în această personalitate, care se oglindeşte în operele lui muzicale, în acţiunea lui artistică şi în scrierile lui.

Céline Emilian **Vincent d'Indy**

D'Indy n'a fost un artist restrâns la limitele artei sale. Compozitor instruit, creator conştient şi spirit critic foarte desvoltat, Vincent d'Indy a dat acele savante ediţii ale lui Rameau, Destouches şi Rossi, a lucrat la o reconstituire a lui „Orfeu" de Monteverdi, a publicat culegeri critice de cântece populare, studii asupra predecesorilor lui Beethoven, o istorie a compoziţiei muzicale, conferinţe şi cursuri.

Această întinsă activitate intelectuală nu alcătueşte însă trăsătura cea mai remarcabilă a lui Vincent d'Indy. Ceiace-l caracterizează cu deosebire e structura morală şi aproape religioasă a personalităţii sale.

Omul, spunea el, trebue să fie condus de trei percepte: credinţă, speranţă şi iubire.

„Raţiunea, voinţa, credinţa, — adăuga el, — care călăuzesc pe om în viaţă, călăuzesc deopotrivă şi pe muzician în alegerea modulaţiunilor".

In creaţiunea artistică, Vicent d'Indy recunoaştea şapte facultăţi turnate în operă prin suflet: Imaginaţia, Sentimentul, Spiritul, Inteligenţa, Memoria, Voinţa şi Conştiinţa.

Claritatea era legea principală a naturii sale artistice. Şi lucrul acesta e cu atât mai remarcabil cu cât el nu era o fire simplă. Printr'o vastă cultură muzicală, printr'o permanentă dorinţă de-a învăţa, spiritul său s'a îmbogăţit cu o mulţime de elemente diverse şi aproape contradictorii. Se ştie, astfel, că d'Indy era unul dintre cei mai serioşi cunoscători ai muzicii vechi şi universale. Cunoştea formele muzicale ale tuturor timpurilor şi-ale tuturor ţărilor. A fost în strânse legături de prietenie cu Wagner, Liszt, Brahms şi Cezar Franck, pe care-i preţuia foarte mult.

In opera lui d'Indy, Romain Rolland nu vedea nimic mai personal decât arta peisajului muzical, *lirismul descriptiv*, în care acest mare artist excela în adevăr.

Dar Vincent d'Indy a fost şi un mare educator muzical, un desăvârşit profesor de compoziţie.

Numele lui d'Indy va rămânea strâns legat de Societatea Naţională de Muzică pe care a prezidat-o, de *Schola Cantorum* (fondată de Charles Bordes), condusă până la moarte de dânsul, şi mai ales de tânăra şcoală muzicală franceză, de acea pleiadă de artişti savanţi şi novatori al căror frate mai mare cu drept cuvânt se socotea. — *h. b.*

G. D. Grebenşcicov

Emigraţia rusă a serbat jubileul de 25 ani de activitate literară a romancierului siberian G. D. Grebenşcicov.

Grebenşcicov aparţine pleiadei de scriitori ruşi care au pornit din pătura de jos.

Inzestrat cu un talent neobişnuit şi cu o energie de adevărat siberian, el a reuşit să dobândească un loc al său în primele rânduri ale literaturii ruseşti.

Grebenşcicov s'a născut la 23 Aprilie 1884 dintr'o familie de minieri siberieni. Neavând mijloace pentru învăţătură, a intrat ucenic la un cismar. A început de timpuriu să scrie. Primul manuscris a fost tipărit la Semipalatinsk, în anul 1906. In 1908, teatrul comunal din Omsk îi joacă piesa „*Fiul poporului*", care are un succes răsunător. Curând după aceasta, Grebenşcicov ocupă postul de redactor la ziarul local „*Omskoe Slovo*".

In 1909 Grebenşcicov întreprinde o călătorie în regiunea Altai unde cercetează viaţa şi obiceiurile locuitorilor şi a sectelor religioase.

Acest material îi serveşte pentru celebrul său roman „*Neamul Ciuraievilor*" care a fost tradus în româneşte de d. Cesar Petrescu.

In 1912 întreprinde o a doua călătorie în aceiaşi regiune, unde se stabileşte ca redactor al ziarului „*Jizn Altaia*". De aici, el trimite revistei „Sovremenic" (Contimporanul) din Petrograd marea sa nuvelă „*V. Poleah*" (Pe câmpie).

Grebenşcicov părăseşte apoi Siberia şi se stabileşte la Petrograd unde îşi complectează studiile şi ia contact cu Cercurile literare.

In 1913 publică la Petrograd prima culegere de nuvele — „*V prostorah Sibiri*" (Pe întinsul Siberiei).

După izbucnirea războiului, Grebenşcicov pleacă cu trupele siberiene pe front. In timpul luptelor din Carpaţi, Grebenşcicov termină primul său roman „*Ciuraevăi*" (Neamul Ciuraevilor).

După prăbuşirea armatei ruseşti scriitorul participă la mişcarea antibolşevică din Sudul Rusiei. Impărtăşeşte soarta armatei lui Vrangel şi se stabileşte, în sfârşit la Paris unde se întoarce din nou la masa de scris, desvoltând tema Ciuraevilor în câteva volume.

Cu ajutorul pictorului rus N. K. Rerih, care a înfiinţat în America un mare muzeu de artă, Grebenşcicov părăseşte Franţa şi se stabileşte în Statele-Unite.

Om de acţiune şi voinţă de fier, Grebenşcicov întemeiază, lângă New-York, un sat siberian „*Ciuraevca*" — centru de muncă şi cămin de odihnă pentru intelectuali şi prieteni din Siberia. In acelaş timp a înfiinţat şi o editură — „*Alatas*". — *D.*

Portretul românesc înainte de Grigorescu

In ciclul de conferinţe organizat de Universitatea Liberă asupra portretului românesc şi străin, d. Al. Busuioceanu a vorbit zilele acestea la Fundaţia Carol despre „Portretul românesc înainte de Grigorescu".

D-sa a subliniat distanţa care separase până în pragul veacului al XIX-lea creaţia românească în pictură, de formele artei apusene.

Analizând apoi, portretul românesc din prima jumătate a secolului trecut, d. Busuioceanu trece în revistă lucrările mai însemnate ale artiştilor români care au ilustrat în această epocă genul portretisticei: Gheorghe Asaki, Constantin Lecca, George Tătărescu, Carol Popp de Szathmary, Barbu Iscovescu, Rosenthal şi Theodor Aman.

Intr'o expunere clară şi documentată, d. Busuioceanu a schiţat un interesant capitol al artei româneşti, cuprins esteticeşte între epoca de clasicism manierat academic şi primele manifestări în care artiştii nu se mai mulţumesc să fie numai pictori de figuri, ci se străduesc să redea şi expresii sufleteşti. — *h.*

Manuscrisele lui Flaubert

La Hotel Druot s'a terminat deunăzi vânzarea prin licitaţie a manuscriselor şi obiectelor rămase dela Flaubert.

Manuscrisul „Călătoriei în Orient" a fost vândut cu 5000 de franci. „Amintiri şi Reflexii" au fost achiziţionate pentru 14.500 de franci.

Sacha Guitry a plătit pentru manuscrisul „*L'Education sentimentale*" suma de 83.000 frs. Tot el a cumpărat călimara lui Flaubert pentru 20.000 frs. şi un halat din matase chineză — pentru 2.950 frs.

In total s'a obţinut pentru obiectele din colecţia nepoatei lui Flaubert suma de 175.000 de franci. — *D.*

Comemorarea lui Mozart

Festivităţile organizate la Viena în 1931 pentru comemorarea a 175 de ani dela naşterea lui Mozart, se vor termina în Decembrie cu următoarele solemnităţi: La 5 Decembrie cele trei asociaţiuni corale mai importante ale Vienei vor cânta în faţa casei unde a murit Mozart. Cu acest prilej se va dezveli acolo şi o placă comemorativă. In aceiaşi seară se vor executa sub bagheta lui Bruno Walter, *Simfonia Jupiter* şi *Requiemul* de Mozart. La 6 Decembrie, Asociaţia corală Schubert se va aduna în faţa bustului lui Mozart şi, apoi cântând din operele marelui compozitor, va parcurge exact drumul pe care au fost duse rămăşiţele lui pământeşti la catedrala Sfântului Ştefan. La 7 Decembrie, Asociaţia Schubert va comemora clipa coborîrii sicriului în mormânt. Tot într'o zi de 7 Decembrie (1768), Mozart — în vârstă de 12 ani — a dirijat în prezenţa împărătesei Maria Tereza o liturghie compusă de dânsul, al cărei text nu ne-a rămas. Comemorarea zilei de 7 Decembrie se va face printr'un concert bisericesc, la care se va cânta Missa în Do, descoperită de curând la Baden, care nu se cunoştea până acuma.

Mărunte

— Noul roman al d-lui *Mihail Sadoveanu*, „*Nunta Domniţei Ruxanda*", va apărea în primăvara viitoare la „Cartea Românească".

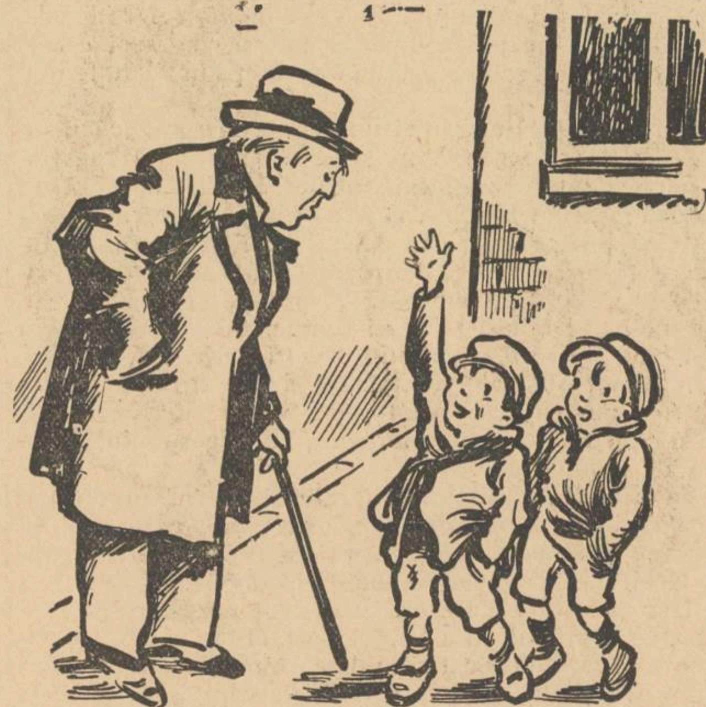
Bibliografie

A apărut Romanul „Cavalerii verticali" de Ionel Jianu şi Al. Bilciurescu, cu ilustraţii de pictorul I. Anestin, în editura Naţionala S. Ciornei.

A apărut în editura „*Cartea Românească*"

V. Corbasca: Ninoni . . . . Lei 70.—
A. Remer: Femei celebre . . . . „ 75.—
I. Simionescu: Viaţa omului primitiv C. F. Ser. A. Nr. 2 . . . . „ 8.—
C. Motaş: Viaţa în adâncul mărilor Seria C. Nr. 10. . . . . „ 8.—
I. Simionescu: Calendarul Gospodarilor 1932 „ 24.—

Sărbătorile

O. Goga. — De ce sunteţi aşa de veseli, copii?
Copiii. — N'avem şcoală!
O. Goga. — De ce?
Copiii. — Sărbătorim pe d. Goga!

Succes de librărie

— Dă-mi şi mie un volum din ultimul d-tale roman...

— Ai venit prea târziu, s'a epuizat chiar în ziua în care eşise de sub tipar.

— ! ?

— A ars magazia editurii.

La Muzeu

— D-le Primar, v'am adus pentru Muzeul Municipal un tablou care reprezintă pe Bucur şi biserica lui.
— Bine, biserica o văd, dar Bucur unde e?
— Inăuntru, d-le Primar.

TIP. „ADEVERUL" S. A.. STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 576

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 20 Decembrie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

Traducerea

Apusenii au, de demult, manuale pentru arta traducerii. Aceasta nu înseamnă că nu se află, în franțuzește, englezește sau în germană, traduceri rele. La noi totuși stăpânește o inocență deosebită, când e vorba de a da ceva străin pe românește, sau dimpotrivă. Inocență vrea să zică, aici, și curaj. Noi traducem, dintr'un roman francez de exemplu, *chevaux de bois* prin *cai de pădure*, — și-i dăm sănătos înainte.

Este știut: față de tot ce e francez, Românul simte à priori o familiaritate fără granițe. Această familiaritate e aproape venerabilă acum; ea se datează dela chiar începuturile culturii române moderne. O doză bună din cultura noastră, și particulară și publică, e traducere din franțuzește, nelocalizată. Stat, teatru, legi, regulamente, tratate școlare de diverse grade, superstiții, ziare, amoruri, mahalagisme, teorii noui politice și religioase, vorbe de spirit bulevardiere, sunt produse de acea familiaritate absolută, întru sângele mamei Roma, între Latinii de la Dunăre și cei de pe Sena.

Francezismul este, la Daco-Romani, un ce dela sine înțeles. Dela sine înțeles, de exemplu, este că Românul, de mic, știe perfect franțuzeasca, ca prin o preformare fericită. Tot astfel: că limba franceză este cași făcută pentru Români, că sunetele franceze se potrivesc leit cu cele române; tot așa formele și sintaxa, sau subtilitățile dicționarului. Exemplu popular: *à* românesc este — dar întocmai! — *e* mut francez, și prin urmare *que* este întocmai *că* al nostru, ca sunet. Cu nazalizarea franceză ar fi oarecare greutate, dacă noi nu am avea curajul de a renunța radical la această disgrațioasă articulare guturăioasă. Noi țipăm drăgostos daco-romanic: *mamann* (în loc de *maman*, cu a nazal); adică: mamico! Și s'a notat că, acum câtva timp, când Bucureștenii, și pe urma lor provincialii, inventaseră șicul fonetic, de a pronunța pe orice *s* între vocale sau între *n* și vocală, ca *z*, numaidecât au început băeții și fetele care sunt la curent, a zice pe franțuzește: *azister, conzister* și *regizeur*. Se întărea prin această franțuzească bucureșteană, mai strașnic decât s'a întâmplat vreo altă dată, familiaritatea româno-franceză. — Este remarcabil că, pe tărâmul fonetic, Românii bat pe burtă, cum am zice, cu specială căldură, pe frații Gallo-Romani.

Se constată uneori, totuși, un servilism neașteptat: Daco-Romanul umblă să graseieze chiar când nu e înzestrat din fire pentru această articulare străină uzului fonetic românesc. Se întâmplă atunci deraieri frequente. Omul nu știe ce copil teribil este fonetica părintească.

Orice filolog serios știe că, dacă e vorba de asemănări fonetice, neasemănat mai mult se potrivește română cu bulgara, sârba sau rusa decât cu franceza sau cu limbile germanice; și tot aceiaș asemănare se constată în vocabular și în sintaxă. Un romanist distins, Sandfeld-Jensen, profesor la Copenhaga, a scris despre aceasta lucruri interesante. — Astfel în românește se traduce ușor din rusește și din bulgară, dar foarte greu din franceză, germană sau engleză. Firește că nimic din aceste amănunte nu atinge romanitatea Românilor.

De vre-o cincisprezece ani sporește semnificativ colecția traducerilor comice româno-franceze, altminteri un izvor vechiu de glume. Probe proaspete, transmise de un martor serios:

Dăunăzi, un elegant bucureștean cerea, în un restaurant din Paris, *une bouteille de vin nègre*. Chelnerul, cu gândul la expoziția colonială, făcu figură curioasă, crezând că e vorba de vre-un vin rar ce crește prin părțile locuite de populație neagră. A trebuit să intervină unul care știa ce înseamnă, pe muntenește vin *negru*, pentru a face chelnerului textul inteligibil. Un alt compatriot al nostru comandând cămăși pe măsură — tot în Paris, se 'nțelege — explica: *je veux avoir le dos en Amérique, et le devant en Hollande*. Este un foarte drăguț fel de a zice. Ce-mi e Paris, ce-mi e București? Ici Daco-Roman, colo Gallo-Roman. Deosebirile sunt neglijabile în asemene frăție. Este un mărunțiș că fratele de acolo nu a vrut, în limba lui, ca numele America și Olanda să însemne, așa singure, și pânzele țesute odinioară în țările respective. Și apoi nu vrea să zică nici, întocmai ca Românul, *a AVEA spatele sau dosul*... Dar aceasta e ceva mai complicat.

Traducerea este proba precisă a înțelegerii unui text. A înțelege un text, este a reconstitui părți din viața unei lumi, a unui timp, a unui om. A traduce înseamnă a găsi în o vorbire simboale care să corespundă astfel simboalelor vorbirii originare, încât să dea fixarea materială potrivită acelei reconstituiri. Posibilitatea traducerii atârnă de asemănările în viața istorică a popoarelor între care se face acest fel de schimb literar. De aceia este atât de greu și ingrat schimbul acesta între Români și limbile apusene. Traducătorul care nu imaginează obligațiile și greutățile de care pomenim nu va opera decât pociri sistematice.

Ce față vor fi având traducerile, în liceele române, astăzi? Ar fi loc pentru o anchetă extinsă asupra câtorva sute de caete de franceză, germană și latină. — Oamenii de generația mea își amintesc, că mulți dintre profesorii conștiincioși de pe vremuri țineau morțiș la așa numita traducere exactă. Acea exactitate ajungea până a impune elevului să păstreze, în românește, chiar locul cuvintelor din original; și cu mare asprime eram păziți să nu căutăm *echivalența* înțelesului unei propoziții în limba noastră cea bună, ci trebuia să respectăm cu strășnicie textualitatea. In deosebi la traduceri din limbile vechi, se auzeau și se ceteau adesea nemereli din felul celei cu *le dos en Amérique et le devant en Hollande*. Apoi, pentru a ține pe elev să învețe multe de odată, profesorii cereau să spunem și să scriem, la fiecare cuvânt grec sau latin mai toate înțelesurile din dicționar, unul după altul cu *sau*, ori în paranteze. Se socotea că varietatea de înțelesuri este ceva eminent instructiv, și i se sacrificau toate condițiile unei traduceri bune, adică ale unei echivalări a înțelesului original în limba noastră.

Dar ce frumuseți mărețe și gustoase nu ar scoate un tânăr învățat din cercetarea traducerilor române de literatură franceză dramatică, dela originile acestei literaturi de traduceri până la zilele noastre modernissime! In vina acelor traduceri cad, fără îndoială multe neajunsuri ale scenei noastre. A juca la teatru, cu abuz, traduceri, măcar bine făcute, constitue un dezechilibru. Excesul în imitarea unor vieți străine falsifică tehnica actorului. Drama e lucru mai local mult decât vreo altă artă. Teatrul e creare brutal palpabilă. E primejdie, să tot fii nevoit a face pe niște oameni în a căror piele nu poți intra. Urmează fatal perplexitate, nepăsare, iar practicește: grimasa la întâmplare. Și grimasa se întinde și devine metodă.

Un simptom bun de meditat: Francezii s'au ferit de a traduce în versuri poezie străină. Sunt, în adevăr, traduceri imposibile. Când au dorit numaidecât, să vază ce este acea poezie, au tradus-o în proză, mulțumindu-se a-și aduce în limba lor conținutul brut al originalelor. Și aceste traduceri chiar sunt puține, și publicul literar le-a neglijat. Traduceri memorabile în versuri franceze din poezia engleză, germană, scandinavă, rusă, nu se citează. Ale elvețianului Amiel nu s'au popularizat, pe cât știu, printre literații și amatorii propriu zis francezi.

Firește! Franceza literară este disciplinată și închisă ca nici o limbă europeană. Din primul sfert al veacului XVII, literații francezi, ajutați de toată elita socială, au lucrat la realizarea unei *splendid isolation* literare fără seamăn. Sunt limbi eminent ospitaliere. ca germana și ruseasca, — prin bogăția vocabularului literar, prin libertate mare în crearea de cuvinte, prin o egală libertate în sintaxă și așezarea cuvintelor. Izolarea literară franceză se întemeiase pe o izolare maximă, prin care se elimina din limbă mulțime de elemente ca populare și „josnice". Mai înțelegem ca Românul să facă pe Francezul în franțuzește; să-l dea pe românește, și încă la iuțeală, este o intenție puerilă.

Un tânăr învățat francez, care a scris o frumoasă teză de doctorat despre Creangă, vrea să traducă opera întreagă a Moldoveanului, în franțuzește. In ce franțuzească, ne întrebăm numaidecât? In cea din veacul XV sau XVI, poate, sau în vre-un patois? Probele de traducere pe care le-a dat sunt grozăvii. Adică sunt așa cum se traducea, obișnuit, la noi în, licee, pe vremuri.

De câțiva ani umblă o epidemie cruntă de traduceri franceze din Eminescu. Domnul Șerban Cioculescu a sacrificat din atenția sa ageră, pentru a ne lumina asupra acestor desperate încercări, — și dezesperante. Acum s'a anunțat și premiu pentru curioasa întreprindere a traducerii lui Eminescu întreg în franțuzește. Un scriitor atât de adânc român, atât de liric, și pătruns de atâta cultură germană — în versuri franceze! — Adică, dacă e vorba de curaj simplu, de ce nu? Te pomenești că se găsește cine să ne arate, și în această greutate, ce va să zică oul lui Columb. Insă Columb descoperise America, când a făcut legendarul joc cu oul. Ne e teamă că traducătorul, premiat sau nu, al lui Eminescu, să nu ne zică alta decât: Uite, eu așa am făcut. Dacă-ți place!...

PAUL ZARIFOPOL

Parodie

Lui Demostene Botez

Dup' același vechiu tipic,
Cad în țărnă florile,
Mor și anotimpurile...

Nu mai văd nimic,
Nu mai știu nimic.

Nu există an,
Nu există ceas;
Spune-mi tu, iubită,
Din trecutul nostru ce-a rămas?

Unde-s trandafirii,
Basmele cu zâne răsădite 'n noi,
Hărăzite-anume ție și iubirii?

Au pierit ca iarba putrezită 'n ploi...

Am fost surghiuniți într'o 'nchisoare,
Departe de oameni, departe de soare,
In vremea când pe amândoi — săracii —
Ne vrăjiseră vracii,
De am crezut că sufletele noastre
Aprinse lângă noi, ca două sfeșnice,
Sunt ca lumina lumii, — veșnice...

Acum știi bine că muream
In fiecare zi...
Și iată-ne pe dric
Cu vremea, care singură nu va muri,
Și cu nimic...

Să mai ridic un gând? — Mi-i lene;
Eu nu mai am în suflet nici un crez
Ș'apoi, nu vez'?
Am început să plâng în vers, ca Demostene
Botez...

G. BARGAUANU

Șt. Dimitrescu — Trapeza Mânăstirii Neamț

Amorul în Germania

Sub acest titlu în aparență anodin autorul se ocupă aproape numai de pederaști și lesbiene. Sub pretext de reportaj și de „document omenesc", d. Royer ne oferă un fel de ghid clandestin al localurilor berlineze unde se petrec murdării de natură erotică. Cu o precizie demnă de întrebuințări mai fertile îndatoritorul informator ne face cunoscute: cartierul, strada, numărul „boatei" în chestiune, orele de primire, calitatea mărfii, prețul omeneștilor consumații, etc., etc... Și ne descrie pretutindeni lucruri pe care le știm deja, și anume că lesbienele iubesc femei fiindcă nu simt plăcere cu bărbați, și că pederaștii iubesc bărbați fiindcă etc. etc... Nici-o interpretare de nici-un soi, nici-o concluzie fie de ordin biologic, fie psihologic, sau sociologic, sau etic, sau istoric, sau măcar humoristic. Nimic. Doar descrierea persoanelor care se oferă semenilor de acelaș sex. O murdărie pe care nu o justifică nici-o preocupare documentară propriu zisă.

Dar unde devine deodată amuzant este când, descriind locurile cutreerate, autorul ne povestește cât de crai este domnia-sa, cum mor toți după el, cum pederaștii se uită la el concupiscent, cum „gussele" își părăsesc prietena respectivă pentru a se ocupa din nou și conștiincios de bărbați. Să nu credeți că exagerez. Un întreg capitol este întrebuințat pentru a ne descrie cum el a reușit să convertească pe o superbă lesbiană numai și numai datorită faptului că el este băiat frumos și „șmecher". Și dacă strângem laolaltă toate mijloacele sale strategice care i-au servit la cucerire, vom constata că ele se reduc la câteva priviri, un sărut pe gât, totul săvârșit într'o singură după amiază. Cât despre consecințe, ele ni-s arătate ca enorme și catastrofice. Prietena tinerei reeducate îi spune berbantului nostru: „Acum, ce-o să se facă biata Ada? D-ta o să pleci, nu?" — „Vai! desigur" răspunse cu simpatic cinism irezistibilul nostru amic. — „Și după asta, Ada va plânge, va plânge amar, și pe urmă va lua un alt amant; bărbat". Măsurați întinderea dezastrului și comparați-l cu rapiditatea și simplitatea cu care d-l Royer a operat convertirea rătăcitei și, fără să vreți veți trage această necesară concluzie de ordin științific: „Homosexualitatea poate ușor dispărea fără urme dacă băeți chipeși ca bunioară d-l Royer din Paris își pun în gând o astfel de perversă fantezie. Lesbianismul e adesea de natură fiziologică, ba chiar poate și atavică; dar toate aceste obstacole cad în fața unui crai de forța d-lui Royer".

Intr'un alt capitol, d-sa ne descrie cum s'a culcat cu două fetițe deodată, pe care le-a făcut egal de fericite, egal de geloase, dar inegal de deteriorate, deoarece una din ele era virgină. Dar lucrul nu trebue să ne surprindă din partea acelei june Liesel pe care simpaticul nostru amic o cunoscuse chiar în seara aceea. Căci — asta o știm chiar dela Liesel în persoană, ceiace d-l Royer a avut amabilitatea să ne spună și nouă — căci, zic, Liesel îl iubea pe viteazul Don Juan. Și ți se rupe inima când acesta din urmă ne povestește cum, după vre-o două zile, a „placat"-o pe frumoasa Liesel pentru restul eternității.

Căci așa-i șade bine craiului; să fie cinic, mefistofelic, glumeț și crud cu damele...

Insfârșit, ce să mai spunem? Ni se pare aproape că visăm văzând un om în toată firea lăudându-se cum a dat gata tot Berlinul galant. (O femee care se ocupa cu flagelarea bărbaților, a fost flagelată împărătește de d-l Royer, ceeace a făcut-o să exclame că așa un tip formidabil n'a mai văzut ea de când e. Și d-l Royer a avut gentilețea să ni-o spună și nouă).

Foarte comice sunt deasemeni și notele eruditului traducător, care se crede obligat să ne explice, în josul paginei, ce înseamnă „mijlocitoare", „lesbiană", „local"; ne spune, tot în notă, că a păstrat termenul francez de „invertit" ca cel mai bun, deși cam îndrăsneț (exact ca și când cineva își cere scuze că traduce cuvântul „aspirin", prin barbarismul „aspirină").

* * *

Sunt printre acei care au reclamat întotdeauna cea mai deplină libertate a scrisului și care au privit cu o principială antipatie orice formă de cenzură moralizatoare împotriva literaturii. Din potrivă, cenzura pe care critica o poate face în numele bunului gust și al considerațiilor de Frumos am vrut-o cât mai aspră, cât mai neîngăduitoare. Căci am adânca încredințare că Frumos și Moral sunt mai întotdeauna categorii spirituale unite. Și atunci când imoralitatea apare într'adevăr, nu se poate ca ea să nu fie întovărășită de un inestetism, de o ineleganță artistică evidentă. Cetind cartea de reportaj erotic a d-lui Royer am avut încăodată dovada că nu mă înșel. Este o lucrare direct imorală, unde preocuparea de a câștiga parale cu vânzarea este îmbinată cu o căutare de scandal-cu-orice-preț. Detaliile picante sunt deformate în scopul de a impresiona mitocănimea culturală. Zic „deformate" nu pentru că faptele sunt false, ci pentru că sunt falsificate din punctul de vedere al importanței care li se acordă. S'ar zice, cetind descripția d-lui Royer, că asta este în general Germania, că altceva nu există, altceva mai moral, mai normal; că moravurile sexuale se exercită în această țară pretutindeni în felul degenerat, obosit și desgustător cum le-a văzut autorul în câteva localuri pe care le-a căutat cu lumânarea.

Dar crima cea mare e alta, și este de natură pur intelectuală și artistică. Lucrurile ne sunt descrise cu stângăcia unui mitocan analfabet, cu incompetența grotescă a omului incult. Și cu o lipsă de gust care înfioară. Este profund regretabil că asemenea cărți au succes. Este profund regretabil că cineva se gândește să le mai traducă și în alte limbi. Firește, ele nu pot fi cenzurate, confiscate, arse în piața publică. Ar fi să întrebuințăm un leac mai rău decât răul. Fiindcă a viola Constituția, a călca în picioare acele cuceriri ale libertății omenești pe care societățile le-au câștigat cu trudă și cu eforturi de veacuri pentru simplul motiv că un domnișor necivilizat a scris o carte de prost gust, este exact ca și când am incendia mii de hectare de pădure seculară pentru că într'ânsa se ascunde un borfaș pe care poliția vrea să-l prindă. In schimb critica literară, bazată pe criterii pur estetice și pe libera persuasiune a cetitorului, are datoria să atace cu ultima severitate asemenea absurde producțiuni.

D. I. SUCHIANU

Concepţiile filozofice aplicate ale lui Krishnamurti

După obiceiu J. Krishnamurti a ţinut şi anul acesta conferinţele şi colocviile lui anuale în lunile Iulie şi August în Lagărul şi Castelul din Ommen-Olanda. Obiceiul acesta însă, tocmai pentru a nu se cristaliza într'un „obiceiu" a fost frânt, Krishnamurti părăsind din Octombrie Europa pentru doi ani. In acest timp el va vorbi în America, Australia şi Indii, iar bogatul Castel din Eerde a fost retrocedat proprietarului cu aproape întreaga moşie de 5 mii acre. Informaţii detaliate se publică regulat în „Buletinul Stelei".

Cât despre un interview ce se pretinde a fi fost luat la Los-Angeles de un reporter al ziarului „Herald Examiner" şi în care Krishnamurti mărturisea hotărârea lui de a părăsi activitatea spirituală pentru o viaţă „particulară", ziarele americane l-au recunoscut la timp drept o farsă ce nu se cearcă a i se face lui Krishnamurti, pentru întâia oară.

Dăm mai jos un fragment din una din cele mai caracteristice expuneri ale lui, în traducerea din englezeşte a d-nei Stefania Zottoviceanu-Rusu — editoarea cărţilor lui Krishnamurti în România şi care împreună cu alţi cinci Români a luat şi anul acesta parte la lucrările din Olanda.

Dacă dvs. care aţi venit aici, vă schimbaţi pe dvs. înşivă ca indivizi, veţi produce în mod inevitabil adevărata înţelegere în lume. Dar dvs. vroiţi să înţelegeţi Adevărul în timp ce rămâneţi agăţaţi de cercul autoconştiinţei dvs. Şi din acest cerc doriţi să schimbaţi pe ceilalţi, schimbare care poate veni numai de la centru, şi orice este făcut la acest centru, este zădarnic. Adică, dacă întregul mod de a privi la viaţă este bazat pe egotism, pe egoism, pe ideea de „eu", el va fi numai ceva instabil şi fără de folos, căci în acest cerc al auto-conştiinţei, ceeace Dvs. numiţi idealuri, sunt doar numai falsele creaţii ale egoismului, cu dvs. înşivă ca centru.

In centrul acestui cerc, oricât de mult aţi schimba, vor fi mereu distincţii, clase, sus şi jos, bogaţi şi săraci, şi din răul acestor distincţii va decurge exploatarea care nu este decât interesul de sine. Toată exploatarea, de ori şi ce fel, vine prin separativitate, prin exagerarea a lui „al tău" şi „al meu", şi exploatarea spirituală există pentru că aţi exteriorizat Adevărul.

De aici s'a născut nevoia de intermediar care să vă explice acest Adevăr, şi un astfel de intermediar, creat de dvs. înşivă, nu este decât un exploatator care îşi întrebuinţează autoritatea doar pentru a prelungi cercul general al propriilor autoconştiinţi.

Şi încă, în acest cerc al „eului", al egoismului, ceeace dvs. numiţi moralitate nu este decât rajustarea între indivizi, clase, state şi naţiuni; şi această moralitate are o bază de autoritate, care autoritate la rândul ei nu face decât să crească cercul auto-conştiinţei care vă deţine prizonieri. In acest cerc, din care decurg toate gândurile, stimulentul dvs. la acţiune este: gloria, confortul, plăcerea, vanitatea, pompa, entuziasmul, banii, şi atât timp cât vă bazaţi gândul, emoţiile, civilizaţia şi îndrumarea existenţei dvs. zilnice pe egoism, pe acest „eu"-individualitate, sunteţi legaţi a fi sclavii tuturor acestor lucruri, într'un oarecare grad, oricât de subtil.

Adevărul poate fi realizat numai prin absoluta încetare a totalei auto-conştiinţi.

„Eul", egoul, nu ţine de „permanent", el este o iluzie, un mănunchiu de calităţi, un centru de virtuţi şi păcate, de idealuri, o circumferinţă în care există început şi sfârşit.

Acum, acest „eu" este creat de simţuri, de emoţii, de percepţie şi din această percepţie decurge gândirea care creează conştiinţa din care se naşte „eu"-l separat ca personalitate.

„Eu"-l nu există prin sine însuşi, „eu"-l nu este ceva care simte prin sine însuşi. Dvs. simţiţi şi „eu"-l este creat; dvs. gândiţi şi „eu"-l este creat; dvs. aveţi puternice emoţii şi „eu"-l este creat. Nu „eu"-l este acela care simte, gândeşte; „eu"-l este doar numai coordonarea, strângerea la un loc a existenţei corporale care formează grupul senzaţiei, al percepţiei, al gândirii care devin astfel conştiinţă. Conştiinţa aceasta a minţii creează „eu"-l. Şi de aici spuneţi: *Eu* vreau să exist, *eu* am o existenţă separată, *eu* simt, *eu* gândesc, *eu* percep, *eu* sunt conştient. Dacă însă căutaţi Adevărul, atunci aveţi senzaţii şi totuşi mintea nu creează „eu"-l prin aceste senzaţii; aveţi simţiri, şi totuşi mintea nu creează „eu"-l; trebuie să aveţi percepţie, care este capacitatea de a distinge, de a diferenţia şi totuşi prin această diferenţiere „eu"-l nu tinde să fie creat. Trebue să gândiţi şi totuşi prin acest act al gândirii nu mai riscaţi a mula iluzia acestui „eu".

„Eu"-l este o iluzie, şi dacă vă bazaţi întreaga civilizaţie, întreaga gândire, întreaga cultură, relaţiile, întreaga dvs. conduită pe această iluzie, nu veţi înţelege Adevărul, nu veţi ajunge să trăiţi în această plenitudine care este Adevărul. Rămâneţi prinşi într'o iluzie de separativitate care este cauza întregii dureri, — căci în această iluzie stă cauza durerii. De îndată însă ce vă daţi seama de cauză, începeţi să vă schimbaţi întregul dvs. mod de a privi şi de aici conduita dvs. şi civilizaţia.

J. KRISHNAMURTI

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 358

FLOAREA LITERATURILOR STRAINE

RICHARD VOSS

DEMONUL AUR

Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Societate veselă

este titlul unui nou volum de *Schalom Alechem*, apărut în Biblioteca Dimineaţa (No. 139).

100 pagini 8 lei

In aceeaşi excelentă bibliotecă a mai apărut

„CE-AM VĂZUT IN OLANDA"

de Eduard S. Konya

(No. 140) Preţul 6 Lei

Caleidoscop intelectual

Romanul nou

Criticul german Bernard von Brentano, a publicat o lucrare intitulată „Le Capitalisme et les Belles Lettres", în care se fac aprecieri severe asupra romanului modern.

El îi reproşează faptul de a fi absorbit toate celelalte genuri literare: poezia, schiţa, critica, chiar şi filosofia.

Tot ceeace a fost odinioară grandios ca idee, ca concepţie filosofică — de exemplu, conflictele tragice din Prometeu, Oedip, Oreste — e micşorat prin roman şi scoborît la rangul de simple fapte diverse, fără măreţie şi fără frumuseţe veritabilă.

Motivul acestei decăderi e foarte evident pentru von Brentano: rezidă în gustul nou al publicului „ale cărui instincte josnice, deşteptate prin lectura faptelor diverse din jurnale, îşi găsesc răspunsul în roman".

O altă cauză e scoborîrea nivelului general al inteligenţei, Nu se mai citeşte astăzi pentru simpla plăcere de a se instrui, pentru a simţi emoţii estetice puternice, ci numai pentru distracţie.

Scriitorii care urmăresc succesul, trebue să satisfacă gustul acesta nou şi să scrie romane.

Un roman aparte

A fost o adevărată surpriză apariţia recentă a operei lui René Marau „Le coeur serré". Aceasta, datorită faptului că romanul apărut, de o sensibilitate şi fineţe remarcabile, venea în urma unui gen cu totul aparte, genul „roman nègre" în care excelase autorul.

Indrăzneala lui René Marau, e specifică oamenilor timizi — deci e destul de mare...

In adevăr romanul e departe de „Batouala", care reuşise să scandalizeze mulţi burghezi.

Eroul (care pare să se înrudească cu autorul) e un suflet blând, pe care părinţii l-au internat într'un pension tot timpul cât a urmat cursurile liceale. El n'a eşit din captivitate decât ca să-şi îngrijească mama şi ca să accepte — om tânăr — tirania bolnavei, renunţând la fata pe care o iubea.

Autorul istoriseşte cu multă simplitate şi delicateţe, povestirea acestei vieţi umile, supuse şi devotate.

Trăiască neamurile!

Eroul comediei lui Boscolo: „Trăiască neamurile!" e un profesor, Dal Molin, un om liniştit, bun şi fără energie.

El şi-a agonisit o mică avere, cu care şi-a clădit o casă în satul său natal.

In sfârşit a venit momentul şi pentru dânsul să profite de linişte absolută în mijlocul familiei sale.

Liniştea profesorului pensionar e turburată însă de rudele lui sărace; unchiul Orazio vine şi se instalează la nepot împreună cu soţia sa, o femee insuportabilă, cu fiul şi cu cânele său. Ceva mai mult, ei se comportă ca nişte adevăraţi cuceritori, devastând casa şi spărgând vesela.

Dal Molin e gonit din propria-i casă; el se reîntoarce după câteva luni cu speranţa să-şi găsească rudele plecate.

Ultima scenă e de o mare forţă comică. La întoarcere, îşi găseşte neamurile tot acasă aşa cum le lăsase la plecare.

Atunci umilul profesor se înfurie grozav; începe să comande, reluându-şi rolul de stăpân. Atunci inamicul se retrage.

Invingătorul, în papuci de casă, îşi ocupă iarăşi colţul favorit de lângă sobă.

Piesa e o farsă plină de vervă. Caracterele sunt bine schiţate şi reliefate.

Vincent d'Indy

Şcoala franceză a pierdut prin Vincent d'Indy pe unul dintre compozitorii cei mai reprezentativi.

Artistul îşi serbase de curând a optzecea aniversare şi totuşi cei ce au văzut statura sa neîncovoiată de vârstă şi dorul său neobosit de a munci — se miră de dispariţia lui prematură.

Vincent d'Indy s'a născut la 1851.

Debutul său a fost modest. A dat dovadă încă de tânăr de o activitate şi de o perseverenţă, care au caracterizat opera lui de mai târziu. Artistul a subordonat aceste calităţi preţioase muzicii franceze, pe care o iubea mai presus de orice.

In 1885 a obţinut cu „Chant de la cloche", premiul „Ville de Paris".

Ca elev al lui Cezar Franck, şi pătruns de ideile maestrului, Vincent d'Indy a imprimat operelor sale un accent de demnitate artistică, pe care nu l-au putut trece cu vederea nici adversarii mai înverşunaţi.

Din cauza intransigenţei, el a părut un adevărat revoluţionar atunci când, împreună cu Charles Bordes şi Alexandre Guilmaut, au creiat „Schola Cantorum". Instituţia a reuşit totuşi să-şi formeze adepţi între muzicienii de seamă, printre care Guy Ropartz, Chausson, Duparc, etc.

A acceptat mai târziu catedra de dirijor la clasa de orchestră a Conservatorului.

A fondat Societatea Naţională, unde a îndeplinit mai întâi funcţiunea de secretar, apoi de preşedinte.

Vincent d'Indy era — pe lângă un simfonist de seamă — şi un distins om de teatru.

„Symphonie cévenole" constitue o dată foarte importantă în istoria muzicii de cameră; iar „Wallenstein" va fi încă mult timp apreciată de orchestranţi.

„Străinul", „Fervaal" şi „Legenda Sf. Cristof" sunt mai puţin accesibile marelui public, deoarece sunt mai sobre.

Ca profesor, Vincent d'Indy a dat un Tratat de compoziţie. Ca critic el ne-a lăsat două opere de valoare: Viaţa lui Cezar Franck şi a lui Beethoven, în care are marele merit de a fi reuşit să evite cele spuse în operele anterioare, de a fi dat o lucrare originală.

Arta colonială

S'a deschis de curând la Roma expoziţia internaţională de Artă colonială.

Patru naţiuni iau parte la această manifestare ştiinţifică: Italia, Franţa, Belgia şi Danemarca.

Secţiunea italiană, cea mai importantă, prezintă opere din Libia, Eritreia, Somalia, etc. Franţa a trimis diferite exemplare de artă din Anam şi Indo-China.

Critica impresionistă

Critica impresionistă a devenit forma dominantă a criticii din zilele noastre. Explicaţia nu e grea. O perioadă de standarzi viguroşi, memorabilă mai cu seamă prin faptul c'a respins scriitori ca Blake, Keats, Hardy, Whitman şi Crane, e în general urmată de o perioadă de individualism, de impresionism şi de o întrerupere momentană.

Toate criteriile sunt îndepărtate şi fiecare devine un arbitru general.

Critica, — scria Anatole France, — este o aventură a sufletului în mijlocul operelor de seamă ale naturii.

Grupul admiratorilor, repetând cuvintele maestrului, încearcă să stabilească operele însemnate. Pentru a se aventura printre aceste opere e necesar să ştii a le distinge. Trebuie să ştii a aprecia, a judeca şi apoi a da sentinţe definitive.

Critica impresionistă este complect incapabilă de a face aceasta.

UN RECORD al LIBRARIEI rămâne

„MEDICUL NOSTRU"

Un volum de 600 pagini cu 210 ilustraţii în text, legat în pânză, cuprinzând, sub formă de dicţionar, o descriere a tuturor boalelor cu mecanismul, simptomele, cauzele şi tratamentele cele mai moderne.

15 specialişti fruntaşi ai medicinei române au colaborat la această enciclopedie care pe lângă bogatul material medical conţine şi adevărate studii de psichologie, sociologie, asistenţă socială, pedagogie şi psychanaliză.

Volumul a fost redactat sub îngrijirea generală a Doctorului YGREC. Preţul 150 lei ex.

A apărut:

Almanachul ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe anul 1932

Un volum de peste 300 pagin'i, cu 350 clişee şi 16 planşe hors texte, în culori.

Pe lângă partea calendaristică, almanachul conţine un bogat şi variat material ştiinţific, literar, artistic, humoristic şi informativ.

Cronici asupra mişcării politice, sociale, feminine, literare, plastice, muzicale şi teatrale din anul 1931.

Deasemeni sunt trecute în revistă toate evenimentele importante ale anului expirat.

Almanachul ziarelor „Adevěrul" şi „Dimineaţa" îşi continuă astfel tradiţia de a fi un adevărat magazin, bogat în lucruri interesante, amuzante şi instructive.

Preţul unui exemplar este de 40 lei.

De vânzare pretutindeni.

In urma succesului de librărie al cărţii pentru copii

ICONIŢA ZORINEI

de C. MANOLACHE

(care a luat premiul Remarque)

Editura „Adevěrul" a pus în vânzare un nou stoc la librării. De sărbători nu poate fi o lectură mai agreabilă pentru copii şi tineret ca „ICONIŢA ZORINEI".

Volumul 50 lei.

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Din Charles Baudelaire

Indemnul la călătorie

Se zice că e-o ţară 'ncântătoare, raiul lui Dumnezeu, pe care doresc s'o vizitez împreună cu o veche prietenă. Ţară ciudată, şi care s'ar putea numi Orientul Ocidentului, China Europei, într'atâta calda şi nestatornica fantezie şi-a găsit aici câmp deschis, şi 'ntr'atâta a înfrumuseţat-o cu-o vegetaţie bogată şi delicată.

Un adevărat rai al lui Dumnezeu, în care totul e frumos, bogat, liniştit şi cinstit; în care luxul se 'nfrăţeşte cu ordinea; în care viaţa este exuberantă şi dulce de trăit; din care sunt înlăturate neastâmpărul şi neprevăzutul; în care fericirea e împletită cu liniştea; în care însăşi bucătăria e poetică, prielnică şi totdeodată aţâţătoare; în care totul îţi seamănă, scumpul meu înger.

Cunoşti tu această 'nfrigurată boală care se agaţă de noi în cele mai crâncene mizerii, această nostalgie de-o ţară necunoscută, această frământare a curiozităţii? E un ţinut care îţi seamănă, în care totul e frumos, bogat, liniştit şi cinstit, în care fantezia a clădit şi-a împodobit o Chină occidentală; în care viaţa e dulce de trăit, în care fericirea e împletită cu liniştea. Acolo e bine să trăeşti, acolo e bine să mori!

Da, acolo e bine să respiri, să visezi şi să prelungeşti orele prin nemărginirea senzaţiilor. Un muzicant a compus *Indemnul la Vals;* cine va fi acela care va scrie *Indemnul la călătorie,* şi pe care să-l poţi oferi femeii iubite, tovarăşei alese?

Da, în această atmosferă ar fi bine să trăeşti, — acolo, unde orele sunt mai lungi şi cuprind mai multe gânduri, unde orologiile vestesc fericirea cu-o solemnitate mai adâncă şi mai plină de 'nţeles.

Pe pânze strălucitoare sau pe piei aurite şi de-o bogăţie severă, trăesc tainic tablouri cucernice, liniştite şi adânci, ca şi sufletele artiştilor care le-au creat. Amurgul care colorează cu-atâta bogăţie sala de mâncare sau salonul, e cernut prin stofe frumoase sau prin acele înalte fereşti înflorite, pe care linii de plumb le împart în numeroase părticele. Mobilele sunt mari, curioase, bizare, ferecate cu încuetori şi mistere ca şi sufletele rafinate. Oglinzile, metalurile, stofele, argintăria şi faianţa lucesc şi farmecă ochii ca nişte peisagii tăcute şi misterioase; şi din toate lucrurile, din toate colţurile, din deschizăturile sertarelor şi din cutele stofelor se 'nalţă un parfum deosebit, un *adu-ţi aminte* de Sumatra, care e parcă sufletul casei.

Un adevărat rai al lui Dumnezeu, îţi spun, în care totul e bogat, curat şi strălucitor, ca o conştiinţă curată, ca o bogată arămărie de bucătărie, ca o strălucitoare argintărie, ca o bijuterie cu fel de fel de pietre! Comorile lumii aici se 'ntâlnesc, ca în casa unui om muncitor şi care a binemeritat de la lumea 'ntreagă. Ţară ciudată, mai presus decât altele, după cum Arta e mai presus de Natură, şi'n care ţară, Natura e prefăcută de vis, — îndreptată, înfrumuseţată, reînoită.

Să caute, să caute veşnic, să mărească neîncetat hotarele fericirii lor, aceşti alchimişti ai horticulturii! Să dea premii de mii şi zeci de mii de fiorini aceluia care va deslega ambiţioasele lor probleme! Eu, mi-am găsit *laleaua neagră* şi *dahlia albastră!*

Floare neasemuită, lalea regăsită, alegorică dahlie, nu-i aşa c'acolo, în această frumoasă ţară atât de liniştită şi-atât de plină de visuri, ar fi bine să 'n floreşti? Nu te-ai simţi oare acolo ca înramată în analogia ta, şi nu te-ai putea oare oglindi — cum zic misticii — în propria ta *corespondenţă?*

Visuri! veşnic visuri! şi cu cât sufletul e mai ambiţios şi mai delicat, cu-atât visurile sunt mai greu de 'ndeplinit. Fiecare om are în el doza lui de opium natural, neîncetat produsă şi reînoită, — şi de când ne naştem şi până când murim, câte ceasuri trăim pline de-adevărată fericire, pline de doruri împlinite şi hotărâtoare? Vom trăi şi ne vom pierde oare vreodată în acest ţinut care-ţi seamănă? Aceste comori, aceste mobile, acest lux, această ordine, aceste parfumuri, aceste flori minunate, eşti tu. Şi tot tu eşti aceste mari fluvii şi aceste canaluri liniştite. Iar aceste corăbii uriaşe care alunecă pe ele, încărcate de bogăţii şi de pe care se 'nalţă cântecele monotone ale piloţilor, sunt gândurile mele care dorm sau care se rostogolesc pe sânul tău. Tu le conduci cu dragoste către marea care e Infinitul, răsfrângând adâncimile cerului în oglinda sufletului tău curat; şi când, ostenite de legănarea valurilor şi încărcate de bogăţiile Orientului, ele se 'ntorc în portul natal, sunt tot gândurile mele încărcate de comori, care revin din Infinit la tine.

Traducere de AL. T. STAMATIAD

Krishnamurti

Amurg dobrogean

Sosesc pe dealuri dobrogene
Fâșiile d-amurg, în cete;
Clipesc blonzi licurici din gene
Cu ritmice mișcări încete...

Din pânza netedă de sgură
A nopții dure ce se-așterne,
Deschide luna știrba-i gură
Și stelele aprind lanterne...

ALEXANDRU BILCIURESCU

Tablete

Nu râde, vierme!

L-am văzut rîzând pe Omul Realităților de stihurile unui poet. Stihurile nu ieșeau din semințele noi ale unei flori încă nepurtată la urechia cu zgârciul catifelat al logodnicei iubite și poetul nu era grădinarul unui pământ compus cu luturi încă necălcate. Rânjetul însă batjocorea chemarea și închinăciunea pe un genunchi, dinaintea daliei și a heliantei, și scuipatul cu care cădea Omul Realității, stropea mai departe, însăș ființa luceafărului alb. El scuipa până la Dumnezeu, ca un havuz de leșie, ca să-i opărească slava. A rîs când poetul i-a pus în fereastră un geam cu scânteieri de curcubee, în părete o primăvară fragedă, zugrăvită cu mocirle subtile de ulei și pe un trunchi de lemn încovoierea moale a unei pietre reprezintând un corp al Afroditei.

El a râs și a scuipat rîzând zer din zerul lui. Când s'a uitat la Răsărit, el se da jos dintr'o trăsură și-și sufla nasul. In dreptul brazilor s'a scărpinat la locul lui cel mai puțin atins. Subt Ceahlău, l-a usturat bășica și și-a ușurat-o, pe cedri.

De câte ori i-a stat în putere să împlinească și să monumentalizeze, el a fost în nestare. O viață întreagă el n'a putut să împletească nimic, a băut laptele vacii, a mâncat pâinea pământului, a desfăcut în talger oul găinii, a citit stihurile poetului, s'a uitat la icoanele zugravului; și a restituit cerului și planetei totul în excremente, slujit de două vasale lui sfinte, din care una scuipătoarea. E felul lui de a-și apropia existența și de-a transforma-o: cu intestinul. Lingându-și buzele, el introduce în macerator lumină și o scoate în dejecții, val-vârtej. Putregai umed, rafinator de puroi.

Nu e un satiric: e un maț care începe între bărbie și nară și se finește la un sfincter palpitant; un maț care râde, un maț care scuipă, inversându-și facultățile la extremități sau asociindu-și-le la amândouă. Dar e un maț, în sine descurajat. A dorit cândva să fie mai mult, încercând atitudini și reincarnări și s'a realizat în afectarea unui rîs și a unui scuipat — două funcții adoptate, imitând un original.

Omul Realității nu a zămislit nimic, nici viabil nici mort. El a făgăduit și nu a putut: nu poate. Rîde și scuipă, cu spectatori: în singurătate oftează.

Poetul, cioplitor de piatră, zugrav, a zămislit. El zămislește în fiece zi ceva. Rînza lui e înflăcărată și soarele nu trece peste el ca peste un mormânt. Poeți, voi singuri sunteți nădejdea spicelor ce se ridică.

Simburii din miezuri

In fiecare lucru tăcut auzul descifrează o șoaptă, ca într'un clopoțel încremenit pe costumul de bal, din dulapul clownului în vacanță. Adie piatra, cântă lemnul, șuieră huma,de o dospire interioară. Ți se pare că sunt leneș: ascult. Vântul vorbește ca mânia, adunând în orchestră vocile pulverizate în lăuntricul firelor de viață. Un glas, nu mai tare decât al scrumului rupt, mai mic de cât o furnică, mișună pe dedesupt, fără localizare. In beciul moleculei — închide ochii și auzi! — rod lanțurile prizonierilor păreții și se macină o pilitură, mai nepipăită de cât umbra, o umbră de umbră, ecourile unor ecouri, nuanțele unei nuanțe.

De mii de ani alerg să-l prind și să-l am, ca un copil cu neputință de îmbătrânit, neobosit, după fluturi, cu o pungă de mătase în vârful unei trestii de bambù. Invizibila rezonanță, neauzita paliditate, trece printre firele urzite des, cum trece din lucru 'n lucru, din mutenie în mutenie, din granit în pământ, din pământ în floare, din floare în nimic... E un nimic în care umblă ceva și e ceva în care este nimic. Auzi? Vocea fără flaut, după ce flautul e aruncat în foc odată cu vioara.

Firimiturile vioaie danseazå la o lumină depărtată, de constelație peste telescop. Ele sunt nude, virgine și eterne și se joacă de câteori obosesc, ca fetele adevărate, din internatul din Alpi, cu un inel, pe care și-l strecoară închis în mânile împreunate, prin toate mânile împreunate și închise ca niște scoici. La cine-i inelul? Il are garoafa? îl are granitul? e în gura morunului? s'a cârligat în părul Gorgonei? îl are acum trestia bălții ori a sărit în ulmi?

Uite-l. Nu e. Era ?

Și alerg prin ceruri de mii de ani, tânăr și gol. N'am avut vreme să stau și să mă scald în mare și izvoare, ca să nu fugă cerul mai iute decât mine. Și alerg prin ceruri ca un copil prin sfoară. De aceea am rămas murdar și păros în mijlocul zărilor pure și al pardoselilor de stele curate. Mă vezi cum alerg? am ajuns în fundul lumii. Vino dacă vrei, și tu, să ne iubim fugind, neopriți în îmbrățișarea adormitoare a pământului, ca două stele părechi. Dacă te ții după mine, putem ajunge împreună.

Am pomenit de umbră și mi se pare că ea e ființa văzută a vocii neauzite. Vrei să prindem umbra amândoi, pășind pe vârful picioarelor printre tulpini și bozii? Să culegem și să o punem în poala ta de mătase, crisalidă roșcovană a unui fluture, care când va zbura din păienjenișul ei va fi noapte și va rămânea tot nevăzut.

Auzi aripa lui? s'a mișcat în tine și s'a desfăcut ca penele unui fazan care se întinde a somn pe o creangă de mărgean.

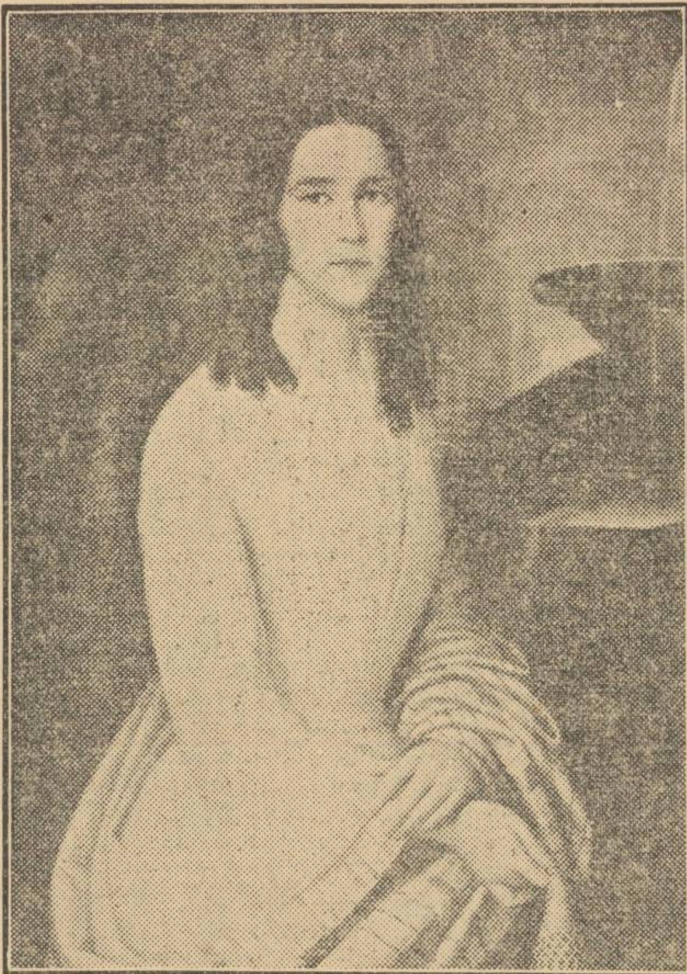
T. ARGHEZI

Cea mai morală, cea mai instructivă și cea mai distractivă lectură pentru tineret o dau cărțile de călătorii extraordinare ale lui
JULES VERNE
apărute în Editura „CUGETAREA"
Pentru ca acestea să poată fi la îndemâna oricui editura a scăzut prețul lor dela 25 la 15 lei un vol.

PLASTICA

Istoria artei românești încă n'a fost scrisă. Documentările noastre științifice se opresc în preajma unor începuturi nebuloase și, în afară de unele studii fragmentare, nimeni nu se încumetă să desțelenească ogorul artei românești, ca să scoată la lumină mulțimea de frumuseți ascunse în umbra deasă a vremurilor.

Este cu atât mai vrednică de relevat activitatea acelor puțini cercetători care mai găsesc din când în când răgazul să se întoarcă spre aceste frumuseți uitate, chiar dacă n'ar face-o decât pentru ele însele și nu totdeauna pentru riguroasa lor încadrare în epocă și în evoluție.

G. Tătărescu — Sofia Crețulescu-Iacovenco

Intre aceștia, d. Al. Busuioceanu și-a câștigat un loc de osebit merit, prin conferințele pe care le ține și prin redactarea primei biblioteci de artă românească modernă și contemporană, „Colecția Apollo".

Intr'un ciclu de conferințe ce se țin la Fundația Carol, d. Busuioceanu a adus o nouă contribuție de seamă, vorbind despre „Portretul românesc înainte de Grigorescu".

In documentata sa prelegere, conferențiarul a făcut dintru început o distincție utilă între manifestările diletante și cele cu adevărat artistice.

In secolul al XVIII-lea, portretul românesc era o formă de artă cu un caracter mai mult simbolic și convențional, reflectând o concepție care însemna mai degrabă negația acestui gen de artă: concepția orientală, care cerea ca în cadrul de închinare al bisericii — arta românească a fost la început numai artă religioasă — individualitatea omenească să decadă, pierzându-și ceiace îi era real și personal.

Din această cauză, nu e de așteptat să putem găsi vreo legătură între portretul românesc modern și vechea noastră artă bisericească.

In pragul secolului al XIX-lea, când arta românească se îndreaptă pe drumuri noui, pictorii noștri uită cu totul ce fusese arta înaintașilor, își fac un fel de reeducație a ochiului, spre a vedea altfel omul și realitatea.

Const. Lecca — Potretul unui medic

Inițierea avea să vină mai întâi dela artiștii streini, care lucrau la noi în țară.

De pe la mijlocul secolului al XVIII-lea încă, începând cu acel faimos portretist genevez *Liotard*, care trăise în Moldova, portretul apusean se introduce în țările noastre, influențând și pe meșterii locali. La începutul secolului al XIX-lea, artiștii streini sunt atât de numeroși, încât, din portretele lăsate de ei, cunoaștem toată societatea policromă a vremii, atât de interesantă în rafinamentul ei oriental.

Unii dintre acești portretiști, un *Wallenstein* și un *Chladek*, de pildă, sunt de fapt adevărații întemeetori ai învățământului nostru artistic, cel dintâi având ca elevi pe *Lecca* și pe *Aman*, celălalt pe însuși Grigorescu.

O influență și mai mare însă asupra pictorilor noștri din această vreme o vor avea școlile apusului, unde încă de la începutul secolului, întâlnim tineri români plecați pentru învățătură.

Viena, într'o măsură, dar mai ales Roma vor fi cele dintâi centre de educație ale artiștilor noștri, mai înainte ca acest rol precumpănitor să-l fi câștigat Parisul.

D. Busuioceanu urmărește sistematic seria de artiști care, formându-și meșteșugul la Academia di San Luca din Roma, vor reprezenta maniera academică în portretul românesc din secolul trecut.

Cel dintâiu care poate fi menționat în acest sens este *Gheorghe Asaki*, care va introduce în Moldova arta cea nouă și gustul academic italienesc. Meșteșugul său, deprins din studiul frescelor lui Rafael (pe care le copia la Vatican) și din frecventarea atelierului lui Canova, poate fi prețuit în portrete ca acela al scriitoarei și prietenei lui dela Roma, Bianca Milesi, portret în care recunoaștem influențele rafaelești.

Un alt portretist din această vreme, format la aceiași școală, e *Constantin Lecca*, pictor al burghezilor și al negustorilor cu stare din vremea lui. Arta lui Lecca, nu lipsită de calități, se va adapta gustului modelelor sale, mărginindu-se la un realism în care expresivitatea rămâne încă nerealizată, deși calități de desenator și uneori elemente decorative în culoare nu-i lipsesc.

Academismul italienesc, își va găsi însă un reprezentant mult mai important în pictura românească în *George Tătărescu*, a cărui activitate artistică, începută de prin 1850, se întinde până aproape de sfârșitul secolului al XIX-lea. Tătărescu a isbutit să desființeze pictura bizantină din bisericile noastre, introducând în locul ei acea imitație a renașterii, de un gust mai mult decât îndoelnic, care l-a coborît atât de mult în judecata cunoscătorilor. Dar Tătărescu a fost și ceva mai mult decât atât: un pictor de *chevalet*, cu reale calități, și un portretist mai cu seamă, care, cu toată inegalitatea meșteșugului său, a isbutit uneori să fixeze pe pânză imagini cu totul surprinzătoare ale contemporanilor.

Carol Popp de Szathmary — Portret

Conferențiarul a ilustrat această latură puțin cunoscută a activității lui Tătărescu, prin câteva portrete într'adevăr remarcabile, în care se putea urmări toată evoluția artistului: portretul din 1850—60 al Sofiei Crețulescu Iacovenco, (colecția d-nei Ana Lahovari), de o tehnică sigură și de o energie de linie care dau tabloului distincție și relief; portretul arhimandritului Târșoreanu, din 1862 (col. Eleutheriade), în care simplitatea de linii și sobrietatea coloritului sunt întovărășite de expresivitate psihologică; capul de bătrână din Muzeul Simu, de după 1870, relevând un interesant studiu de umbre și lumini; și mai ales portretul fiicei pictorului, din 1888 (col. Eleutheriade), în care întâlnim și o preocupare a lui Tătărescu mult mai modernă pentru culoare.

Dar alături de această linie academică ce se continuă cu un *Stahi* și un *Henția* până la sfârșitul secolului al XIX-lea, portretul românesc înfățișează încă un grup de artiști, a căror activitate caracterizează oarecum modernismul timpului lor. Ei reprezintă o altă sursă de inspirație în pictura noastră, și o altă școală, plină de urmări: inspirația romantică, derivată din arta franceză de pe la mijlocul secolului al XIX-lea, când Parisul ajunge adevăratul centru de educație al pictorilor noștri.

Cel dintâi dintre acești romantici, mai important ca peisagist, dar căruia îi datorim și o serie întreagă de portrete ale aristocrației bucureștene dintre 1840—60, este transilvăneanul *Carol Popp de Szathmary*, a cărui operă atât de personală și de variată n'a început să fie pusă în valoare decât în ultimul timp. Genul său portretistic e însă prea vag, prea puțin insistent în notarea caracteristicei figurilor, pentruca desenul sau aquarela lui să ajungă până la portretul adevărat.

Mult mai înzestrat pentru acest gen, în care observația justă se cere însoțită și de finață psihologică, e un alt artist, rămas aproape necunoscut, deși lucrările lui (aproape numai desenuri) îl pot așeza în rândul celor mai de seamă dintre artiștii noștri din această vreme. E craioveanul *Barbu Iscovescu*, revoluționar patruzecișioptist, prieten al capilor revoluției noastre, tovarășul lor de exil, și portretist nu numai al lor, dar și al revoluționarilor din Ardeal, din Croația, din Slovenia, din Serbia și din Moravia, unde a călătorit în timpul exilului. Portretele păstrate de Academia Română dovedesc în adevăr calități de precizie și siguranță a desenului, o minuțioasă observație a detaliilor și o finețǎ expresivă, care fac din aceste lucrări mici capodopere.

In aceiași categorie de artiști trebuie considerat și pictorul *Rosenthal*, și el revoluționar patruzecișioptist, care introduce în pictura noastră tehnica și problemele picturii lui *Delacroix*.

Portretul românesc avea să ajungă însă la sensul său reprezentativ — și pentru spiritul artistului care îl crează și pentru societatea pe care o reflectă, — odată cu *Theodor Aman*. Arta lui reprezintă un eclectism în care regăsim și clasicismul academic al maeștrilor săi dela Paris, și ecoul romantismului întârziat al acestei epoci. In tehnica destul de dură și în coloritul mat al autoportretului său din 1853, Aman ni se înfățișează ca un artist dominat încă de spiritul corect al școalei academice unde se formase, dar meșteșugul strâns și sigur și conștiinciozitatea artistică indicau de pe atunci pe viitorul maestru, capabil să-și desvolte propria-i artă și să dea îndrumări și altora.

In lucrările de mai târziu, cum e Portretul doamnei cu cățelușul, din Muzel Aman, sau Portretul unei doamne, din col. dr. Angelescu, vom găsi însă un artist ajuns la deplina stăpânire a mijloacelor sale, zugrăvindu-ne figuri a căror semnificație portretistică trece dincolo de limitele psihologice ale modelelor, atingând psihologia societății și a epocii pe care o reprezintă.

Aman avea să realizeze opere de incontestabilă valoare, nu numai în pictură, dar și în gravură, acea tehnică, nouă atunci, în arta românească, pe care el o introducea la noi. Portrete ca acela al Mamei artistului sau Autoportretul atât de bine cunoscut, ajung la o perfecție tehnică și expresivă de adevărat maestru.

O formulă nouă în portretistica românească avea să aducă *Nicolae Grigorescu*, cu care începe pictura noastră contemporană.

Conferențiarul prezintă autoportretul lui Grigorescu, din 1869, punându-l în contrast cu portretele lui Aman, și subliniind principiile de tehnică și de interpretare nouă, care vor transforma sensul portretului românesc.

Erau abia 30—40 de ani dela cei dintâi portretiști ai noștri, — vreme în care arta românească izbutise să străbată tot drumul greu al inițierilor și să ajungă la deplină contemporaneitate cu arta apuseană.

Conferința d-lui Busoiceanu nu s'a limitat la o simplă înșiruire de nume și de date. Ilustrând cu proecțiuni bine chibzuite și selecționate opera portretistică reprezentativă a fiecărui artist citat, aprecierile și argumentele d-sale au putut fi urmărite și verificate la fiecare pas.

Ni s'a părut astfel, că elogiile aduse operei fără personalitate și relief deosebit a unor Iscovescu și Rosenthal au fost foarte slab justificate prin lucrările ce ni s'au prezentat. In schimb, conferențiarul a fost nedrept cu Carol Popp de Szathmary. Lucrarea acestui artist pe care o reproducem aci, rezistă foarte bine alături de cele mai bune portrete ale lui Lecca, Tătărescu sau Aman, — pentru a nu cita decât pictori din epoca înfățișată de d. Busuioceanu.

In sfârșit, dintre numeroșii artiști care au mai zugrăvit portrete în prima jumătate a veacului trecut, și pe care conferențiarul nu i-a pomenit în expunerea sa, socotindu-i desigur mai puțin realizați, credem că trebuia desprins *Negulici*, contemporanul lui Iscovescu și-al lui Rosenthal, artistul cu strălucite studii în străinătate, pe care d. Filitti în „Domniile române sub regulamentul organic" (ocupându-se de trei dintre portretele sale [1]), îl socotește „cel dintâi pictor român al renașterii noastre artistice".

Acestea sunt însă obiecțiuni de amănunt, care nu pot micșora cu nimic înalta semnificație și utilitate culturală a prelegerii.

H. BLAZIAN

François Villon

Pretutindeni în opera lui Villon, acest „gavroche" genial, gluma și gemătul se înfrățesc necontenit, cu mici alternări de pedală care accentuează: când gluma până la râs deșănțat, când vaetul până la fiorul agoniei. Ironia macabră și hohotul tragic sunt notele fundamentale din opera studentului parizian. Le întâlnim și în biografia funerară și în epitafele de mai jos. Din primele două, se vede că Villon tot a mai tras nădejde, un timp, că va muri de moarte bună, îngropat creștinește. In ultimul epitaf, părăsit și de această nădejde, aruncă, într'un scâșnet drăcesc, batjocura râsului său grotesc: Parisului care l-a născut și ștreangului care o să-l sugrume. Din patru versuri, numai, se desvălue o întreagă viață și o întreagă fire, o viață din cele mai extraordinare, un temperament dnitre cele mai vii.

ZOE VERBICEANU

BIOGRAFIE
(orație funebră)

Sărman sunt de când țin minte,
De viță umilă și sărmană;
Ai mei nicicând să se alinte
N'am pomenit, în spor de hrană;
Nici la strămoși n'a căzut mană,
Am trăit toți ca din pomană, —
Iar peste groapa-ne calică
Nu va fi sceptru nici coroană,
De asta nu am nici o frică!

MICUL EPITAF

Aci în groapă odihnește, —
Străpuns de-a dragostei săgeată, —
Sărman student ce se numește
François Villon. El niciodată
N'avu o ceapă degerată;
Și, ce avu, tot împărtește:
Pat, scaun, pâine din bucată...
Amantul trist îl pomenește!

EPITAF
(Scris de Villon când fu condamnat la spânzurătoare)

Eu sunt François, și-acesta mi-e folosul *):
— Paris, lângă Pontoise, e satul meu —
C'o frânghiuță unsă bine 'n seu,
Imi va ști gâtul cît îmi cântărește... dosul !

1) Portretul în creion al Vlădicăi Acachie Paladă, portetul unuia dintre fiii Stolnicesei Sultana Lehliu născută Drugănescu (1842) și portretul în uleiu al lui Alexandru Vodă Ghica (1841), — toate în posesiunea familiei d-lui I. C. Filitti.

*) Folosul sau ponosul merg bine amândouă, căci textul spune: „ce dont me poise", adică: „de asta îmi pare rău", și în acelaşi timp cu înțeles de „asta mă bucură".

Poveste cu iubire

(Continuarea unei discuţiuni. Inceputul l-am suprimat, pentrucă începuturile în iubire sunt întotdeauna banale...

Aşa dar, sunt doi: EL şi EA. Amândoi sunt la el. Decor: o odaie ca toate odăile mobilate cu intrare separată. Ea e lungită pe dormeză şi fumează uitându-se în tavan; el stă într'un fotoliu, întâmplător de piele, şi fumează uitându-se pe fereastră. Afară e Septembrie).

EA: Hm!

EL: Poftim?

EA: Sunt tristă... E prea multă linişte la tine...

EL: Este... Dar nu ştiam că liniştea de la mine întristează.

EA: Tu nu eşti trist?

EL: Nu... Adică, nu ştiu. Mie, când nu-mi vine să fluer, am chef să urlu... Dar niciodată nu m'am întrebat dacă fac lucrurile astea din pricina tristeţii...

EA: *(Oftând)* Aşa!

EL: Da... Pe onoarea mea.

EA: Pupă-mă.

EL: *(Se uită la ceas)*. Ştii că e târziu? *(O sărută)*.

EA: Merci.

EL: Iar ai toane!

EA: Toane!

EL: Toane, da.

EA: Mă săruţi aşa... parcă n'ai face lucrul ăsta din plăcere.

EL: *(Plictisit)*. Să-ţi spun drept, uneori nu.

EA: *(Se ridică)*. Poftim?!

EL: Vezi tu? sunt un om ordonat: mă culc la oră fixă, mă scol la oră fixă, mănânc la oră fixă...

EA: *(Intrerupându-l)*.... iubeşti la ore fixe...

EL: Exact: iubesc la ore fixe... Am program... Şi de îmbolnăvit mă îmbolnăvesc tot la date fixe...

EA: Aşa!

EL: Da... Pe onoarea mea.

EA: De, ce să zic... Accept programul la celelalte lucruri... Dar să iubeşti la ore fixe, *numai* la ore fixe...

EL: Da, numai la ore fixe.

Ea: Vasăzică, dupăce ne despărţim nici nu te mai gândeşti la mine.

EL: Ba mă gândesc, cum să nu. Dar mă gândesc ca la orice lucru... Ca la un fel de mâncare, de-o pildă, despre care spui în gând: „dar bună a fost". Sau: „dar proastă a fost".

EA: Şi nu mă iubeşti.

EL: Ba te iubesc mult... Doar ştii lucrul ăsta...

EA: Bine, bine, ştiu că mă iubeşti la ore fixe, cum spuneai. Dar eu te întreb dacă mă iubeşti şi în gând, dacă mă iubeşti şi când nu sunt lângă tine...

EL: *(Mirat)*. Cum o să te iubesc în gând?! Dupăce ne despărţim, am alte treburi... Ţi-am spus doar că eu lucrez cu program...

EA: Atunci, nu iubeşti.

EL: Ei, asta este!

EA: Păi bine, omule, cum poate s'ajungă cineva să-şi disciplineze sentimentele în felul acesta? Şi cum poate, mai ales, să le asimileze?!

EL: Cum adică: să le asimileze?

EA: Simplu: să le înşire pe aceeaşi linie, să le încadreze în program... Să nu existe un sentiment mai ales, mai puternic, mai sfânt decât celălalt... Asta este...

EL: Ba să mă erţi dumneata... Deosebirile astea le fac... Dar tot în cadrul programului. Să nu crezi că muncesc cu aceeaşi poftă şi cu aceeaşi ardoare cu care iubesc... Asta nu înseamnă, însă, că trebuie să neglijez un lucru pentru celălalt...

EA: *(Tremurând)*. Vasăzică pentru tine iubirea este o... muncă?

EL: *(Perfid)*. Mai mult sau mai puţin este o muncă... Dar este, în primul rând, o grije.

EA: *(Stupefiată)*. O grije!

EL: *(Simplu)*. O grije, da... Să nu întârzii peste ora fixă, de-o pildă, să nu...

EA: *(Cu amărăciune)*. Dece nu înfiinţezi o condică de prezenţă?

EL: Condica de prezenţă este inutilă şi la birou, când ai sentimentul datoriei.

EA: Aşa!

EL: Pe onoarea mea!

EA: Păi... iubirea este o datorie?! Aşadar, tu mă iubeşti din datorie?!

EL: Nu te iubesc din datorie. Dar datoria mă obligă să fiu lângă tine la ora fixă şi să ne despărţim...

EA: ...la ora fxă.

EL: Exact... Vezi că mă înţelegi?

EA: *(Cu durere)*. Oh, dac'ai şti... dac'ai şti cât te înţeleg! *(S'aşează pe dormeză şi plânge)*.

EL: Poftim! Păi dacă mă înţelegi, dece plângi?

EA: (Plângând). De bucurie!

EL: (Incearcă s'o mângâe).

EA: Lasă-mă... lasă-mă... nenorocitule... ţi-ai mecanizat şi sentimentele... Brută.

EL: *(Stupid)*. Iar ai toane.

EA: *(Se şterge la ochi şi se uită lung în ochii lui)*. Cât aşi vrea să te dispreţuesc!

EL: *(Candid)*. Dece?!

EA: Nu trebuia să-mi spui niciodată ceeace mi-ai

EL: Dar te iubesc, înţelege-mă. Te iubesc mult.

spus astăzi.

EA: La ore fixe!

EL: Ce-are aface! Nu este oare destul că în programul meu tu eşti punctul cel mai important?

EA: In programul tău de lucru!

EL: Nu: în programul meu, pur şi simplu. Fiindcă programul meu nu este numai de lucru... Mă mai şi distrez, mai şi mănânc...

EA: Mai şi iubeşti!

EL: Desigur.

EA: Iubire se chiamă asta?

EL: Iubire, da... Şi te rog să mă crezi că este un sentiment foarte puternic.

EA: Sentiment! Dar tu n'ai sentimente, tu ai numai senzaţii. Ceeace numeşti tu iubire, este numai dorinţă, numai plăcere. Pe tine, iubirea te satură caşi mâncarea. Caşi după masă, — dupăce au trecut „orele fixe" de iubire, te culci...

EL: Este o diferenţă, dacă nu te superi.

EA: Este, desigur. O diferenţă de senzaţii. Mâncând, — saturi alte simţuri. Iubind, — linişteşti altele.

EL: Tocmai. Atunci, dece spuneai că iubirea este tot una cu mâncarea?

EA: Nenorocitule!

EL: Iar ai toane! (Uitându-se la ceas). Mai avem 10 minute!

EA: *(Rugătoare)*. Spune-mi... spune-mi c'ai glumit...

EL: Dar n'am glumit deloc, draga mea... Şi nu înţeleg pentruce te-ai supărat.

EA: *(Dezarmată, nimicită)*. Şi eu, care te iubesc atâta... Eu care ţi-am închinat toate gândurile şi tot sufletul...

EL: Dar şi eu te iubesc, crede-mă... Când eşti lângă mine simt aşa... parcă mă topesc, zău... Haide, fii cuminte... Să vezi mâine la ora 4 cât am să te iubesc... Pe onoarea mea...

EA: *(Plânge)*. Mâine la ora 4 n'ai să mă mai vezi, să ştii... N'ai să mă mai vezi niciodată...

EL: *(Mirat)*. Dece?!

EA: Din iubirea ta, făcusem sensul vieţii mele. O credeam puternică şi mare. Dar tu mi-ai oferit-o în rate... M'ai încadrat în program, la ore fixe...

EL: Şi ce-ai de gând să faci?

EA: *(Simplu)*. Mă sinucid.

EL: *(Speriat)*. Ce, eşti nebună?! Să nu faci una ca asta. Te iubesc, ascultă-mă... Şi pe urmă, omorându-te, m'ai încurca mult...

EA: *(Cu durere)*. Te-aşi încurca, desigur... Ţi-aşi încurca programul!... Adio!... *(Pleacă)*.

EL: Iar ai toane... Pe onoarea mea...

(Rămas singur, se gândeşte niţel la „EA", apoi se duce în oraş, la masă. Seara, la ora fixă, se culcă. Iar a doua zi dimineaţa, la ora fixă, citeşte gazetele. La „Intâmplări din Capitală", citeşte informaţia aceasta:

SINUCIDERE

„Aseară la orele 8, domnişoara Natalia Garoafă din str. Semicercului No. 15, şi-a pus capăt zilelor aruncându-se de la etajul III. Motivul sinuciderii nu se cunoaşte, deoarece sinucigaşa n'a lăsat nicio scrisoare".)

EL: Uite, domnule, comedia dracului!... Acuma trebuie să caut alta s'o iubesc...

MIRCEA DAMIAN

A apărut **No. 9—10**

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

Dragoş Protopopescu . . *Fenomenul englez în politică.*
Constantin Băleanu . *O zi de pomină din viaţa lui Suflețel.*
G. Călinescu . . . . . . *Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu.*
P. Comarnescu . . . . *Esseu despre Snobism.*
I. Agîrbiceanu . . . . . *Obsesie..*
Ion I. Pillat . . . . . *Prolog (Versuri).*
Dr. Ernest Ene . . . . *Despăgubirile şi reparaţiunile cuvenite Romîniei după marele războ din 1914—1918.*
Pavel Pavel . . . . . . *Protecţia minorităţilor în Europa nouă.*
Ion Minulescu . . . . . *După şapte ani (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu . . *Insemnări pe marginea cărţilor (Upton Sinclair: „Petroleum).*
S. Bayer . . . . *Naţionalismul de Stat.*
Damian Stănoiu . . . . *Pocăinţa stareţului.*
Tran . . . . *Fapt divers (Versuri).*
Paul Zarifopol . . . . . *Cronica literară (Categoria „epatantului" şi literatura informativă).*
M. Sevastos . . . . . *Cronica teatrală (Bucureşti).*
Al. Hallunga . . . . . . *Cronica economică (Criza finanţelor private).*
Magda Sp. Popescu . . . *Cronica pedagogică (Contribuţiuni la problema educaţiei nouă).*
P. Nicanor &Co. . . . . *Miscellanea (Despre prea cuviosul mucenic, întocmai cu apostolii, Nichifor. — Iar romîneasca de după războiu. — Criză, spiritism şi alte combinaţii. — Inţelegerea franco-germană. — Edison. — George Enescu. — Elogiul lui Chevalier).*

VIZIUNI AMERICANE

Printre Pieile-Roşii ale Americii

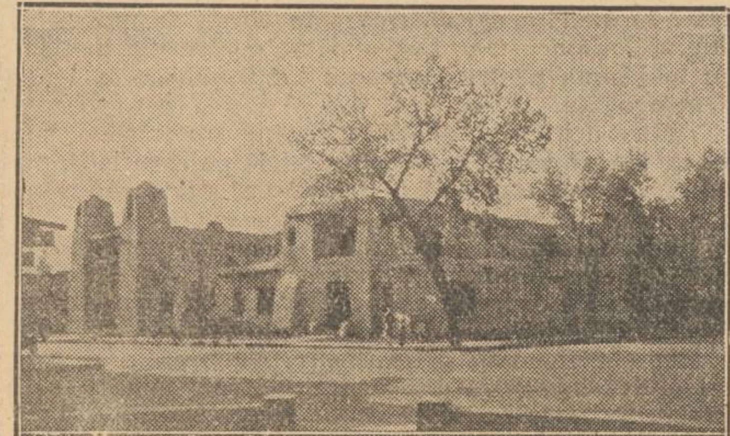
Statele-Unite au şi piese de muzeu, menite să atragă pe oamenii curioşi, cum şi să trezească nostalgia pentru începuturile eroice şi legendare ale istoriei Lumii-Noui. Pieile-Roşii sunt aceste piese de muzeu. Resturi vii şi oarecum bine îngrijite astăzi, după ce în trecut coloniştii anglo-saxoni erau aproape să le extermine în avântul lor civilizator.

In cuprinsul Statelor-Unite, Pieile-Roşii nu au avut un destin prea fericit, deşi venind din Asia într'o vreme când acest continent era legat cu Nordul Americii, ele au ctitorit o viaţă plină de obiceiuri stranii şi credinţi vrăjitoreşti. Cultura Pieilor-Roşii şi-a atins culminaţia în centrul celor două Americi, cam în preajma Mării Caribeane. Acolo temple şi sculpturi de o desăvârşită putere creatoare stau şi astăzi ca dovadă a trecutului lor glorios. Prin împreunarea cu Spaniolii care l-au catolicizat, sufletul indian fructifică şi astăzi cultura Americii Latine. Nu, însă, şi cea a Statelor-Unite, unde Indienii pot cel mult păstra urmele trecutului, iar nicidecum înainta.

Indienii Arizonei şi Noului Mexic

Cele mai interesante triburi indiene din Statele-Unite sunt cele din statele Arizona, New Mexico şi California. Pe acestea le-am vizitat în cursul călătoriilor noastre, observând viaţa lor ciudată în însuşi cadrul lor natural.

Intr'un ţinut cu totul arid, în care apa se găseşte greu, iar vegetaţia este săracă, în afară de păşune şi arbuşti pitici străjuiţi din depărtări de Rockey Mountains, trăiesc Pieile-Roşii numite *Navaho*. Ele formează o populaţie, oarecum sedentară, locuind în colibe făcute din pământ. Reservaţiunile lor (adică porţiunile de pământ acordate legal de către guvernământul Statelor-Unite) sunt pe cât de largi, pe-atât de sărace. Din această cauză Indienii Navaho şi-au păstrat strâns de tot relaţiunile familiare. Sărăcia cere colaborare şi afecţiune mai mult decât bogăţia. Navaho trăesc din păstorit. De la Spanioli ei au luat calul şi oaia pe care civilizaţia lor nu le cunoscuse. Ca trăsături originale ei au organizarea maternă a familiei şi faptul că locuinţa le ţine loc de templu. Mamei îi aparţin nu numai copiii, ci şi întreaga proprietate, în afară de cai şi vite.

Locuinţă de Puebli

Locuinţele lor nu sunt dispuse la drum sau în locuri deschise, — ci ascunse în părţile mai puţin umblate ale deşertului, trebue să te deprinzi a le afla. Am umblat o bună bucată de vreme fără a găsi nici o casă. Ne socoteam în plin deşert, spinos şi uscat. Şi totuşi împrejurul nostru, la câţiva paşi, erau multe locuinţi indiene, pe care doar mai târziu le-am descoperit datorită unui locuitor întâlnit din întâmplare. Navaho sunt primitori şi blânzi. Feţele lor arămii şi puţin cărnoase zâmbesc greu unui alb. Ochii lor lungueţi şi negri sticlesc cercetători.

Navaho se tem încă de albi. Deaceia intrând în casa lor, albul trebue să-i întrebe:

— „Een quaqui esi?" (Sunt binevenit în casa dumitale?)

Dar în casa în care suntem primiţi vedem puţine lucruri interesante. Un mic altar semănând a sobă este locul unde ei se roagă şi îndeplinesc anumite ceremonii, îmbrăcaţi în haine ciudate şi uneori purtând măşti. Bărbaţii, ca şi femeile, împleteau coşuleţe, pe care apoi le vând la oraş. Lucrează, deasemenea, şi covoare — dar de un colorit sărac şi nerafinat. Pe nisipul moale şi lucind sub soare, ei ne arată rodul unei munci migăloase şi tenace: un desen colorat cu pietricele şi nisipuri de diverse culori.

Printre Pieile-Roşii Pueblo

Nu tot astfel de săraci sunt Indienii numiţi *Pueblo* sau constructori de case, a căror civilizaţie este mult mai bogată şi diversă.

Pueblo trăesc într'un fel de orăşele cu case mari şi bine clădite. Ei acumulează bogăţii, fac agricultură şi sunt mai puţin nomazi decât Navaho, cărora le place să se mute în cuprinsul rezervaţiunii lor cu toată averea adunată. Pueblo sunt guvernaţi de preoţi şi în trecut s'au arătat mult mai puţin războinici decât celelalte triburi.

Casele sunt făcute din piatră şi acoperite cu pământ, care aminteşte tencuiala poroasă a locuinţelor coloniale spaniole. Şi aici casa e templu, iar preotul este învestit cu puterea de a chema spiritele pentru a aduce ploaia sau a lecui pe bolnavi. Numeroase societăţi secrete oficiază diferite rituri. Unele din ele sunt compuse numai din bărbaţi adulţi care iniţiază pe adolescenţi prin biciuire şi dansuri cu măşti şi care cheamă spiritele spre binele public.

Viaţa Indienilor Pueblo nu este deloc simplă şi izolată, ci mai curând orăşănească, bine organizată şi cu tradiţii extrem de vechi, care îi dau un pitoresc şi straniu farmec. Dacă noi nu am putut participa la şedinţele secrete ale tribului, am avut în schimb prilejul de a vedea unele dintre cele mai importante ceremonii publice ale Pueblilor, dintre care vom povesti dansul şerpilor şi invocaţia pentru ploaie, văzute în *New Mexico*, aproape de *Santa Fé*.

Dansul şerpilor şi invocaţia pentru ploaie

Ceremonia este de un dramatism în care moartea poate să apară în orice moment, devremece eroii ceremoniei sunt diferite feluri de şerpi, printre care şi faimosul şarpe cu clopoţei, a cărui piele pare desenată cu romburi sau diamante negre. Acest şarpe, întotdeauna, înainte de a sări, produce cu extremitatea cozii sale un fel de sunet cu totul particular. Pieile-Roşii cred în utilitatea şi serviciul magic al acestui şarpe, pe care la ceremonii îl imploră să le aducă ploaie, deoarece el — caşi celelalte vietăţi ale pustiului — vine din fundul umed al pământului.

Ceremonia „zilei a noua", când dansurile cu şerpi se execută ca o culminaţie a invocaţiei pentru ploaie, adună pe câmp pe toţi Pueblii. Preoţii îmbrăcaţi foarte sumar, dar cu pene pe cap şi vopsiţi pe pielea lor roşiatecă cu zigzaguri albe, având în jurul gâtului tot felul de ornamente barbare, apar în faţa mulţimii cântând şi jucând. Apoi numeroşi tineri vin bătând monoton într'un fel de tobe mari, în timp ce alţii dansează spasmodic până li se sleiesc puterile. O supranaturală nelinişte pare a cuprinde întregul norod. O senzaţie de mişcare pe care nici cel mai dinamic dans african nu ar putea-o întrece. Tinerii nu poartă pene pe cap, ci numai preoţii ale căror mişcări devin din ce în ce mai solemne.

La un moment dat, preoţii iau dintr'o îngrăditură de pietre o seamă de şerpi pe care îi înalţă deasupra capului şi apoi îi coboară plini de respect şi încet pe pământ. Se formează un inel de dansatori, care se roteşte de multe ori în jurul reptilelor, care — curios lucru — rămân nemişcate ca nişte zei egipteni. Strigăte, chiote, sunete de tobe, mişcări spasmodice — toate culminează în invocaţia preoţilor care roagă şerpii să le aducă ploaie şi recoltă bună.

Dansul şerpilor este o elaborată formă de rugăciune în care reptilele sunt conjurate să primească cerinţele poporului şi apoi sunt lăsate în libertate pentru a duce cererile acestea divinităţilor care pot ordona ploaia şi recolta. Prin intermediul şerpilor şi a celorlalte reptile, nu numai zeităţile sunt onorate, ci şi spiritele strămoşilor numite *Kachina*, care veghează asupra comunităţii şi care numai când recolta e asigurată dispar către *Nuvatikiobi* sau ţinutul marilor zăpezi.

PETRU COMARNESCU

Amurg

Rănile norilor
Au rămas
In cântecul orelor.
Depe creasta dealului
Freamătă-un pas
Furat de luciul valului.

Arcaşul amurgului,
Veşnic calare,
Printre urechile murgului
Săgetează cu stele,
Peste văi, peste culmi
Cu schelete de ulmi
Şi tristeţele mele.

Liniştea trage zăvoarele,
Lângă bulboana cu nouri nomazi.
Se'neacă 'n noi ziua de azi,

GEORGE LESNEA

ABSOLUT GRATUIT
Aparatele de RADIO

Oricine poate câştiga în mod absolut gratuit următoarele aparate de recepţie radio:

1. **Una superheterodină modernă cu 8 lămpi „R. C. A." dela priză (cu haut-parleur).**
2. **Un aparat modern „Atwater-Kent" cu 6 lămpi.**
3. **Un aparat „Mende" cu 4 lămpi dela priză.**
4. **Un aparat modern „Telefunken".**
5. **Un aparat „Standard" cu 3 lămpi.**
6. **Un aparat „Far" pentru unde foarte scurte.**
7. **Un aparat „Radione" la priză, cu patru lămpi.**
8. **Un aparat „Lumophon".**
9. **Un aparat „Philips".**
10. **Un aparat modern din laboratorul revistei „Radio şi Radiofonia".**

In plus numeroase premii constând din aparate cu galenă, Hautparleuri, căşti, lămpi şi piese detaşate de radio.

In total premii în valoare de 150.000 lei

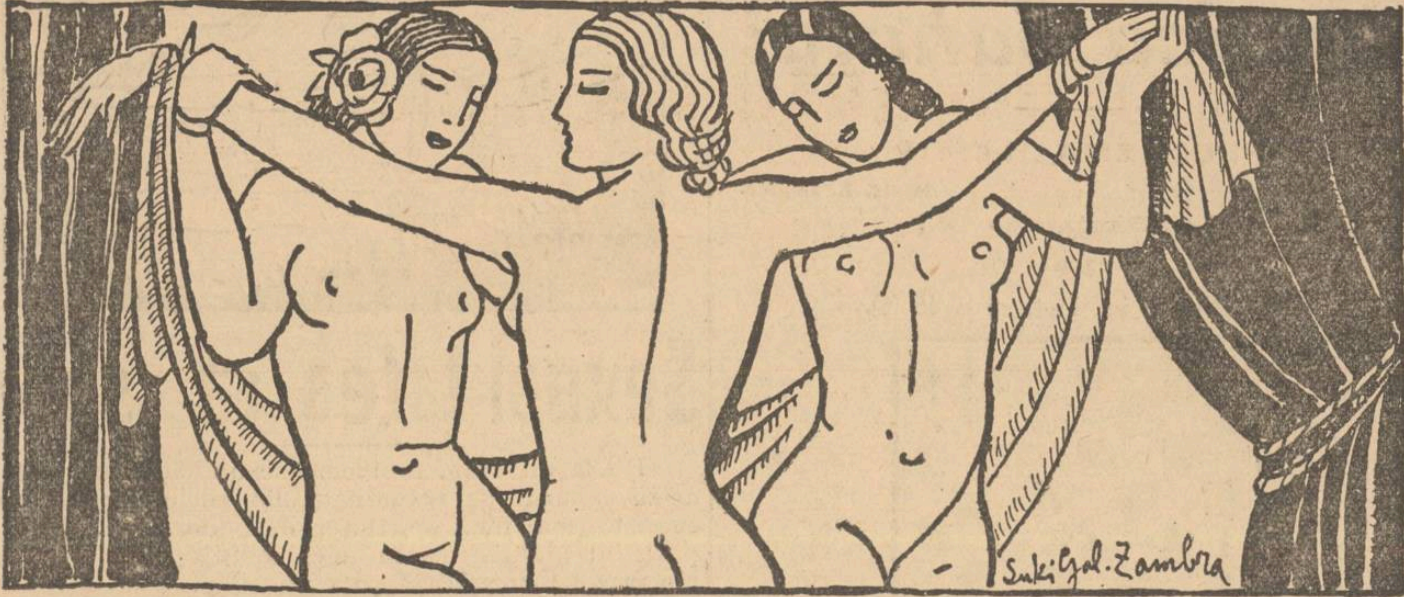
Toate aceste aparate sunt oferite prin tragere la sorţi cititorilor ziarului **„Radio şi Radiofonia".**
Strângeţi bonurile de participare apărute în ziarul

RADIO şi RADIOFONIA

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

Preţul 60 lei

Nelinişte

— Nevroza timpului —

Vremurile de perturbaţiune au dezlănţuit totdeauna printre indivizi o nesiguranţă şi o nelinişte, care au avut repercusiuni asupra colectivităţilor, determinând o stare psiho-morbidă cunoscută astăzi în ştiinţă subt denumirea: nevroză de anxietate. Revoluţiunile, luptele intestine, marile războae, epocile de mari frământări sociale, crizele economice, etc., sunt în parte o serie de factori care au contribuit la crearea unor stări generale de nelinişte.

In timpul marelui războiu european, medicii psihiatrii au putut înregistra un nesfârşit şir de observaţiuni interesante de sindrome de nelinişte, şi se pare că marea criză esonomică prin care trec actualmente toate popoarele, a fost un nou prilej de izbucnire a acestei nevroze.

In asemenea împrejurări, credem că e oportun să determinăm cadrul morbid al acestei stări psihopate, pentru deplina ei înţelegere şi pentru a ne da seama de consecinţele ei distrugătoare, atât pentru existenţa individului cât şi pentru aceea a masselor.

Datorită cercetărilor lui Freud, care prin mijlocul „psihanalizei" a extins considerabil cadrul de studiu al nevrozelor, era evident ca şi neliniştea să nu mai fie privită ca un sindrom izolat, pe care-l găsim adesea în stările de melancolie sau în alte stări de nevropatii asemănătoare, cum sunt psihozele ciclice maniaco-depresive, neurastenia sau afecţiunile, pe care ştiinţa modernă le-a grupat sub denumirea de vagotonii sau simpaticotonii. In cursul acestei expuneri vom avea prilejul să arătăm cum „nevroza de nelinişte" apare ca o manifestare morbidă de care se resimte întreaga umanitate.

* * *

Neliniştea constitue o stare afectivc morbidă complexă formată din contopirea mai multor sentimente, printre care am putea enumăra: nesiguranţa viitorului, aşteptarea însoţită de spaimă, o stare de neputinţă, de incapacitate şi descurajare profundă. La manifestările pe care le-am menţionat, în stările de nelinişte mai complicate se poate observa şi sentimentul de remuşcare, de frică, de spaimă şi de teroare.

Aceste manifestări nu sunt decât reacţiuni necesare ale organismului, care, căutând să evite tulburările rezultate din conflictele sufleteşti, găseşte un refugiu în difuzarea lor.

Multă vreme, neliniştea a fost considerată ca o stare afectivă acută, în strânsă corelaţiune cu durerea morală, care constitue un sentiment mult mai complex, grefat pe un fond de depresiune acută.

In lumina nouilor cercetări, datorită metodei de psihanaliză a lui Freud, rămâne să arătăm cum neliniştea, care e considerată ca o nevroză, are la bază un domeniu bine determinat. — In adevăr, în accepţiunea freudiană, nevroza are o semnificaţiune funcţională dinamică. E o manifestare defensivă a individului, care se refugiază în boală pentru a evita conflictele sufleteşti pe care nu le poate suporta. In cele mai dese cazuri s'a observat că procesul psihic care conduce spre nevroza de nelinişte recunoaşte la bază un „şoc afectiv" provocat fie de o supărare sau de o emoţiune neplăcută oarecare, fie — în cazuri mai grave — de o stare de disperare supraomenească.

Sub acest aspect, neliniştea apare ca o manifestaţiune substitutivă patologică, încadrată în sindromul marilor nevroze. In nici-un caz nu trebue confundată cu o altă manifestare cunoscută în ştiinţă sub denumirea de spaimă. Aceasta din urmă recunoaşte mai degrabă reacţiuni organice (fizice şi somatice) şi în nici-un caz reacţiuni psihice propriu zise. Dar, aproape în toate cazurile, neliniştea şi spaima sunt strâns legate una de alta. Prima e un sindrom cerebral, cealaltă un sindrom bulbar şi somatic.

Ceiace trebue precizat e că neliniştea nu constitue un fenomen solidar. Ea se asociază aproape întotdeauna cu alte simptome morbide ce sunt exprimate fiziceşte printr'o stare de agitaţiune şi instabilitate mintală.

* * *

D-rul Paul Bichat a arătat într'un studiu, diferenţa care se poate face din punct de vedere psihopatologic între nesiguranţă şi nelinişte. El a putut demonstra că epoca noastră, cu toată aparenţa de frenetică luptă pentru existenţă, cu toate tendinţele spre sport şi satisfacţiuni materiale, va trebui definită în ştiinţă sub denumirea unui sindrom clinic: inquietudine.

Neliniştea minează societatea actuală. Ea a obsedat pe acei care au încercat influenţa dezastruoasă a epocii războiului, pe acei ce au avut să sufere, combatanţi, mame şi soţii, pe toţi acei care au fost pătrunşi de acea teamă vagă în esenţă şi precisă prin efectele sale, din cauza atmosferei încărcate, a spaimei şi a exaltaţiunilor. Şi această stare de nelinişte s'a reflectat pretutindeni, — până şi în creaţiunile artistice şi literare. Am putea spune că neliniştea constitue semnul caracteristic al epocii noastre.

Deobiceiu, la baza neliniştei, găsim o stare de nesiguranţă — element afectiv, — o stare de îndoială, — element intelectual — şi în sfârşit, o stare de nehotărîre — element voluntar. In cele mai dese cazuri, ea atrage neputinţa de a alege, de a executa, favorizează nehotărârea şi şovăiala.

Emoţiunea neliniştei e depresivă, stenică şi contradictorie şi e caracterizată printr'o stare de receptivitate a durerii. In ceiace priveşte etiologia acestui sindrom, şocul fizic sau moral, frica sub toate aspectele, emoţiunile provocate de moartea unor fiinţe scumpe, traumatismele, intoxicaţiunile (cu alcool, cocaină, opiu, etc.), toate acestea, în parte sau asociate, pot fi deopotrivă cauze şi efecte ale stărilor de nelinişte sufletească. Intâlnim adesea indivizi dotaţi cu spirit minunat, artişti cu sensibilitate şi emotivitate excesivă, fără voinţă şi stăpânire, dar cu o inteligenţă foarte desvoltată şi cu gusturi artistice rafinate. Intâlnim această predispoziţie la toate popoarele, aproape la toate rasele, în special la Slavi şi Israeliţi, care, din cauza temperamentului şi a construcţiei lor psihice, sunt emotivi şi neliniştiţi.

In studiul stării de nelinişte trebue să deosebim ceiace e normal de ceiace e anormal. O stare de nelinişte poate fi considerată ca necesară şi normală atunci când există o cauză reală sau posibilă; această stare e anormală, când e datorită unui pericol imaginar sau când rezultă exclusiv din dorinţa de a se tortura, de a se precipita, de a se consacra.

Cei ce sufăr de nelinişte, trăesc într'o stare de nesiguranţă, difuză şi permanentă. Ei sunt pesimişti, timizi, nedecişi şi au înfăţişarea tristă.

In ordinea afectivă, o durere legitimă găseşte o rezonanţă anormală, prelungită, vie şi determină la cei ce sufăr, o greutate pe care nu o pot suporta. In ordinea intelectuală, ei sunt torturaţi de îndoială, încât ajung să nu fie siguri de propria lor existenţă şi personalitate. Cei ce sufăr de nelinişte au nevoe de sfaturi şi de protecţie.

Pentru a vindeca pe acei ce sufăr de „nelinişte", e necesar în primul rând să le câştigăm încrederea. Ca terapeutică, în locul pesimismului patologic al anxioşilor, trebue să opunem optimismul luminat al oamenilor de acţiune.

Literatura contemporană reflectă în cele mai multe cazuri temperamente anxioase şi tot astfel în celelalte manifestări artistice.

Neliniştea pare să pătrundă adânc în straturile colectivităţii.

In afară de cauzele despre care am vorbit, fenomenul anxios trebue atribuit şi vieţii agitate a societăţii contemporane, stării de nesiguranţă şi de nelinişte socială şi în special, falimentului multor idealuri.

In ceiace priveşte viaţa intelectuală, epoca actuală face să scadă valoarea intrinsecă a talentelor, care sub influenţa neliniştei, paralizează elanul fanteziei şi micşorează astfel valoarea producţiei culturale şi artistice. Şi nu trebue să ne mire, superficialitatea manifestărilor artistice, care fatal au suferit o regresiune şi desigur că la aceasta a contribuit şi publicul, care pare că se mulţumeşte, mai de grabă, cu agreabilul-superficial, renunţând cu uşurinţă la producţiunile cu fundament mai serios.

Din toate punctele de vedere ar fi trist ca această epocă să se prelungească, deoarece prin consecinţele ei nefaste, se opresc în evoluţiunea lor normală, înfăptuiri care ar trebui să aibă la bază mai multă siguranţă şi continuitate productivă, pentru a garanta progresul omenirii.

DR. IOSIF WESTFRIED

Cercei

UMERII

Cu rotunjimea visului şi lunii
Ai făurit molatecă hodină.
Alb unduia un umăr în lumină
Precum mirosul proaspăt de petunii.

AMINTIREA

Nedesluşindu-i forma de vis, nici începutul
Nici semnul de mătase armonios brodat,
In filele-i citite s'a cuibărit trecutul
Ca o pansea presată într'un roman uitat.

TOAMNA

In grădina toamnei braţul tău mă poartă
Prin amurguri plânse, sângeriu de soare.
Sufletul desprins mi-e, ca o frunză moartă
Care ţi s'aşterne mută la picioare.

DESPRE NOI

Când cu aripa gândul te-a lovit
Precum din sbor o rândunică oarbă.
Tu ai lăsat din palma ta să soarbă
Lumina pentru care a venit.

MIRCEA PAVELESCU

LOUIS BARTHOU

Viaţa tragedianei Rachel

„A fost odată o mică evreică..."

A fost odată o mică evreică, născută într'un han din bieţi negustori ambulanţi care-şi duceau din iarmaroc în iarmaroc, pe drumurile Germaniei şi ale Elveţiei, mărunţişurile şi mizeria. Pe când treceau un pârău, mica evreică înfăşurată a alunecat şi a căzut în drum din cărucioara în care fusese născută. Drumeţii strigară după negustorul de mărunţişuri, socotind că pierduse un pachet. Nu le da în gând nici lor, nici tatălui, nici mamei, nici surioarei de doi ani că 'n pachetul care plângea se afla geniul, bogăţia şi gloria. Melpomene, zeiţa, a stâmpărat plânsul copiliţei, grăindu-i: „Nu mai plânge! Dormi... Dormi şi visează. Te-am luat sub ocrotirea mea divină ca să slujeşti arta a cărei Muză sunt şi a cărei regină vei fi. Dincolo de munţi, departe, în preajma unui fluviu de mult cunoscut, într'un oraş mare şi frumos te voi duce pe scena ilustră unde poeţii au creat cele mai pure capodopere cunoscute omenirii din vremurile următoare Greciei miraculoase. Dormi şi visează. Glasul tău va redeştepta acele tragedii nemuritoare din somnul pe care unii l'au luat drept moarte. Te vor aplauda regi şi împăraţi; vei încânta spiritele de elită şi mulţimea va năpădi porţile teatrelor, rostindu-ţi numele ca un strigăt de victorie. Iţi vei purta gloria din oraş în oraş, din ţară în ţară. Arta şi iubirea îţi vor stăpâni sufletul, pasionat şi nestatornic...".

Astfel s'ar putea scrie, ca o poveste minunată, viaţa feerică şi tragică a tragedianei Rachel. Dar mai e nevoe de închipuire? Faptele depăşesc basmul...

Rachel

Născută în Februar 1821 într'un han din Munph în Elveţia din părinţi evrei. Tatăl era negustor ambulant de mărunţişuri, Iacob Felix de fel din Metz, iar mama Estera Haia, din Boemia. Când soţii s'au stabilit la Lyon, aveau trei copii iar fetele Sarah şi Rachel vindeau portocale şi cântau şansonete uşoare prin cafenele. In 1831 s'au mutat la Paris. Sarah, mare, blondă, sensuală, Rachel mică, oacheşă, visătoare cântau pe uliţe romanţele sentimentale la modă, cu glumele triviale pe care nu le pricepeau atrăgând atenţia trecătorilor. Odată au primit, spre uimirea şi bucuria lor, cinci franci: trecuse pe lângă ele Victor Hugo.

Bătute acasă de bătrânul Felix, când nu aduceau seara o anumită sumă, Sarah şi-a luat un amant apoi încă unul. Şi ea care trebuia să aibe grijă de Rachel, sora mai mică... Un anume *Choron* care avea o şcoală de muzică fu impresionat de glasul de o sonoritate metalică, de alto, al Rachelei şi i-a dat lecţii, nu numai de muzică. Băgând de seamă că fata are mai mult talent pentru declamaţie, a recomandat-o lui *Saint-Aulaire*, societar al Comediei Franceze, care avea o şcoală dramatică şi un teatru pentru elevi, puşi să joace în public. Rachel avea 13 ani. Se scula dimineaţa la şase, dereteca prin casă şi da fuga să târguiască la hală.

I-a povestit odată lui Alfred de Musset că timp de-o lună a furat câte cinci bani pe zi din târgueli spre a-şi cumpăra operele lui Molière. (Pe Corneille şi Racine îi avea).

Intre 13-15 ani a jucat la „teatrul Molière" al lui Saint-Aulaire *treizeci şi patru* de roluri. Admirată de publicul carticrului, „reputaţia" ei ajunse până la actorul celebru Samson şi la Vedel, casierul şi viitorul director al Comediei Franceze. Rachel declama versurile cu un instinct atât de sigur, că n'avea nevoe de nici o îndreptare. Admiratorii tinerei actriţe izbutiră să obţie o decizie ministerială la 27 Octombrie 1836 care îngăduia Rachelei să intre la Conservator unde a urmat cursurile lui Samson, primind şi un ajutor de şase sute de franci anual. Dar Rachel n'a putut urma la şcoală mai mult de două luni. Să fi fost Rachel dezgustată de metodele didactice? Să fi fost silită de bătrânul Felix, grăbit să vadă bani mulţi?... Amândouă pricinile se împacă.

La 7 Ianuar 1837 (are 16 ani) Rachel e angajată de Poisson, directorul teatrului Gymnase pe patru ani, cu şase mii de franci pe an şi la 4 April 1837 debutează în *Vendéenne*. Piesă mediocră dar rol bun. Are succes. Rachel mai are norocul să fie văzută de Jules Janin, criticul cu autoritate de la ziarul *Journal des Débats* care scrie: „Tânăra actriţă are mult suflet, multă inimă, multă inteligenţă şi foarte puţin meşteşug. Nici o sforţare, nici o exagerare; nici ţipete, nici gesturi; o mare sobrietate în toate mişcările trupului şi feţei, nici un fel de cochetărie, dimpotrivă ceva bruscat şi temerar, ceva sălbatec în gestul, în privirea ei: iată pe Rachel...".

După acest spectacol, Rachel reia lecţiile cu Samson, convins şi mai mult că se află în faţa unui temperament de geniu. Intre timp familia se 'nmulţise: în locul Sarei (care se „întreţinea" singură) veniseră pe lume Rafael, Rebeca, Lea şi Dina. Şi în timp ce trebuia să ajute mamei la creşterea copiilor. Rachel îşi desăvârşea instrucţia.

La 6 Februar 1838 (are 17 ani) e angajată la Comedia Franceză cu 4000 de franci pe an, în urma stăruinţelor lui Samson, de către Védel, care nu bănuia nici pe departe talentul adevărat al micei eleve de la teatrul de cartier.

Viaţa artistică a Rachelei

La 12 Iunie 1838 joacă rolul *Camillei* din *Horaţiu* de *Corneille*. Succes răsunător. După ce a rostit celebrele „imprecaţii" a fost acoperită de aplauze atât de puternice că s'ar fi crezut că a jucat în faţa a două mii de spectatori. „Imi amintesc, scrie Samson, uimirea privitorilor; toate respiraţiile s'au oprit; toţi ascultă cu încordare spre a se bucura de acea dicţiune care pare atât de nouă şi a cărei originalitate e făcută numai din firesc şi măreţie". *Firesc şi măreţie*, două cuvinte în care se află tot talentul extraordinar al Rachelei.

Dar gloria, adevărata glorie începe abea în Septembrie a aceluiaşi an, când *Jules Janin* scrie în *Journal des Débats:* „Rachel e cea mai uluitoare copilă pe care generaţia noastră o vede pe scenă". Foiletonul nu e totuşi lipsit de perspicacitate critică. Nu admiră pe Rachel în întregime; o găseşte „mică, urâţică, fără sâni, cam vulgară şi trivială... ignorantă şi fără experienţă", dar salută cu o expresie sigură „această lamă de aur într'o teacă de argilă". Această copilă făcea o revoluţie fără să-şi dea seama. Dacă nu poseda meşteşugul, care se 'nvaţă, avea ceva mai preţios ca meşteşugul, inspiraţia, suflul, pasiunea şi — cum spunea Janin — *geniul*. Acest geniu avea în sine tot misterul unei înfloriri subite. Nu era un farmec mai mult? Ciudat destin, care făcuse din fiica aproape agramată a unui evreu negustor de mărunţişuri preoteasa lui Corneille şi Racine.

După apariţia foiletonului lui Janin, publicul a început să ia cu asalt locurile Comediei Franceze. A fost nevoe să se institue un serviciu de ordine. Regele Louis-Philippe care nu mai venise de trei ani la Comedia Franceză, s'a ivit într'o seară în lojă cu Regina, cu regele şi regina Belgiei, cu principesele Adelaida şi Clementina, cu ducele de Nemours şi prinţii cei mici. După spectacol, Louis-Philippe şi Regina au adresat Rachelei laudele cele mai măgulitoare. Un studiu al lui *Alfred de Musset* în *Revue des-Deux-Mondes* statorniceşte pentru totdeauna reputaţia marei actriţe.

Dar Rachel vrea să încerce o nouă piesă din repertoriul clasic. Care? Vidél îi recomandă *Bajazet* de *Racine*, în care va avea rolul Roxanei. După ce s'a sfătuit cu Samson, Rachel primeşte. Mulţi din camarazii ei de la Comedie, prietenii şi Janin socoteau hotărârea Rachelei ca o aventură sau un pariu. Li se părea că actriţa e prea tânără pentru un astfel de rol şi se temeau să nu cadă. Dar ţinând seama de părerea lui Samson, Vedel a rezistat. Premiera a avut loc în seara de 23 Noembrie 1838 în faţa unei săli pline până la ultimul loc. Infricoşată pentru întâia oară, Rachel n'a fost în stăpânirea tuturor mijloacelor. A fost o cădere. Foiletonul lui Janin a fost teribil, brutal, copleşitor. Dar Rachel, susţinută de Vedel, n'a voit să renunţe la *Bajazet*. In seara următoare, din pricina presei defavorabile, publicul n'a mai primit apariţia Rachelei pe scenă cu aplauzele obicinuite. Era rezervat. Dar actriţa, stăpână pe ea-însăşi, energică, sobră, se impune de data aceasta prin dicţiune, ironie, patimă, sensibilitate. De la o scenă la alta, de la un act la altul, e întreruptă mereu de aplauzele şi murmurele de admiraţie ale publicului emoţionat. Alfred de Musset într'o dare de seamă entusiastă o răzbună pe Rachel de presa din ajun, aruncând câteva ironii la adresa lui Janin, care recunoscându-şi eroarea declară că „în Bajazet Rachel a câştigat cea mai mare victorie a ei".

Artistă conştiincioasă şi conştientă (nu numai actriţă gustată de public) Rachel studiază patru ani (în două reprize) rolul *Phedrei* de *Racine*, al cărei succes a fost de-asemenea imens.

Marea actriţă nu putea rămâne — cu toate sfaturile lui Alfred de Musset — la tragedia clasică. A jucat şi piese contemporane, de-ale autorilor romantici.

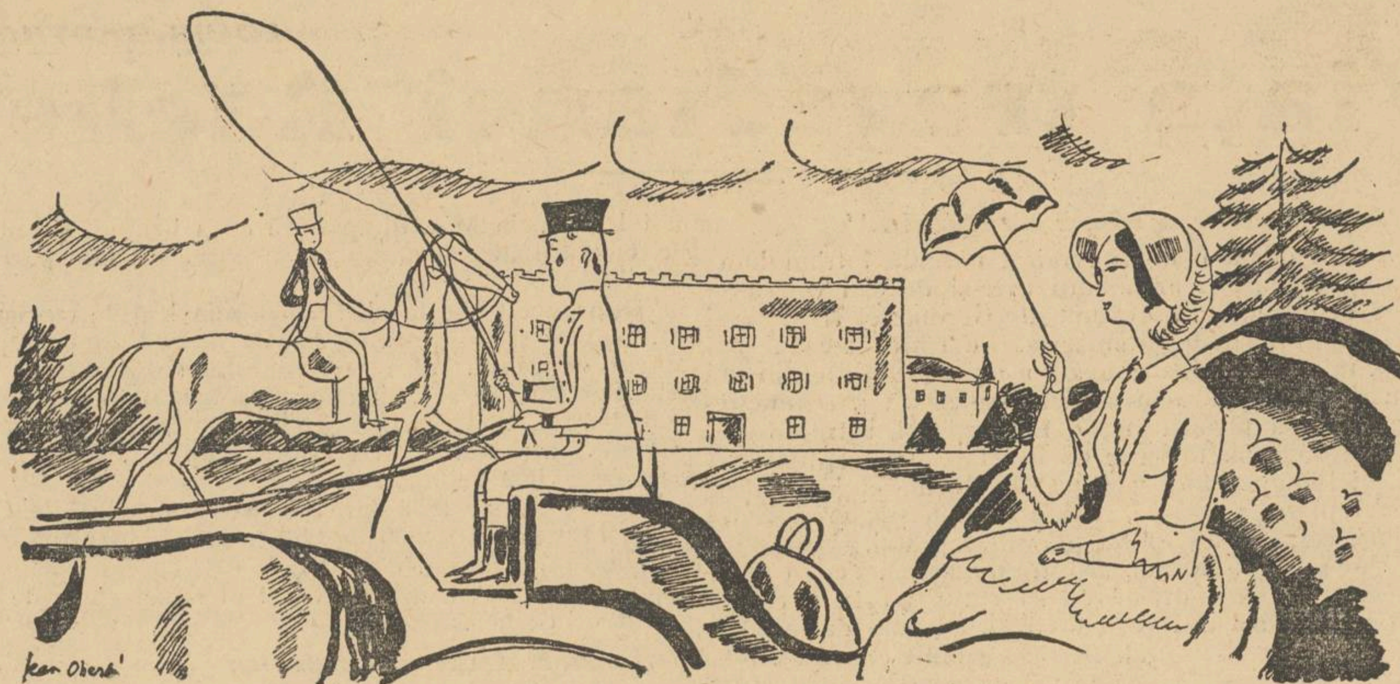
Această evreică fără patrie a dovedit că are şi instinctul eroinei naţionale, jucând o *Jeanne d'Arc*. Revoluţia din 1848 i-a prilejuit unul din triumfurile cele mai mari, neaşteptat. In seara de 6 Martie i s'a cerut, în afară de rol, să recite *Marseillaisa*. Şi a recitat-o. Iată mărturia lui *Th. Gautier:* „Acea mască lividă, acea privire neagră de suferinţă şi revoltă, lucind într'o orbită sângerată; acele sprâncene răsucite ca şerpi, buzele cu colţurile lăsate, nările pasionat desfăcute ca spre a sorbi aerul liber după ce a scăpat din fetida atmosferă a bastiliilor, au produs un efect fulgurant. Această graţie teribilă şi frumuseţe sinistră inspiră groază şi admiraţie". Cânta? recita? declama? Toate acestea se aflau în formidabila melopee inspirată de geniul ei artistic. Dintr'un imn făcuse o dramă".

La 14 April 1849, în *Adrienne Lecouvreur* Rachel dovedeşte că avea tot atâta geniu în dramă ca şi în comedie, în proză ca şi în versuri. A jucat în 1850 *Mademoiselle de Belle-Isle* de *Dumas* şi *Angelo* de *Victor Hugo*. Rachel avea 29 de ani. Dar niciun scriitor contemporan n'a ştiut — sau n'a putut — să se bucure de prezenţa marei artiste, creând opere de artă de valoarea tragediilor clasice.

Viaţa rătăcitoare a Rachelei

„Fata evreului Felix", cum îşi zicea însăşi după o primire triumfală la Curtea Rusiei, nu era numai o artistă fără pereche, ci şi o desăvârşită femeie de lume — dela 17 ani. Toate saloanele Parisului cunoşteau perfecta ei artă de a se prezenta, de a se face, cu modestie, plăcută. Duchatel, ministrul de Interne o primea în saloanele ministerului, iar soţia lui o iubea ca pe o bună şi veche prietenă. Ducele de Noailles a citit întâi Rachelei discursul de recepţie la Academie, iar contele

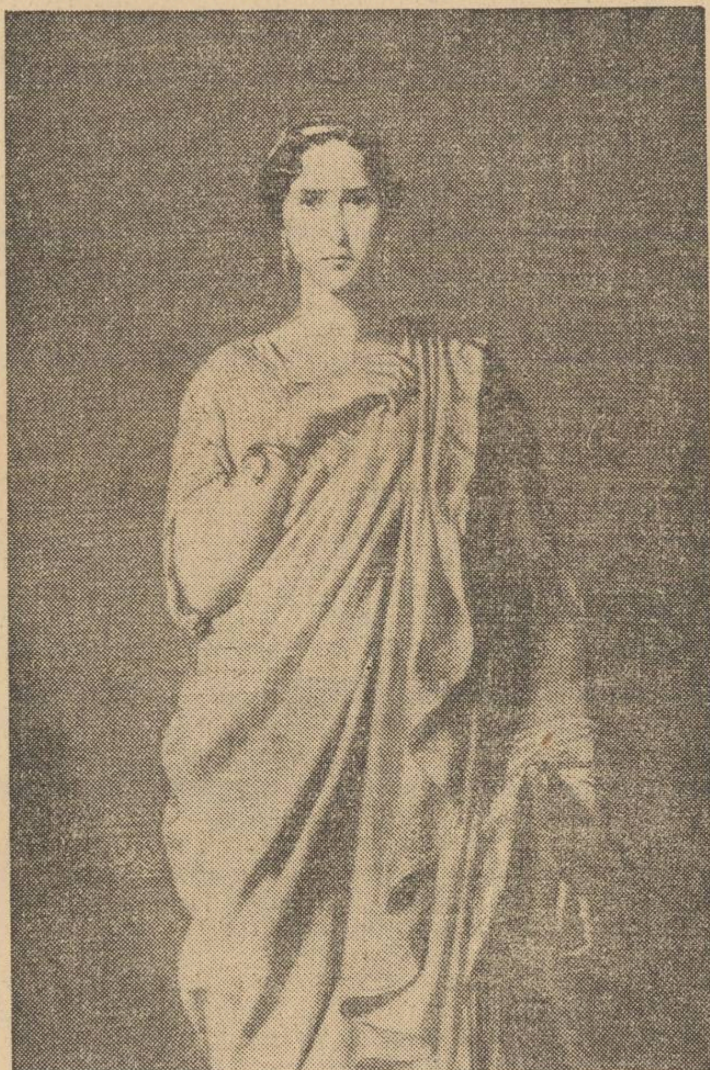
(Continuare în pag. VI-a)

Molé a mărturisit actriţei că o admiră pentrucă „a salvat frumuseţea limbii franceze". — „Meritul meu e cu atât mai mic, a răspuns Rachel, cu cât nu mi-am dat nicio osteneală..." Intrebată într'un salon de arhiepiscopul Parisului dacă sunt adevărate zvonurile că se va boteza, Rachel a răspuns recitând versurile din *Esther* de Racine.

O bună parte a vieţii a fost pe drumuri. In 1849, într'un turneu de două luni, din Iunie în August, joacă în treizeci şi cinci de oraşe, dând şaptezeci şi patru de reprezentaţii. Vrea să câştige bani şi câştigă. Călătoriile ei în Anglia — dela 1841-1850 a fost de cinci ori în Belgia, Olanda, Prusia şi Rusia — au fost adevărate triumfuri. „Tragediana e în turneu de inspecţie a Capetelor încoronate", spunea ea însăşi.

Dar ce jalnică şi comună pare viaţa de femee a acestei artiste de geniu!... Orice cocotă se poate lăuda c'a întrecut-o. Şi fără inima ei, care desigur a simţit, povestea aventurillor ei, n'are nimic nou. Pentrucă Rachel a fost şi ea o femee. Iubirea ei pentru un anume *Véron* — personagiu a cărui putere de perversiune o fascina, cum mărturiseşte Rachel — a ţinut trei ani. Să-l fi iubit pe Alfred de Musset? Greu de afirmat. In scrierile acelui „copil al secolului", se găsesc însă câte-

Richardson Jackson: RACHEL
(Gravură de pe o pictură a lui Edouard Dubufe)

va imagini care o evocă pe Rachel. A refuzat numeroase cereri în căsătorie. A iubit cu înflăcărare ca să se consoleze repede. Se spune că prinţul de Joinville — fiul lui Louis-Philippe — i-a trimis în seara unei reprezentaţii cartea lui de vizită cu aceste cuvinte: *Unde? Când? Cât?* şi a primit răspunsul (destul de insultător pentru un prinţ): *La tine. Astă-seară. Gratuit.* Totuşi legătura a ţinut şi (curios!) prinţul a ştiut să câştige cu adevărat inima Rachelei, care l-a iubit.

Intr'o scrisoare, Rachel mărturisea: „Aşa e firea mea: prefer chiriaşii, nu proprietarii". Noul „chiriaş" al Rachelei — după prinţul de Joinville — era tot de sânge domnesc: contele Colonna-Walewski, fiul lui Napoleon I şi al frumoasei poloneze Walewska. Timp de trei ani, contele a fost un amant desăvârşit. Curtea lui *Dumas*, autorul piesei Mademoiselle de Belle-Isle, a fost zadarnică, fapt de care s'a convins şi el.

La 3 Noembrie 1844 Rachel dă naştere unui băiat şi tatăl are curajul să-l recunoască şi să-l numească Alexandre-Antoine-Jean. Copilul a crescut sub ochii pasionaţi ai mamei şi a deţinut mai târziu, în diplomaţie, un rol destul de modest. Dar contele Walewski se căsătoreşte cu o florentină. Rachel, însă, înaintea acestui desnodământ, îşi luase de amant pe Emile de Girardin, care cu viaţa lui de nopţi albe, a făcut-o să sufere mult. Bolnavă de piept, la 38 de ani, se vede înlocuită cu o curtizană de rând. Se mulţumeşte cu prietenia lui. Ii scrie din Ems, unde se îngrijeşte, din Egipt, unde i s'a spus că se va putea vindeca.

La 1 Ianuar 1858, cu două zile înaintea morţii, îi scrie lui Emile de Girardin: „Imbrăţişări de Anul Nou. Nu credeam, dragul meu, să-ţi mai pot trimite în 1858 sincera mea afecţiune". I-a lăsat drept amintire un toc de aur şi un bucheţel de *Nu mă uita* din pietre preţioase.

Intre timp — după ce Emile de Girardin o părăsise de fapt — Rachel a iubit cu patimă bolnăvicioasă pe Arthur Bertrand, personagiu cu totul dubios, căruia la 26 Ianuar 1848 i-a dăruit un fiu, pe Gabriel-Victor-Felix. Dar era o iubire care nu putea ţine decât prin voinţa Rachelei.

In ultimii ani ai vieţii a mai fost iubită de un descendent din familia marelui Napoleon, de Jerôme, pe iachtul căruia Rachel s'a dus dela Marsilia la Canet, unde a murit, la 3 Ianuar 1858. Ştiindu-se pierdută, dintr'o delicateţă demnă de laudă, a restituit tuturor prietenilor scrisorile primite. Scrisorile prinţului Jerôme erau întovărăşite de un bileţel cu această frază: „Datez scrisoarea cu o dată mai târzie... Mi se pare că voi avea astfel puterea să trăesc până atunci". Şi a mai trăit trei zile.

A fost odată o mare tragediană...

Viaţa Rachelei, atât de şubredă, dar atât de voluntară, a fost un fenomen de natură miraculoasă. La 17 ani, pe scena cea mai celebră a lumii, apariţia ei a fost uimitoare. După ce a trecut pe la Curţile tuturor împăraţilor şi regilor din Europa, a voit să cucerească şi America. Presimţirile care o făcuseră să ezite până'n clipa plecării se împliniră şi sănătatea ei ruinată de oboselile teatrului şi ale vieţii, n'a ţinut-o mai mult de 38 de ani.

A cerut Egiptului, cu cerul pur şi atmosfera fierbinte, sănătatea, viaţa-i risipită la Paris cu atâta dărnicie.

Inapoindu-se în capitala Franţei, şi-a vândut locuinţa luxoasă din *rue Trudon*, care a văzut atâtea petreceri şi s'a mutat în *place Royale* unde, în copilărie, îşi câştiga viaţa cântând şansonete. Tot destinul ei se afla în acele împrejurimi. Inainte de a pleca la Canet a voit, în dimineaţa plecării, o dimineaţă rece şi cenuşie de toamnă, să revadă teatrul Gymnase, unde debutase şi Comedia Franceză unde cunoscuse succesele ei cele mai mari, triumfurile ei. Şi de-abea a putut fi smulsă din faţa teatrului.

Plecând spre Miază-Zi, ştia că nu se va mai întoarce. Şi-a scris ultimile dorinţi, neuitând pe nimeni. In ceasul suprem şi-a amestecat murmurul vocii care murea, cu litaniile ebraice care implorau mila „judecătorului dreptăţii" pentru suferinţele şi păcatele ei.

Parisul a făcut acestei fiice a lui Israel, de faţă fiind oamenii cei mai iluştri, o înmormântare măreaţă.

Pentru felul cum a iubit pe Racine şi pe Corneille, pentru geniul cu care a exprimat sufletul lor nemuritor, mica evreică e nemuritoare. Geniul lor aşteaptă încă o nouă Rachel.

A fost odată o mare tragediană... — *W.*

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante.

Romane în limba franceză:

Chardonne: (autorul lui Epithalame-Eva): Claire (un nou portret); *Jean Giono:* (autorul lui „Colline"): Le grand troupeau; *Martin Maurice* autorul lui „Amour, terre inconnue": Heureux ceux qui ont faim; *Albert Cohen:* Solal; *M. Yourcenar:* La nouvelle Eurydice; *Paul Achard:* L'homme de mer; *Henri Duvernois:* La poule; *André Thérive:* Noir et or; *Blaise Cendrars:* Rhum; *Ribemont-Dessaignes:* Elisa (Amour-bassesse); *Alfred Fabre-Luce:* A quoi rêve le monde (le roman des cinq continents); *Lucien Fabre:* Le paradis des amants; *Pierre Bost:* Le scandale; *Miriam Harry:* Amina, ma colombe

Romane: Traduceri în limba franceză:

Eugenia Markowa: Porteur d'eau: (Les Juifs et le ciel); *Klabund* (marele romancier german): Borgia (roman d'une famille); *Joseph Roth* (unul dintre cei mai de seamă scriitori germani contemporani); Job, roman d'un simple juif; *Sinclair Lewis* (premiul Nobel): Arrowsmith şi Sam Dodsworth; *Bernard Shaw:* L'homme et le surhomme (comédie et philosophie) — Pièces déplaisantes — Le guide de la femme intelligente; *Sigrid Undset:* Printemps, Maternité-Jenny; *Vicky Baum:* Grand hôtel; *Jakob Wassermann* — autorul minunatului: L'affaire Maurizius (a cărui continuare Etzel Andergast n'a apărut decât în limba germană): Les Juifs de Zirndorf (roman istoric); *A. Hucsley:* Point-Contrepoint; *Hughes:* Le cyclône de Jamaique; *Rosamond Lehmann* (autoarea frumosului roman Poussière a mai scris: Note de musique; *Frank Thiess:* La louve, Un nou Stefan Zweig în franceză: Destruction.

Romanele mai sus citate sunt cărţi pe care le putem recomanda tuturor cititorilor noştri fiind vorba de romane interesante, primite — absolut toate cele indicate — cu foarte mari laude din partea criticilor străini.

Preţul fiecărui volum este de 12—15—20 franci socotiţi la cursul zilei adică lei 78—98 sau 110 fiecare.

PENTRU SARBATORILE CRACIUNULUI

CEA MAI COMPLECTĂ DESCRIERE A ORORILOR DIN TIMPUL INCHIZIŢIEI

POVESTITE IN CADRUL UNUI MARE ROMAN NEINTRECUT PANA AZI.

A apărut în volum senzaţionalul roman:

„CRIMELE INCHIZIŢIEI"

Un volum de 1.200 pagini minunat ilustrat cu fotografii şi desene senzaţionale. PREŢUL 100 LEI.

De vânzare la toate depozitele de ziare şi librării.

Cemenzile se vor adresa administraţiei revestei „REALITATEA ILUSTRATĂ", Bucuresti, str. Const. Mille No. 5—9.

Cronica Sahului

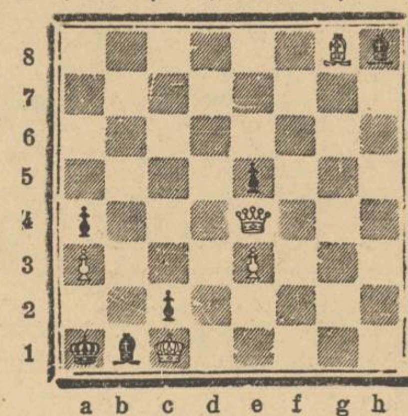
PROBLEMA No. 419

de **dr. E. Zepler.**

(«*Wiener Schachzeltung*» *1931*)

Negru:

Ra1, Nb1 şi h8, Pa4, c2 şi é5 (6).

Alb:

Rc1, Dé4, Ng8, Pa3 şi é3 (5).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

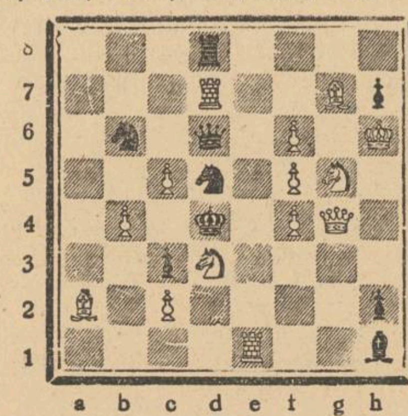
PROBLEMA No. 420

de **S. Boros.**

(«*Wiener Schachzeitung*» *1931*)

Negru:

Rd4, Dd6, Td8, Cb6 şi d5, Nh1, Pc3, h2 şi 17 (9).

Alb:

Rh6, Dg4, Td7 şi é1. Cd3 şi g5, Na2 şi g7, Pb4, c2, c5, f4, f5 şi f6 (14).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 193

Jucată în match la Genova (Italia) in August 1931 Acest match a fost câştigat de Lilienthal cu 3 jum. puncte contra 1/2.

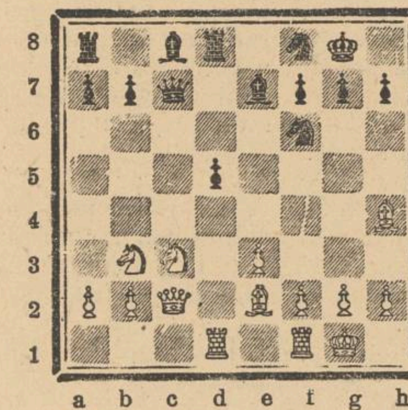
Alb: A. Lilienthal **Negru: B. Reilly**

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. Cg1—f3, é7—é6; 5. c2—c4, d7—d5; 4. Cb1—c3, Cb8—d7; 5. Nc1—g5 Nf8 é7; 6. é2—é3. 0—0; 7. Dd1—c2, c7—c5; 8, c4×d5, é6×d5; 9. Ta1—d1, Dd8—a5; 10. Nf1—é2, Tf8—d8; 11. 0—0, Cd7—f8; 12. d4×c5, Da5×c5; 13. Cf3—d4, Cf8—é6; 14. Cd4—b3!, Dc5—c7; 15. Ng5—h4, Cé6—f8? O surprinzătoare combinaţie duce la o poziţie pierdută pentru negru. Ne

Situaţia partidei după a 15-a mutare a negrului.

Negru: Reilly.

Alb: Lilienthal.

grul ar fi trebuit să joace b6 urmat de Nb7. 16. Cc3×d5!!, Dc7×c2; dacă negrul nu ia dama, rămâne cu pionul preţios pierdut: C×d5; D×c7, C×c7; N×é7, etc. dar şi acceptarea sacrificiului damei e fatală pentru negru. 17. Cd5×é7+, Rg8—h8; 18, Td1×d8, g7—g5: la h5, ar fi urmat: T×f8+, Rh7; Cd4, Dé4 (Dc7, Nd3+); N×f6, g×f; C×c8 cu o superioritate covârşitoare; iar la Cd7; Nb5, Dc7; Té8 şi nu mai există nici o apărare faţă de ameninţarea N×d7. (Tb8, Ng3). 19 Nh4×g5, Rh8—g7; 20. Cb3—d4, Dc2—c5; 21. Td8×c8! şi negrul abandonează, Alb ameninţă Cdf5+, Rh8; N×f6 mat şi aceasta nu se poate apăra decât cu sacrificiul damei.

Lilienthal a adăogat prin câştigarea acestui match un nou inel la lanţul succeselor sale de până acum (Paris 1929, Bad Stueben 1930, Budapesta 1931).

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

CADOURI SCUMPE NU PUTEM FACE COPIILOR

Dar o carte bună tot le putem cumpăra

O astfel de carte, frumos ilustrată şi tipărită, şi care costă eftin, este noua lucrare a cunoscutului scriitor, autor de cărţi pentru copii.

ION PAS

Păsărică, draga mea

Pagini vesele, duioase, instructive. Coperta şi ilustraţiile din text datorită pictorului Dem.

Ed. „Adevĕrul" — Lei 40 exemplarul.

Sexualitatea ca sport

De la un timp, problema sexualităţii, sau mai bine-zis, abuzul de sexualitate din zilele noastre, preocupă tot mai mult spiritul psihologilor, după cum, de partea cealaltă, găsirea unei soluţii pentru înlăturarea crizei turmentează pe economişti.

Zilnic, apar noi pagini consacrate acestor două — cum să le zicem — epidemii care bântue vremurile noastre.

In coloanele unei reviste germane, Alfred Döblin a schiţat în câteva linii cam tot ce s'ar putea spune despre sexualitate în ziua de azi.

A ajuns sexualitatea un sport? E o prăpastie aşa de mare între adevărata — goala sexualitate şi iubire? — Astea sunt întrebările pe care şi le pune Döblin.

Dela început Döblin stabileşte că aceste două lucruri, iubirea şi sexualitatea, sunt prin natura lor aşa de împletite, încât: „în iubirea oricât de platonică intră şi puţin din acel „simţ al pielei" (Hautgefühl), după cum în sexualitate, puţină iubire".

Desigur, sunt şi cazuri când una dintre ele se impune, ajunge independentă, putând să lupte împotriva celeilalte. Dar asta formează excepţia.

Nu se poate vorbi de „iubirea" lui Casanova; în privinţa asta el e tot aşa de modern ca şi cei care spun: — „da, iubirea ca şi foamea, e o trebuinţă naturală; mănânc, beau, iubesc. Nu fac nici o deosebire între iubire şi sexualitate. Iubesc după cum joc tennis, conduc maşina şi fac politică, pentrucă e una din condiţiile existenţei — şi atâta tot". Asta e mentalitatea de azi.

Şi Döblin recunoaşte că în mare parte e justificată. In timpurile de muncă şi de luptă prin care trecem, nu mai putem cere nimănui să înconjoare dragostea de acea poezie şi de acel parfum pe care le avea în trecut. A căpătat stilul, nuanţa veacului tehnic în care trăim. E corect. Dar nu va rămâne aşa. Pentrucă nu e natural să rămână aşa.

„Trebue să ştiţi, — spune Döblin, — că omul este un organism complet şi nu o maşină; şi omul mai este un foarte vechi animal, care a iubit secoli mulţi cu toată fiinţa şi că o mică diferenţă de timbru, impusă de tehnică şi politică, îl schimbă foarte puţin, sau îl schimbă numai superficial. Mai citiţi odată cum toată Grecia s'a ridicat ca un singur om, să cucerească Troia, din cauza Elenei; vechii Greci n'au găsit nici un alt motiv mai cuminte ca să declare un răsboi. Mi se pare că nici motivele răsboaelor de azi nu sunt mult mai cuminţi. Şi când, mult preţioşii bărbaţi ai Troei, au văzut venind spre ei, pe prea frumoasa, între timp de mult moartă şi totuşi mereu renăscuta Doamnă, erau foarte fericiţi. Şi răsboiul şi-a urmat cursul până la al paisprezecilea punct al lui Wilson, pe vremea aceia — moartea lui Hector".

Iubirea duce la căsătorie şi la crearea copiilor; sexualitatea are şi ea partea ei de contribuţie. Un individ înzestrat numai cu sexualitate şi lipsit de patima de a iubi e prost desvoltat; e incomplet.

Şi cu toate astea, oamenii de azi au dreptate să fie incomplecţi.

Un vechi dicton spune că axa în jurul căreia se împarte lumea e: foame plus iubire. Ei bine, când foamea devine impunătoare, atotputernică, nimeni nu se mai sinchiseşte de iubire; devine un fel de sport.

Cum e azi.

* * *

Şi cum o mare parte din cauzele acestei iubiri-sport este aruncată în sarcina emancipării femeii, poate nu-i deplasat să cunoaştem şi părerea lui Hermann Keyserling asupra urmaşelor Evei:

„Ea este ceiace simte că el ar vrea să vadă în ea... perfect adaptabilă cerinţelor ce poate nici nu s'au formulat clar în conştientul lui... şi pe care ea le ghiceşte".

Palidă, eterică, pe vremea când trebuia să fie un fel de înger protector: „la Dame du chevalier sans peur et sans tâche"; cochetă, uşoară, curtizană în timpul când o mare parte din îndeletnicirile sexului tare era fabricarea madrigalurilor; hotărâtă, energică, activă, privind viaţa drept, în faţă, după răsboi; şi în sfârşit, un rival politic, azi, (pentru cei ce se mai ocupă cu politica) când majoritatea bărbaţilor se pierd tot mai mult în lumea ştiinţelor şi a literilor.

Situaţia lui, a stăpânului, faţă de ea a devenit din zi în zi mai grea; în cele din urmă, „stăpânul" a murit. Şi nu mai sunt amândoi decât doi oameni. „El" aparţine raţionalismului şi „Ea" emotivului — ceiace nu-i împiedică de loc de a fi independenţi unul faţă de celălalt şi egali.

Şi faptul că a devenit egala bărbatului face din femee singura şi adevărata biruitoare din răsboiul mondial.

* * *

Se zice că un remediu împotriva acestui coşmar de sexualitate ar fi, pe lângă potolirea foametei, cura de... nudism.

Curentul care a pornit din Germania şi care acolo a ajuns la o mai mare desvoltare, tot acolo este combătut cu mai multă inverşunare. Se cunoaşte ipocrizia în care trăia Germania înainte de răsboi, după cum şi excesiva poftă de sinceritate, de „sans-gêne", de înlăturare a prejudecăţilor şi-a constrângerilor care făceau din tinerii dinainte, un fel de Wertheri. E firesc deci ca lupta să fie îndârjită şi între cele două generaţii o prăpastie peste care nu se poate arunca nici o punte. Deoparte, acei care tind la o completă eliberare a omului, de partea cealaltă, popii catolici şi protestanţi, urmaţi de mamele scandalizate (ale căror odrasle o şterg sistematic să se bucure de soare şi lumină) şi de indignatele fete bătrâne, care constată că şi modistele... până şi modistele, se mărită.

Unii umblă cu anateme şi blesteme, alţii mai indulgenţi, propun adoptarea, măcar a unui cât de sumar, pantalon de bae.

Lucru sigur e că cei care s'au hotărât odată să treacă la nudism, sunt pierduţi pentru totdeauna. — Z.

Cărţi şi Reviste

ŞTEFAN METEŞ: Zugravii bisericilor române

D. Ştefan Meteş, director al Arhivelor Statului din Cluj şi membru corespondent al Academiei Române, a publicat în Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice şi apoi în extras, prima carte din „Istoria artei religioase române", în care se ocupă pentru întâia dată mai pe larg la noi de meşterii iconari şi zugravi care au împodobit dealungul veacurilor bisericile româneşti.

Urmărind desvoltarea talentului zugravilor dela o icoană la alta, dela o biserică la alta sau dela un ţinut ori o provincie la alta, d. Ştefan Meteş înfăţişează în acelaşi timp progresul artistic şi contribuţia elementului autohton şi a celui străin în arta noastră.

Cu o documentare amplă şi într'o formă de-o remarcabilă claritate, autorul arată măsura în care evoluţia noastră artistică a fost înrîurită de curentele răsăritene şi de cele apusene, precum şi felul în care arta românească din cele mai înaintate vremuri a putut la rându-i să influenţeze producţiunile artistice ale neamurilor din vecinătatea noastră.

In sfârşit, d. Meteş distinge între cei câteva sute de meşteri zugravi pe care-i enumeră, o serie de talente excepţionale care ne-au lăsat acea minunată pictură bisericească ce formează şi astăzi obiectul de admiraţie sinceră a tuturor străinilor pricepuţi care ne vizitează.

Sf. Fecioară cu Iisus dela Mânăstirea Agapia

Lucrarea d-lui Meteş, după ce analizează în chip succint operele de seamă ale zugravilor şi iconarilor din Moldova, Ţara Românească, Ardeal, Banat şi Maramureş, se închee cu un tablou sistematizat al zugravilor şi pictorilor de biserici din toate provinciile româneşti, începând din veacul al XIV-lea şi până în secolul trecut.

Deasemeni, pentru complectarea documentară a volumului, autorul a adăogat la sfârşit patruzecişiopt de planşe, reprezentând câteva din cele mai caracteristice lucrări eşite din penelul meşteşugit al zugravilor noştri.

D. Ştefan Meteş aduce astfel o contribuţie de cea mai mare însemnătate la atât de nebuloasa istorie a artei româneşti.

H. BL.

PITIGRILLI: „Vegetarianii amorului"

Ed. Ciornei Buc. 1931

Pitigrilli ne e cunoscut din „Fecioara de 18 carate", din „Cocaina", din „Centura de castitate". Ştim cu ce artă demonică, acest răutăcios humorist italian ştie să-şi bată joc de tot capitalul de moralităţi al civilizaţiei omeneşti, în special de morala sexuală şi moravurile amoroase actuale. Şi cu toate că ia peste picior ceiace e drag inimii noastre, Pitigrilli ştie totuşi să ne câştige de partea lui, aproape să ne facă să admitem adevărurile paradoxale pe care le risipeşte, spiritual şi malitios.

Iată „Vegetarianii amorului". O carte plină de aceleaşi aventuri de dragoste sau de momente amoroase care aduc decepţii şi iscă filosofarea uşoară, grea însă de sarcasm şi ironie. *Clarul de lună, Un Remington în gură, Nu voiu fi soţ* — capitole ale acestei cărţi — toate conţin observaţiile acide ale lui Pitigrilli, care lovesc fără milă morala sexuală.

Ştim ce ştie să spună Pitigrilli şi ce anume teme îşi alege să atace; atunci — te poţi întreba — cum se face că te-ai dus să citeşti şi acest volum care se cheamă „Vegetarianii amorului" şi cum de ţi-a plăcut?

Arta lui Pitigrilli nu stă poate exclusiv în alegerea temei care-i totdeauna „palpitantă" şi nici în mania lui de anarhist de-a distruge tot ce este bine stabilit în societate. Marele lui meşteşug stă în atitudinea pe care o are faţă de ideile obicinuite, de locurile comune fie ale inteligenţii, fie ale sensibilităţii noastre.

Atâta originalitate în a privi toate laturile sentimentului omenesc, atâtea paradoxe de jur împrejurul acestui sentiment, n'am întâlnit poate — într'altă manieră, se înţelege — decât la Oskar Wilde.

In privinţa asta, Pitigrilli e neîntrecut, e inepuisabil.

„Vegetarianii amorului" pe care o tipăreşte acum editura Ciornei, vine să aducă o strălucită dovadă că autorul ei nu s'a epuisat, că e nou, proaspăt, mereu original, chiar când atacă temele cunoscute nouă.

Visez ca această carte să fie citită mai ales de oamenii care pun sentimentelor lor monoclu şi „steif", ca să se simtă pentru o clipă liberi, deslegaţi de constrângerile unei morale perimate.

O să le placă şi lor, nouile senzaţii pe care le vor simţi.

L. S.

JULES RENARD: Journal intime

4 vol. Typographie Bernouard

Benjamin Crémieux scria în „La Nouvelle Revue Française" despre jurnalul intim al lui Jules Renard: „Nimic nu-i mai iritant şi mai pasionant totodată ca lectura acestui *Jurnal*".

Iritant, vom explica noi, pentru acei care au trăit alături de Renard şi pe care Renard îi pomeneşte în jurnalul său, când cu un zâmbet de indiferenţă, când cu invidie, când cu ură. E vorba de o serie întreagă de scriitori-amici ai autorului — cu care, din politeţă sau necesitate socială, autorul ţinea să păstreze relaţiuni convenţionale.

Pentru noi însă, care stăm departe de meschinăria cafenelei în general şi a cafenelei pariziene în special, acest jurnal nu-i iritant deloc şi rămâne să fie numai şi numai pasionant.

Ni se desvălue aici, în toată goliciunea lui, un om — şi e vorba mai ales de un om excepţional ca Jules Renard. Sinceritatea cu care autorul lui „Poil de Carotte" se priveşte pe sine şi chinul de-a fi silit să se accepte cu slăbiciuni, cu scăderi, sunt direct îngrozitoare! Intr'adevăr: *je vais me regarder à la loupe*, ne mărturiseşte el. Indiferent dacă adevărul trebue spus, dacă e bine să fie spus sau nu, Renard îl aşterne aşa cum îl descoperă înlăuntrul său, căci *je suis curieux de savoir ce qu'est un homme semblable aux autres.*

In această analiză a propriei sale psihologii, Jules Renard nu se iartă pe sine — şi spiritul lui fin, ascuţit, viu, răutăcios, diseacă şi sfârtecă fără milă.

„Când moare un om celebru, încep să socotesc cât îmi mai rămâne de trăit, ca să trăesc cât el".

„Mă credeţi gol, fiindcă vă spun că am talent. Dar ce lucru mare e să ai talent? Geniu aş vrea să posed şi modestia mea constă în disperarea că nu sunt geniu".

Dar spiritul lui Renard se cheltueşte risipitor nu numai în analize ascuţite, ci şi în mici răutăţi, în mici *pointes* delicioase, pline de tâlc.

Elle parle de son „intellect". On croirait que c'est quelque chose qui est en train de cuire.

„Aş vrea să fiu un sfânt, dar fără rugăciune".

„Bucuria de-a fi muncit e rea: te împiedică să continui".

„Evident, cu toţii am voi să fim geniali, dar ni-ar plăcea mai degrabă să câştigăm 500 de franci pe lună".

Ele a ri, elle a ri! Il n'y avait pas moyen de la consoler.

Tezaurul e infinit bogat şi fiecare paragraf are altă înfăţişare, altă semnificaţie şi o nouă graţie. Imagini şi analogii — observaţii scurte şi elocvente — priviri perspicace în adâncul sufletului uman — spirit sănătos, muşcător şi biciuitor — o filosofie uşoară, de ironie şi bunătate — iată ce ne revarsă din tolba lui acest experimentat vânător de visuri şi culegător de deziluzii dulci, care este Jules Renard.

Din tot jurnalul său se degajă în primul rând, o atmosferă intimă, şi mai ales un suflet bun şi o inimă înţelegătoare, cu toată maliţiozitatea diavolească răspândită la tot pasul. Intr'un cuvânt, facem cunoştinţă cu *une vie heureuse, teintée de désespoir.*

L. SEBASTIAN

Romanul d-lui C. Stere

Interviewat de un ziar din Capitală asupra conţinutului romanului pe care îl va pune în curând în vitrina librăriei, d. C. Stere a dat unele lămuriri şi precizări extrem de importante pentru cei ce se interesează de activitatea d-sale de scriitor şi om politic.

Romanul, — a spus d. Stere, — nu este o autobiografie, cum greşit s'a anunţat în presă. Eroul e un personaj sintetic, în care, printr'un procedeu literar utilizat de scriitori, se reflectă doi sau trei oameni întâlniţi de autor în viaţă.

Fabula, întâmplările eroului se împletesc în jurul unor episoade trăite, care nu se pot transforma în *memorii*, pentrucă d. Stere crede că nişte memorii cinstite nu sunt decât acelea care se publică după cincizeci de ani dela moartea scriitorului şi dela epoca la care se referă.

„Altfel, memoriile devin nişte instrumente, de jignire sau de linguşire, nişte necuviinţe, — spune d. Stere, — pe care eu nu le pot comite.

„Chiar Jean Jacques Rousseau, care spunea despre „Confesiunile" sale că sunt o carte cu care se va duce „înaintea lui Dumnezeu", nu s'a putut sustrage dela unele aprecieri defavorabile. Memoriile lui Bülow? Multe necuviinţe, la fiecare pas. Vorbeşte undeva de prinţul H...h...l...h... care a fost prins de principesă în palatul său, cu o cucoană care-l consola... Ei bine, cucoana aceia trăeşte. Nu e o mojicie? Mai scrie undeva că din patul Kaiserului s'a ridicat o subretă, care deasemenea trăeşte, şi e o celebritate în teatru. Pentruce să fie pedepsite aceste persoane, numai fiindcă au avut norocul de a fi întâlnit, în calea lor, personagii istorice? Aşa că memorii, eu nu voiu scrie".

Mai departe, d. Stere spune că romanul d-sale nu urmăreşte propriu zis nici o teză politică. Va fi numai pictura unei epoci, a unor oameni, a unor evenimente, care în primul volum se opresc la anul 1905, la întâia mişcare cu caracter revoluţionar în Basarabia.

Romanul va avea trei volume: I-ul — „In preajma revoluţiei", al II-lea — „Copilăria şi adolescenţa lui Vania Răutu", al III-lea (şi cel mai impresionant, spune autorul) — „In închisoare".

Faţă cu destăinuirile atât de interesante ale d-lui Stere, curiozitatea cu care lumea politică şi cea literară dela noi aşteaptă apariţia romanului d-sale este foarte întemeiată. — *h.*

O revistă de pedagogie

Institutul şi seminarul pedagogic de pe lângă Universitatea din Cernăuţi, al cărei titular este dl. C. Narly, scoate o „Revistă de Pedagogie" care se prezintă extrem de occidental ca ţinută exterioară. Găsim într'însa studii scrise de profesori, apoi o serie de comunicări referitoare la politica şcolară, şi însfârşit o parte documentară. Articolele originale sunt însoţite de un rezumat în limba franceză pentru a face „Revista de Pedagogie" accesibilă şi profesorilor din străinătate.

Dintre diversele studii, remarcăm pe acel al d-lui A. Ieşan intitulat „Criza culturii şi orientarea antropologică a pedagogiei". Omul de astăzi este el sufleteşte „dezacsat" se întreabă autorul. Moravurile industriale moderne, transformându-l în maşină, au determinat oare o criză a individualităţii, aşa cum susţine Berdiaeff? Sau din contra, cum crede Max Scheler, criza actuală va degaja încă mai bine esenţa omului?

Oricum ar sta lucrurile, este cert că individualitatea omenească trebue îngrijită altfel decât până acum. Pedagogia trebue să se schimbe în acord cu psihologia. Psihologi ca Bergson sau Jaensch au atras atenţia asupra unor aspecte ale sufletului care nu fuseseră bine observate până atunci. O pedagogie renovată este deci necesară, unde elementul motor şi elementul imaginativ care compun personalitatea omenească să fie înclinate într'o sinteză mai eficace. Este deci loc, în viitor, pentru o nouă Antropologie, pentru o ştiinţă mai aprofundată a omului. In România reformele de natură antropopedagogică sunt mai facile. Noi n'avem tradiţii; n'avem deci nevoie să dărâmăm nimic.

Acesta este cuprinsul interesantului studiu al d-lui Ieşan.

Dar şi restul revistei, cum spuneam, se prezintă bine.

Ar trebui însă mai multă pricepere în traducerile franceze, spre a se evita expresii ca acestea: „Les sciences naturelles ont renversé la situation privilégié de l'homme, en le considérant animal entre animaux" — care fără îndoială traduc fidel gândirea d-lui Traian Brăileanu, dar care, veţi recunoaşte, sună cam bizar.

D. I. S.

Curier literar

— Scriitorul englez Nataniel Lloyd a publicat o *„Istorie a locuinţei engleze"* în care descrie amănunţit evoluţia locuinţelor engleze, din timpurile cele mai vechi până azi.

***

— Romancierul spaniol Huberto Periz, de la Ossa, laureatul premiului naţional spaniol, a publicat un nou roman intitulat *„Maria Fernanda"*. Popularul romancier, pe care critica îl consideră ca urmaşul lui Blasco Ibanez, descrie o figură sfântă de fată care moare de plictiseală şi din pricina virtuţilor ei exagerate.

***

— In Rusia au apărut două volume de memorii care prezintă un interes literar şi istoric deosebit.

Primul: *„Dnevnik"* (Insemnări zilnice), de H. G. Cernişevski, cunoscutul revoluţionar şi economist rus, autorul celebrului roman *„Ce-i de făcut?"*

Al doilea: *„Vospominania"* (Amintiri) de celebra revoluţionară Vera Zasulici.

Amândouă volumele au apărut în editura *„Politcatorjan"* din Moscova.

***

— Ziarele engleze anunţă că la Londra va apărea în curând Biografia lui Bernard Shaw de cunoscutul ziarist englez F. Harris.

Când Shaw a aflat că Harris a început să-i scrie biografia i-a scris o scrisoare, prevenindu-l că nu va permite niciodată publicarea acestui volum. Curând după ce a terminat lucrarea, Harris a murit. Bernard Shaw nu numai că n'a încercat să împiedice apariţia biografiei sale, dar a făcut corectura, a adus complectări şi a scris şi un epilog.

***

— In editura germană „Insel-Verlag" a apărut volumul al III-lea din scrisorile poetului Rilke. In aceste scrisori, poetul german descrie călătoria sa în Rusia şi vizita la moşia lui Leon Tolstoi.

***

— Gerhard Hauptman scrie o piesă nouă care se va numi *„Sonnenuntergang"*. Se ştie că una din primele sale drame e intitulată *„Sonnenaufgang"*.

„Apusul soarelui" va fi întrucâtva o modernizare a „Regelui Lear" de Shakespeare. Figura principală a dramei e un bătrân industriaş care intră în conflict cu fiii săi din cauza unei femei tinere.

Reinhard s'a însărcinat cu inscenarea acestei piese. — *D.*

RECENZII

Relaţiile româno-maghiare

A. BITAY: *„Istoria literară maghiară"*; — A. P. TODOR: *„Traduceri din literatura română în ungureşte"*. (Ambele în Editura Societăţii *„Prietenii Istoriei Literare"*, Bucureşti 1931).

D. A. Bitay este unul dintre puţinii scriitori maghiari care ne cunosc şi poate singurul care arată, azi, deosebit interes culturii şi literaturii noastre. Incă cu zece ani în urmă d. A. Bitay a scris, printre altele, o privire sintetică asupra istoriei literaturii române, a publicat o antologie a poeţilor români şi numeroase alte studii şi articole culturale sau filologice, în care se găsesc tratate mai ales probleme de împrumuturi linguistice dintre noi şi poporul maghiar.

Pentru cititorul român d. A. Bitay scrie azi o scurtă dare de seamă, mai mult o lucrare informativă, de prezentare a istoriilor literare maghiare, de la cele mai vechi şi până la cele de apariţie mai recentă. Deşi broşura d-lui Bitay numără numai 12 pagini, în care autorul se opreşte doar la lucrările mai principale din domeniul amintit, ea isbuteşte totuşi să dea expunerii sale un fir evolutiv şi caracterizări care înfăţişează, uneori cu destulă bogăţie, aspiraţiunile şi realizările din toate timpurile ale literaturii maghiare.

Cu dese incursiuni în domeniul literaturii noastre, fie pentru stabilirea unui punct de comparaţie interesant, fie numai pentru a face să se înţeleagă mai bine, la noi, însuşirile culturale sau artistice ale anumitor personalităţi din literatura maghiară, d. A. Bitay pune faţă 'n faţă pe istoriografii maghiari cu personalităţile înrudite, la vremea lor, din literatura noastră istoricoliterară: un Cserei Mihail, un Gruber Carol, Kazinczy Francisc sau Gragger Robert vor fi însufleţiţi de aceleaşi idealuri, vor duce aceeaşi luptă în domenii de multe ori identice şi cu aceleaşi rezultate mai totdeauna, ca un Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, Ion Eliade Rădulescu sau Vasile Pârvan.

In felul acesta interesul pentru literatura şi istoriografia literară maghiară ne este deşteptat mult mai uşor şi înţelegerea noastră mult mai spornică.

Iată prin ce este interesantă broşura d-lui A. Bitay, punct de plecare preţios pentru cei care ar voi să cunoască mai de aproape — şi-ar trebui să fie aceştia cât mai mulţi — unele din personalităţile sau operele de seamă ale literaturii maghiare! Căci istoria noastră culturală cere, dela cei ce caută a o stăpâni şi cunoaşte în toate tainele ei, ca „legătura noastră milenară cu poporul maghiar să fie cunoscută şi prin părţile ei de ordin spiritual, deoarece convieţuirea cu acest popor a fost şi este şi altceva decât un lanţ de ciocniri politice".

Constatarea aceasta o face d. A. P. Todor într'un luminos studiu intitulat *„Traduceri din literatura română în ungureşte"* în care afirmă, din primele rânduri, că „progresele uneia dintre părţi s'au comunicat direct sau indirect şi celeilalte; aceleaşi împrejurări de viaţă au făcut să se nască manifestări gemene sufleteşti, au uşurat împrumuturile de tot felul şi deci şi cele de literatură poporană, încât de multe ori nu se mai ştie originalul. Poezia noastră poporană a influenţat şi a fost, la rândul ei, influenţată şi ea de poesia poporană maghiară. O comparaţie, chiar sumară, a cântecelor noastre bătrâneşti cu baladele secueşti, de pildă, ar aduce multe şi plăcute surprize, identitatea motivelor şi a modului de exprimare o găsim la tot pasul". Pornind de la această constatare, d. A. P. Todor intră în cercetarea mai pe larg a subiectului, ocupându-se mai întâi cu traducerile în ungureşte din literatura poporană română, apoi cu traducerile din literatura noastră cultă.

Numeroase în toată a doua jumătate a secolului al nouăsprezecelea, traducerile în ungureşte din literatura noastră poporană au fost alese, cele mai multe, — cum era şi de aşteptat —, din colecţia lui Vasile Alecsandri şi redate, mai totdeauna, — spune d. Todor — cu tot farmecul şi frăgezimea originalului: „Toma Alimoş", „Codreanul", „Mărioara Florioara", „Soarele şi luna", „Mânăstirea Argeşului" sau „Mioriţa", dintre cele mai cunoscute, au fost răspândite încă de pe la 1860 în reviste şi antologii maghiare şi gustate mai ales pentru frumuseţea plastică a figurilor ce pun în relief atitudinile sufleteşti din poezia noastră poporană; la aceste calităţi ale originalului românesc s'a adăogat totdeauna şi calitatea cea mai de seamă a traducerilor: muzicalitatea energic sacadată a limbii maghiare. Un Carol Acs, un Gheorghe Ember, un Iosif Vulcan sau Kádár Inese sunt astfel printre cei dintâi care au căutat să redea în ungureşte şi să explice prin articole sau studii speciale capodopere ale liricei sau epicei noastre poporane.

Traducerile din literatura noastră cultă — din scriitorii moderni sau contemporani, d. A. P. Todor le împarte, în studiul său, în două părţi: a) până la războiu şi b) după războiu. In prima perioadă traducerile s'au mărginit doar la Alecsandri, Eminescu, Bolintineanu, Hasdeu, Carmen Sylva şi Coşbuc, dar mai mult la Eminescu care, încă dela 1895 este recomandat scriitorilor unguri de către Szöcs Géza în câteva broşuri ce înfăţişau viaţa şi activitatea poetului şi traduceri din opera lui. Cel mai bun şi neobosit traducător din această perioadă este însă Carol Révai, care a publicat în „Vasárnapi Ujság" traduceri din Eminescu („Mortua Est" poate fi privită ca o traducere clasică), din Coşbuc şi Goga. Carol Révai n'a fost numai un traducător servil, ca Szöcs Géza, de pildă; el a pătruns în comoara de simţiri şi de idei a originalelor şi a ştiut să tălmăcească cu suflet poetic toate frumuseţile versurilor originale.

Dedicate exclusiv traducerilor şi raporturilor culturale între minoritari şi români (în special maghiari şi români), au apărut în Ardeal, după războiu, două reviste: „Cultura", la Cluj şi „Aurora" la Oradea-Mare, ambele de scurtă durată însă, astfel că traducerile din româneşte în limba maghiară se vor întâlni, în această perioadă de după războiu, mai ales în reviste minoritare ca: „Pásztortüz", „Korunk", Cimbora", „Napkelet", „Fekete Macska", „Genius" şi altele şi mai apoi în antologii. In acelaş timp, arată d. Todor, teatrele maghiare încep să introducă în repertoriul lor şi piese româneşti, bine primite în genere de public şi de critică; s'au reprezentat astfel aproape toate piesele româneşti moderne, unele fiind editate în volume. Antologiile apărute după războiu sunt patru: în 1922 a d-lui Kesesztury Sándor, în 1924 a d-lui Fekete Tivadar, în 1925 a d-nei Kiss Piroska şi în 1928 a d-lui Bitay Arpád. Primele două antologii cuprind traduceri din poeţii români contemporani; antologiile d-nei Kiss Piroska şi cea a d-lui Bitay Arpád se ocupă mai ales de clasici. Pe cea din urmă, a d-lui Bitay, d. A. P. Todor o numeşte „cea mai eclectică şi reprezentativă a clasicilor români". Gr. Alecsandrescu, Alecsandri, Eminescu, Vlahuţă sunt, în acest volum, reprezentaţi în cele mai expresive şi mai fermecătoare compuneri ale lor. In afară de aceste antologii, revistele maghiare din Ardeal, toate, au publicat şi publică traduceri în proză din C. Negruzzi, Creangă, Slavici, Duiliu Zamfirescu, Caragiale, Delavrancea, Gârleanu, Sadoveanu şi I. Al. Brătescu-Voineşti.

Studiul informativ şi bine documentat al d-lui A. P. Todor arată din belşug râvna pe care au pus-o — şi încă o mai pun — ungurii ca să ne cunoască şi să ne înţeleagă. Când vom putea spune că facem la fel?

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

Octavian Goga

D. Octavian Goga a împlinit cincizeci de ani. A fost cu amploare sărbătorit în Parlament de partide şi de oamenii politici în afara partidelor. Urmează sărbătoririle scriitoriceşti.

De această ordine nefirească nu-s vinovaţi scriitorii, ci poetul care s'a dat mai mult politicii — decât literelor.

Cu toată politica brutală făcută de dânsul, cu toţi acei comisari regali şi agenţi de siguranţă, — trimişi din ordinul său să ne percheziţioneze casa, cetindu-ne corespondenţa intimă cu dureri de familie care nu trebuiau să aibă decât un singur confident, — în această zi caut să desfac poetul din omul politic, cum ai desghioca un miez sănătos dintr'o coajă atinsă.

Am căutat în bibliotecă primul său volum de versuri: acea ediţie elegantă, pe hârtie pufoasă, cu litere artistic tăiate. N'am mai găsit-o. Dar nici nu aveam nevoe de dânsa. Ştiam versurile pe dinafară — cum ştii scrisorile iubitei... chiar după ce te-a trădat.

După tristeţa aruncată în sufletul generaţiei noastre de ultimele ecouri ale lui Eminescu, generaţie nereîmprospătată de Coşbuc, — a venit cântecul de luptă, naţională şi socială, trâmbiţat de Goga pe crestele Carpaţilor.

Octavian Goga

Poezia aceasta bărbătească, — plină de seva pământului, urcată în versuri din adâncurile poporului şi ale trecutului prin cuvinte şi expresii de bucoavnă, — ne-a trezit din somnolenţă. Ne-a întors ochii dela apariţiile melancolice eminesciene şi ne-a înfrăţit cu cei ce sufăr din jurul nostru.

Sufletul generaţiei noastre a făcut în adolescenţă un botez de sânge şi de poezie: în răscoalele ţărăneşti şi'n versurile d-lui Goga. Elevii, în recreaţii şi'n zilele de Duminică, îşi citeau versurile poetului ardelean. Disertaţiile şi compoziţiile libere aveau drept obiect arta lui.

D. Goga a fost poetul selectat de-o generaţie.

Poate din pricina marii iubiri ce-am avut pentru dânsul, noi care — rămânând pe drumul săpat de el — i-am cunoscut căluşul, cenzura şi prigoana marţiala... poate de-aceia l-am şi atacat cu atâta ură.

Dar totul a trecut...

A rămas o amintire — de avânt şi de tinereţă. Ne-a adormit în suflet un cântec. Acest cântec a învăţat cutia de rezonanţă a inimii noastre să vibreze armonios. Poate din când în când, noile cântece poartă o trenă de imperceptibile ecouri din trecut.

Poezia d-lui Goga este fântâna din care am băut odată. A căpătat prin aceasta — în ochii noştri — prestigiu şi drept la recunoştinţă.

Incredere

Intr'o revistă, un publicist scrie că o mână de oameni au încredinţat d-lui Nichifor Crainic conducerea lor literară prin haosul nostru.

Da... cele spirituale — i se pot încredinţa.

Sărbătoriri cu cîntec

„Gândirea" a sărbătorit deunăzi pe d. Iorga. Azi a venit rândul d-lui Goga.

Revista d-lui Nichifor Crainic — răspunzând unei întrebări bănuite pe toate buzele — îşi proclamă dezinteresarea. Am sărbătorit pe d. Iorga, când d-sa era prim-ministru? O coincidenţă. Dar sărbătorim şi pe d. Goga, care nu-i nimic.

...Dar poate fi!

Ţinuta morală

Cetim în „Gândirea": „Singura noastră avuţie e ţinuta morală de care suntem geloşi ca de suprema demnitate omenească".

Iar mai departe: „Suntem săraci lipiţi pământului".

Intr'adevăr: cu aşa „avuţie"...

Relativitate

„Viaţa noastră e ireproşabilă, — spune d. Nichifor Crainic, — într'o ţară invadată de tâlhari şi de aventurieri".

Lucrul ar fi mai delicat — într'o ţară locuită de oameni serioşi şi cum-se cade...

Situaţia

D. Nichifor Crainic afirmă că d-sa nu-şi datoreşte situaţia d-lui Iorga.

Aşa-i!

Noi ştim cui îşi datoreşte el situaţia — şi mai ales căror mijloace.

Acela nu-i d. Iorga. Şi avem o dovadă peremptorie: d. Iorga nu-i înjurat de d. Nichifor Crainic.

Sentimente curate

„Nu îngăduim, — se înfurie d. Nichifor Crainic, — să ni se mânjească bivoleşte cele mai curate sentimente ale noastre".

Mai sunt? Sau: au existat vre-odată?

Saturaţie

Din d. Nichifor Crainic:

„Nu vom permite ca inconştienţa cinică (a adversarilor) să ne spurce sufletul".

Se mai poate?

Faţă de premergători

Din „Gândirea":

„Noi am căutat totdeauna să avem o tinută exemplară faţă de premergători".

...Că faţă de contemporani...

Maşina de calculat

Unul dintre cei mai înverşunaţi adversari ai noştri nu scapă nici un prilej — deşi nu-i la mijloc decât o polemică literară — să-şi glorifice puritatea morală, punând-o în antiteză cu ticăloşia celor de la noi.

Nu ştim ce spune publicul, care de cele mai multe ori nu-i decât în posesiunea atacurilor din presă. Noi însă ne indignăm de curajul acestui adversar care îşi ia aere de moralizator, taxându-ne drept păcătoşii păcătoşilor, — deşi el este acela care s'a adresat unui prieten al nostru pentru un trafic de influenţă: era vorba de plasarea unor maşini de calculat la Ministerul de Instrucţiune...

A fost refuzat.

Astfel se explică înverşunarea atacurilor sale.

El a contat pe discreţia noastră. A calculat însă greşit — fără maşină. — *M. Sevastos.*

Gheorghe Eminovici

In ultimul număr al „Vieţii Romîneşti", d. G. Călinescu — care pregăteşte un studiu complect asupra vieţii şi operei lui Mihail Eminescu, — publică un documentat capitol al acestei lucrări, tratând despre „Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu".

„Gheorghe Eminovici, spune d. Călinescu, era un om de modă veche. Inalt, voinic mai mult decât gras, „munte de om", de-o putere herculeană...

... Avea un mănunchiu de principii sănătoase şi nici o subtilitate, ori complicaţie sufletească. Slugă de tânăr la boeri mai mari, el era pătruns de ierarhia lumii, împărţită de la Dumnezeu până la prostime, în trepte nemişcătoare, şi de principiul de autoritate ce derivă din ele. De aceia, postea posturile, iar Duminica şi sărbătorile asculta cu evlavie şi cap descoperit sfânta liturghie dela început până la sfârşit, tot aşa cum în colţul salonului dela Dumbrăveni urmărea cu smerenie mişcarea şi vorbirea boerilor. La rându-i însă aplica acelaşi postulat al autorităţii în propria familie şi faţă de subalterni, alergând cu harapnicul călare, vociferând, bătând straşnic la nevoe, proferând înjurături răcoritoare şi patriarhale. El nu putea avea faţă de femee, afară de respect, cine ştie ce gingăşii. Cu cât o societate este mai rafinată, cu atât — în ciuda instinctului de conservare a speţei — libidinea erotică se disociază de efectele ei fiziologice, dă un precipitat psihic, gratuit, femeia devine simbol, iar natalitatea scade. Cultivat la biblie şi la tradiţie. Gh. Eminovici vedea în femee un tovarăş inferior şi util, ursit să procreeze şi să îngrijească de gospodărie şi care, exclus dela orice viaţă spirituală, n'avea nevoe de învăţătură. In răgazurile pe care i le lăsau treburile grele dela câmp, el făcea amoruri fructuoase, transformând pe cămănăreasă într'o eternă cloşcă cu pui, închisă în casă, într'o vreme, aproape în fiece an, nouă luni din douăsprezece.

... Visa pentru copiii săi o treaptă socială mai înaltă, un copac genealogic care se înalţă spre cer, în umbra căruia — el, respectuos de genealogii — să-şi sfârşească bătrâneţea. In chip cu totul absolut, el îşi puse în aplicare puţinele şi sănătoasele principii pedagogice: fetelor nici o instrucţie spirituală, rostul lor fiind casnic, dar zestre bună; băeţilor nici o avere, ei putându-şi-o agonisi singuri, dar cultură temeinică. Fetele rămaseră acasă (Henrieta învăţase numai abecedarul). Băeţii fură trimişi la Cernăuţi, la carte bună, nemţească. Tatăl îi tratează cu o severitate metodică.

... El alege pentru copiii săi cariere care aduc bani mulţi şi onoare omului activ, şi cu multă abnegaţie şi bun simţ trimite pe băeţi la şcoli înalte în străinătate. Şerban studiază medicina la Viena şi la Erlangen, Nicolae dreptul la Sibiu, Iorgu ştiinţele militare în Prusia, Ilie medicina în şcoala doctorului Davila din Bucureşti, iar Matei urmează politehnica din Praga. După cum se vede tot meserii practice. Temperamentele contemplative, înclinate către activitatea gratuită a spiritului, repugnau lui Gh. Eminovici. Când îşi bănuia copiii căzuţi în această suferinţă, îi pişca cu vorba, îi cicălea până ce-i făcea să se ascundă care încotro. Având obiceiul a recita versuri, Mihai era zeflemisit cu vorba „poetul", aşa încât, înghimpat adesea cu aluzii răutăcioase despre inutilitatea sa, sfârşi prin a evita casa părintească aşezându-se pe vacanţă în vreo casă de ţăran sau petrecându-şi toată vara cu ciobanii la stână. Tatăl înţelegea ca multă lume, respectuoasă de cultură, să-şi pedepsească progenitura când nu învăţa poeziile din cartea de şcoală, dar ca însuşi copilul său să aungă a face poezii, asta n'o înţelegea! Un băiat trebue să-şi facă viitorul „să se chivernisească!"

„Dacă nu ţi-am scris pân'acum — spune „poetul", „tatălui, într'o scrisoare de la Berlin — cauza a fost „neîncrederea cu care întâmpini orice voinţă proprie a „oricărui din fiii Dumitale, neîncredere augmentată de „privirea formalistă ce-o ai despre lume, după care ori „ce om [care] nu caută [numai] decât a se chivernisi, „după cum o numeşti d-ta, trebue să fie un om de ni- „mic. Eşti un părinte nenorocit — adevărat (poate). „Dar eşti nenorocit mai mult pentrucă vrei ca fiecare „să trăiască şi să-şi măsoare paşii după cum doreşti „d-ta".

Multă vreme părintele a refuzat să creadă că e ceva de capul fiului său Mihai, până când, uimit de consideraţia ce i se da, se lăsă biruit".

D. Călinescu trasează astfel, într'o formă pitorească şi complect lipsită de pedanterie, portretul tatălui lui Eminescu..

E un capitol care vesteşte o carte utilă şi interesantă. — *h.*

Francisc Kazinczy

S'au împlinit o sută de ani dela moartea lui Francisc Kazinczy, una din personalităţile cele mai eminente ale literaturii ungare, organizatorul vieţii literare, reformatorul limbii şi în sfârşit, animatorul întregii mişcări intelectuale a Ungariei pe la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Se aşteptau festivităţi strălucite în Ungaria de azi, care se făleşte mai mult decât oricând cu originile ei, şi care e atât de pricepută în organizarea manifestărilor solemne.

Totuşi, de data asta comemorarea a fost mai mult decât modestă: a lipsit nu numai strălucirea exterioară, dar şi convingerea intimă.

In afară de o conferinţă documentară transmisă de postul radiofonic al Budapestei, marile asociaţii literare ale Capitalei ungare n'au organizat nimic deosebit, lăsând în seama unui cerc restrâns din provincie să onoreze, în localitatea unde a murit Kazinczy, memoria scriitorului.

Atitudinea aceasta, împărtăşită, pare-se, şi de cea mai mare parte a presei, ar putea părea rezultatul unui cuvânt de ordine, în contrast cu explozia de recunoştinţă naţională cu care a fost serbat în 1859 centenarul naşterii lui Kazinczy, când — în afară de festivitatea impunătoare ce avea loc în marea aulă a Muzeului Naţional, sub auspiciile Academiei Ungare — sute de comemorări locale erau organizate în provincie

Din ce motive să fi căzut patriarhul literaturii ungare în dizgraţie?

Explicaţia ne-o dă revista „L'Europe Centrale": oficialitatea ungară e oarecum jenată, amintindu-şi că acest părinte al literaturii profesa, în politică, doctrine foarte înaintate, se declara partizan al reformelor democrate şi — *horribile dictu* — era chiar francmason.

Motive suficiente pentruca acest duşman făţiş al oricărui naţionalism strâmt să cadă în dizgraţia Ungariei oficiale de azi. Ingratitudinea aceasta, vremelnică fără îndoială, a posterităţii, nu va ştirbi însă cu nimic meritele de mare iniţiator, organizator şi reformator ale lui Francisc Kazinczy. — *h.*

O anchetă literară în Cehoslovacia

Ziarul cehoslovac „Lidové Noviny" a întreprins şi anul acesta, ca deobiceiu, o anchetă printre principalele personalităţi cehoslovace asupra celei mai remarcabile opere citite în timpul anului.

Răspunsurile — câteva sute — sunt oglinda gusturilor şi preocupărilor elitei intelectuale cehoslovace.

Din primul moment eşti izbit de numărul considerabil al cărţilor care tratează probleme sociale sau politice (în deosebi lucrări care vor să elucideze viitorul lumii noastre).

E un semn foarte explicabil al vremurilor turburi în care trăim, când grijile imediate împing cărţile literare în rafturile cele mai puţin frecventate ale bibliotecii.

In Cehoslovacia, starea aceasta de spirit pare să fie neprielnică mai ales literaturii franceze.

In fruntea cărţilor străine stă totuşi „Scènes de la vie future" a lui Georges Duhamel, dar succesul acestei cărţi trebue să se datoreze mai degrabă problemei pe care o tratează.

Pe de altă parte, André Maurois, de pildă, care anul trecut a cunoscut un adevărat triumf la aceiaşi anchetă, anul acesta abia e citat de douăsprezece ori. Dar şi mai puţin pomeniţi sunt acum Anatole France, Colette, Paul Morand, Pierre Benoît, Cocteau, Bernanos şi fraţii Thibault.

In ansamblu, e frapantă proporţia scriitorilor anglo-saxoni — nu numai de prima mână, ca Sinclair Lewis sau Galsworthy, dar şi dintre cei mult mai inferiori, — care sunt preferaţi de publicul cehoslovac.

Alături de Franţa, care aci mai mult pare cunoscută decât *e* în realitate, şi de America iluziilor astăzi în parte risipite, marea necunoscută e Rusia. Cartea publicistului american Knickerbocker asupra „Planului quinquenal al Sovietelor" a suscitat un interes profund.

Printre lucrările cehoslovace, locul de frunte îl ocupă „Marketa Lazarova", romanul lui Vladislav Vanciura.

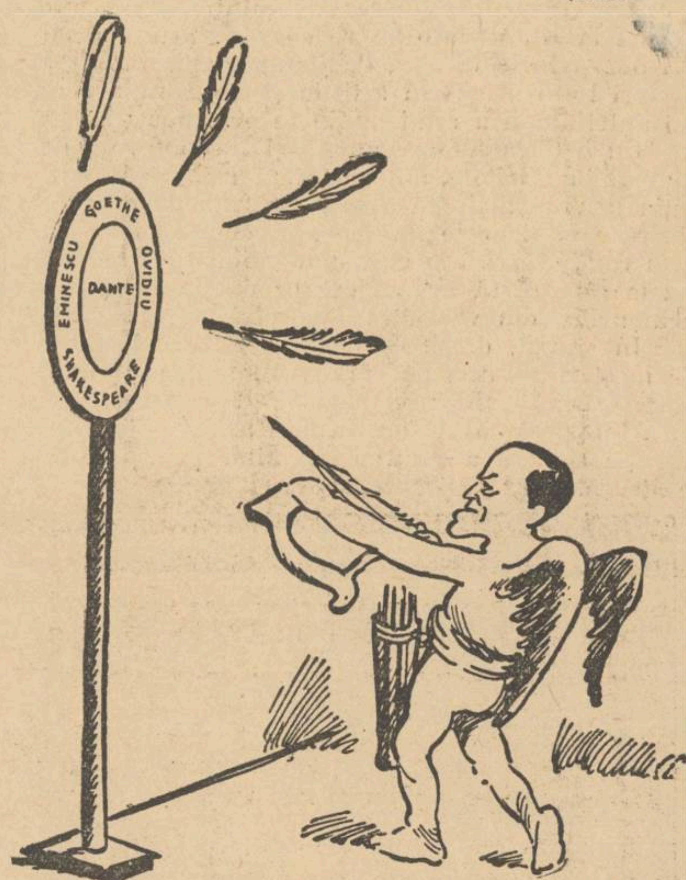
„Convorbirile lui Masaryk" cu Karel Ciapek, ocupă locul al doilea.

După aceste lucrări, preferinţele publicului se îndreaptă asupra cărţilor istorice, asupra monografiilor şi biografiilor oamenilor celebri.

Dintre celelalte opere citate, merită o menţiune specială cartea preotului Jacub Deml asupra lui Otokar Brezina, marele scriitor ceh mort de curând.

Ancheta evidenţiază la publicul ceh gustul pentru opere substanţiale. Este deasemeni caracteristic faptul că anul acesta poeţii sunt mai puţin apreciaţi decât oricând. — *h.*

D. Ion Sân-Giorgiu are un volum de poezii intitu... lui Cupidon".
(ZIA...

— Dacă nici cu „Arcul lui Cupidon" nu ochesc nemurire, am să scot... Mitraliera.

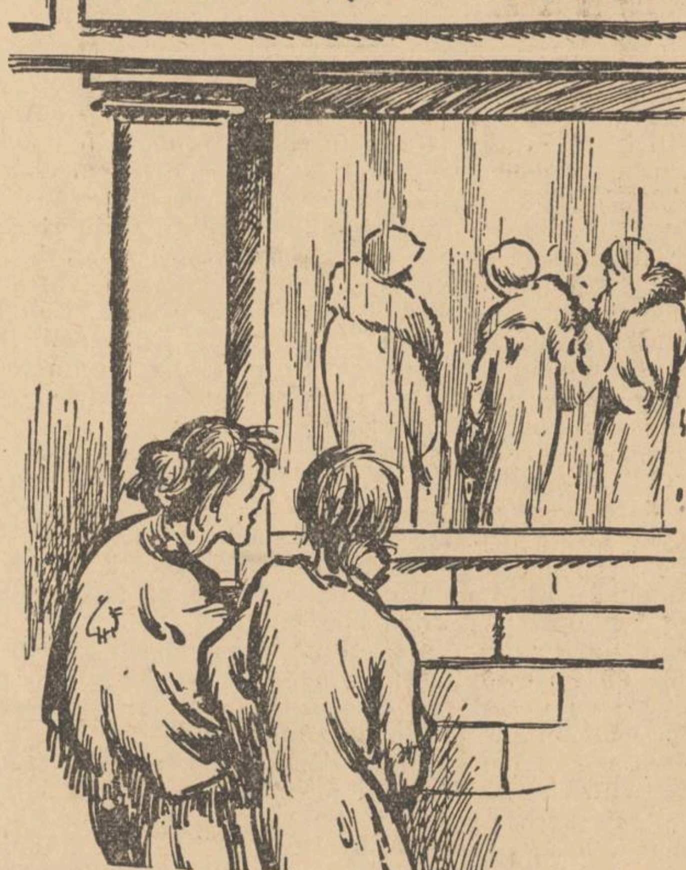
„Nu e cuviincios să se pu... memorii decât după cincizec... ani de la moartea autorului, ... că unele persoane care sunt trec... în memorii, pot să fie în viaţă şi se socotească jignite".
C. STERE
(într'un interview)

— D-le Stere, mi-a încredinţat tatăl meu, care a murit acum 50 de ani, nişte memorii ale bunicului său.

— Publică-le!

— Nu ştiu dacă pot, fiindcă o artistă care este vizată trăeşte; chiar zilele trecute a fost angajată primadonă la operă.

— Mi se pare că, după noul budget, la anul, îmbrăcămintea noastră o să fie la modă.

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

ANUL X. -SERIA II-a. -No 577 **Număr de Crăciun** **12 Pagini — 10 lei** Duminică 27 Decembrie 1931

Adevĕrul Literar şi Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897 CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Un pom de Crăciun

Se întemeiase datina listelor de daruri, întocmite din vreme și copiii, făcându-se pe neașteptate cuminți și-au mărturisit, preferințele, variabile la ceas. Fetița voi întâi câteva păpuși mai mici, un serviciu de cafea cu lapte, un pian verde cu clapele trandafirii și o bucătărie completă. Cugetând mai bine, ea ceru lui Moș Crăciun în scris o singură păpușe, mare cât o cucoană, o baie, în care stă pe spate un homuscul gras, cu ochii albaștri, un geamantan cu bagaje. Zarzavaturile bucătăriei, minuscule, nu trebuia să treacă peste măsura unui băț de chibrit, lungimea firului de praz. Bucătăria și bufetul erau destinate familiei cu cap de porțelan, înmulțită an cu an, după tipicul familiilor de oameni, care întrerupându-și relațiile cu Moș Crăciun, le înlocuesc cu ale berzei. A mai cerut un cupeu închis pentru ca păpușile să se deplaseze, fără să capete guturai, prin tot apartamentul, și un telefon ca să stea de vorbă cele din pat cu cele de pe canapea. Pentru păpușile plictisite mai era nevoie de un tren electric, cu gări și tuneluri, ca să le voiajeze.

Armamentele de uscat, de apă și de aer, ale băiatului aveau să formeze o artilerie din cele mai devastatoare. Băiatul a și terminat un stagiu militar de două luni, exersând cu pistolul cu dopuri și doborând la pământ de câteva ori pe toată lumea din ogradă, curci, găini, pichire și gâște, care fie vorba între noi nu pățiseră nimic: numai ilaritatea curcanilor, adunați într'un parlament orgolios pe bălegare și hohotul de râs silabisit al rațelor care se uitau cu un ochi la el și cu celălalt peste drum, indispuneau vitejiile viitoare ale băiatului înarmat. Fapt este că pe când tătuțu caută o formulă universală, primită de generațiile maturității, pentru înlăturarea schilodirii dintre popoare, instinctele noi ale băiatului pregătesc măcelurile viitoare. Băiatul cere în orice caz și neapărat un avion, cu care s'a ucis în zilele lui Decembrie tinerețea biruită a celui mai intrepid zburător, fără să știe că de astădată luminile le vor fi niște candeli și că pomul de Crăciun se aprinde pe un mormânt...

Copiii au făgăduit în liste o abdicare totală de la voința lor, în folosul maicii și al lui tătuțu. Ei vor face gimnastică, după program, în fiece dimineață și se vor spăla regulat pe dinți. Și nu se vor mai lua de păr niciodată, absolut niciodată. Dacă, prin excepție, vor mai izbucni din odaia lor strigăte regretabile și apostrofe, cuvintele „tâmpitule" și „ești o vacă" vor fi pronunțate numai cu scopul de a deveni prilejuri de nemaisfârșite pupături și îmbrățișări. Iar palmele auzite din a treia și a patra odaie, vor sluji la consolidarea sentimentului prieteniei.

Tătuțu a întocmit listele și le-a șters de câteva ori. El le trimite în termen Unchiașului, printr'un curier secret, pe care îl cunoaște de o mie de ani. Pe vremea lui Moisi, el fusese baci la oile din părțile rodiilor și smochinilor și a trecut cu turmele Marea Roșie, când a despărțit-o Dumnezeu în două — și acum, șchiop și gârbov, stă la biserica Stavropoleos, trage din an în Paște, clopotele și slujește de comisionar și de iscoadă oamenilor cu situație care sunt în corespondență cu al de Sfântul Vasile și Moș Crăciun, până la Bobotează. Să nu credeți că din pricina infirmităților lui, curierul secret ar umbla încet. Ajutat de o cârjă proptită subsuoară și de un baston scurt cu ghimpii groși, el poate să alerge ca iepurii și să sară ca lăcusta.

Tătuțu însă a dispărut în ziua ajunului, de pe la prânz, motivând că e foarte ocupat la redacție și că trebue să scrie un foileton documentat despre Japonezi și Chinezi, încăierați tocmai de vacanță.

Dac'ar ști copiii că tătuțu e acasă, în odaia pomului de Crăciun, unde lucrează de două ceasuri cu ușa încuiată, desfăcând hârtii de foiță și scoțând minunile lui Dumnezeu de prin cutii și agățându-le cu scara de jur împrejurul unui molift adus din munte cu trenul și din piață cu automobilul, pe seară: dac'ar ști că păpușile, tunurile și toate jucăriile sunt cumpărate de o săptămână; ei nu s'ar mai frământa, torturați de speranțe și desnădejdi. Dar nici pomul, nici Moș Crăciun n'ar mai avea nici o poezie. Intre vitrinele fermecătoare, pe care ochii fetiței și ai băiatului le-au văzut și între nerăbdarea lor mistică, de-acum, s'ar stabili inevitabila concordanță a prețului marcat pe pătrate de carton și plătit cu bani din buzunar.

Uite-l pe mincinosul de tătuțu dând ocoale pomului și jucând, la vârsta lui, personagiul ridicul al unui teatru invariabil acelaș. Cu o țigare în gură și cam supărat de estetica mică a construcției lui de amăgiri și escrocherii divine, el cercetează dintr'un colț al odăii ce-i mai lipsește pomului de Crăciun, ca farsa sentimentală să fie deplină. Chiciura artificială, betelile de soare, țurțurii de cristal cu gaură și sârmă, au fost artistic și fotografic distribuite. Animalele de cârpă, de papier mâché și de tinichea ripolinată s'au suit toate în copac. Ceștile serviciului de cafea stau colea, lângă instrumentele de război și încă o sută de nimicuri, nescrise în liste și tiptil aduse din târg, împăinjenesc moliftul cu o copie în mic și în mărunțiș de paradis la domiciliu. Sute de firimituri, de petice, de sfori, de ambalaje, aruncate pe parchet, demonstrează cum se poate face din nou universul, din piese și accesorii cu preț de en-gros, cu transport și vamă. Splendori de sticlă ușoară, cu mijlocul gol, înfățișează între daruri și surprize, constelațiile, planeții, fenomenele cerești și lumina lui Goethe, înșirate pe ață de cusut marca Ursul, și fabricate în uzinele căii lactee ale lui Moș Ajun.

Ca să realizeze miracolul care începe în turbanul unui covor îngrămădit pe un scaun și sfârșește cu o cetină alpină în tavan, tătuțu a fumat o sută de țigări puturoase, a zâmbit de câteva ori și a înjurat patru ceasuri ca un surugiu, ca un șef de orchestră și ca un regisor. Căci așa se zămislesc operele delicate, răcnind cu înjurături.

T. ARGHEZI

Mina Byck-Wepper — Naşterea Domnului

Strofe

De la un suflet la celalt
Câte noroaie, câte stele,
Cât larg senin, ce neguri grele.
Cât iad adânc, cât cer înalt,
De la un suflet la celalt.

De la nimic la alt nimic,
Tristețea soarelui și-a lunii,
Surâsul stepei, plânsul strunii,
Și viața ne-amăgește-un pic.
De la nimic la alt nimic.

De undeva spre nicăieri,
Ne rătăcim de noi, departe
Și veșnicia ne desparte,
Mergând pe drumuri de dureri,
De undeva spre nicăieri.

GEORGE LESNEA

Cu d. Mihail Sadoveanu prin livadă...

de M. SEVASTOS

In ultimul timp, diferite publicații — sub influența modei pariziene — au început să se ocupe de viața intimă a oamenilor noștri de seamă. Revista „Incotro?" are chiar o rubrică permanentă: „In halat și papuci". La această rubrică a fost trecut și d. Mihail Sadoveanu. Iar unele ziare — văzând că este alterat veritabilul „Sadoveanu" — au prezentat alt tip, eronat și el în unele privinți.

Mă voiu încerca în rândurile de mai jos să reconstitui pe adevăratul „Sadoveanu".

Chiar trecerea d-lui Sadoveanu la rubrica: „In halat și papuci" este o greșală, — fiindcă d-sa nu utilizează papucii și halatul, ci se încalță acătării cu ghete sau bocanci, îmbrăcându-se apoi gospodărește. Cel mult dacă rămâne uneori într'o bluză rusească...

Pe d. Sadoveanu intim nu-l găsești în birou ori în sufragerie. Livada e elementul său. Acolo — printre stupi, de-alungul merilor răsădiți sub ochii lui, în via îngropată și desgropată cu aceiași grijă cu care înfăși un copil, prin păduricea din vale de unde ne sărea în fiecare primăvară câte o păreche de sitari.

Am fost în via de la Copou în fiecare anotimp.

Veneam cu larmă de câni pentru o vânătoare. Mă refugiam acolo în clipe de adversitate pentru regăsirea echilibrului moral, înaintea unei minți cumpănite, sub căldura unor ochi buni și încrezători în toate ale naturii și ale omului. Iar câte-odată eram poftit la mese mari, cu zgomot de copii, printre pahare de vin cu felii de alămâe verde — pentru păstrarea limpede a gândului până la urmă...

Atunci omul acesta taciturn căpăta vervă. Lumea i se părea încă mai bună și viața mai frumoasă.

Mi-aduc aminte că odată, venind vorba de-o canalie talentată, d. Sadoveanu mi-a spus cu adâncă convingere: — „Ceiace admir mai mult la dânsul este caracterul". Ii vede pe oameni altfel. Ii crede pe cuvânt. Grăunțele de bunătate, care se găsește la fund în fiecare inimă omenească, ia în ochii lui proporții fantastice.

Trăsătura caracteristică a sufletului d-lui Sadoveanu este bunătatea. Acesta i-i și meritul. Talentul i-a fost dat de Dumnezeu — ca ochii și părul. Bunătatea însă și-a făurit-o zi cu zi.

N'avem decât să ne aducem aminte de cruzimile din copilăria noastră. Am avut aici, în inimă, o mică fiară. Imi amintesc cu umilință de plăcerea cu care am asistat la execuția unui câne — dus de mine în lanț la un cunoscut... ca să-l împuște. Bestia din noi o îmblânzim cu greu. Câtă depărtare între scena sângeroasă a execuției de lângă un copac — și lacrima care-mi vine în ochi astăzi când întâlnesc privirea tristă a unui câne. Și totuși fiara din noi mai hârâe câte-odată — înnăbușit...

La partea aceasta de bunătate, dobândită cu anii și prin grele sforțări — numai la ea ține d. Sadoveanu. Victoriile-i împotriva asprimii îl bucură mai mult decât un succes literar...

Operele sale despre care nu vorbește mai niciodată în intimitate — nu valorează nu cât viața unui copil, dar nici cât sănătatea acestuia. Decât să vadă ochii albaștri ai unei fetițe tulburați de febră — mai bine și-ar arde întreaga operă. In sufletul lui nu-i nici un fir de cabotinaj. E numai omenie sensibilă până la suferință.

In timpul unei mari nenorociri, d. Sadoveanu și-a primblat gândul între viață și moarte. Nu putea să supravietuiască luminiței de viață care i se stânsese în casă. S'a retras atunci ca sălbătăciunea, care-și vindecă singură rana. Și-a adunat gândurile, cu o forță supraomenească, asupra unor întâmplări închipuite. Din acel zbucium a eșit o operă nouă.

Bunătatea i se strânge în ochi nu numai când își privește copiii — acele făpturi delicate, pline de cuviință și de modestie. Dar și când se uită la un câne...

Când i-am spus în Iași pe stradă: că mi-am pier-

(Continuare în pag. II-a)

dut cânele de vânat, — d. Sadoveanu avea lacrimi în ochi: — A murit prietenul nostru!

Pe copii i-a iubit totdeauna. I s'a întâmplat odată chiar un lucru ciudat. La Paşcani, în tinereţă... Pe stradă... A mângâiat din treacăt un copil, pe creştet. Tatăl copilului — crezând că trecătorul a vrut să-i facă un rău — a început să-l înjure. Tânărul Sadoveanu a şi înşfăcat de piept pe agresor, l-a trântit de părete şi — trăgându-i palmă peste palmă — îi explica: că el numai din tandreţă îi dezmierdase copilul...

D. Sadoveanu nu se prea înfurie. Nu l-am văzut niciodată mânios. Dar în astfel de rare explozii — să-l ferească Dumnezeu pe cel ce-i suflă în borş!... Aşa spun cel puţin cei ce l-au văzut eşit din ţâţâni.

Are o mare stăpânire de sine. Stă în rezervă când altul ar izbucni. Această rezervă îl domină chiar în relaţiile cu copiii, pe care-i iubeşte mai mult decât oricare părinte — dar cărora nu le arată dragostea pentru nimic în lume. Poate de-aceia aceşti copii care nu seamănă ca mentalitate cu generaţia de azi, — fără să fie terorizaţi, dar nici lăsaţi de capul lor, — ascultă cu sfinţenie de cei doi prieteni ai lor mai mari: tatăl rezervat şi mama, de-o bunătate expansivă, veşnic atentă faţă de ei.

Printre copii este un pictor de talent. Pe păreţi vezi pretutindeni tablouri de dânsul. Ici profilul unei surori, dincolo figura d-lui Sadoveanu. Un desen sigur, o coloratură plină de viaţă.

O fată scrie versuri — de-o delicateţă şi de-o distincţie care esă din comun. O alta stăpâneşte la perfecţie arta coreografică. Una face traduceri remarcabile. Insfârşit „duduia Profiriţa" — colaboratoarea subt pseudonim a „Adevĕrului Literar", secretara şi prietena bună a d-lui Sadoveanu — are un original talent de prozatoare.

Toată familia trăeşte însă subt teroarea numelui „Sadoveanu", care — în loc de avânt — împrăştie descurajare. „Ce vom putea însemna noi după el?"

D. Sadoveanu are o puternică pasiune: dorul de construcţie. Şi-a ridicat — fiind singur arhitect — casa din Fălticeni. Iată unicul lucru pe care îl face cu desăvârşită plăcere. Compunerea îi dă oarecare senzaţii de trudă. Construcţia însă îl antrenează şi-l face să se uite.

Plănueşte de mai mult timp să-şi construiască o casă pe strada Zlataust din Iaşi — lângă hală. După douăzeci de ani petrecuţi în casă cu livadă, în mijlocul unor gospodării mari şi pline de zarvă, — d. Sadoveanu vrea să-şi petreacă maturitatea şi bătrâneţa... „ca Jidanii": alături de piaţă, de băcănie, de farmacist. Poate în această transformare a felului de viaţă a avut înrâurire şi gândul ca tovarăşa vieţii sale să aibă un traiu liniştit şi uşor.

M'am întrebat: Cum va putea părăsi d. Sadoveanu livada, prisaca, via şi pădurea? „Via" dela Copou era o paragină, casa — părăsită. Astăzi casa parcă-i alta. Clădirea imensă, cu multe camere, a fost aproape refăcută. Pe pământul gol a răsărit o livadă cu soiuri alese de pomi. Alături de livadă, într'un loc pustiu — d. Sadoveanu a întemeiat o vie de multe pogoane pe rod.

Munca de creare, în sine, îi dă satisfacţii — nu folosinţa lucrului isprăvit. După atingerea *acestui* ideal — altul i se înfiripă la orizont.

Cu aceiaşi tenacitate, aplicare şi perseverenţă, d. Sadoveanu ridică o livadă sau construeşte o operă literară.

Poartă o nuvelă sau un roman în cap ani de zile până când opera se „coace" — şi autorul poate s'o ia, ca pe-un fruct, din copacul inspiraţiei. După ce întâmplările i se frământă mult timp în minte, iar oamenii capătă chip şi graiu, — d. Sadoveanu, ca subt dictare, scrie lucruri povestite parcă şi lui de altcineva.

Forma-i impecabilă are un trecut de muncă. Inainte de a debuta, d. Sadoveanu a distrus manuscrisele a patru-cinci volume — ştiute, toate, pe derost.

A ajuns numai cu încetul la această stăpânire a limbii şi a stilului — a stilurilor... căci stilul în operele sale variază nu numai după personagii, dar şi după întâmplările povestite — caşi după cadrul acţiunii.

Cetind volumul „Ţara de dincolo de negură", cu scene de vânătoare la care am luat şi eu parte, — mi-am dat seama de procesul de creaţie al d-lui Sadoveanu. Materialul brut al întâmplărilor vânătoreşti era prelucrat artisticeşte — încât cu greu puteam distinge ce s'a petrecut într'o expediţie şi ce s'a petrecut în alta.

Apoi am remarcat un lucru: iuţeala cu care prinde d. Sadoveanu un peisagiu.

Prin pădurea Bârnovei, într'o primăvară, ne-a prins o ninsoare deasă. In jumătate de ceas pădurea era albă. Pe marginea potecii dădea de subt omăt un izvor, care făcea o mică baltă neagră. In jurul ei, în fund, o draperie de ederă atârna pe copaci. Subt ninsoare, parcă era un baldachin de dantele. Perdele de alcov atârnau pe delături. M'am oprit mult în faţa acestui peisaj. N'am plecat decât atunci, când n'am mai văzut pe potecă nici un vânător. D. Sadoveanu a trecut în grabă. A săgetat doar cu coada ochiului peisajul. L-a prins însă exact, şi — după câteva luni — l-am regăsit, minunat descris, într'o povestire din ciclul „Ţara de dincolo de negură".

Acest bun tovarăş de vânătoare este şi un admirabil prieten. Afecţiunea sa vine parcă din vremi străvechi — când camarazii de vânat erau fraţi de cruce în întâmplări pe viaţă şi pe moarte.

De când însă d. Sadoveanu ocupă demnităţi înalte, — unii prieteni văd în atitudinea lui o răceală. E mai degrabă o plictiseală. Prin gălăgia deşartă a tribunei senatoriale, — „domnul preşedinte" parcă se gândeşte, tăcut, la smârcul negru cu apă vie de subt draperiile de argint din codrii Bârnovei.

M. SEVASTOS

CITIŢI AZI:

LECTURA No. 359

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

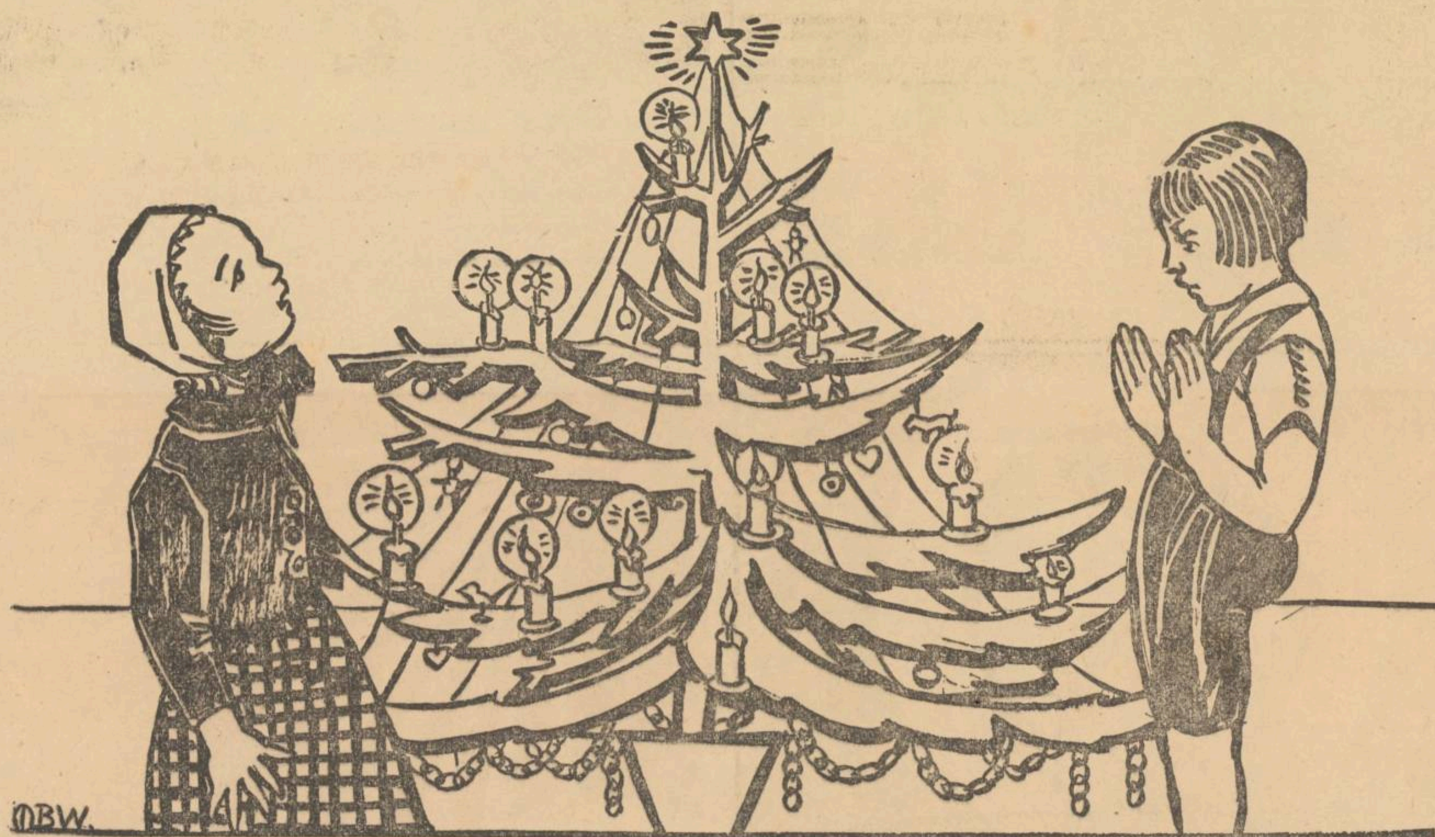
Număr special de Crăciun

RAYMOND HESSE

GREVA PUNGAŞILOR

— Roman satiric social —

Lei 5, Scrierea completă la chioşcari şi librari.

Caleidoscop intelectual

Literatura spaniolă

Literatura spaniolă traversează o perioadă de transiţie: şcoala expresionistă, ale cărei debuturi datează din 1914 şi al cărei reprezentant strălucit a fost Ramon Gomez de la Serna, pare că şi-a epuizat orice resursă.

Tinerii sunt în căutarea formelor noi. Aspiraţiunile lor, încă vagi, tendinţele lor deabea schiţate găsesc o expresiune în opera poetului care pare chemat să cârmuiască tânăra generaţie.

Acesta e Benjamin Jarnès, romancier, poet şi cercetător neobosit — autorul operelor „Professeur inutile" şi „Autor de la Mort". Acesta-şi menţine locul tocmai la punctul care desparte trecutul de viitor, individualismul de colectivism şi anarhia romantică de neo-realism.

Teoretician şi estet, el prevede apariţia unei arte noi; o artă constructivă de o ordine tot aşa de severă ca şi arhitectura gotică.

„Arta dibueşte? Ea se clatină, ezită. Parcă se teme. Nu ştie ce va scrie pe zidul alb din faţa ei.

Trebue să ne pierdem din nou în lume, râzând ca nişte copii. Să fim intimi cu lumea. Să nu ne temem de ea. S'o apucăm cu încredere de coamă, ca pe un leu îmblânzit".

„Muta", roman bulgar

Naiden, un ţăran tânăr şi plin de viaţă după ce a cutreerat ţara din sat în sat fără să găsească vre-o ocupaţie, reuşeşte în cele din urmă să fie angajat servitor la un ţăran bogat, Deliu.

Stăpânul are o fată, Milka, mută din naştere, dar de o frumuseţe rară. Naiden o ia de soţie şi în felul acesta devine proprietar bogat.

Nu mult după căsătorie se îndrăgosteşte de o văduvă: Slavka. Omul bun de altădată se transformă în brută, îşi maltratează soţia şi-şi părăseşte copilul. Atmosfera romanului e aspră şi dureroasă. Intâlnirea celor trei suflete (blânda Milka, voluptoasa şi cruda Slavka, precum şi impulsivul Narden), dă o impresie de fatalitate şi coşmar.

Noul roman al lui Galsworthy

Celebrul cronicar al societăţii engleze John Galsworthy, a publicat de curând un roman „Une jeune fille qui attend", care e o urmare la „Forsyte Saga".

Eroina, Dinny, vara Fleur-ei Forsyte, este o fată timidă, cu o personalitate ştearsă, care nu are curaj să lupte pentru fericire. Tinereţea trece în aşteptarea unui miracol, care întârzie mereu.

Trăind în mijlocul vieţii agitate şi pasionate pe care o duc părinţii şi prietenii ei, Dinny reuşeşte să-şi păstreze seninătatea şi o melancolie marcată în tumultul acesta de evenimente şi catastrofe.

Unchiul Dinny-ei, Adrian, iubeşte o femee al cărei bărbat a fost nebun timp de patru ani. Fratele său Hubert pleacă într'o expediţie în Bolivia cu un profesor american; acolo omoară un indigen, care voia să-l înjunghie. Intâmplarea asta absurdă compromite onoarea şi cariera lui Hubert.

Destinul celor doi oameni exercită o influenţă nefastă asupra caracterului lui Dinny.

Ea devine şi mai închisă şi mai neîncrezătoare.

Viaţa îi inspiră o groază, pe care nu poate s'o învingă.

Punând faţă în faţă caracterul profesorului american cu al ofiţerului englez, autorul prezintă un studiu comparat între două caractere naţionale, care e de o mare pătrundere.

Comparând romanul acesta cu cele precedente scrise de Galsworthy, ai impresia unei scăderi. Pare că autorul, obosit, nu mai încearcă decât să schiţeze sufletele; el se mulţumeşte numai cu o zugrăvire superficială, fără relief.

Femeia japoneză

Japonia are un mănunchiu important de romanciere, care se interesează de mişcarea marxistă şi scriu opere cu tendinţe proletare.

D-na Nogami a publicat de curând un roman: „Machiko", a cărui eroină, o fată inteligentă şi instruită, refuză să se căsătorească cu un nobil care o iubeşte pentrucă detestă clasa privilegiată.

Ea se îndrăgosteşte de un tânăr comunist, se hotărăşte să-i devie soţie şi pentru asta rupe orice relaţii cu familia ei.

Află însă în ajunul căsătoriei că logodnicul său e tatăl unui copil din flori.

Desgustată, Machiko părăseşte pe comunist — contrariată în acelaş timp de incapacitatea aceasta de a se adapta „noii morale".

Intâlneşte nu după mult timp pe primul său pretendent, actualmente falit.

„Mi-am pierdut toţi banii şi toate proprietăţile, — spune el, — dar toate astea n'ar fi nimic dacă ai consimţi să-mi fii soţie".

Romanul se sfârşeşte în felul acesta cu o căsătorie.

Autoarea s'a servit de schema devenită convenţională, a romanului sovietic, pe care o adaptează obiceiurilor japoneze.

O altă romancieră, d-na Chijo, se bucură de o mare popularitate în Japonia, graţie romanului său „Londra 1929", apărut de curând. Ea descrie într'un stil liber şi uşor societatea europeană de după războiu.

D-na Nobuko Yoshiya s'a specializat în nuvele, în care este descrisă viaţa fetelor. In „Histoires Fleuries" povesteşte plăcerile şi durerile şcolăriţelor şi studentelor, prieteniile lor curate şi primele lor deziluzii.

Desvoltarea literaturii feminine în Japonia şi progresele rapide ale emancipării femeii japoneze — sunt cu adevărat remarcabile.

Victor Bérard

Victor Bérard, cel mai mare umanist, care a murit de curând în vârstă de şaizeci şi şapte de ani, a apărat toată viaţa cu multă inteligenţă şi desinteresare cauza umanistă greacă.

Cel mai mare merit al său este de a fi reuşit să dea viaţă adevărată lui Homer — prezentat aşa de puţin colorat de o serie de scolaşti lipsiţi de originalitate. A arătat că poezia homerică este, dealtfel ca orice poezie, eternă. Printr'o critică extrem de sensibilă, Bérard a prezentat poezia aceasta într'o formă uşor înţeleasă de oricine.

„Introducerea la Odiseea", e proba cea mai evidentă a unui simţ al realităţii şi al unei profunde cunoaşteri a omului. Cu un entuziasm unic pentru tot ceiace era antic, el desfăşura o ardoare de proselit pentru a reuşi în dorinţa de a-şi vedea sentimentele împărtăşite.

A demonstrat contra erudiţilor germani că operele homerice, a căror calitate principală e unitatea, au fost alcătuite de un singur poet.

El susţinea de asemenea că primele povestiri homerice erau sub formă de dialog, destinate reprezentaţiilor teatrale sau recitărilor publice; numai în urmă ele au fost despărţite în cântece.

Punctul acesta de vedere n'a reunit unanimitatea erudiţilor.

A APĂRUT:

Cea mai interesante şi mai documentară lucrare în chestiunea traficului cuprinzând cele mai senzaţionale revelaţiuni:

„NEGUSTORI de FEMEI"

de DINU DUMBRAVĂ

Legea, poliţia, serviciul sanitar şi reglementarismul; Femeia care nu mai e om; Dreptul femeii de a dispune de ea, etc.

Numeroase clişee cu fotografii din cartierele rău famate, facsimile, etc.

De vânzare la toate librăriile şi chioşcurile din ţară.

Preţul Lei 20.

Mandolină nocturnă

Ai tăcut cu gene umede şi clare
Flutură-mi pe suflet şaluri de răcoare.

Risipeşte-ţi crinii mâinii prin şuviţe
Degetele tale, simple şcolăriţe.

Gamele de umbră s'au topit în fân.
Tremură tăcerea cald, precum un sân.

Simţi, clopotul clipei geme rugăciune
Vinovat întinsă pe 'ncordate strune.

Urc uşor ovalul leneş ce-l visez
Până când cu gândul vag descopăr miez.

. . . .

Dar opreşte-ţi imnul sângelui, când sub
Faldul nopţii, luna-i cântec de hulub.

MIRCEA PAVELESCU

Minunate daruri pentru copii

ALMANAHUL ŞCOLARILOR
pe anul 1932, alcătuit de *N. Batzaria*. O mică enciclopedie pentru copiii de toate vârstele. Lei 25.

URSULICA
povestea năsdrăvăniilor unui căţel de *Ghiaţă-Rotaru*. Lei 40.

PASARICA, DRAGA MEA
de *Ion Pas*. Lei 40.

CARTICICA PASARILOR ŞI ANIMALELOR
de *Ion Cireşu* Lei 30.

MOARA PITICILOR
de *Ion Rotaru*. Lei 40

ISPRAVILE LUI MIRICA PIŢIGOI
de *Ion Cireşu*. Lei 20.

URECHILA
romanul unui măgar fără noroc, de *Ghiaţă-Rotaru*.

VISUL LUI BIMBIRICA
de *Ion Cireşu*. Lei 25.

GLUME PENTRU COPII
de *Horia Prundu-P. Cetină*. Lei 30.

SELMA LAGERLOF
Prima şi a doua călătorie în lumea basmelor 2 volume groase. Lei 200.

HAPLEA IN STRAINATATE
de *Moş Nae*. Lei 40.

UN CEAS DE ŞEZATOARE
(poveşti, ghicitori, frământări de limbă, jocuri de inteligenţă). Colaborează: Petre Ghiaţă, Ion Popescu, T. Brebenaru, M. Bănescu, Eug. Ghimpeţeanu, L. Voiculescu, Ion Rotaru. Lei 40.

POVESTIRI PENTRU COPII
morale şi instructive. Un volum mare ediţie lux, de *L. Tolstoi*. Lei 100.

FAMILIA CHIŢ-CHIŢ
de *Ion Pas*. Lei 40.

HAPLEA LA ŞCOALA
de *Moş Nae* (ultima noutate). Cuprinde o lungă serie de povestiri hazlii în versuri, însoţite de sute de desene. Lei 40.

N. B. — De vânzare la toţi librarii şi depozitarii de ziare. Acolo unde nu se găsesc, se pot rambursa direct dela „ADEVERUL" S. A. Bucureşti.

UN RECORD al LIBRĂRIEI rămâne

„MEDICUL NOSTRU"

Un volum de 600 pagini cu 210 ilustraţii în text, legat în pânză, cuprinzând, sub formă de dicţionar, o descriere a tuturor boalelor cu mecanismul, simptomele, cauzele şi tratamentele cele mai moderne.

15 specialişti fruntaşi ai medicinei române au colaborat la această enciclopedie care pe lângă bogatul material medical conţine şi adevărate studii de psihologie, sociologie, asistenţă socială, pedagogie şi psychanaliză.

Volumul a fost redactat sub îngrijirea generală a Doctorului YGREC. Preţul 150 lei ex.

ULTIMELE NOUTĂŢI LITERARE

apărute în luna Decembrie 1931
în Editura Librăriei

SOCEC & Co., S. A. Bucureşti

Cărţi ilustrate pentru copii

Un tăciune şi un cărbune, spune băete spune, poveşti colorate.
Să povestim, istorioare colorate.
In câmpie, poveste colorată.
Toate datorite D-nei *Sarina Cassvan.*

Literatură

Casandra, poem dramatic în 5 acte şi **Ovidiu,** poem dramatic în 5 acte de *Nicolae Iorga.*
Critice, volumul I (celelalte 2 volume sunt apărute mai înainte), de *Titu Maiorescu.*

Colecţia clasicilor români şi străini

CARMEN SYLVA povestind copiilor
CARAGIALE povestind copiilor
CREANGĂ povestind copiilor
EMINESCU povestind copiilor
HASDEU povestind copiilor
„JUNIMEA" povestind copiilor

PLASTICA

Menită să înlocuiască desenul mecanic — fotografia inestetică, banală şi lipsită de viaţă — caricatura şi-a câştigat teren în publicistică, devenind genul preferat al revistelor teatrale şi al marilor cotidiane.

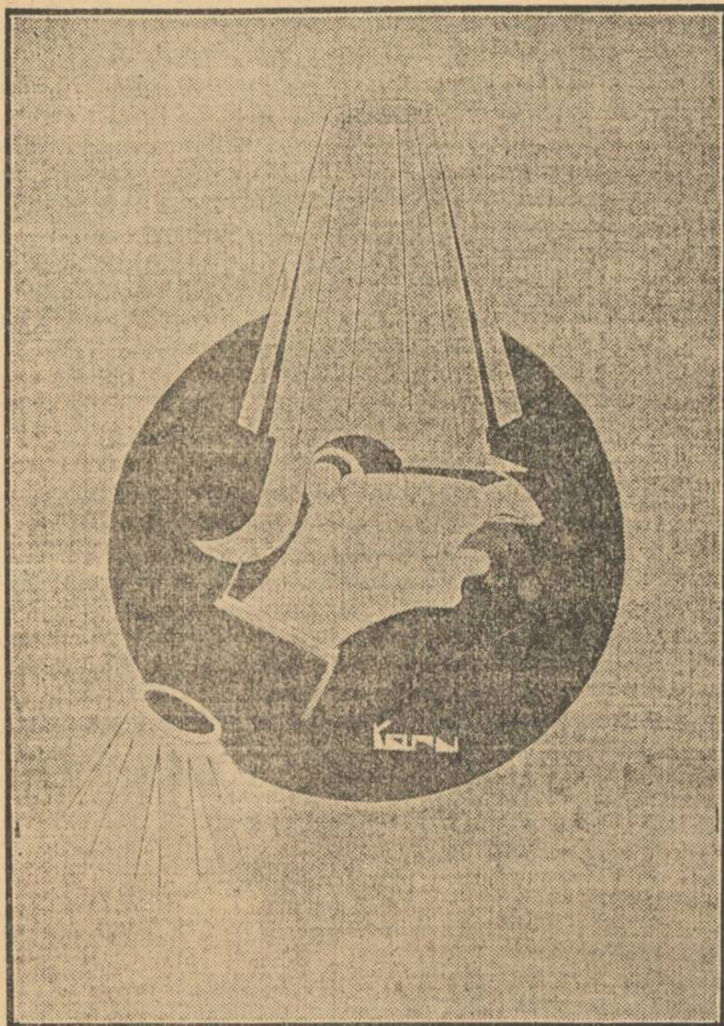
Din ea şi paralel cu ea s'a desvoltat compoziţia caricaturală, desenul umoristic. Astfel, dela ridicolul figurilor, sortit mai mult să flateze un personaj cunoscut, s'a evoluat către ridicolul situaţiei, către un fel de transcriere grafică a genului epigramatic.

Uneori o simplă amabilitate, o zeflemea inofensivă, adesea o dojană dureroasă sau o satiră usturătoare, desenul umoristic ajunge cu timpul cel mai preţios auxiliar al presei.

Ca şi în gazetăria propriu-zisă, se ivesc şi în compoziţia caricaturală adevăraţi pamfletari ai ironiei grafice, denunţători neînduplecaţi ai defectelor, erorilor, păcatelor şi slăbiciunilor cărora cu toţii le suntem tributari.

Marii caricaturişti de odinioară, Daumier, Gavarni, Raffet, au devenit mari umorişti.

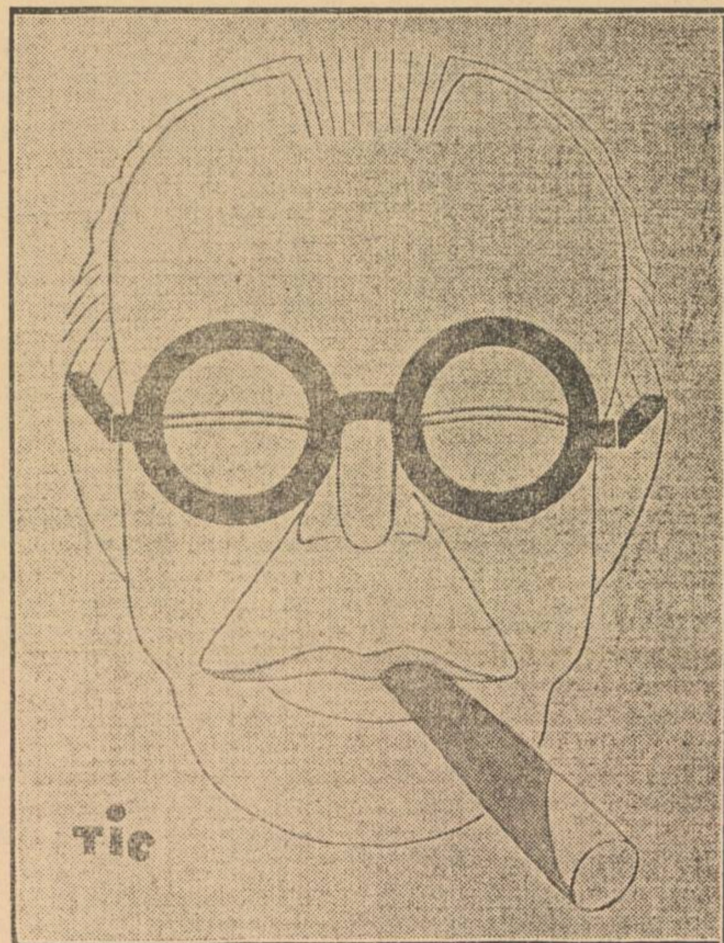
Goya, Gustave Doré, Forain, Steinlen, Poulbot şi mulţi alţi artişti celebri au ridicat desenul umoristic la adevărate culmi de artă.

E. Taru — *Regele*

In contact permanent cu oamenii, inspirându-se direct din viaţă, din pulsaţiile şi frământările ei elementare, umoriştii aceştia au exercitat o acţiune morală şi estetică dintre cele mai utile.

Prin umorul liniei şi prin cel simultan al legendei (dialog, reflecţie ori sentinţă morală), ei pot fi revendicaţi cu îndreptăţire şi de plastică şi de literatură.

Tic Ghiulamila — *D. Aristide Blank*

De aceia, însuşirile lor se contopesc minunat în ilustraţie.

S'a organizat şi la noi un *Salon al umoriştilor*, în sala Mozart.

Expun d-nii *Aurel Jiquidi, Victor Ion Popa, Anestin, Virgil Condoiu, B'Arg* — lucrări de prestigiu şi cu temeinic substrat intelectual.

La şarjele pline de vervă, de fantazie şi de sarcasm ale acestora, s'au alăturat mici glume grafice (unele ingenioase, altele convenţionale) datorite d-lor Harry, Creţoiu, S. Fernic, Tic Ghiulamila, Dralex, Maur, Taru şi câteva sculpturi spirituale ale d-lor Leonida, Steurer şi Gheorghiţă.

Prin tendinţa spre sinteză, prin arta de a lăsa să se înţeleagă totul, nespunând decât esenţialul, caricatura utilizează un limbaj universal, redă pe individ umanităţii.

S, Fernic — *D. prof. N. Iorga*

Caricaturiştii noştri nu înţeleg totdeauna acest lucru. In loc să exagereze cusurul spre a-i imprima sensul de caracter etern omenesc, ei urmăresc adesea mai mult asemănarea, scheletul fotografic.

Caricaturistul însă, trebue să urmărească sinteze, să înlăture tot ce nu e util expresiei caracterului, să strângă particularităţile în *tip*, pentruca să se apropie în chip firesc de înţelesul mai înalt al desenului umoristic.

Istoria moravurilor aşa se scrie. Desenul umoristic, aşa cum e reflectat de d. Aurel Jiquidi, evocă spectacolul dezolant al unei societăţi în descompunere, are puterea răscolitoare a înţelesului uman care-l însufleţeşte.

A. Jiquidi — *Naduri*

Umorul caragealesc şi-a găsit o ideală expresie plastică în desenele d-lui Jiquidi. Şi toate tipurile şi scenele înfăţişate de d-sa poartă stigmatele decăderii epocii noastre. Ridicolul şi tragicul sunt laolaltă contopite în schiţele d-sale viguroase şi necruţătoare.

„Mica publicitate", ilustrată amar şi incisiv de d. Aurel Jiquidi, întruneşte toate însuşirile de viguros pamfletar ale artistului.

S. Maur — *Carnaval*

Asupra acestei lucrări, recent apărută în librării, vom reveni.

H. BLAZIAN

De Crăciun

Promoroaca

Pentru Rodica

Intinzi un deget mititel în ger
(Ascunde-l iute în mănuşă!)
Şi 'ntrebi peltic: — Acolo ce-i?
Pe culme, sus, între pământ şi cer,
S'alege-o arătare de cenuşă.
Ii joacă soarele 'n cercei
Şi are nasul roş, ca o scoruşă.

O vezi? Nu-i buturugă. E o babă.
Se plimbă 'n lungul zării şi se 'ntoarce
Şi stă acolo, fi'ncă are treabă:
De dimineaţă până sara toarce
Din caerul omătului subţire
Un firişor, pe urmă alte fire...

Că baba asta, baba Promoroacă,
Atâta face: râde şi se joacă.
La noapte o să treacă prin livezi,
O să-şi anine firele 'n copaci
Şi mâne 'n zori de ziuă ai să vezi
O horboţică albă, o „ploiţă",
Cum ai să 'nveţi şi tu să faci
Cu mâna ta cuminte de fetiţă...
Şi chiar în barba popii Irimie,
Când vine popa cu Ajunu 'n tindă,
Incearcă baba meşteră să prindă
Un lănţuşor de puf de păpădie.

De ce se prinde promoroaca 'n barba popii?
Tu toate-ai vrea acum să ţi le spun,
Şi 'n taină urechiuşa ţi-o apropii...
Se prinde ca să râdă Moş Crăciun!

In sara de ajun

Pentru Rodica

Tu nu ştii cine-i Moş Crăciun? E un moşneag
Cu barbă, cu cojoc şi cu toiag,
Ca toţi moşnegii care trec pe drum.

Departe, într'o ţară fermecată
In care nimeni n'a ajuns vreodată
(Fiindcă-i veşnic învelită 'n fum,
De mult ce trage moşul din lulea),
Stă singur în căsuţa lui de ghiaţă
Şi toată ziua coase şi descoase:
Din câlţi, din lemn, din gumă, din mătasă,
El face ba un cal, ba o paiaţă, —
Le face şi le pune 'n cui
Ca să le 'mpartă la copii, de ziua lui.

Târziu de tot, la albele fereşti
Când aţipesc colinde şi poveşti,
El tremură, pe-un fir de borangic,
Un pui de stea, pentru Isus cel mic.
Când a mai fost, erai prea mică şi nu ştii.
Ţi-a pus şi-atunci sub pernă jucării,
O sunătoare verde şi-o păpuşă...
Şi-a răsucit ţigară 'ntr'o pănuşă,
S'a odihnit pe pătişorul tău,
Pe urmă s'a 'nchinat spre Răsărit
S'alunge de la tine visul rău...

Dar tu dormeai când Moşul a venit,
Şi numai mama, speriată, sta la uşă
Să nu te vâre 'n sacu-i aurit,
Ca pe-o păpuşă.

OTILIA CAZIMIR

Pământurile

de *LIVIU REBREANU*

In gara Burdea, posomorîtă şi singuratecă în mijlocul câmpiei, pe linia Costeşti-Roşiori, aştepta brişca galbenă dela Amara. Când opri trenul, un băeţandru se repezi la vagonul în uşa căruia se zărea Grigore Iuga, luă geamantanul lui Titu şi diferitele pacheţele şi le duse la brişcă. Vizitiul Ichim, bătrân şi sfătos, ţinea strîns din hăţuri pe cei doi telegari neastâmpăraţi care-şi rodeau zăbalele şi scormoneau cu copitele pietrişul.

— Bine-aţi venit, conaşule!

— Bine v'am găsit, Ichime! răspunse Grigore suindu-se lângă tânărul Herdelea. Toate bune pe-aici?

— Toate, conaşule, şi sănătate !

— Ei, dă-le drumul !

Un „hai, copii" urmat de un ţiţîit energic şi caii porniră atât de brusc că băeţandrul de lângă vizitiu se îndoi pe spate. Din dosul gării, după câţiva paşi, brişca coti pe drumul nepietruit care taie câmpia curmeziş până la satul Curteanca, drept înainte, care în zarea plumburie se zugrăvea ca un muşuroiu uriaş crescut cu bălării. De jur împrejur miriştea arămie se întindea tăcută şi netedă. Ici-colo cârduri de ciori poposeau însemnând cu mii de pistrui negri obrazul pământului. Cerul căptuşit cu nouri fără ploaie apăsa greu şi parcă-şi afunda marginile în orizont. In dreapta şi în stânga satului rari copaci însemnau linia şoselei judeţene ce leagă Costeştii cu Roşiorii.

— Reşedinţa lui Popescu-Ciocoiul — zise Grigore pe când intrau în Curteanca. Dela gară până dincolo de sat suntem tot pe moşia lui. Până acum câţiva ani a fost arendaş aici. Vezi cât de bine a ştiut să lucreze dacă a izbutit să scoată pe stăpânul său din casă şi să-l lase pe drumuri. Dar poate că proprietarul şi-a meritat soarta, fiindcă nu l-am văzut niciodată pe-aici...

Satul era câteva bordee în mijlocul cărora stăpânea conacul, o clădire diformă cu un turn pătrat, vopsită toată culoarea sângelui şi înconjurată cu magazii diverse. Din şoseaua mare drumul lor ocolea pe lângă conac, câteva sute de paşi, până la marginea văii Teleormanului.

— Opreşte, Ichime! strigă Grigore înainte de-a începe coborîşul. Şi adăogă, puţin mişcat, către Titu: Vreau să-ţi arăt pământurile noastre, şi care au fost, şi care au mai rămas... De-aici se văd mai toate ca pe o hartă...

Malul cobora pieziş ca o stâncă, vre-o cincizeci de metri până în fundul văii. Albia gârlei se zărea mai departe cu şerpuiri capricioase, iar dincolo pământul se încovoia lin, prelung ca o uriaşă spinare.

— Râul Teleormanu e linia de hotar din partea asta — zise Grigore Iuga întinzând mâna. Dela satul Ioneşti, se vede colo în stânga, până jos de tot, departe, unde se varsă într'însul Valea Cânelui care ne hotărniceşte de partea cealaltă. Limba de pământ dintre aceste două gârle a fost domeniul Iuga. Odinioară. Azi nici jumătate nu mai e al nostru. Dealtfel limba era destul de considerabilă, vre-o douăzeci de mii de pogoane. Valea Cânelui izvora pe locurile noastre, cam în dreptul cătunului Vlăduţa, deasupra Ioneştilor... Dincolo de gârlă, drept înainte, chiar pe drumul nostru, vezi un sat? E Babaroaga. Drumul trece mai departe până la Gliganu nou din care, uite, se zăreşte luciul de tinichea nouă a turnului bisericii, colo, puţin mai sus, în grămădirea de copaci... Partea din stânga drumului a fost cea dintâi înstrăinată din pământurile familiei. Un străbunic a înzestrat cu ea o fată. Acuma îi zice moşia Vlăduţa, fiindcă conacul se găseşte în Vlăduţa. Proprietar e azi unul Stănoiu, care nici nu stă în ţară, nu ştiu ce face prin Italia, se pare c'ar fi în diplomaţie. Moşia o ţine în arendă un colonel pensionar, Ştefănescu, om foarte de treabă, cu trei fete mari de măritat pe care nu le poate urni cu nici un chip, deşi sunt drăguţe şi au câte ceva zestre... Restul a fost un singur trup până la moartea bunicului când s'a împărţit între tata şi un frate al lui care apoi şi-a vândut treptat toată partea lui. Odinioară tot pământul acesta se numea simplu moşia Amara ori moşia Iuga. Acuma moşia Amara e numai vârful limbii, uite, partea din jos — am să ţi-o arăt mai deaproape pe urmă... Aici, în dreapta drumului e moşia Babaroaga, a nevestei mele, două mii cinci sute de pogoane, care ţine până la poteca ce se vede mai devale, dinspre satul Găujani şi Bârlogu, al nostru. Dincolo de proprietatea Nadinei, până în Valea Cânelui şi în jos până la satul Lespezi, e moşia Lespezi a cumnatului meu Gogu Ionescu, omul d-tale. Acestea au fost cumpărate de socrul meu înadins ca să-şi înzestreze cu ele odraslele. Amândouă sunt arendate aceluiaş Grec, un anume Platomonu, încă de pe când le îngrijea bătrânul. E harnic şi priceput, plăteşte cinstit şi se îmbogăţeşte văzând cu ochii. Cu toate astea sau poate din pricina asta nu prea se bucură de simpatii... Aşa. Pe urmă între linia Lespezi peste comuna Amara înainte şi Valea Cânelui, două mii de pogoane alcătuesc moşia Vaidei, după satul care e lângă gârlă, deşi conacul se află în Amara. Proprietară e o bancă din Bucureşti, dar o exploatează în arendă, de mai mulţi ani, un moldovean de treabă, Cosma Buruiană, pripăşit pe-aici el ştie cum. Aleargă, asudă, horobăeşte grozav şi fără folos, căci dă din colţ în colţ la plata fiecărui caştiu. Tata ţine foarte mult la el şi-l laudă că-i om de omenie, desigur fiindcă-i păgubaş... Ce rămâne între moşiile Babaroaga, Vaidei şi cele două gârle e al nostru, afară de un colţ de vre-o patru sute de pogoane, împrejurul satului Izvoru, chiar la împreunarea apelor, care ţine de domeniul Ghica. In mijloc, se şi vede în fundul zării, jos de tot, se află satul Ruginoasa. Fiindcă s'a îmbucătăţit aşa restul, acuma ne-am obişnuit să ciopârţim măcar cu numele şi ceeace avem: între drumul Bârlogu, Ruginoasa, Izvoru şi gârla Teleormanu îi zicem moşia Ruginoasa, peste drum până la Vaidei şi Valea Cânelui e moşia Amara, iar ceeace se află între satele Lespezi, Bârlogu, Ruginoasa şi Amara se cheamă moşia Bârlogu... Dar am să te lămuresc mai bine când vom ajunge la Lespezi că e tocmai pe spinare şi se vede până dincolo de Izvoru, ba uneori şi până în judeţul Telorman care începe la câţiva kilometri mai jos de Izvoru. Aidem, Ichime! O luăm peste Gliganu şi mai oprim puţin la Lespezi, sus!... Stai, stai! Incă un minut!... Să-ţi înşir şi vecinii din partea asta, poate să-i întâlneşti şi să ştii de unde să-i iai... Pe colonelul Ştefănescu ţi l-am spus. Va să zică trecem la dreapta, de vale. La Găujani nu e nimeni. In satul următor, la Humele, are o moşie mică, foarte bine îngrijită şi un conac ca o bomboană generalul Dadarlat dela Piteşti, prieten bun cu tata. Mai încolo, alături de şosea, pe dâmbul cela, se vede cătunul cu conacul, e moşia Goia, lot aşa de câteva sute de pogoane, a lui Ioniţă Rotompan, boer sadea, legat de pământ şi muncitor; are o fată măritată cu un magistrat la Roşiori. La Orodelu, în dreptul Izvorului, dincoace de râu, e proprietatea Perticari cu un castel şi un parc care merită să fie văzute; poate să şi mergem odată să le vezi şi d-ta, dacă vom avea răgaz. Fireşte moşia e arendată, castelul şi parcul însă sunt păstrate pentru proprietari care vin destul de des să petreacă aici. Domeniul familiei Matei Ghica se întinde dela Izvoru până în judeţul Teleorman şi e exploatat în regie de un administrator care în patru ani a ajuns să-şi chivernisească o moşioară proprie chiar în apropierea Bucureştilor, oferind în acelaş timp aici proprietarilor numai deficite peste deficite. Nu e de mirare. Noi muncim şi punem osul şi totuş deabia ne ţinem pe picioare, dar mi-te când te fură însuşi omul tău de încredere? Şi la Izvoru e un conac simpatic şi confortabil, iar boerii stau aici de cum se desprimăvărează până la culesul viilor. Noi însă nu suntem în relaţii cu Ghiculeştii, nu ştiu de ce, aşa am apucat... Hai, dă-i drumul, Ichime !

Grigore se simţea în largul lui, vorbea şi explica cu multă volubilitate şi cu o plăcere care îi îndulcea glasul şi-i dădea nuanţe joviale. Titu Herdelea asculta, privea, tăcea... Brişca porni în trapul reţinut al cailor pe drumul ce cobora într'o serpentină severă pe malul escarpat ca o faleză. Valea însăşi, largă de vre-un kilometru, dreaptă ca-n palmă, cu pământul cel mai roditor, părea o nesfârşită panglică vrâstată numai cu grădini de zarzavat. Albia râului era uscată toacă.

— Aşa-s gârlele noastre pe-aici — se grăbi Iuga observând nedumerirea tovarăşului său. Mai tot anul le treci cu piciorul sau chiar seacă de tot, dar când se înfurie câteodată, mai ales primăvara, se umflă din

(Continuare in pag. IV-a)

mal în mal, parc'ar fi Dunărea. Se întâmplă totuş cam rar furii d'astea. Deaceea, cum vezi, nici măcar de o punte n'avem nevoie... Sus, la Ioneşti, pe şoseaua judeţeană, este un pod, pentru orice eventualitate, dar s'a rupt odată, acum câţiva ani, de-atunci nu l-a mai dres nimeni şi lumea trece pe de lături ca şi aici... Valea Cânelui, cu toate că mai mică, e mai mânioasă, face mai multe stricăciuni aproape în fiecare an şi nu seacă niciodată!

Trecură valea. Drumul continua drept ca o aţă întisă şi în câteva minute intrară în Babaroaga, un sat amărât, două uliţe încrucişate, nişte căsuţe murdare şi dărăpănate, prin ogrăzi copii şi găini, ici-colo vre-un ţăran prăpădit, iar pe un dâmb, mai afară, o bisericuţă de lemn ca o jucărie stricată. Titu Herdelea, cu o strângere de inimă, deschise gura să întrebe ceva, dar în aceeaşi clipă Grigore vorbi iar:

— Aici au fost odinioară numai nişte colibe pentru argaţii de pe domeniu. Satul s'a înfiripat pe nesimţite, deaceea e cum e... Dar iată c'am eşit! Ai observat încrucişarea uliţelor în mijlocul satului? In stânga era drumul spre Ioneşti şi mai departe spre Costeşti, iar în dreapta, peste moşia Nadinei, spre Bârlogu care e al nostru, satul, afară de o harabaie de casă, într'o margine, pe care ţăranii au botezat-o conac, deşi serveşte numai ca magazie, fiindcă arendaşul şade în Gliganu, iar Nadina, înainte de-a fi nevasta mea, când se întâmpla să dea pe-aici, cât mai rar posibil, trăgea la conacul din Lespezi, al fratelui ei, în orice caz mai prezentabil...

Drumul urca puţin spre satul Gliganu care se arăta de departe, mărginind zarea. Vre-un sfert de oră, în trapul cailor, brişca merse printre moşiile Vlăduţa, la stânga, şi Babaroaga, la dreapta. Priveliştea era monotonă, aceiaşi câmpie de jur împrejur, pleşuvă, pustie, pământul răscolit de brazde nesfârşite printre care firicelele de grâu de toamnă, abia răsărite, păreau nişte plăpânzi fulgi verzui pe un trup înfrigurat.

— Uite, aici şade Platamonu, arendaşul moşiilor Nadinei şi a lui Gogu — reluă Grigore, când intrară în sat, arătând la stânga o curte mare, împrejmuită cu uluci, în mijlocul căreia, ascunsă de coroanele veştede ale copacilor, se zăreau clădiri albe cu coperişuri de olane.

Pe poarta larg deschisă, ce dădea în curte, tocmai atunci eşea un bărbat mijlociu, cu faţa prăjită de soare, uscat, vioiu şi energic, cu o pălărie veche şi lătăreaţă, cu o haină scurtă de piele, cu cizme cu turecii moi şi înalţi. Când auzi clopoţeii şi văzu brişca dela Amara, se opri pe podeţul dinaintea porţii şi salută cu o înveselire atât de mare că-şi trăda nesinceritatea:

— Să trăeşti, coane Grigoriţă!... Bine te-ai întors şi cu noroc!

Grigore Iuga răspunse numai cu ridicarea pălăriei.

— Arendaşul? şopti Titu Herdelea.

Dădu din cap, iar când se mai depărtară puţin, adăogă:

— Ştie că nu e simpatizat, dar îi dă înainte. Şi dealtfel aşa reuşeşte, fiindcă el nu se supără niciodată şi nici nu dă prilej altora să se supere. Cred că numai asemenea oameni pot ajunge, mai ales la noi... Dar ia să-mi continui oficiul de cicerone!... Uite, acuma sosim la altă răscruce de drumuri, aproape de capătul satului. Drept înainte, dacă mergi, treci peste Valea Cânelui, la marginea moşiei lui Gogu Ionescu, şi dai numai decât în Gliganu de sus şi apoi mai departe în Rociu, care se află pe şoseaua judeţeană Piteşti-Fierbinţi, şi unde are o moşie frumoasă actualul nostru prefect. Drumul din stânga vine dela Şerbăneşti, adică până unde se întinde moşia lui Gogu. Noi însă cotim acuma la dreapta, spre Amara, prin Lespezi. Moşia Nadinei ţine până în şoseaua pe care am apucat, iar la stânga continuă proprietatea lui Gogu...

Pela mijlocul drumului, între Gliganu şi Lespezi, vizitiul opri cum i se poruncise. De-aci câmpia coboară lin ca un covor până la împreunarea celor două văi. Vederea e mai largă parcă s'ar mai fi curăţat aerul şi jos; în miazăzi, o fâşie de cer albastru zâmbeşte asupra pământului.

— Ei, acuma să-ţi arăt şi restul! zise Grigore înviorat. Uite în stânga, se vede Valea Cânelui. Acolo sfârşeşte moşia lui Gogu şi începe domeniul Vaidei. Din jos de satul Lespezi, ăst din faţa noastră, vezi cum continuă şoseaua pe care vom ajunge curând în Amara, satul cellalt, mai mare şi mai arătos. Linia asta prelungită drept înainte până în Valea Cânelui insemnează marginea moşiei Vaidei. Tot ce e la dreapta liniei ţine de noi până în cealaltă vale, a Teleormanului... Iaca, tot la dreapta, aici aproape, cătunul cela cât un cuib... E Bârlogu. Până acolo, adică până în drumul dintre Lespezi şi Bârlogu merge moşia Nadinei şi apoi în continuare până la Teleorman. Cum vezi, aproape am ocolit întreg domeniul Nadinei... Intre Bârlogu şi Amara, dar mult mai jos se vede încă un sat — Ruginoasa care e chiar în centrul proprietăţii noastre. Deaceea acolo avem acuma acareturile de căpetenie şi uneltele mai bune... La orizont se zăreşte satul Izvoru... Pata roşie în capătul satului, spre Teleorman, e coperişul castelului Ghiculeştilor... Pădurea ceea, mai la stânga, e a noastră. Sunt vre-o trei sute de pogoane. Atâta s'au mai salvat. Cu vre-o sută de ani în urmă Amara a fost la marginea pădurii care cuprindea toate locurile astea... Uite, în stânga, lângă Valea Cânelui, şi satul Vaidei! Deacolo, drumul ce se vede, merge la Mozăceni. Şi mai încoace, dar dincolo de gârlă, se vede foarte bine Cantacuzu cu o moşie de peste trei mii pogoane care se zice c'ar fi fost odinioară a Cantacuzineştilor, dar acuma e a unui căpitan de la Piteşti, Lache Grădinaru. Dealtfel pe-aici tot moşii boereşti ai să vezi, ori încotro te întorci. Colo e Bula, mai încolo Negraşi, pe urmă Zidurile, pe urmă Dumbrăveni...

In Lespezi îi mai arătă conacul lui Gogu Ionescu, destul de întreţinut fiindcă el mai vine din când în când, adus ce-i drept de nevastă-sa căreia îi place viaţa la ţară, cel puţin ca variaţie după petrecerile oraşului.

Apoi în curând ajunseră la Amara. Satul era mai mare, dar apăsat de aceiaşi sărăcie, cu aceleaşi căsuţe coperite cu paie, cu aceleaşi ogrăzi pline de bălării, cu mulţime de păsări şi copii care tăndăleau pe uliţa fără şanţuri... Grigore Juga însă arătă cu mândrie oaspelui său biserica de piatră cu turnul poleit, ridicată de bunicii lui, şi şcoala nouă, curată, clădită de tatăl său, iar într'o ulicioară, pe stânga, conacul moşiei Vaidei, în care locuia arendaşul Cosma Buruiană şi care fusese casă de argaţi înainte de-a se ciopârţi proprietatea.

— Stai, Ichime, să ne dăm noi jos, să vadă boerul ce-i pe-aici! strigă deodată Grigore sărind din brişcă, urmat de Titu. Voi luaţi-o înainte!

Pe dreapta uliţei începea gardul de uluci aşezat pe subzidire de cărămidă şi din loc în loc cu stâlpi pătraţi având vârful în formă de coperiş de ţiglă. Era conacul Juga. In dosul împrejmuirii un şir des de plopi bătrâni străjuiau ca nişte ostaşi credincioşi. Printr'o poartă deschisă se vedea ograda cu clădirile pentru logofeţi, argaţi şi alţi slujitori, cu grajduri, coteţe, şoproane, hambare... Peste vre-o trei sute de paşi urma intrarea principală la casele boereşti. Poarta era înaltă şi largă, cu trei arcade de zid, unite deasupra într'o uriaşă cuşcă de porumbei, coperită cu olane.

— Acuma ai să vezi ce-a făcut iubirea! zise Grigore intrând cu Titu.

In perspectiva aleei mărginite de brazi castelul cel nou apărea ca un surâs de femee frumoasă. Titu Herdelea ştia că Grigore Juga l'a clădit de dragul Nadinei. Alb, cu o vastă verandă primitoare, cu ferestre luminoase, cu patru turnuleţe ca nişte suliţe de apărare, era îmbrăţişat de jur împrejur de iederă ce-şi întindea pe-alocuri tentaculele verzi până la geamurile etajului de sus. Aleea se lărgea şi apoi cuprindea în faţa casei un rond în forma unei imense inimi acoperită veşnic cu flori roşii.

— Fantezia cu inima înflorită să mi-o ierţi — făcu gazda văzând că Titu se uită nedumerit. A fost a unui biet om îndrăgostit şi gusturile îndrăgostiţilor sunt cum sunt! Dacă am lăsat-o şi chiar o cultiv este numai pentrucă vreau să mă conving pe mine însumi că n'am renunţat la iubire!

Liviu Rebreanu

Râse sec, batjocoritor şi pe urmă adăogă, cu alt glas:

— Ca să te familiarizezi îndată, facem un ocol să vezi tot! Nu te superi că ţi-am împuiat capul cu atâtea explicaţii? A fost prima şi ultima oară!

Conacul nou era aşezat în mijlocul unui parc îngrijit de Grigore însuşi. El a adus brazii cărora dealtfel nu le mergea prea bine în regiunea aceasta de şes. Poteçile cu prundiş mărunt şerpuiau printre chioşcuri şi ronduri de flori, printre grupuri de copaci şi peluze tunse în fiece săptămână. Gardul viu care înconjura parcul era dublat de un grilaj de sârmă înspre ograda conacului, ca să nu pătrundă galiţele de dincolo. Numai porumbeii sburătăceau pe alee şi prin faţa castelului, mai cu sfială însă ca în curtea cealaltă unde se simţeau în largul lor printre orătăniile fără număr.

Ocoliră prin dreapta. In spatele castelului se afla, la vre-o cincizeci de paşi, vechiul conac, o clădire vastă, joasă, bătrână, înfiptă, parcă pe jumătate în pământ, cu un cerdac, sprijinit pe stâlpi, care împodobea toată faţada ca un portic primitiv. Bătrânul Juga continua a-şi păstra locuinţa în care s'a născut şi cum el şedea permanent la ţară, casa veche părea mereu mai vie decât cea nouă.

— Asta e împărăţia noastră! zise Grigore când ajunseră iarăşi în faţa castelului unde aştepta ajutorul vizitiului în semn că a descărcat tot ce fusese în brişcă.

Titu Herdelea avea demult pe inimă o întrebare pe care n'a îndrăznit s'o rostească. Acuma, ca şi când ar fi fost pe punctul de a se despărţi pentru totdeauna de Grigore, întrebarea îl durea. O puse brusc, cu o privire arzătoare:

— Mi-ai arătat atâtea moşii, numai moşii peste moşii... Dar pământurile oamenilor, ale ţăranilor unde sunt?

Grigore Juga avu o scurtă tresărire. Nu se aştepta la întrebare, deşi în câteva rânduri, pe când explica, îi fulgerase şi lui prin minte. Işi reveni repede şi răspunse cu ton de glumă care ascundea rău o emoţie:

— Apoi, vezi, tocmai asta e chestia ţărănească!... Pământurile oamenilor! Ei da, nu prea sunt, iar unde au fost, s'au spulberat... Dar asta-i altă poveste...

Titu nu înţelese nimic şi totuşi nu stărui. Simţi că întrebarea lui a răscolit o rană.

LIVIU REBREANU

In Editura „ÇUGETAREA" a apărut

FRATE ŞI SORĂ

de LEONHARD FRANK

Romanul acesta, în care e descrisă iubirea incestuoasă dintre un frate şi o soră, a fost primit cu mari elogii de presa străină, iar apariţia lui în româneşte constitue un eveniment literar

S. SCHANDORPH

O petrecere în ajunul Crăciunului

Călare pe acoperişul portalului din faţa bisericii bătrânul zidar punea olane noi în locul celor sparte.

Jos stătea ajutorul lui. Când îi făcea bătrânul semn, el se urca pe scară şi-i întindea un olan. Lucrul continua la fel, fără încetare, din zorii acestui ajun de Crăciun, până se înoptă.

Era o zi de moină, umedă şi neguroasă. Cărările din cimitir se umpluseră de băltoace; apa se scurgea încet dealungul copacilor cu trunchiurile ude şi lucioase, ale căror vârfuri şi ramuri se desprindeau nemişcate, negre-cenuşii, pe cerul albastru deschis.

Zidarul cel bătrân avea faţa lungă, slabă şi osoasă; purta o caschetă îmblănită, de culoare deschisă, care se confunda aproape cu părul lui alb; avea trăsăturile supte, un chip din care nu se vedea decât nasul, un nas mare lat la bază şi ascuţit la vârf.

Deşi se născuse într'un orăşel din apropiere şi vorbea limba daneză cu accentul din Seeland, i se zicea Kosciusko. Despre originea lui, nu ştia nimeni nimic. Era surd toacă.

Ajutorul lui era un omuleţ slab, cu spinarea încovoiată, cu pieptul scofâlcit, cu picioarele subţiri, cu părul roşu-cărunt. Avea faţa mobilă ca o gumă elastică şi zbârcită ca un măr vechiu; gura largă fără dinţi, părea întotdeauna că râde. De aici îi venise porecla „Jens care râde".

Grămada de olane terminându-se, el se sili, printr'o mişcare negativă din cap, să-l facă pe zidar să înţeleagă, căci acesta îi făcu semnul obişnuit ca să i se dea altă bucată. Dar zidarul se uita drept în faţa lui, fără să întoarcă ochii spre Jens. Văzând că nu-i mai dă olane, repetă semnul încă odată şi apoi a treia şi a patra oară, cu aceeaşi răbdare domoală.

A treia oară, Jens strigă atât de tare, încât îşi sparse pieptul:

— Nu mai sunt olane!

Dar zidarul repetă liniştit:

— Dă-mi un olan, Jens.

— Nu mai sunt!

— Dă-mi un olan, Jens!

Jens strigă din toate puterile:

— Nu mai sunt olane!

Dar la ce naiba să-ţi vorbesc, Koslusk, dacă eşti surd şi nu auzi nimic?

In cele din urmă bătrânul zidar îşi întoarse vârful nasului spre Jens:

— A! aşa, zise el. A, bine!

Işi adună sculele, se coborî de pe scară cam cu greu şi intră sub portal. Aici îşi puse o haină veche albastră, cu pulpane lungi, băgă şorţul şi cascheta de blană în buzunarul de la spate, îşi scoase papucii şi se încălţă cu nişte pantofi butucănoşi, îşi puse o pălărie enormă. în cap şi eşi pe poarta cea mare a cimitirului; pulpanele hainei se izbeau de pantalonii lui de pânză albă.

După ce-şi aranjă şi el lucrurile, Jens ajunse pe Kosciusko la câţiva paşi de zidul cimitirului, pe drumul gălbui, unde apa nemişcată, care umplea făgaşurile, strălucea în întunerec.

— Unde petreci seara de ajun, Koslusk? îi urlă el în ureche.

— Habar n'am, mormăi zidarul. Dar tu unde te duci să mănânci, Jens?

— Nici eu n'am habar.

— Da, aşa-i viaţa asta, Jens!

— Da, aşa e, mai bine să ne ia dracu' Koslusk, drept ai vorbit

— Ai ceva de mâncare, Jens?

— N'am, dar am să mă duc la ospătărie să-l întreb pe patron cât e ceasul şi cred că el are să-mi dea puţin rachiu, două trei prune şi câteva stafide pe deasupra.

Şi Jens începu să râdă aşa de tare de gluma asta. încât colţurile gurii îi ajunseră până la urechile lui mari şi roşii.

— Ce? zise Kosciusko.

Replica lui Jens fusese prea lungă ca s'o poată înţelege. Jens, renunţând să-l facă s'o audă, îi strigă:

— Te întorci în oraş?

— Da, dar tu, vii şi tu?

— Da.

— Poţi să mergi o bucată de drum cu mine?

— Bucuros. Ia te uită, Sidse, femeea cu mere.

— Cum?

— Sidse, cu merele.

— Da, ea este.

— Bună seara, Sidse, ziseră zidarul şi ajutorul său, întorcându-se spre o bătrână măruntică, grasă, care se apropia bălăcind prin noroi, cu un coş mare pe braţ. Femeea aceasta vindea franzeluţe şi fructe.

— Bună seară, răspunse ea. Halal, drum! Aţi lucrat la biserică?

— Da, răspunse Jens. Dar nu-ţi pierde vremea să vorbeşti cu Kosciusko, Sidse, căci e surd şi nu aude nimic.

— Nu, nu aude nimic, aşa e; păcat de el, un biet bătrân singur! Unde să se ducă într'o zi de sărbătoare ca azi?

— Curios că ai atâta milă de dânsul, Sidse, nici eu nu sunt însurat, ştii doar!

— Nu mai spune prostii. Tu poţi să-ţi găseşti un rost. Dar un sărman surd ca el, pe care Bunul Dumnezeu l-a năpăstuit aşa de tare, fără ca s'o fi meritat nicidecum... Nu că să zic, Jens, dar bătrânul Koslusk nu aleargă ca tine după rachiu.

— Lasă că nici tu nu duci la ureche, Sidse, deşi eşti femee.

— M'ai văzut vreodată beată? Este o deosebire între cel care bea ca un porc şi cel care e puţin cu chef.

— Hai, bună seara, Sidse, sărbători fericite!

— Mulţumesc, asemenea. Sărbători fericite, Kosciusko!

Zidarul, care până atunci se uitase încolo, îşi scoase pălăria. Acuma trebuiau să se despartă. Kosciusko se întorcea în oraş. Jens locuia la croitorul din sat, iar Sidse se ducea la nişte lucrători cu ziua, unde avea o cameră.

Deodată Sidse exclamă:

— Ia staţi puţin!

Şi deoarece zidarul continua să meargă, Sidse îl ajunse din urmă, îl apucă de braţ şi-i strigă aşa de tare, încât fu nevoit s'o audă:

— Uite ce putem face: dacă aduceţi voi rachiul, eu o să dau pâinea şi ceva udătură pe lângă pâine. Deşi nici eu nici voi nu suntem căsătoriţi, sper că am îmbătrânit destul, ca să nu mai bârfească nimeni pe socoteala noastră, dacă o să veniţi să mâncaţi la mine. Desigur că aţi avut sticla de rachiu plină când aţi plecat la lucru, mai e ceva într'însa?

— Nu era plină şi cât era, s'a isprăvit, zise Jens râzând.

Apoi scoase din buzunarul hainei o sticlă mică şi o scutură, ca să arate că nu gâlgâia nimic.

— Ei, ai să cumperi alt rachiu de la ospătărie şi ceva bere pe deasupra. Iar eu am să prepar masa.

II.

Sidse, vânzătoarea de mere făcuse lucrurile onorabil. Zidarul şi ajutorul său fură izbiţi de la uşă de un miros puternic de bucătărie. Sidse aşternuse un şervet pe măsuţa dintre ferestre, care împreună cu patul şi cu patru scaune de lemn forma tot mobilierul odăii. Trei scrumbii afumate, trei felii de slănină prăjită şi o porţie copioasă de fiertură de grâu într'o strachină roşie răspândea în odaie un nour de aburi. Două lumânări de seu, una scurtă, într'un sfeşnic înalt, cealaltă lungă într'un sfeşnic scurt, luminau odaia. In afară de aceasta Sidse decorase pereţii cu pătrate de stofă de culori felurite.

— E bine aci, Koslusk! zise Jens râzând.

— Este ajun de sărbătoare, răspunse Kosciusko, fără să bănuiască ce spusese Jens.

Apoi îşi aşeză mânile una peste alta.

Sidse îi pofti să şadă.

Incepură să mănânce, într'o tăcere adâncă. Jens scoase din buzunar o sticlă de rachiu, iar zidarul, din buzunarul său, o sticlă de bere. Tocmai voiau să-i ofere lui Sidse să tragă o duşcă, dar aceasta îi opri:

— Nu, nu, zise ea, într'o zi sfântă ca asta, trebue să ne purtăm cum se cuvine.

Şi scoase dintr'un dulap un pahar pentru bere şi un pahar pentru rachiu, singurele pe care le avea şi care începură să treacă din mână în mână.

Trei feţe zbârcite, în jurul unor luminiţe slabe, tremurătoare, muncindu-şi cu îndârjire gingiile fără dinţi, şi din când în când făcându-şi semn: Jens râzând mereu, Kosciusko veşnic grav, iar Sidse, cu părul ei alb ca creta sub bonetă şi cu o pace blândă întipărită pe gura ei mică, liniştită!

Când ospăţul fu gata şi băutura începu să scadă, stătură un moment să se uite unul la altul, apoi Sidse îi spuse lui Kosciusko:

— Curios, cum mai poţi lucra ca un rob, Koslusk.

— Proastă eşti că-i tot vorbeşti mereu, zise Jens; Koslusk e surd şi nu aude nimic.

Se făcu iar tăcere.

Cei trei bieţi bătrâni vlăguiţi începură să simtă oboseala; nu trecu mult şi li se făcu somn. Incepură să caşte care mai de care atât de tare, încât se puteau cutremura pereţii. Zidarul începu să sforăe cel dintâi, apoi în rândul lui Jens. Sidse se uită un moment la ei, dar nu întârzie să adoarmă şi ea. Trezindu-se din cauza capului care se bălăngănea, stătu un moment pe gânduri, apoi se desbrăcă, stinse una din cele două lumânări şi se duse să se culce. Sforăiturile ei se amestecau din pat cu ale celorlalţi doi.

Deodată Kosciusko se trezi şi căută să se dumirească:

— Jens! exclamă el. Unde-i Sidse?

Jens se trezi şi începu s'o caute şi el.

— Ei al dracului, drept ai vorbit Kosciusko, Unde naiba e Sidse? A, uite-o în patul ei, vrăjitoarea. Dar la ce bun să-ţi vorbesc, Koslusk, dacă eşti surd şi nu auzi. Arătă patul cu degetul, zicând:

— Păcat s'o sculăm.

Apoi făcu semn bătrânului zidar că trebuiau să plece, stinse lumânarea şi musafirii se strecurară cu băgare de seamă afară, în frigul şi în ploaia nopţii de iarnă.

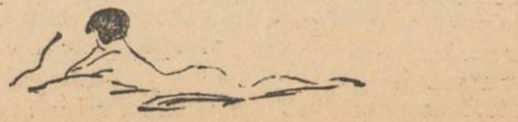
— Am petrecut o seară plăcută, Jens, zise Kosciusco.

— Da, de mult n'am mai avut un asemenea Ajun de Crăciun, răspunse Jens. Dar la ce bun să-ţi vorbesc, dacă... Haide! Bună seara şi petrecere frumoasă de Crăciun, Koslusk!

Şi bătrânii plecară, fiecare în drumul lui, în întunerec, zidarul spre oraş şi ajutorul pe drumul spre sat.

Traducere de ANA CANARACHE

NOTA: *S. Schandorph*, romancier şi nuvelist danez, zugrăveşte mai ales ţărani şi oameni din mica burghezie cu mult umor burlesc, dar cu simpatie.

In circul lui Neron

Arheologul Horazzio Maruchi, vorbind despre prigoana lui Neron împotriva creştinilor, scrie următoarele: In luna Iulie anul 64, un incendiu uriaş, care izbucnise în preajma Marelui Circ, mistui întregul cartier popular dintre Palatin şi Aventin. Era oare însuşi Neron, cel ce pusese la cale incendiul? Nu este de crezut, măcar că glasuri cari îl învinuiau s'au ridicat degrabă. Ceiace este sigur este că lui Neron nu i-a părut rău de acest dezastru, căci el avea de gând să reclădească Roma, care acum la începutul imperiului, păstra încă înfăţişarea ei iregulară şi după cuvântul lui Titu-Liviu, semăna mai mult a castru militar, decât a Capitală.

Poporul, care cunoştea intenţiile de reclădire ale împăratului, îl acuză că este autorul incendiului. Neron aruncă vina asupra creştinilor şi calomnia prinse.

Mai întâi fură arestaţi câţiva creştini, apoi o mare mulţime. Cu oarbă ură, cu mânie furioasă, Roma păgână află de existenţa acestor presupuşi incendiatori, inimicii neamului omenesc. Fură osândiţi în massă şi închişi în vechile puşcării romane, în aşteptarea ingenioaselor executări, cu care Neron voia să răzbune pe romanii exasperaţi.

Atunci începură acele groaznice festivităţi, al căror loc de desfăşurare fuse circul lui Neron şi grădinile Vaticanului. Femeile creştine fură îmbrăcate şi deghizate în eroine mitologice şi aruncate fiarelor sălbatice. Creştinii fură cusuţi în piei de animale şi câini flămânzi fură asmuţiţi asupra lor. Alţii, fură tăvăliţi în sulf şi în bitum; făcuţi aşa torţe vii, seara li se dădu foc, ca să lumineze grădinile imperiale.

Sf. Clement, poate martor ocular, vorbeşte, în epistola sa către Corinteni, despre pilda admirabilă dată, în mijlocul nostru, de o numeroasă mulţime de aleşi... pildă dată, în deosebi, de acele nobile femei, de acele Danaide şi de acele Dircee — din circul lui Neron.

Este de presupus că însuşi Sf. Petru, în epistola sa cea dintâi, scriind creştinilor din Asia Mică, aruncă deasupra veacului, ca într'o oglindă tragică, sângeroasa lumină a grădinilor Vaticanului. Sf. Apostol scrie: „Iubiţilor, nu vă miraţi de pârjolul aprins între voi, spre ispitire, ca şi cum vi s'ar întâmpla ceva strein, ci, întru cât sunteţi părtaşi la suferinţele lui Christos, bucuraţi-vă, ca şi la descoperirea mărimii lui să vă bucuraţi cu bucurie mare".

Seneca, dascălul lui Neron, intr'una din epistolele sale, se gândeşte de sigur la aceşti admirabili eroi ai creştinismului — văzuţi de el în circ şi în torţele vii — atunci când vorbeşte şi laudă pe acei oameni care au murit în chinuri grozave, cu înaltă seninătate, chiar cu bucurie şi surâzători!

Nu se ştie numele acestor primi viteji, care îşi vărsară sângele pentru credinţă. Se ştie însă că în persecuţia lui Neron, au primit cununa martiri ca sfinţii Apostoli: Petru şi Pavel. Data martiriului lor pare a fi anul 67. Fericitul Jeronim afirmă că Seneca a murit cu doi ani înaintea celor doi apostoli; şi Seneca a murit în anul 65. Sf. Clement, în epistola citată mai sus, ne spune că Sf. Pavel a murit moarte de martir, „pe timpul prefecţilor". De obicei, era un singur prefect. Dar tocmai în anul 67, Neron plecând în Grecia, a lăsat la Roma doi prefecţi.

O veche tradiţie aşează în aceiaşi zi de 29 Iunie martiriul celor doi apostoli fruntaşi Petre şi Pavel. Incă dela începutul veacului al patrulea, ziua aceasta a fost în toată biserica creştină, începând cu biserica Romei, ziua consacrată pomenirii comune acestor doi legionari ai Domnului.

* * *

In primăvara anului 1899, bucureştenii admirau la Ateneul român, un tablou de o suprafaţă neobişnuită, opera pictorului polon Enric Siemiradzki, intitulat: „Dircee creştină în circul lui Neron". Romanul lui Sienkiewics „Quo Vadis" apăruse de mult în limba polonă, dar la noi era să sosească deabia după doi ani, în traducere franceză. Credem că pictorul polon cunoştea prea bine romanul compatriotului său Sienkiewics şi că prima idee a tabloului „Dircee creştină" înflorise din lectura lui „Quo Vadis". Dar aceste presupuneri şi deduceri trebuia să ne vie nouă celor din Bucureşti deabia după ce splendida frescă a lui Sienkiewics era să provoace universalul entusiasm de acum treizeci de ani.

In mitologia greacă se povesteşte că Dirceia, fiica Soarelui, se căsătoreşte cu Lycus, regele Thebei, care gonise de curând pe întâia lui soţie, Antiopa. Dirceea, observând că Antiopa este însărcinată şi crezând că Lycus n'a uitat cu totul pe prima lui soţie, porunceşte ca s'o arunce pe Antiopa în închisoare... Insă Dirceea este pedepsită pentru purtarea ei cea nemiloasă, fiindcă Amphion şi Zethus, feciorii Antiopei, pun mâna pe Dirceea, o leagă de spinarea şi de coarnele unui taur sălbatic şi-i dau drumul în lume...

Acesta este punctul de plecare mitologic care preocupă pe sângeroşii comediani, pregătitorii spectacolelor împărăteşti din circul lui Neron. Printre creştinii încă neexecutaţi este şi o femee de o strălucitoare frumuseţe: va fi Dirceea creştină! Iată — după un manuscript de acum treizeci şi doi de ani — colorata şi puternica viziune a lui Enric Siemiradzki:

Pe primul plan al tabloului stau dărmaţi şi morţi: taurul, purtând în coaste o lance frântă şi martira creştină, alunecând devale de pe spinarea lui... Cezarul Nero Achenobarbus... Cezarul, care a privit spectacolul din înălţimea lojei imperiale şi de lângă soţia sa, încântat de superba reuşită a înscenării... a ordonat să i se aducă litiera şi să fie transportat în arena circului. Vrea să-şi ofere de aproape şi în detaliu sublima înfăţişare a Dirceei creştine, moartă pe taur... Şi iată-l pe Cezar, înfăşurat într'o splendidă togă violetă, muiată în aur, privind cu o indefinibilă expresiune de figură pe aceea care murise pentru adeverirea învierii lui Iisus Christos şi pentru credinţa în promisiunile Sf. Evanghelii.

Nero Achenobarbus îşi ţine la piept, cu o mână, faldurii togei, într'o atitudine de comedian şi de împărat, care se simte subt privirile întregii Rome. Pe fruntea lui se înoadă într'un zmaragd cununa imperială. Figura lui e încruntată, satisfăcută şi anti-umană. In juru-i, stau curtezanii care au descins cu el în arena circului. Mai înapoia Cezarului stă un tânăr, de o rară frumuseţe, între doi lectori... Acest tânăr poartă, pe o stofă scumpă, lira Cezarului... Neron e poet!... Subt galeriile circului se văd patru negri... purtătorii litierii imperiale...; se mai văd nişte oameni înarmaţi cu furci şi cu suliţe — bestiarii circului — şi doi purtători de surle, stând alăturea de gladiatorul învingător. Deasupra arenei, galeriile circului gem de mulţimea spectatorilor. Se vede loja imperială, un fel de cuib de marmoră, umbrit de o baldachină de purpură şi revărsând covoare, peste margini. In lojă e împărăteasa, celebra Poppea Sabina, a doua soţie a lui Neron. La stânga se văd lojile patricianilor romani. In fund, se zăreşte massa indistinctă a vulgului din Roma — popor degenerat, moleşit, ahtiat de privelişti sângeroase.

Şi în primul plan al tabloului: sublima martiră, dărmată pe taurul mort. E goală pe trei sferturi. Mânile şi picioarele sunt tăiate la încheieturi de strânsura funiilor cu cari a fost şi e legată. O mână îi stă încă prinsă în nod, de un corn al taurului. Picioarele i sunt ţinute în funii pe flancul animalului mort. Trupul îi alunecă de vale în cutele unei pânze albe. O mână zace în nisipul din arenă strânsă într'o brăţară de funii rumpte şi de sânge. Pieptul îi e gol. Părul ei — frumosul ei păr blond — revărsat de la coarnele taurului, pe cari se înnodă, până jos, până în pulberea amestecată cu sânge.

Sânge e pretutindeni. Taurul a murit înnecat în sânge. Dirceea creştină e divină în moartea ei! Deaceiaşi părere este şi privirea sumbră dar satisfăcută a Cezarului!

Ce privelişte! Ochii ei sunt stinşi; gura puţin întredeschisă: numele Mântuitorului a expirat pe buzele ei!... Printre bestiarii cari stau de faţă e un om bătrân, cu barba albă, care-şi ţine mâna la gură, ca ţăranii noştri în unele momente de mare mişcare sufletească. Figura lui exprimă o tristeţe nesfârşită. Poate că acest sărman bestiar e un creştin, sau poate că sublimitatea martiriului la care a asistat l-a convertit.

Gala Galaction

Şi acum gândeşte-te — idee extraordinară! — că pe locul unde s'a vărsat atâta sânge creştinesc, pe locul cuprins odinioară de circul lui Neron se înalţă azi magnificul monument al creştinătăţii apusene: Biserica San-Petro, din Roma!

* * *

Scriam scrisoarea aceasta în primăvara anului 1899... In Ianuarie 1931 — cu zile calde, cu cer albastru, cu o uimitoare vegetaţie pe care o vedeam (întâia oară) viguroasă, în zile de iarnă — am intrat în Italia şi în Roma. Am străbătut, într'o dimineaţă aurie, învăluită în străfine barizuri de fir, depărtarea dintre Santa Maria Maggiore şi Tibru şi pe podul Vittorio Emmanuele am intrat în Bargo. Pe deasupra clădirilor de pe ţărmii Tibrului văzusem de departe şi recunoscusem augusta şi incomparabila Cupolă. Era s'o văd mai târziu, tronând deasupra Oraşului Etern, de la zeci de kilometri, din Campania Romană şi din diferite puncte, în deosebi din Castelli Romani, din Via Labircana şi din Via Tiburtina.

Intregul Borgo pare o cortină care acopere măreaţa privelişte a sanctuarului, atâta timp cât eşti prea departe. Apoi, deodată grandioasa colonadă a lui Berain — inelul celor patru şiruri de columne — se deschide în faţa uimirii tale, înălţând spre ceruri obeliscul din mijloc, torentele celor două fântâni şi faţada basilicei San-Petro. Când te desmeticeşti, îţi dai seama, că ai 'nainte-ţi o arie uriaşă, pardosită, divizată geometric şi că până s'o străbaţi şi să atingi treptele din depărtare, vei pune de 300 de ori pas după pas, vei descreşte ca în basme şi ca în vis şi vei trece, printre obelisc şi fântâni, mic de-o şchioapă!...

Acest obelisc împodobea odinioară Circul lui Neron şi fusese adus de la Heliopolis din Egipt. Străvechea tradiţie creştină ne spune că lângă obelisc — aşa cum era atunci aşezat în Circul lui Neron — fu răstignit cu capul în jos Apostolul Petru. Pe lângă circ, trecea drumul mare *Via Cornelia*. Ca şi Via Appia, Via Cornelia avea morminte pe dreapta şi pe stânga. Un tainic aderent al învăţăturii Mântuitorului, aşa dar un prieten al apostolului-martir, îşi avea mormântul familiei, lângă Circul lui Neron. Potrivire zguduitoare!... Acest alter Iosif din Arimateia culese cinstitele rămăşiţe — după ce seara coborî peste circul fioros — şi le depuse aci în coastă, în mormântul său de pe Via Cornelia.

Timp de 150 de ani, toţi patriarhii Romei fură înmormântaţi lângă Fericitul Petru. Vaticanul ajunse cimitirul Vatican, până ce împăratul Constantin cel Mare clădi, pe mormântul sfântului Apostol, prima basilică Sf. Petru, iar pe sarcofagul mai scump de cât pietrele preţioase aşeză o cruce de aur.

Veacurile creştine au curs de atunci încoace, peste mormântul şi peste basilica Sfântului Apostol, amestecate, vijelioase, dramatice, rostogolind năvălirile barbare, regalităţile creştine şi apoteozele papale...

Geniul creştinătăţii, culminând în artiştii Renaşterii, a ridicat din piatră, din lut şi din metal, această minune arhitectonică, puternică, destoinică să plasticizeze aerianele, şi suveranele avânturi ale credinţei, ale dorului de ceruri şi ale zborului spre astre!

Iată această realizare — din elemente grele — iată visul, iată dorul inimii lui Pavel, iată impetuozitatea dragostei lui Petru, redate aidoma, redate prin piatra care zboară, prin columna care se deschide ca un crin subt bolta cerului, prin bolţile cari evoluiază sus de tot, ca nişte nouri de tămâie!

Unde am putea să oprim mai întâi ochii noştri extaziaţi, în acest domeniu al sacrului şi al frumosului, în care o sută de artişti celebri au lăsat, pe zidurile lui Bramante şi lui Michel-Angelo, o mie de capdeopere?... Trecem, ca într'un ceas ireal — pentru că e prea frumos şi prea covârşitor — pe dinaintea atâtor statui, atâtor bazo-reliefuri, atâtor picturi şi, stăpâniţi de nevoia reculegerii şi a sintezei, ne urcăm sus, pe acoperişul catedralei.

In spatele nostru e domul sacru şi simbolic; în faţa noastră stă împietrit oceanul Romei, subt feeria unui soare iernatic, cernut prin neguri aurii şi lăptoase. Pe digul dintre noi şi haosul albastru, înţepat de obeliscul lui Neron, sunt treisprezece statui — şase deadreapta şi şase deastânga celei mai 'nalte dintre ele... Am trecut, din splendorile acumulate jos subt bolţi, aici deasupra Romei, deasupra Tibrului, deasupra mauzoleului lui Adrian, între Monte-Mario şi Janicul.

Odinioară, aici, împreajma acestor dealuri, de lângă fluviul latin, se întindea Ager Vaticanus, gol şi rustic, fără alte protuberanţe de cât mormântul imperial şi Circul lui Neron. Via Cornelia pleca de la podul Aelius şi trecea pe lângă circ, drept prin mijlocul bazilicei de azi.

Iar departe-departe, în Răsărit, lângă lacul cu formă şi cu armonii de mandolină, profilul viitorului apropiat şi al veacurilor următoare se desina miraculos subt dumnezeiasca profeţie: *„Amin, amin grăesc ţie, când erai mai tânăr te încingeai tu însuţi şi umblai unde voiai; dar când vei îmbătrâni, întinde-vei mâinile tale şi altul te va încinge şi te va duce unde nu-ţi este voia!*

Mântuitorul, lângă ţărmul Tiberiadei, făcea să scânteeze, în abisul viitorului, martiriul lui Petru, gloria şi fiinţa acestei catedrale şi tot tezaurul celor două mii de ani de atunci încoace!...

Sf. Ioan Evanghelistul, adaogă la profeţia de mai sus: *„Iar aceasta a zis-o arătând cu ce fel de moarte Petru avea să preamărească pe Dumnezeu".*

* * *

Şi cele douăsprezece statui, din văzduhul Urbei Eterne şi de pe fruntea sanctuarului profeţit în Galileea, se adunau lângă uriaşa statuă purtătoare de Cruce şi balustrada se prefăcea în masa cu formă de potcoavă, din foişorul Sionului, şi pentru noi, cei prosternaţi în spirit, răsunau încă odată — evidente ca ziua — cuvintele — clăditoare de lumi:

„Indrăzniţi. Eu am biruit lumea!"

GALA GALACTION

Un duel

Era în vremea deniilor din săptămâna luminată. In oraşul de provincie, cu căsuţe ascunse sub pomii înfloriţi şi cu toată poezia tristă a provinciilor în care oamenii trăesc par'că pe furiş, credincioşii treceau cuminţi spre episcopie şi biserici. Paşi de pâslă şi vorbe vătuite. Nici un elan, cu tot îndemnul naturei reînviate de prisos şi primăvara asta.

După obiceiul locului, din când în când, câte un servitor trecea spre locaşurile sfinte, ducând în spate un scaun, pentru doamna cutărui fruntaş politic sau şef de autoritate.

Aşa a trecut şi Grigore, feciorul lui conu Matei, proprietarul moşiei Cârligi şi fost deputat înainte de răsboiu.

Când însă, conu Matei şi doamna, soţia d-sale, au intrat în biserica episcopiei, nu mică le-a fost mirarea văzându-şi scaunul trimis prin Grigore, ocupat de generalul comandant al garnizoanei.

Conu Matei, fire domoală, s'a revoltat în primul moment, dar văzând cercul de ofiţeri superiori cu decoraţii şi Prefectul şi Poliţaiul şi Procurorul, în jurul generalului aşezat pe scaunul său, s'a gândit că ar fi prea mare tapajul cu reclamarea dreptului ce avea şi pe urmă, s'a gândit că şi dobitocul de Grigore e vinovat, de vreme ce a pus scaunul chiar în frunte şi în mijlocul bisericii. S'a lăsat spre urechea coanei Lucica şi i-a şoptit:

— Dă-i în colo, cu scaun cu tot... Nu face! Plecăm mai devreme.

Coana Lucica a plecat liniştit genele peste ochii blânzi de boeroaică moldovană, în semn de aprobare.

Lucrurile ar fi rămas aşa, dacă nu se ridica de pe un scaun, avocatul Emil B. şi nu ar fi venit aproape, pentru a săruta mâna coanei Lucica oferindu-i scaunul său. La refuzul doamnei a adăogat şi conu Matei:

— Nu te deranja... avem şi noi scaunul nostru, dar l-a ocupat generalul. Lasă, te rog...

— Cum se poate? L-a ocupat generalul? Şi d-ta nu te duci să-i spui şi să-ţi aşezi pe scaun nevasta? Du-te, domnule, şi-i spune la ureche... Va cere scuze şi gata... Se poate să te laşi?

— Nu vreau să fac tapaj... Dă-l încolo...

— Dar nu-i nici un tapaj. Unde vezi tu tapajul? O şoaptă şi gata... Haide... ce mai stai?

Strâmbând din buze în chip de plictiseală şi ne mai având ce răspunde avocatului, Conu Matei şi-a luat inima în dinţi şi făcând doi-trei paşi s'a înclinat spre urechea generalului, gâdilându-l cu mustăţile stufoase şi sure. Generalul a ferit brusc capul şi conu Matei a şoptit:

— Scuzaţi, e scaunul soţiei mele...

— Nu mă priveşte, a răspuns aspru comandantul garnizoanei, făcându-şi cruce.

Conu Matei s'a retras umilit şi când a ajuns lângă nevastă-sa şi prietenul Emil B. s'a adresat acestuia supărat şi oarecum biruitor:

— Ţi-am spus că nu face, că nu vreau tapaj aici în biserică... Auzi: nu mă priveşte. Dă-l încolo...

— Ce spui, domnule? se încruntă avocatul, nu mă priveşte, aşa a răspuns?

— Lasă-l frate...

— Cum, lasă-l, coane Matei? Se poate? Ai fost ofensat şi dumneata zici, lasă-l ?

— Ascultă, dacă nu taci, eu plec acasă. Hai Lucico...

— Tac, nu pleca... te rog nu fii supărat, dar sunt revoltat şi eu. Ca prieten al d-tale...

— Iar începi?

Emil B. n'a mai spus nimic. Ceva nevăzut apăsa pe umerii lui conu Matei, care clipea nervos şi pufnea din timp în timp pe nas, cum fac câinii de vânătoare în apropierea miriştei. S'a frământat aşa sub privirea îngrijată a coanei Lucica, vr'un sfert de oră, după care întorcându-se brusc:

— Hai Lucico, acasă.

Şi au plecat mâhniţi în mijlocul slujbei. Chiar în seara aceea, la eşirea din biserică, Emil B. a povestit tuturor prietenilor nemaipomenita întâmplare. Cu revoltă în glas, el repeta: nu mă priveşte, auzi? Şi apoi liniştindu-se:

— L-a ofensat. Bine, dar să-l vedeţi pe Matei ce face. El nu-i din acei ce se lasă ofensat. Are bătrânul în suflet, toată mândria boerească a Moldovei... Să-l vedeţi şi pe urmă... Povestirea a circulat toată noaptea şi a doua zi până spre seară, înflorită de fiecare povestitor şi calificată la urmă, un conflict civilo-militar.

Monotonia şi rugina leneşă a târgului, a fost o clipă scuturată, de nerăbdătoarea curiozitate a tuturor, fiindcă cu toţii aşteptau să vadă, ce va face conu Matei. Ca în fiecare zi, pe la ceasurile 5 după dejun, au început să urce scările clubului Tinerimea, pensionarii oraşului, proprietarii, magistraţii şi avocaţii, câţiva ofiţeri şi în sfârşit tot ce oraşul avea mai reprezentativ ca situaţie materială şi culturală.

Se comandau cafele şi dulceţuri în vreme ce partidele de panţarolă sau preferanţ, se înjghebau la mese pe care aşteptau cărţile şi creta cu tăbliţă. Toţi se interesau despre incidentul lui conu Matei şi fiecare ar fi dorit să afle ce s'a mai petrecut. Când a intrat în club avocatul Emil B. jocul s'a suspendat, câţiva s'au ridicat depe scaune, cu cărţile de joc în mână şi câte trei deodată aruncau întrebări noului venit şi martorului de fapt al întâmplării. Emil B. răspundea cu satisfacţie tuturor şi lăsa să se vadă cât de mulţumit şi de mândru se simte, de-a fi devenit deodată şi pentru toată lumea atât de important.

Poate că din această cauză, a trecut dincolo de calitatea sa de martor şi luând personal parte la cele petrecute, repeta des: — Să vedem noi ce vom face, acum. Trebue să vie şi Matei ca să ne sfătuim.

— Credeţi că poate eşi duel? a întrebat timid un profesor tânăr, dela liceul din localitate.

— Auzi vorbă! Dar ce vrei să iasă? au răspuns patru cinci glasuri în cor.

— Şi cu ce armă?

— Vom vedea, vom vedea. Lucrurile acestea nu se pot discuta aici, interveni cu autoritate Emil B. Trebue să vie şi Matei ca să ne sfătuim.

Jucătorii s'au reinstalat la mese şi discuţiile cu acelaş subiect, continuau pe mici grupuri în toate saloanele clubului. Ca o scânteie misterioasă trecută din ochi în ochi şi făcând să amuţească pe fiecare, a trecut fulgerător aceiaşi idee: vine. Şi pe uşa clubului, cu faţa radioasă a jucătorului ce-şi regăseşte locul de distracţie zilnică şi pătimaşă, a intrat conu Matei, cu gândul la o panţarolă şi habar neavând de toate preocupările ce frământau târgul. Işi freca mâinile, căutând din ochi prietenii de joc... şi oprindu-se asupra fiecăruia cu o privire întârziată şi întrebătoare, pentru a înţelege de ce este obiectul de atenţie al tuturor. S'a încruntat nepricepând nimic. Chestia cu generalul o uitase dela eşirea din biserică.

— Dragă Matei, vreau să-ţi vorbesc între patru ochi, i s'a adresat Emil B.

Cu nelinişte a unui vag presentiment şi-a urmat prietenul în camera consiliului de administraţie. Au închis uşa şi s'au instalat la biurou, Emil B. în fotoliu şi conu Matei pe un scaun în faţa lui, ca un judecător de instrucţie cu inculpatul.

— Ce măsuri ai luat, privitor la conflictul de aseară?

— Care conflict?

— Cu generalul, la biserică!

— Ia lasă-mă, Emil, ce eşti bolnav? Ce conflict? Ce măsuri? A fost măgar şi l-am dat în colo... Asta-i. N'am plecat acasă? Am plecat... ce mai vrea?

— Ascultă, Matei dragă, nu lua lucrurile în uşor. E vorba de onoarea ta. Tot oraşul cunoaşte întâmplarea şi cu toţii aşteaptă să te vadă, cum vei înţelege

(Continuare în pag. VI-a)

să-ţi iei satisfacţia. Scurt, generalul te-a ofensat. Trebue să-i trimiţi martori. Altă soluţie nu este. Uite, mă ofer eu şi mă gândeam şi la Popea, să te servim. Eu cunosc lucrurile şi totul va merge strună.

— Ia lasă-mă, domnule! Ce-aţi turbat? Ce duel? Eu n'am pus mâna pe sabie şi pistol, în viaţa mea. Nici armată n'am făcut, ştii? Hai, hai, nu mai umblaţi cu mofturi... Hai la panţarolă...

— Matei. Iţi vorbesc foarte serios. E grav. Dacă nu mă asculţi, eşti descalificat. Te rog, n'o lua în uşor. Un descalificat nici în clubul nostru... Matei, e grav. Nu e vorba numai decât de bătae. Martorii pot aranja. Cu siguranţă că generalul îşi cere scuze şi facem un proces-verbal. Dar forma... forma trebue făcută. E descalificare, omule, înţelegi?

In capul lui conu Matei, sub ameninţarea duelului, nu trecea decât un singur gând: Panţarola. Zilele lungi şi monotone ale provinciei cu străzi goale şi triste. Zile lungi înveselite numai de partida de joc de cărţi, cu glumele lui Ionică Mândru, cu cafeluţa aromată a lui Iancu, cu întâlnirea tuturor prietenilor care aduceau veşti de pe la ţară sau din Tribunal... toate se îndepărtau într'un vârtej cenuşiu... iar cuvântul *descalificat* îl înţepa sub frunte... Il privi aiurit pe Emil B.

— Dar dacă generalul, nu-şi cere scuze?

— Imposibil!

— Bine, Emil. Fă tu cum ştii.

Vesel că l-a determinat, Emil B. a scos din buzunar o scrisoare pe care o făcuse de acasă şi i-a întins-o lui Conu Matei să o semneze. Era mandatul martorilor. Când totul a fost aranjat, Emil B. l-a bătut amical pe umăr, împingându-l spre uşă:

— Bravo! Eram sigur. Boer moldovan, tot boer moldovan. Hai la panţarolă.

Şi au trecut la braţ printre privirile examinatoare ale tuturor membrilor clubului Tinerimea.

In trecere, Emil B. a aruncat spre un grup, în şoaptă apăsată:

— L-a provocat!

Şi şoapta a trecut în aceiaşi clipă pe toate buzele, întinzându-le într'un surâs victorios de mulţumire şi entuziasm. Clubul a răsuflat adânc şi jocurile cu glumele lor obişnuite, şi-au reluat calmul de fiecare zi, din cele 365 de zile ale anului.

Conu Matei era obiectul de admiraţie şi de atenţiuni al fiecăruia.

— O ţigară bulgărească, coane Matei.

— Nu, mulţumesc, eu fumez cu ţigaretă şi le răsucesc.

— N'are carton! O poţi pune în ţigaretă.

— Mulţumesc.

— Ai tăiat cărţile, coane Matei?

— Da. Dacă vrei le mai tai odată.

— Vai de mine! Se poate? Dacă ai spus matale? Nu observasem... se poate?

După un ceas, bietul conu Matei, era istovit. Se simţea bolnav şi răsfăţat fără nici un merit şi ar fi vrut să treacă cele 2-3 zile ce urmau, ca un minut. S'a sculat să plece, înainte de vreme.

— Se poate să pleci?

— Lasă-l, domnule! Ce te amesteci! Are omul treabă, s'a răstit un jucător.

Toţi au aprobat cu gesturi din cap, această energică intervenţie.

Pe scări s'a întâlnit cu Emil B. care se întorcea din oraş.

— S'a făcut. Am fost cu Popea la generalul. Mâine ne întrunim martorii.

— Nu şi-a cerut scuze?

—El, nu putea. Asta se aranjează mâine cu martorii lui.

— Ascultă, Emil. Am 58 de ani. Nu faceţi vre-o poznă, că se întâmplă o nenorocire. Şi pe urmă, încă ceva: să nu care cumva să afle Lucica, că mă fac foc. Pricepi? Foc, mă fac şi pe voi şi pe cel ce i-o spune. Acuma mă duc, că mă cam doare capul. La bună vedere.

Când au venit, a doua zi, martorii, conu Matei dezgropa nişte trandafiri în grădină. Părea nedormit şi agitat. I-a lăsat să se apropie, încercând să le ghicească gândurile, din priviri şi încruntat:

— Ei?!

— Eşim pe teren.

— Ce?

— Nu-şi cere scuze.

— Aţi înebunit.

— Am luptat eroic. Nu-şi cere scuze. E încăpăţânat.

— Da' eu nu mă bat.

— Eşti copil. Habar n'are de duel. Procesul-verbal e făcut. După dejun la ora 4 are loc duelul.

— Poate să aibă... eu nu mă bat. Ai spus că-şi cere scuze... că e formă... Ţi-am spus că eu nu mă bat.

— Matei dragă, să fim serioşi.

— Ce, Matei dragă, ce ne Matei dragă, eu nu mă bat şi pace.

— Atunci, vei fi înadevăr descalificat. Gândeşte-te... nu-i serios...

— Nu — mă — bat—!!

— Bine.

Conu Matei a luat sapa şi reîncepu să dezgroape un trandafir. După câteva secunde, fără să ridice capul:

— Şi ce armă?

— Sabia.

— Nimic. Nu mă bat. Băteţi-vă voi. Aşa martor ştiu şi eu să fiu. Merçi.

— Omule, înţelege că nu e glumă. Mai bine vino cu noi. Am vorbit cu căpitanul Ifrim, să-ţi dea câteva lecţii de duel cu sabia. Are şi săbii. E un fleac. Nu te mai încăpăţâna şi lasă prostiile. Vei învinge, ascultă ce-ţi spun eu. Generalul nu se pricepe nici cât tine... Hai, cu noi, vino...

Hotărât şi având aerul că va şti el ce are de făcut, dacă lucrurile nu vor eşi aşa cum i se spune, conu Matei a intrat în casă şi a reapărut, cu pălăria şi bastonul, în pas energic, cu privirile încruntate şi capul sus.

— Mergem.

* * *

La ora 4, pe iarba abia încolţită din marginea luncii, la doi chilometri de oraş, conul Matei se plimba nervos înfundându-şi călcâile în pământul jilav de primăvară. La mică depărtare, martorii cu doctorul şi directorul luptei stăteau de vorbă. In cealaltă parte, generalul fuma nervos aruncând deodată tot fumul strâns în gură şi spionând cu coada ochiului pe cei prezenţi. Trei bătăi de palme şi adversarii desbrăcându-se de haină şi guler, au trecut faţă în faţă. Bătrâni şi graşi amândoi. Conu Matei, mai adus din spate, vibra energic cu tot corpul într'un efort suprem şi gata să treacă la fapte de eroism, pe viaţă şi pe moarte. Generalul era palid şi nu putea reţine un tic nervos al musteţei drepte, care se sburlea ritmic şi săria în sus.

— In gardă!

Piciorul drept al fiecărui combatant, a scăpat înainte, ca dintr'un puternic resort, înfigându-se în iarbă. Se distingea clar o deprindere stângace, o lecţie recentă şi mai ales o osteneală penibilă şi fără succes, de-a înfrânge greutatea corpului îmbătrânit. Numai ochii străluceau duşmănos sub sprâncenele sure şi stufoase.

— Una, două, trei!

A fost o clipă de panică generală, care a împietrit martorii, doctorul şi pe directorul luptei.

Cu sabia ridicată în sus, ca un biciu cu care vrei să pocneşti, cu un chiot lung şi neomenesc din fundul gâtului, cu ochii eşiţi din orbite, conu Matei s'a aruncat spre adversarul său.

Generalul s'a îngrozit. După câteva mişcări stângace de apărare cu sabia, a întors spatele şi a pornit-o greoi urlând:

— E nebun. E nebun!...

Conu Matei nu se lăsa. Il ajungea în fugă, îl ocolea ca să-i iese înainte şi lovindu-i vârful sabiei striga:

— Vrei duel? Uite duel! şi mai scotea un chiot, care îngrozea pe general mai mult decât frica de sabie. Doctorul îşi ştergea lacrimile de râs, cu batista. Jocul era straniu, sălbatec, dar de loc primejdios.

Conu Matei, ca scos din minţi continua:

— Nu ceri scuze? Nu ceri? şi iar ridica sabia alergând după general, cu acelaş chiot, venit parcă din fundul secolelor dela cine ştie ce îndepărtat şi viteaz strămoş.

Când generalul ,tăiat uşor la mâna stângă, s'a refugiat între martori, lupta s'a sfârşit.

S'a protestat puţin, s'a spus de multe ori „asta nu se face", dar s'a încheiat procesul verbal de rigoare, că onoarea a fost reparată pe calea armelor şi toată lumea mulţumită s'a urcat în trăsuri pornind spre oraş.

După un ceas şi jumătate, conul Matei urca scările clubului Tinerimea, cu satisfacţia biruitorului.

A fost primit cu un entuziasm sgogmotos şi viu felicitat. Emil B. lua şi el parte la această glorie. In veselia generală şi sub ploaia de întrebări, conu Matei a vorbit:

— Ştii, care i-a fost norocul lui? Mi s'a rupt un nasture dela bretele şi mă stingherea, altfel îi tăiam eu şi mâna cealaltă... acum, de Paşti.

După o săptămână dela această întâmplare, deasupra micului oraş bătea din nou, tic-tacul monotoniei provinciale.

G. COSTACHESCU

Ciudăţenii

Nu se gândise niciodată să facă medicina. Când venea vorba în clasă între fete ce o să urmeze, pe ea n'o întreba nimeni. La sfârşitul anului, când directoarea s'a apropiat de ea şi-a întrebat-o, ca pe celelalte: „Ei, tu ce-o să te faci? Ce-o să urmezi?", — ea s'a făcut roşie, a privit în gol, apoi a răspuns sfios: „Profesoară".

De ce? Nu ştia nici ea. S'a gândit o clipă că minţise. De ce n'a spus adevărul? I-a fost teamă de râsul celorlalte? Nu! Şi-apoi la ce bun să spună, aşa, tare, tuturor, gândurile şi năzuinţele ei? Ii era groază şi ruşine parcă, oridecâteori auzia vreo colegă povestind tare, pentru cine vrea s'o asculte, tot felul de lucruri din viaţa ei familială, ori gânduri sufleteşti. In clipele acelea îi venea să se repeadă să-i pună mâna pe gură, s'o facă să tacă, să n'o mai audă. N'ar fi putut povesti nici când lucruri, asemenea celorlalte fete. Ar fi avut senzaţia că rămâne goală în faţa tuturor. La început, fetele celelalte căutau să afle câte ceva din viaţa ei. O iscodeau în fel şi chip! Le răspundea însă că toate aceste lucruri nu prezintă nici un interes deosebit şi fetele sfârşiră prin a o lăsa în pace.

Nu era elevă bună, dar nici rea. Când o asculta la lecţie, vorbea parcă în silă, spunea doar câteva fraze în care însă era închegat tot cuprinsul lecţiei. Pe lângă potopul de vorbe, mai mult fără miez, al colegelor, ea părea că spusese prea puţin şi deaceia n'avea note mari.

In clasă, stătea în ultima bancă. Ii plăcea să treacă nebăgată'n seamă. Pe stradă, umbla parcă furişându-se de lume. N'o văzuse nimeni niciodată plimbându-se pe strada Principală, ca celelalte. Intr'o zi, primăvara, veni o fată cu vestea — răspândită pe şoptite în clasă:

„Ghiciţi pe unde se plimbă „ea" în fiecare duminică? Am văzut-o şi ieri şi săptămâna trecută hoinărind pe malul Brateşului. Era cu dulăul ei ciobănesc care vine câteodată pe urma ei până la şcoală".

Când se punea ceva la cale în clasă, când voiau să amâne o teză, să nu se ducă la repetiţie la cor, ori cine ştie ce alte lucruri, fetele se certau între ele, făceau gălăgie mare până să fie toate de o părere. Ea tăcea şi citea. Nimeni nu-i cerea şi părerea ei.

Odată însă, s'a răsvrătit, dar numai atunci. Era spre primăvară. Profesoara de germană lipsea. In locul ei venise o domnişoară mică, blondă şi tare sfioasă. Când a vrut să se urce pe catedră, s'a împiedecat. Intreaga clasă a hohotit deodată. Ea s'a făcut parcă şi mai mică, înghemuită'n scaun. Era roşie ca para focului. Cu glas tremurând parcă, domnişoara a început să strige catalogul. Fetele nu se ridicau în picioare, strigau prezent în locul celor lipsă. Era o gălăgie ca'n recreaţie.

Când veni apoi rândul ascultatului, pe care cum o striga, „se scuza" că n'a putut „prepara" lecţia. Insfârşit, una se hotărî să citească. Zgomotul însă, îi acoperea glasul. Zadarnic repeta cu glas rugător domnişoara:

„Linişte, vă rog, că n'aud nimic".

Ea vorbea, ea auzea! Deodată, pocni o palmă pe o bancă, un penar căzu jos cu sgomot mare, împrăştiind tot cuprinsul.

„Tăceţi!" — răsună un glas rar şi tare. In fund, sprijinită de perete, în picioare, „ea" stăpâni deodată, cu privirea încruntată şi tăioasă, toată clasa. Nu se aşteptase nimeni. Se făcu deodată linişte. Şi foile cărţilor oglindeau chipuri ruşinate.

După ce-şi dăduse bacalaureatul, câtăva vreme se simţi dezorientată. Se obişnuise cu învăţatul şi se trezise, aşa deodată, că s'a sfârşit cu toate. Spre înserat, o pornea cu paşi domoli, cu dulăul ciobănesc lângă ea, spre lac. Şi hoinărea aşa pe malul Brateşului. Se simţea atât de mulţumită că-i venea să ţipe de bucurie. O lua la goană în fuga mare pe mal. Vântul îi şuera pe la urechi, răsfirându-i părul. Când obosea, se aşeza jos în iarbă. Soarele se topea în apele unduioase ale lacului, încetul pe încetul. Şi umbrele nopţii veneau furişându-se cu şoapte tainice prin păpuriş.

* * *

— Ştii că s'a întors fata coanei Smaranda? Când treceam azi dela slujbă am văzut-o cu coana Smaranda în faţa prăvăliei lui Stamate. Se uita la nişte pantofi. S'o vezi ce mare e. A terminat. A „eşit" doctoriţă! Ce fericită trebue să fie mamă-sa!... Fata ei — doctor!... Ei, dacă trăia Ionel,... doctor îl făceam!...

Şi-acum parcă-i răsună în urechi vorbele maică-sii. O vedea cum îşi despătura încet şervetul, îl prindea de rochie şi povestea, cu duioşie şi dor în glas, de fata coanei Smaranda. Ii zărise parcă în ochi fărâmele unei lacrimi. Nu! Trebue. Trebue să se ducă ea — ... „Dacă trăia Ionel!..." Da. Sigur. El s'ar fi dus. Şi mama ei ar fi fost mulţumită. Trebue să se ducă ea... Simţea în întunerecul odăii răsuflarea repede a mamei. Atât mai avea pe lume: Mama. Tatăl îi murise de mult. Fratele, Ionel — câţiva ani în urmă. Trăiau singure, amândouă. Mama ei era funcţionară la o percepţie. Muncea mult şi nu se plângea niciodată. Uneori, când o vedea seara venind, mai ales iarna, amorţită de frig, îi venea s'o cuprindă de gât, s'o strângă ca pe un copil la piept, s'o încălzească, să-i mângâie creştetul albit de griji şi de nevoi. Dar nu putea! Aşa era ea. Parcă-i era ruşine. Nu îndrăznea. Şi rămânea acolo, la masă, cu capul aplecat asupra cărţilor. Ii era ciudă de ea însăşi. Nu putea fi altfel. Şi amuţeau cuvintele pe buze şi mânile-i rămâneau ţepene pe cărţi. Da! Va fi şi ea doctoriţă, ca fata coanei Smaranda. Se va duce ea în locul lui Ionel.

* * *

Şi-a pus halatul alb, apoi şorţul şi a intrat în sală cu pas larg şi măsurat. La masa cea din urmă, dinspre fereastră, mai erau trei fete. A dat bună-ziua cuviincios şi s'a aşezat. Şi-a scos pe rând, caetul, guma şi creionul. A început să răsfoiască prin caet. Pe prima pagină erau vre-o patru desene înfăţişând toate aceiaşi „vertebră tip". Işi amintea şi-acum de prima lecţie. S'au adunat cu toatele într'un capăt al sălii, având fiecare în mână câte-o vertebră. Au apărut apoi câţiva domni. Erau asistenţii. Unul dintre ei, uscăţiv, înalt, cu chipul grav, a început să le explice de nişte planuri ce ar trece prin om, apoi despre toate colţişoarele vertebrei cum se numesc. Din când în când le întreba:

— Aţi văzut ?

Şi atunci răsărea câte o voce dintr'un colţ:

— La mine nu e aşa, domnule Profesor.

Ba una chiar, învăţată ca la şcoală, i-a zis:

— **Eu n'am văzut, doamnă, vă rog.**

Sfârşiseră cu oasele de învăţat şi aveau să înceapă disecţia. Parcă i se răsucea un gând în minte. De mică îi era groază de morţi. I se făcuse deodată un gol în minte şi inima începu să-i bată iute, iute. Nu putea să vadă cadavre. Nu ştia de ce. Poate... Ionel, ori poate... tata! Ii era teamă să se mai gândească.

Era într'o Luni. Pe când se desbrăca, la vestiar, veniră câteva fete cu vestea: „Ne-au adus cadavre". — Simţi deodată cum o strânge, încercuindu-i tâmplele, o durere adâncă. Se desbrăcă încet. Şi cu paşi rari, rari de tot, începu să urce scara.

O treaptă,... două,... trei... Şi inima îi svâcnea tare la fiecare pas.

In pragul sălii, fete grupuri, grupuri, râdeau. Poate de ea? Nu! Nu-i ştia nimeni teama. Intră cu capul plecat, puse ghiozdanul pe o fereastră şi îşi propti capul între mâini. Ii venea să plângă. De ce? Nu ştia! Ii venea să plece, să fugă, să nu se mai întoarcă înapoi. Privea în gol. Işi trecu mâna prin păr, parcă să-şi mai limpezească gândurile. Ghiozdanul alunecă jos. Din el se răvăşi, împrăştiindu-se la picioarele ei, trusa de disecţie. Şi toate cuţitaşele cele mici luceau, râzând parcă, cu dinţi de oţel. I se înfigeau în carne. Le adună în grabă mare, cu mâna tremurândă, şi le închise la loc. Vârî trusa în fund de tot, în ghiozdan, să n'o mai zărească.

— Domnişoară, treci, te rog, la masă. Incepem disecţia.

Văzu întâi pe asistent trăgându-şi mănuşile de cauciuc roş, cu pocnete mici. Apoi,... cadavrul. Era acolo, în faţa ei, gol, cu trupul înegrit, întins pe masa albă de marmoră. Rămase cu ochii ţintă; nu-i putea deslipi de la capul mortului. Gura căscată, cu buzele vinete, o gaură neagră. Ochi holbaţi, sticloşi, înfiorători. O tăietură adâncă, roşie, dealungul gâtului. Asistentul purtă deodată bisturiul dealungul trupului ne însufleţit. Rămase doar o dungă albă.

— Intâiu o să ridicăm pielea, — îşi urmă şirul explicaţiilor omul înalt, uscăţiv.

O durere o străpunse deodată prin inimă. Va trebui să taie şi ea, să ciopârţească un om. Un om care dacă n'a avut norocul să aibă şi el pe cineva, nu e lăsat să se odihnească în pământ. Va trebui să-i sfârtece trupul aşa după cum viaţa i-a sfârticat sufletul. Nu! Nu va putea.

Cu mâini tremurânde îşi adună în grabă lucrurile, se strecură, furişându-se, pe lângă perete, şi plecă fără să spună nimic. Clipirea pleoapelor sfărâma boabe de lacrimi...

* * *

Vântul fugărea şăgalnic frunzele pe jos. Pete de rugină răsucite...

VALENTINA MANOLESCU

ANECDOTE

Sudul Franţei e ţara vocilor frumoase, puternice şi calde. Orice artist cu renume s'a născut de sigur într'o mahala din Marsilia, din Bordeaux sau dintr'un cartier obscur al Toulouse-ei.

Oraşul Toulouse mai cu seamă e mândru de tenorii săi.

Unul dintre aceştia, venit dela Saint-Cyprien la Paris pentru a-şi încerca norocul, luase parte la un concurs pentru a intra în corul unui teatru subvenţionat.

I s'a promis că va fi angajat... dacă va învăţa între timp să cânte.

Pe când eşea dela teatru, s'a întâlnit cu un compatriot, care l-a întrebat:

— Cum ai plăcut juriului?

Tenorul n'a stat mult pe gânduri.

— Cum am plăcut? — a răspuns el, — judecă şi tu: am scos o notă, pe care n'a putut-o găsi nimeni în tot lungul claviaturii.

S. Fernic — Coşmarul d-lui Argetoianu

Editura „CUGETAREA" a dat la lumină

Colecţia „DELAFRAS"

In care vor figura cei mai mari scriitori mondiali

Primele apărute sunt :

Claude Anet: ARIANA

Fedor Gladkov: CIMENTUL

Myriam Harry: INSULA VOLUPTĂŢII

Preţul excepţional LEI 25

Asiguraţi-vă economiile voastre

la

CASSA GENERALĂ DE ECONOMII

din

BUCUREŞTI—CALEA VICTORIEI

(vis-a-vis de Poştă)

DEPUNERI în anul 1931: Lei 488.000.000

PLĂŢI-RETRAGERI în anul 1931: Lei 207.000.000

Situaţia la 20 Decembrie 1931:

DEPUNERI: 520.791.396

TOATE OFICIILE POSTALE DIN ŢARĂ ŞI CAPITALĂ

PRIMESC DEPUNERI PE LIBRET ŞI FAC RESTITUIRI

pentru

CASSA GENERALA DE ECONOMII

Instituţie garantată de Stat, fondată în 1881

Dobânda 4½ la sută scutită de impozite

Dăruiţi copiilor voştri de Crăciun sau de Anul Nou un libret al Cassei de Economii. — E cel mai folositor dar.

Cum se fac depunerile şi restituirile de economii

Toate oficiile poştale din întreaga ţară, primesc depuneri, pentru Cassa Generală de Economii din Bucureşti, începând cu cele mai modeste sume:

1) Pe foile de economii;
2) Pe librete.

Foile de economii

Foile de economii sunt pentru depunerile mai mici (dela 5—50 lei). Depunerile se fac cu timbre speciale de o singură valoare de (5 lei), cari se lipesc pe aceste foi de economii: odată cu prima depunere de 5 lei, se liberează şi foaia de economie, timbrul fiind imprimat pe foaie.

Timbrele speciale pentru foile de economii se găsesc de vânzare la oficiile poştale; ele se pot procura şi dela oricare agent autorizat al Cassei.

Aceste foi de economii sunt făcute pentru a strânge micile economii, fie dela elevii de şcoală, fie dela oamenii mai puţin avuţi. Ele înseamnă primul pas în îndrumarea spre economie.

Depunerile de librete

Când o foaie de economie s'a complectat, titularul ei poate cere oricărui oficiu poştal sau direct Cassei, eliberarea unui libret de economie. El va preda oficiului foaia de economie complectată şi, în schimb, i se va da libretul pe numele său, cu suma de lei 50 înscrisă în libret. Din acel moment, titularul libretului poate face depuneri de cel puţin 50 lei, la oricare oficiu poştal şi sumele i se vor înscrie în libret.

Depuneri se pot face, deci, la oricare oficiu poştal, din ţară, nu numai la Cassa Generală de Economii sau la oficiul care a emis libretul.

Cea mai mică depunere pe libret este de 50 lei.

Oricine poate face depuneri pe libret de economie, fie pe numele său, fie pentru altul. Femeile căsătorite şi minorii le pot ridica, după voia lor.

Depunătorul e persoana care face depunerea: titularul libretului e persoana pe numele căreia se face depunerea.

Una şi aceiaşi persoană nu poate avea mai mult de un libret. O familie poate avea atâtea librete, câţi membri are.

Libretul se poate cesiona.

Trebue să menţionăm aci că formalităţile atât pentru depuneri cât şi pentru restituiri sunt simplificate în aşa măsură încât oricine, prezentându-se fie la oficiul poştal, fie la Cassa Centrală, nu va pierde timp şi va fi servit cu multă înlesnire.

Timbrul de control

La oficiile poştale, depunătorul e obligat a observa, la fiecare depunere, să se aplice timbrul de control pentru înregistrarea sumei în libret. Acest timbru de control se lipeşte pe locul anume indicat în libret şi se detaşează din foaia de borderou cu care oficiul face depunerea la Cassă.

Scutirile de impozite

Legea fixează un maximum pentru depunerile pe libret şi anume: 100.000 lei.

Excepţie fac: organizaţiunile profesionale, culturale sau de binefacere, cari pot depune până la 200.000 lei.

Dobânzile la depunerile de economii pe librete până la maximum 100.000 lei, capital, sunt scutite de impozitul asupra veniturilor mobiliare, de impozitul pe venitul global, cum şi de orice alt impozit al Statului, judeţului sau comunei.

Actele cari privesc pe depunători sau titularii libretelor de economie, în raporturile lor cu Cassele de economii, sunt scutite de taxe de timbru şi impozite pe actele şi faptele juridice precum şi de taxele poştale.

Cum se fac depunerile

Să reţinem, aşa dar, elementele de bază privitoare la depuneri:

1) Oricine poate face depuneri pe libret, pe numele său ori pe al altuia, la oricare oficiu poştal sau la Cassă;

2) Depunerile pe libret încep dela 50 lei;

3) Până la 100.000 lei inclusiv, depunerile sunt scutite de orice impozite;

4) Şcolarii şi oamenii mai puţini avuţi, pot începe depunerile dela 5 lei în sus până la 50 lei pe foile de economii, cu timbre speciale, aflătoare la oricare oficiu poştal sau la şcoli, instituţii de Stat, etc.

Depuneri condiţionate

Depunătorul sau titularul libretului poate condiţiona ridicarea sumelor din libret astfel:

a) Sumele din libretul său să se restitue numai cu semnătura sa. Aceasta se va nota într'o rubrică anume a libretului;

b) Depunerile pot fi ridicate şi de altă persoană, anume arătată;

c) Suma, în total sau în parte, să nu se restitue titularului libretului (persoana pentru care s'a făcut depunerea decât numai în urma unui eveniment ce se poate controla oficial sau la o dată anumită: căsătorie, naştere, anumită vârstă, etc.);

d) Depuneri pentru cheltueli de înmormântare. Aceste depuneri, după moartea titularului libretului, se eliberează în limita cheltuelilor făcute persoanei care a suportat efectiv cheltuelile de înmormântare, dacă va produce dovezi îndestulătoare.

Diferenţele ce ar rezulta, se restitue celor îndreptăţiţi după regulele dreptului comun (art. 34).

Depunerile pentru minori sunt condiţionate astfel:

1) Când ascendenţii minorului sau tutorele fac depuneri în contul lui — ei nu le mai pot retrage decât după 6 luni sau în cazuri de boală dovedite, deces ori alte împrejurări excepţionale;

2) Minorii nu pot retrage depunerile făcute de alte persoane în contul lor decât atunci când devin majori.

RESTITUIRILE

Legea stabileşte că la oficiile poştale, restituirile cari nu trec de 2000 lei inclusiv, se fac la intervale de cel puţin 10 zile, fără înştiinţare prealabilă, în condiţiunile arătate mai jos:

1) Până la 1000 lei, la Cassa sau Oficiul emitent (care a eliberat libretul) celui ce prezintă libretul, fără să i se pretindă acte justificative.

Deci, păstraţi libretul în siguranţă şi nu-l încredinţaţi decât persoanelor cari vi-l pot garanta atunci când le veţi trimite să ridice bani, în cazul când nu puteţi merge singuri la Oficiu.

2) Până la 2000 lei, la cassieria centrală a Cassei Generale de Economii sau la oricare oficiu poştal, titularului libretului sau împuternicitului său, cu justificarea identităţii.

Pentru restituiri mai mari de 2000 lei, operaţiunea se face în acest fel:

Titularul cere restituirea la oficiul poştal şi acesta comunică mai departe.

Plata se face apoi în interval de 15 zile, la sosirea ordinului de plată, dacă suma nu trece de 10.000 lei.

La 30 zile, dacă suma cerută este cuprinsă între 10.000 şi 50.000 lei.

La 45 zile, dacă suma cerută e mai mare de 50.000 lei.

Termenele acestea curg dela data primirii cererii de restituire, adică dela data la care s'a făcut această cerere de către depunător.

Restituiri succesive se fac numai la intervalele fixate mai sus, în raport cu suma cerută.

Legea lasă însă o posibilitate mai largă: Consiliul de Administraţie poate scurta aceste termene.

La Centrala din Bucureşti, Cassa face restituiri de orice sume, prompt. Astfel, un depunător poate retrage imediat orice sumă de care ar avea nevoe.

Moartea lui Ioniţă Răduţă

de I. C. VISSARION

— Staţi să vă spui eu cum a murit Ioniţă al lui Răduţă, — începu Marin al lui Vasile Mangeac să ne povestească, — şi apoi să vă daţi cu socoteala ce-o fi aia, când îi vine omului să zică o vorbă pe negândite, ori când i se face vr'un semn numai de el ştiut.

„Ştiţi, el avea patru cai slabi de să-i scoli de coadă, îi plăcea să-şi aibă plugul lui, îi mâna de la coarnele plugului cu un biciu lung cât o frânghie şi, într'o zi ara aci peste podişcă, în Biolarii, deshămă caii de la plug şi-i înhămă la căruţă. Puse plugul sus, se urcă şi el şi porni acasă. Locul nu era arat nici jumătate. Cum trecu podul, se 'ntâlni cu arendaşul. Era Dinu Voinescu.

— Da' unde-ai plecat, Ioane?... Cum araşi tu aşa repede două pogoane?

— Nu le-am arat, boerule, dar mă duc acasă, — îi răspunse el.

— De ce te duci acasă?

— Păi, pentrucă mâine eu mor şi vreau ca de astăzi chiar să nu mai am zor de moşia dumitale.

Arendaşul îl privi lung, zâmbi şi-i spuse:

— Intoarce-te îndărăt, mă, şi nu mai spune fleacuri.

— Boerule, ce spui eu nu e fleac, e adevăr. Eu mâine până la două, sunt mort. Aşa că habar nu mai am de ale pământului! — şi porni caii.

— Mă, Ioane, ai înebunit, ce ţi-e?

— Păi, mai fă-mă şi nebun!... De ce adică să nu plec eu de pe pământ huiduit până la ultima clipă? Eu mor mâine. Să ne 'ntâlnim sănătoşi şi pe dincolo, chiar dacă dumneata o fi să ari p'acolo pe moşia lui Ion Răduţă, cum ţi-am arat eu p'aci...

Arendaşul se uită lung după el şi-şi urmă drumul.

Ioniţă ajunse acasă.

Nevastă-sa era dusă cu vaca la iarbă.

Pe prispa casei bolea mama lui, cocoşată de bătrâneţe şi de trai rău.

— Cine o s'o mai apere şi p'asta de furiile tâlhăroaicei de neveste? O s'o omoare cu încetul şi în bătăi, — zise el tare.

La şatră, legă caii la iesle, le asvârli câţiva snopi de coceni şi luă frânghia vacii. Făcu un laţ şi legă apoi frânghia de-o grindă.

Eşi în bătătura şetrei şi cu o mână în şold, începu s'o cheme pe mă-sa;

— Fă, mamă, fă!...

— Ce e, mă?, — îi răspunse mă-sa de pe prispă.

— Vino 'ncoa, cum ăi putea, să-ţi arăt ceva.

— Nu pot, mă, nu pot...

— Ei încearcă, cum ăi putea... Vino de vezi ceva.

Baba abia se sculă de pe prispă şi sprijinindu-se într'un toiag ajunse la el. Păunică al Mariei Radului, care auzise din bătătura lui chemările lui Ioniţă, se furişase lângă gard s'audă şi să vadă cam ce vrea Ioniţă să arăte mă-sii.

Ioniţă dădu căciula pe ceafă, cum avea obiceiul când vorbea cu cineva, şi 'ncepu:

— Uite ce e, mamă, eu mâine, la ceasurile două, sunt mort... Dumneata...

— Ce, ce spui?, — îl întrebă mă-sa.

— Ei, tu n'auzi ce spui? Mâine la ceasurile două sunt mort... Dumneata, dacă te-aşi lăsa aşa, ai rămâne pe mâinile tâlhăroaicii de nevastă-mea... Te-ar sudui şi te-ar bate, până te-ar omorî cu încetul. Ca să te scap de-o moarte chinuită şi lungă, am hotărît să te spânzur... Uite frânghia ici... Haide, că n'o să suferi cine ştie cât... Dumneata pleci acum, eu viu mâine la două...

— Ioane, ai înnebunit? Ce vorbe sunt astea?

— Eeee... matale nu vrei să 'nţelegi, par'c'ai fi copil... Haide ici şi în cinci minute ai scăpat... N'auzi? eu mor mâine, şi n'ar mai avea cine să te scape din mâinele nevestii...

Apucă pe măsa de-o mână, iar cu cealaltă o împingea de spate spre şatră.

— Aoleoo!... săriţi! săriţi!, — începu baba să urle din toate puterile. — Săriţi lume ca 'nebunit Ioniţă şi vrea să mă spânzure!...

— Taci mamă!... N'auzi? Eu mor mâine!... Cine o să mai îngrijească de tine?... Nu-ţi mai paie rău de viaţa asta de p'aici!...

— Aoleoo!... săriţi! săriţi-săriţi lume!...

— Taci fa!... Uf!...

Şi o luă pe sus la şatră.

Păun al Mariei Radului strigă la Ion al Tomii:

— Vere Ioniţă, sări că spânzură Ioniţă al lui Răduţă pe mă-sa!

— Aoleo!... taci, mă!... Ea răcneşte?

Şi amândoi săriră gardul şi năvăliră la şatră.

Baba se sbătea şi răcnea cât putea.

— Măăăă!... Ce faci, Ioniţă!?... Mă!... Stai, mă!...

Şi Ion al Tomii şi Păunică puseră mâinile pe mâinile lui şi-l ţinură. El ajunsese cu baba sub ştreang.

— Ce, mă?, — îi întrebă el năduşit.

— Ce, ai înebunit?!...

Il ţinură straşnic. Baba îi scăpă din mână şi cu toate neputinţele de care se văitase până aci, o rupse la fugă.

— Mă, eu mâine mor!... La două sunt luuung, lung şi rece în pat!... P'asta care fugi o s'o chinuiască nevastă-mea până tot o s'o omoare, dar cu 'ncetul... Da, aşa: hâţ niţel de ici şi... gata!...

— Eşti nebun, Ioane, eşti nebun!, — îi răspunse şi Marin Dragomir care auzise şi venise şi el pe fugă.

— Ce, tu eşti Dumnezeu să iei zilele mă-tii? îl mustră şi Ion al Tomii... Moare omul când dă poruncă Dumnezeu!

— Proşti sunteţi!... Dar însfârşit, o scăparăţi... eu însă mâine la ora două sunt mort!

— E nebun! Du-te, mă, la popa să-ţi citească!...

Şi oamenii porniră vorbind, iar Păun al Mariei Radului luă pe babă la el.

Femeile începură să-şi dea cu socoteala că Ioniţă o fi călcat în vr'un loc rău şi i-a luat minţile.

Pe drum se strânseră oameni ca la urs. Ioniţă se uită la ei, zâmbi, şi intră în casă. Apoi eşi, merse la şatră, deslegă un cal şi încălecă pe el. Cum era înalt şi calul mărunt, aproape atingea pământul cu picioarele.

Eşi pe poartă şi trase în bătătura cârciumii.

(In Bucuroaia, cârciumar era Ionică Cristian Marafet).

— Ei, domnule Ionică, fă-mi marafetu' c'o litră de ţuică, — strigă el cârciumarului.

— Dă-te jos.

— Nu... adu aici la botu' calului!

— Bani ai?

— Bani?!... Ce-ţi trebue bani?... Ei, adu, că-ţi dau bani... Nu vreau ca mâine seară când ăi auzi c'a murit Ioniţă Răduţă, să'ncepi să te vaiţi că ţi-a rămas dator o litră de ţuică... Azi mi-e ajunul, mâine Crăciunul.

Cârciumarul i-aduse litra cu ţuică. El scoase banii şi plăti.

— Ţi-i dădui?

— Da.

— Ia acuşi, gândeşte-te: din trecut mai sunt dator ceva?

— Păi parcă mi-ai dat alaltăeri tot?...

— Nu parcă!... Mai sunt, ori nu mai sunt dator?

— Nu mai eşti.

— Aşa!... Ştiam, dar vream să te încerc. Nu mai vreau s'auz că am murit şi ţi-am rămas dator.

— Ce tot vorbeşti de moarte, Ioniţă?

— Vorbesc, pentrucă mâine la ora două sunt mort!... Dacă-i vrea să vii o să mă vezi luuung-lung şi rece în pat.

— Mai băuşi pe undeva?

— Nu, venii d'adreptul dela plug... Acuşi beau! Noroc!

Şi dintr'un gâlgâit, goli litra.

— Poftim sticla. Nu sunt beat, dar fiindcă mâine mor, vrusei să spânzur şi pe biata mama, s'o scap de mâniile nevestii; dar ea n'a vrut; au sărit oamenii şi au scăpat-o. Treaba ei, ea o să sufere.

Cârciumarul îl privi lung, şi-l întrebă:

— Glumeşti, mă, Ioniţă, ori e adevărat?

— Nu glumesc de loc, e adevărat... Eu mâine mor şi vrusesem s'o scap de chin.

— Eşti nebun, Ioniţă!

— Bine! fie şi aşa, dar o să vezi...

— Păi te doare ceva?

— Nimic azi, da' o să mă doară mâine... Insfârşit, fu bună şi litra asta, la necazuri prinde bine şi apă d'asta... La revedere...

— S'a zăltat!, —îşi zise cârciumarul — uitându-se lung după el.

In Costeşti era o Cooperativă. Ceru şi aci o litră de ţuică, o bău tot călare, plăti, întrebă dacă mai e dator şi plecă drept la popă.

Câinii popei săriră să-l ia de picioare, dar el trase un picior şi şezu pe cal ca pe scaun cu picioarele într'o parte. Dela popă nu eşea nimeni. Incepu să strige:

— Taică părinte! Taică părinte.

Eşi Olguţa.

— Ce vrei dumneata?

— Vreau ca să iasă părintele afară, ca să-i dau un pol...

— Ii eşti dator? dă-l încoa!

— Nu!... vreau să-mi facă slujbă popească.

— Tuţu a venit obosit şi doarme...

— Scoală-l, că sunt ceasurile cinci... Dela două şi până acum sunt trei ceasuri.

— Nu-l scol, vino mai pe urmă.

— Atunci lasă că-l scol eu!

Şi iar începu să strige:

— Taică părinte, taică părinte!...

— Ce, mă, ce?... Ce tot ţipi aşa? Ce vrei? — îl întrebă popa, supărat, din cadrul unei ferestre.

— Ho-ho-hooo!... om al lui Dumnezeu!... nu te necăji... Eşi încoa cu cartea, na un pol!... Auzi? *Un pol!...* şi spovedeşti-mă şi grijeşti-mă

— Pe tine?

— Păi nu pe tata, că el, săracul, a murit de mult, Dumnezeu să-l erte...

— Ce tot hondrăneşti aci?... Pentru ce să te spovedesc şi să te grijesc?

— Pentrucă mor mâine, părinte, mor mâine... La ora două după prânz, am să fiu mort!

— Bine, mă, să zic că te-a luat din Rusalii, nu suntem ajunşi în Rusalii?

— Zi ce vrei, da' eşi cu cartea, cu împărtăşania şi fă-ţi datoria... Eu îţi dau un pol. Uite-l!...

— Ce crezi tu că vine moartea, aşa pe poruncă?...

— Cum cred eu e treaba mea. Sfinţia Ta ia-ţi polul şi fă-ţi datoria.

— Bine, dacă-l dai îl iau, şi dacă vrei spovedanie — spovedanie, grijanie — grijanie!...

— Aşa, părinte, că nu vreau să mor păgâneşte.

Popa eşi din casă, cu capul gol, numai în papuci, în pantaloni şi'n cămaşă, cu patrahirul şi cu cartea înfăşurată în el.

Ioniţă descălică, Olguţa goni câinii şi el se urcă pe prispă, după ce legă calul de stâlpul felinarului.

— Ingenunchie, Ioniţă, dar mai întâi adu polul!

Şi popa clipi şiret spre Olguţa, care se uita dispreţuitor la omul acesta ce-i făcuse atâta gălăgie în bătătură.

Ioniţă scoase polul din brâu şi i-l dete; dar spuse:

— Da' să citeşti drept, părinte, că de mă'nşeli, te'nşeli singur şi pe Dumnezeu îl păcăleşti... Eu creştin sunt şi plată cinstită îţi dau.

Popa se uită la el zâmbind, dar îşi stinse zâmbetul şi Ion puse capul sub patrafir.

Popa îşi începu citania, iar Ion, cocoloşit la picioare-i, asculta smerit.

Incepu popa să-l întrebe despre păcate şi el i le spunea fără nici un ocol.

Când i se păru că popa e gata să sfârşească, el îi spuse:

— Ascultă, părinţele,... că poimâne o să mă'ngropi. Zi aşa: iartă-i Doamne şi păcatele pe care nu le-a mărturisit...

— Păi mărturiseşte-le!...

— Le-am uitat; dar zi aşa, că nu numai ce ţi-am spus sunt păcatele mele, ci ori fi mai multe...

— Ei, dacă le-ai uitat tu, le-a uitat şi Dumnezeu.

— Bine, bine, Dumnezeu nici nu le-o fi luat în

(Continuare în pag. VIII-a)

seamă, dar ce mă fac cu hoţul ăllalt?... Diavolul le-a scris!...

— Păi le ştergem acuşi, — se lăudă popa.

— Şterge-le!... Da' stăi, stăi... nu lua patrahirul, că mi-am mai adus aminte de un păcat...

— Care?...

— Uite ăsta.

Şi el începu să povestească —:

Intr'o zi de bobotează, când biserica noastră era în reparaţie, Sfinţia Ta făceai slujba la biserica din Tomşani, şi noi veneam acolo să luăm aiasmă.

Cum am plecat din sat o sumă de nebuni, eu zisei:

— Măi fraţilor!... nu mai vreau să-mi ziceţi nebunul lui Răduţă, vreau să-mi ziceţi Bobotează, şi vreau să fac azi câteva boboteze... Ia să vedeţi!

Şi-am început s'adun pietricele, mari cât oul de bibilică şi să le vâr în buzunarul zeghii, că pe drum, dăduse un desgheţ şi rămăsese goală toată piatra aşternută pe şosea de cu toamnă. Câteva femei, înşirate şi ele înaintea noastră, se duceau tot la aiasmă. Una mergea în margine şi înaintea noastră ca la douăzeci de paşi. Eu ochii oala ce o ducea în mână: sfârr şi ţoc!... îi spărsei oala de-o făcui două bucăţi. — Eu, părinte, nemeresc cu piatra mai abitir ca unul cu puşca.

— Aaaaaa!... se miră femeia şi se uită în toate părţile; dar nevăzând pe nimeni p'aproape, iar noi departe în urmă, cârd de oameni cinstiţi, se uită la oală şi nepricepând de ce i s'a spart în mână, se'ntoarse repede îndărăt să-şi ia altă oală şi noi tăcurăm chitic. Oamenii abia îşi ţineau râsul...

Nevasta lui Dumitru Iorga mergea c'o sticlă verde într'un şervet ce-i atârna în mână.

Ochii sticla: sfâr... ţac, şi i-o făcui în patru în şervet.

Se uită şi ea în toate părţile; se uită la noi, dar noi veneam vorbind serioşi, ca oamenii cei mai de treabă.

— Ce-o mai fi şi asta, măiculiţă, — se văită ea, — n'oi fi bună la Dumnezeu, d'aia mi s'o fi fărâmat sticla în mână.

Şi se 'ntoarse şi ea îndărăt repede, închinându-se.

La Vasile al Zaariei se aflau vre-o zece-cincisprezece oale puse în parii gardului la rând.

— Ia să le vedeţi acum! şi sfâr-sfâr: ţoc-ţac le spărsei pe toate, fără să dau o piatră de pomană. Ba câte una, deşi rămăsese numai fundul, se 'nvârtea în par ca o morişcă.

— Luaţi-o la picior, fraţilor, — ne zise Lixandru lui Dragne — că de-o vedea Vasile al Zaariei isprava, ne tae pe toţi cu toporul.

Avuserăm noroc, că nu ne-a văzut nimeni şi am mers întins la biserică.

Sfinţia Ta eşiseşi în drum şi vre-o zece hârdae erau aşezate în roată şi pline cu apă. Ne luarăm şi noi căciulele din cap, ca toţi oamenii, şi 'ncepurăm să ascultăm slujba. Femeile însă vorbiau pe de lături d'ale lor, că nu ţin firele de pânză; că nu şi-au făcut de Crăciunul ăsta nimic...

Lixandru Dragne sta lângă mine şi-mi şopti:

— Auzi, frate-meu, proastele, ce vorbesc ele... Ia mai fă tu o bobotează, că tare îmi place!

— Da' mie! şoptii şi eu.

Şi iacă, mama Maria a lui Moş Constantin al popii Radului, venea de acasă cu o cană mare şi albă, o năstrapă d'alea de 3—4 oca.

Eu scosei o pietricică din buzunar şi păzii până ce se uită mătuşa în altă parte, ochii şi sfâr... ţac!... îi găurii năstrapa aproape de fund.

Da' baba, odată ridică ochii, după ce văzu isprava, şi-i ţinti pe Lixandru lu Dragne, care nu putuse să-şi ţie zâmbetul.

— Da' bine, mă, prăpădi-te-ar Dumnezeu de păcătos, ce-avuseşi de-mi spărseşi cana?

— Mie îmi zici, mamă Mario?

— Ţie, mă, ţie, de ce-mi spărseşi cana?

— Da' vezi-ţi de treabă, mamă Mario, eu sunt om cum se cade!

— Tu om cum se cade?... De ce râzi dar?

— De ce râd?... Păi de... îmi vine să râd; da' de spart cana, n'am spart-o eu.

— Da' cine mi-a spart-o?

— Nu-ştiu!

— Care dădurăţi cu piatra şi-mi spărserăţi bunătatea de cană, în care luam aiasmă de peste treizeci de ani!... Alege-s-ar praful de voi să se aleagă!... Care mi-aţi spart-o ?

— Nu-ştiu, mamă, nu ştiu...

Se uitară rumânii unii la alţii, şi de, pe cin' s'apuci dacă n'ai văzut pe nimeni...

— Dar'ar Dumnezeu să s'aleagă pulberea de hoţul ăla...

— Da' ho, mamă Mario, —zisei şi eu, — nu te mai olecâi pentru o oală ca pentru o vacă... Că uite, de pretinzi, îţi cumpăr eu o oală...

— Păi tu mi-ai spart-o?

— Eu, nu, nu!... da' zic... Pentru o oală să-ţi faci sânge rău şi să blestemi în uşa bisericii?... Apoi Dumnezeu câte oale nu sparge şi el!... Fete cu obraji rumeni, femei tinere, tot oale şi ulcele cărora le zicem fete mari şi neveste, şi vine moartea şi ţoc, ia din ele... Ei, şi pentru asta trebue să-l blestemăm?... Da' noi nu suntem lut de oale?... Apoi ce atâta blesteme pentru un hârb de oală?... Ori ţine hârb la hârb!...

— Are dreptate Răduţă, — ziseră câţiva.

Şi baba nu mai blestemă, dar mie îmi venea rău, cum de mai făcui eu încă o prostie, ca baba asta, calică şi ahtiată după o oală a ei, uitată de moarte ca şi ea, să blesteme aşa grozav pe un om!...

Şi iacă, părinte, asta am mai făcut, păcat o fi?

— De,... este!... Ce aveai cu oalele?... Dar de ce l-ai făcut ?

— De ce, de, de ce?... Ştiu eu... Că-mi venea să fac aşa, îmi plăcea să râz... îmi plăcea să-i văd pe toţi râzând!...

Popa zise :

— Şi acesta şi celelalte iertate să-ţi fie...

— Şi acum dă-mi împărtăşania...

— Măă,... apoi ai păcate cam multe...

— Or fi... dar dacă mor mâine?... Şi asta e sigur că mor mâine, nu e păcat să mor neîmpărtăşit? Am spart case, am tâlhărit, am dat foc, am ucis oameni?... De ce să nu mă 'npărtăşeşti?...

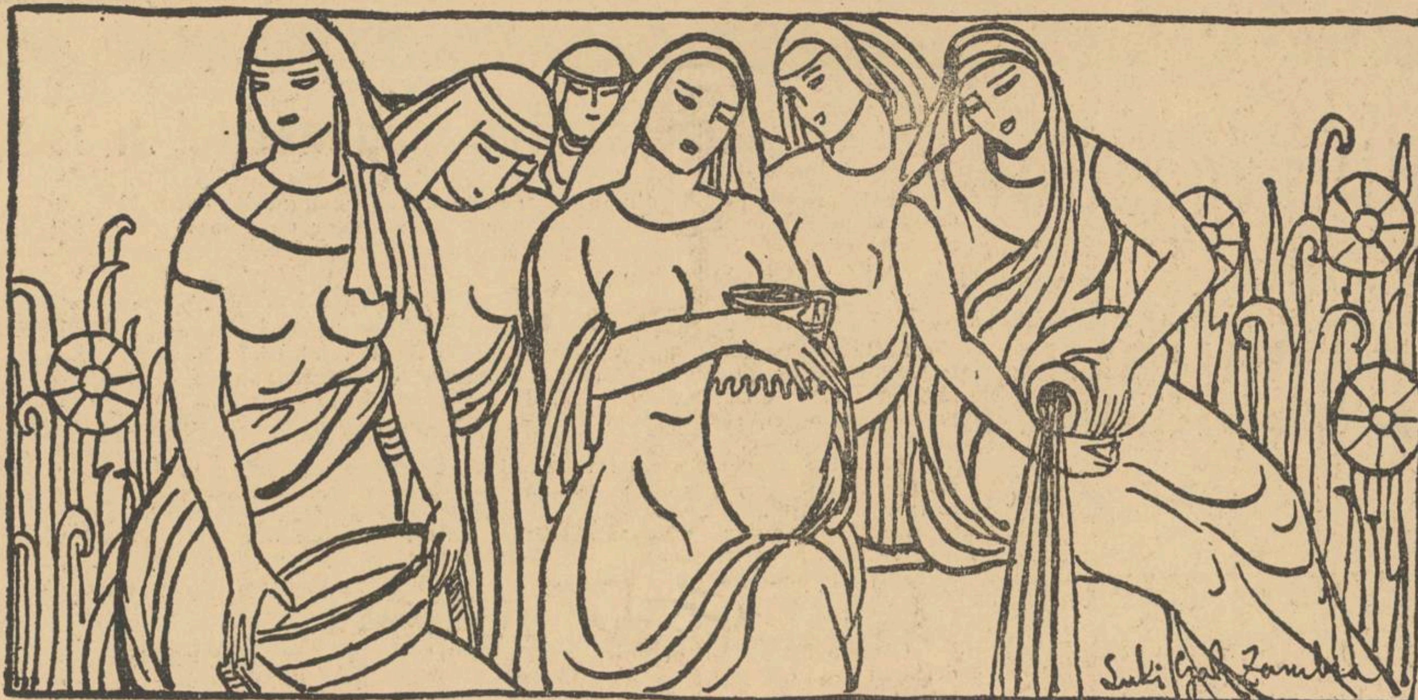
— Bine, mă, nu eşti bolnav!...

— Şi?... sănătosul n'are drept la trupul lui Cristos?

— Ce tot vorbeşti prostii că mori mâine?... Nimeni nu-şi ştie clipa morţii, că de-ar şti-o, ar fi grozav. Du-te acară şi vezi-ţi de treabă.

— Părinte!... eu mor mâine!...

— Nu mori, mă, ascultă-mă pe mine...

— De, te-aşi asculta, că-i fi ştiind multe, dar trebue să ascult şi pe altul, care văd că ştie şi mai multe...

— Care-i ăla?

— Nu se spune! Ceiace-ţi spui eu, e asta: Impărtăşeşte-mă, că mâine mor!... Doar polul ţi-l dădui...

— Ei văz eu că nu scap de tine.

Şi popa intră în casă şi veni c'o sticlă, cu linguriţa şi cu o firimitură de pâine într'o hârtie de jurnal.

Ii turnă vin din sticlă în linguriţă, îi puse fărâma de pâine şi i-o dete pe gât.

— Fu împărtăşanie, părinte, ori pâine nesfinţită?

— Impărtăşanie.

— Iar bine; că dacă m'ai minţit pe mine, pe Domnul care m'a trimis l-ai minţit. Eu la sfinţia Ta ca la El am venit! O să răspunzi!...

— Hai-hai!... lasă-mă 'n pace!

Şi popa intră în casă, căindu-se că nu l-a împărtăşit cum trebuia.

Ioniţă deslegă calul dela felinar şi strigă:

— Să ne vedem sănătoşi în Rai, părinte, dacă cumva ăi fi primit şi sfinţia ta acolo.

Plecă; dar dela poartă se 'ntoarse îndărăt.

— Părinte!... părinte!

— Ce mai este?, — îl întrebă popa prin fereastră.

— Vreau să-ţi mai spui un păcat... Eşi cu cartea.

— Haide, haide, acum s'a pecetluit tot... Du-te.

— Părinte, am vrut să spânzur pe mama!

— Când, mă?

— Uite acum, până a nu veni aici...

— Ce eşti nebun?... Cum ai vrut s'o spânzuri?

— De gât, cu frânghia vacii. M'am gândit, că, fiindcă mor mâine, ea o să rămâe pe mâinile nevestimi... Şi decât s'o omoare ea cu 'ncetul, mai bine eu: hăţ! şi gata...

— Mă, spui drept?

— Drept.

— Eşti nebun, Ioniţă!

— Oi fi, părinte.

— Eşti nebun, nebun... Mai bine îţi citeam molifitele Sfântului Vasile, decât să-ţi dau împărtăşanie!... Auzi!... s'o ucidă pe mă-sa!...

— Ho-hooo... om al Crucii!... Păi n'am ucis-o... Iar de darul Domnului, nu-ţi mai pară rău.

— Ai vrut s'o spânzuri pe mă-ta?

— Da; dar dacă o spânzuram nu mai veneam la împărtăşanie. Ştiam că mi-am mâncat acest drept. Eu chiar când o târam la ştreang, ziceam în mine: „Mă ia Satana, mă ia!... dar încai scap sufletul ăsta de chin!" N'a vrut însă Dumnezeu, căci au sărit oamenii şi au scăpat-o.

Popa începu să se 'nchine şi el mirat.

— Ai înnebunit, Ioane, ai înnebunit!

— O fi, părinte; dar păcatul ăsta mi se iartă?

— Lasă-mă!... Dumnezeu ştie!

— Aşa e!... Văz eu mâine seară... Păi, sărut dreapta, părinte.

— Să fii sănătos, Ioane.

Ion plecă. La cârciumă, în Bucuroaia, îi eşi Vasile Mangeac 'nainte. Era ajutor de primar.

— Bine, mă, ce-ai făcut?... Ai vrut s'o spânzuri pe mă-ta.

— Da, nea Vasile.

— Eşti nebun?

— Nu sunt de loc; dar acuşi n'o mai spânzur... Vream s'o scap de nevastă-mea... că eu, cum am spus la toată lumea: mor mâine... La ora două sunt mort.

— Eşti nebun?!

— Zi cum vrei, dar aşa e. Şi uite, ia doi lei ăştia, ca să ai grijă, mâine la ceasurile unu să vii şi să-mi ţii lumânarea...

— Mă, eşti... zânatic?!

— Nea Vasile,... na doi lei... să vii să-mi ţii lumânarea...

— Mă,... lumea zice să chem jandarmii.

— Treaba dumitale, fă cum zice lumea. Ce crezi că mă sperii?... Au să vie, să cerceteze, dar mâine la două le scap din mână, că mor!...

Vasile Mangeac se gândi şi chemă pe cârciumar.

— Domnule Ionică, ăsta tot aşa o ţine...

— Nu ţi-am spus şi eu? — răspunse cârciumarul.

— Măi, nene Vasile,... ia doi lei, şi mâine la unu vii şi-mi ţii lumânarea.

— Adu doi lei încoa' să-i bem, şi-o să vezi că n'ai să mori!

— O să vezi Dumneata...

— Dă-te jos să-i bem...

— Nu, eu m'am împărtăşit... Viu dela popa...

— Ioane, spui drept?!...

— Drept.

— Ţi s'a făcut semn?

— Nu e voe!... Mâine la două sunt însă mort.

— Să nu te spânzuri ca Iuda!...

— Nu, că n'am vândut nici pe Cristos, şi nici pe vre-un om ce sufere cum a suferit Cristos!...

Dădu în cal cu palma peste grumaz şi plecă.

Acasă, găsi nevasta întoarsă cu vaca dela păşune. Ce i-o mai fi spus şi ea, nu prea s'a putut afla. Destul că a mâncat seara, s'a 'mbăiat, s'a primenit şi s'a gătit de moarte, ca un om ce ar pleca la drum lung.

A doua zi, s'a dus pe la vecini şi s'a iertat cu ei. S'a dus şi la mă-sa de i-a sărutat mâna şi la 12 s'a culcat în pat.

— Simţi ceva?, — l-a 'ntrebat nevasta.

— Nu simt, că nu e acum ceasul.

La ora unu a spus:

— Aleargă la nea Vasile Mangeac... A 'nceput să mă doară după ceafă... Repede...

Nevastă-sa plecă şi veni cu Vasile.

— Ce ţi-este, Ioane?... Tot nu glumeşti tu?

— Ia lumânarea, mă, Vasile,... m'au isbit după ceafă!... Adiio!...

Inchise ochii şi 'ncepu să horcăe...

— Ce face ăsta?... Moare ori se face?

— Se face!, — zise Ion al Tomei, care auzise şi el spusele nevestei că Ion cheamă pe Vasile Mangeac să-i ţie lumânarea.

— Se face, se face, dar... parcă nu se face... Mă, Ioniţă, mă!

Ioniţă însă nu-i răspunse.

— Măi, vere, mori cu adevărat?, — îl întrebă Ion al Tomei.

— Moare, zău!... şi Vasile îl sgudui... Ion căscă, suspină şi se opri...

— Măi ! !... Au !... Na !... S'a dus !... Doamne !... Doamne !...

Şi femeia lui începu să se jelească tare. Satul se strânse... Ionică Cristian sosi şi el mirat.

— Ce, a murit ? !

— A murit!

— Doamne!... Ceasul două!...

— Iacătă-l lung-lung şi rece!... Cum ne-a spus el ieri... Dumnezeu să-l erte, că n'a fost om rău!...

I. C. VISSARION

Expoziția Umoriștilor

V. I. Popa — Wegener

Colţul librăriei „Hasefer"

Librăria de artă „Hasefer" din strada Eugen Carada 7 (Karagheorghevici) recomandă următoarele cărţi interesante.

Chardonne: (autorul lui Epithalame-Eva): Claire (un nou portret); *Jean Giono:* (aut[illegible] ul l[illegible]i „Colli[illegible]e"): Le grand troupeau; *Martin Maurice* autorul lui „Amour, terre inconnue": Heureux ceux qui ont faim; *Albert Cohen:* Solal; *M. Yourcenar:* La nouvelle Eurydice; *Paul Achard:* L'homme de mer; *Henri Duvernois:* La poule; *André Thérive:* Noir et or; *Blaise Cendrars:* Rhum; *Ribemont-Dessaignes:* Elisa (Amour-bassesse); *Alfred Fabre-Luce:* A quoi rêve le monde (le roman des cinq continents); *Lucien Fabre:* Le paradis des amants; *Pierre Bost:* Le scandale; *Miriam Harry:* Amina, ma colomb[illegible]

PENTRU SARBATORILE CRACIUNULUI

O vizită la „Hasefer" se impune spre a vedea pe lângă interesantele cărţi curente în ediţii obicinuite minunatele cărţi pentru cadouri. Recomandăm în special ediţiunile de bibliofili, o carte frumoasă într'o ediţie frumos prezentată alcătuind astăzi darul cel mai eftin dar şi cel mai inteligent.

In provincie trimetem şi contra ramburs numai în urma unui acont anticipat remis prin mandat.

Creionări

Puiul de vultur

Acolo, în oraşul acela din Moldova, o fântână de piatră, cu roata mare de fier, străjuia fundul curţii caselor vechi în care s'a născut mama şi au murit bunicii.

Intr'o dimineaţă din începutul unei primăveri, printr'o fereastră deschisă, mama mi-a arătat o pasăre aşa cum nu mai văzusem, stând deasupra fântânii, cu ghiarele încleştate pe roată:

— Pui de vultur, Puiule!

Privindu-l de la fereastră, m'am bucurat că voi avea cu cine să mă joc, că voi avea un prieten.

Când am eşit în curte şi m'am apropiat de fântână, puiul de vultur m'a privit fulgerător, apoi şi-a înălţat privirea spre cerul albastru, sbătându-şi aripile tăiate.

Zadarnic...

In fiecare dimineaţă, cum mă sculam, alergam în curte, la puiul de vultur. Ii vorbiam, îl chemam jos, îi întindeam braţele. Incepuse să se deprindă cu mine, mă privea liniştit, însă stătea nemişcat, acolo, pe roata fântânii.

Seara, când mă culcam, îmi era frică să nu zboare în timpul nopţii, să se ducă, să nu-l mai văd niciodată.

Imi era drag şi îmi era milă de el, pentrucă îl vedeam suferind; pentrucă nu-l înţelegeam şi nu mă înţelegea.

Odată l-am găsit tot acolo, pe roată, sus, cu capul plecat înainte, coborându-şi privirea în adâncul fântânii, unde vedea, desigur, un crâmpei de cer albastru.

M'am apropiat nesimţit şi de-odată am mişcat roata, să-l dau jos, să-l iau în braţe, să-l duc în casă la mama. Puiul de vultur a scos un ţipăt de spaimă, mutându-şi repede picioarele pe marginea roţii, rămânând tot sus. Şi de acolo iar m'a privit fulgerător, aşa ca întâia dată, şi iar şi-a înălţat privirea spre cer, sbătându-şi aripile tăiate.

Zadarnic...

Privea în jos, în adâncul fântânii, unde vedea un crâmpei de cer albastru... Privia în sus, spre cerul senin de primăvară, pe care se destrămau, unde şi unde, nori albi, subţiri... Şi iar privia în adâncul fântânii, unde vedea un crâmpei de cer cu nori albi, subţiri, destrămându-se...

Aripile nu-l ajutau să se urce spre albastrul de sus, — spre albastrul din fundul fântânii nu-i trebuiau aripi.

Când s'a aruncat depe roata de fier, nu l-am văzut. L-am văzut mai târziu, mort, târît de o aripă, spre căruţa cu gunoiu care îşi suna colopotul la poartă.

In spital

Am venit eri în Tecuci, odată cu Octombrie care a rămas afară să scuture copacii şi să alunge ciori pe cer, iar eu am trecut pe lângă grădina publică, şi apoi tot înainte, până la marginea oraşului, unde am intrat în spital.

E atât de multă suferinţă în lume că spitalele sunt totdeauna neîncăpătoare. Paturile de fier stau îngrămădite unul lângă altul; iar în unele paturi, câte doi bolnavi îşi amestecă suferinţele.

Am un pat scârţâit, însemnat cu numărul 8 şi aşezat lângă uşă, stând parcă să plece cu mine în sală; am o pernă atât de tare încât trebue să o rup într'un colţ să văd cu ce este plină, şi mai am o pătură neagră, a cărei vechime îmi spune că nu numai un bolnav a murit sub ea.

La fereastră Octombrie scutură un salcâm.

Eri, după ce am intrat aici, a fost adus lângă mine în patul cu numărul 9, un om cu barba albă, cu gura strâmbă, cu un ochi mai deschis decât celălalt.

Spre seară, şi-a scos o mână de sub pătură, întinzându-mi-o pe pat:

— Ia vezi... A început să se răcească....

— Ţi se pare.

— Nu mi se pare..

— E frig aici.

— Ştiu eu ce înseamnă asta!...

Şi îşi trase mâna.

Sub o pătură neagră, la fel cu a mea, trupul lui uscat s'a zvârcolit, fără odihnă, până târziu. Priveam pătura aceia neagră, cum se strângea şi se întindea peste svârcolirea trupului, cum se înălţa şi cum se trăgea într'o parte... parcă era un animal ciudat, care se pregătea să se arunce în pat la mine.

Târziu, l-au scos cu pat cu tot pe sală.

Nu-l mai vedeam zvârcolindu-se, îl auzeam însă gemând.

Cu faţa în sus, priveam lumina spânzurată de tavan.

Trecuse miezul nopţii, când mi-am luat pătura pe umeri şi am ieşit în sală, să-i spun câteva vorbe bune, să-i amăgesc durerea.

In sală era şi mai frig, şi mirosea înecăcios a formol.

Lângă patul lui, rezemată de părete, în mâini cu o lumânare aprinsă, o ţigancă tânără moţăia. La sgomotul uşii a tresărit, şi-a strâns la piept un şal roşu, şi s'a răstit la bolnav:

— Mori mai repede, moşule, că n'am să-mi pierd toată noaptea aici.

D. N. TEODORESCU

A apărut :

Almanachul ziarelor „Adeverul" şi „Dimineaţa" pe anul 1932

Un volum de peste 300 pagini, cu 350 clişee şi 16 planşe hors texte, în culori.

Pe lângă partea calendaristică, almanachul conţine un bogat şi variat material ştiinţific, literar, artistic, humoristic şi informativ.

Cronici asupra mişcării politice, sociale, feminine, literare, plastice, muzicale şi teatrale din anul 1931.

Deasemeni sunt trecute în revistă toate evenimentele importante ale anului expirat.

Almanachul ziarelor „Adevĕrul" şi „Dimineaţa" îşi continuă astfel tradiţia de a fi un adevărat magazin, bogat în lucruri interesante, amuzante şi instructive.

Preţul unui exemplar este de 40 lei.

De vânzare pretutindeni.

Disociații

Adescori, în mijlocul deliciilor pe care mi le dădea lectura operei lui Caragiale, m'am gândit, dacă acest genial pictor al burgheziei noastre, nu ne-a făcut și un mare rău. Caragiale a lăsat intelectualilor și oamenilor noștri de spirit o normă de viață, un criteriu de valoriigcare, o „Weltanschaung". Invățătura pe care ne-a transmis-o decalogul său, prin excelență latin și elen, adică meridional e atitudinea zeflemistă în viață. Zeflemea contra cui? Contra seriozității, gravității, contra tristeței, melancoliei, contra informației și conștiinciozității.

Spiritul facil la el, într'o privință, e identic cu spiritul propriu zis. Viața trebue luată ușurel, glumeț. Aplicația înseamnă pedanterie. Claritatea până la evidență trebue să combată bogăția și fecunditatea. Ironia, persiflarea și hazul caracterizează pe omul inteligent. Cine n'are spirit sau măcar sarcasm și claritate limpede e, cu siguranță, un prost. Prost la Caragiale însemna inferior, o desemnare generală și vagă în care intrau toate defectele închipuite, inclusiv cele morale. Lichea și prost tot una era. Toate se reduceau la planul inteligenței. El a creat în plus, superstiția talentului, adică disprețul pentru firile profunde, bogate, dar greoae ori stângace.

Iată fără îndoială atâtea valori estetice. Dar epigonii caragealismului le-au dus la maximum de exces. Rezerva cea mare a intelectualității regățene, contra unui om ca Iuliu Maniu de pildă, aci își are origina.

Am auzit pe cineva disprețuindu-l fiindcă... n'are haz.

Această mentalitate la un popor masiv și greoi ar fi fost desigur salutară.

Dar Românul, și așa, e foarte înclinat către facilitate, persiflare, dispreț de sforțare și de adâncire. I s'a oferit o *teribilă scuză* defectelor sale naturale. I s'au îngustat apoi măsurile de apreciere și punctele de vedere. Germanofobia sau Rusofobia unora e tot așa de caracteristică în această privință ca și francofilia altora. Caragiale iubea Germania, poate, dintr'o nevoe de contrast. Discipolii săi însă, au detestat-o de moarte. Se disprețuește naivitatea, bonomia simplă și dulce, seriozitatea, bogăția informă dar profundă, adică orice e lipsit de aspect exterior agreabil și precis. Caragiale ne-a lăsat cultul formei. Dar oricum, prin aceasta, ne-a sărăcit puțin.

Intr'o spovedanie, A. Gide ne spune că el n'a avut niciodată „un cabinet de lucru". Atunci când i-a venit inspirația a scris pe apucate oriunde: în vagon, pe băncile grădinilor publice, în tramvai, pe marginea drumurilor. Observație adâncă și justă. Birourile elegante cu imense și elegante biblioteci sunt pentru voluptuoșii sterili sau pentru impotenții intelectuali care au nevoe de „atmosferă", de stimulente, de singurătate, de exemplul portretelor de creatori celebri pe pereți, de o mie și una de excitante ca să fecundeze o debilă șuviță.

Freud vorbește de „refulările" instinctului sexual. Oprită, „libido" îmbracă o mie de forme derivate. Religia, Arta, Filozofia sunt sublimări ipocrite. Care ar fi oare formele sublimate ale foamei reprimate? Poate o religie bazată pe cultul opulenții: munți de pilaf și râuri de miere ca la Mahomedani (înfometați beduini ai pustiului). Poate o artă unde ar domina culinarul. Și oare materialismul istoric, nu e el, filozofia crâncenă și voluptoasă a milioanelor de nemâncați?

Criza noțiunii de individ e învederată astăzi de o mie de manifestări semnificative. Dar cea mai caracteristică nu e apariția și succesul sociologiei? Ca să apară o știință a colectivității trebue să dispară individul ca realitate.

Literatura și viața se exclud. Cea dintâi e o reprezentare prea caracteristică, prea pitorească, prea simplă. Și cu toate acestea poporul francez, intoxicat profund de literatură e din cele mai realiste în viață.

Inteleg marele avantagiu al principiului naționalităților. El e, mai ales, de ordin biologic: permite perfecționarea, selecționarea popoarelor mici și slabe. Dar în acelaș timp el e adânc antinatural. La adăpostul granițelor se oferă unor oameni slabi și neînzestrați, numai pentru motivul că se trag dintr'o națiune, o viață superioară celor mai eminente exemplare care mor de foame într'o țară mai veche, mai civilizată, mai populată și deci mai expusă concurenții. Un judecător bulgar și unul englez sunt plătiți la fel. De multe ori un excelent inginer german nu găsește de lucru, în timp ce unul din rarele specime albaneze în aceeași specialitate e plătit în mod regal. Ridicați frun-tariile și concurența liberă, adică selecționarea după merit își va juca rolul său firesc.

MIHAI D. RALEA

Ințepături

La un concurs, s'a premiat următoarea epigramă:

D-lui Tudor. Măinescu

căruia o vânzătoare îi aranja în vitrină, zâmbind trecătorilor, noul său volum „Surâs".

M'am dus să cumpăr plin de nerăbdare
„Surâsul"-versuri, dar m'am răsgândit,
Când am văzut, sglobia vânzătoare,
Că-mi oferia surâsul gratuit.

PUIU FRALOVSKI
Student

RĂSPUNS

Fiind student și „pui", te-a ispitit
Surâsul din vitrină gratuit.
Dar, dacă azi așa ți-l dă femeia,
Tu nici nu știi cât costă după-aceia.

TUDOR MAINESCU

ERICH MARIA REMARQUE

Intâmplări ciudate

Josef Thiedemann

Sergentul Josef Thiedemann se întorcea acasă. Era prin 1919 și înflorise liliacul. Nevastă-sa venise să-l ia, neînsoțită de nimeni. Nici măcar pe vizitiu nu-l luase cu ea.

Au stat tot drumul lipiți unul de altul și n'au scos o vorbă. Spinările lucioase ale cailor săltau pe dinaintea lor. Se apropiară de cele dintâi case și acum treceau în pas domol pe ulița satului. Se înserase, iar oamenii stăteau pe la porțile caselor. Femeia punea din când în când mâna pe brațul bărbatului; dar Thiedemann nu-și aducea aminte de nimeni. Nici nevasta, nici caii nu și-i mai recunoștea.

In 1918, prin luna lui Iulie, Thiedemann stătea cu niște camarazi într'un adăpost. Explozia unei mine îi îngropă pe toți sub dărâmături. Ca prin minune câteva grinzi se așezară cruciș deasupra lui și, ocrotit de ele, Thiedemann putu să scape nestrivit. Trecură câteva ceasuri până să ajungă oamenii la el, și toți credeau că s'a sufocat; dar grinzile se potriviră atât de bine, că mai rămăsese între ele destul loc pe unde să pătrundă aerul. Așa a scăpat cu viață.

Când l-au scos de sub dărâmături, Thiedemann n'avea nici o rană vizibilă și era chiar conștient. A stat o bucată de vreme pe marginea tranșeei și și-a pironit privirea aiurită pe cadavrele camarazilor. Un sanitar îl scutură de umăr și încercă să-i toarne printre dinți o ceașcă de cafea cu rachiu. Atunci scoase un oftat și se rostogoli în șanț.

Suferea de o turburare serioasă a nervilor și, vreme de un an, a fost trimis când la un spital, când la altul. Acuma venise nevastă-sa să-l ia acasă.

După ce o cotiră pe drumul casei și trecură pe dinaintea hambarelor, Thiedemann se ridică în picioare. Nevastă-sa se făcu palidă și i se opri răsuflarea. Din grajd se auzea grohăitul porcilor, și un miros de tei venea cu adierea vântului. Thiedemann își întorcea capul încoace și încolo, de parcă ar fi căutat ceva. Indată după aceia căzu însă din nou în starea de absență de mai 'nainte și rămase așa chiar la masă, când veni să-l vadă mamă-sa. Mâncă tot ce i se puse în farfurie și se duse apoi să-și vadă gospodăria. Știa pe unde s'o apuce și-și dădea bine seama unde stăteau vitele și unde-i dormitorul. Dar nu recunoștea nimic. Câinii care îl mârâiseră la început, se întinseră lângă cuptor și începură să scheune. Nici mâinile nu i le-au lins, nici n'au sărit la el gudurându-se ca altădată.

La început, Thiedemann stătea ore întregi lângă șură, la căldura soarelui. Nu-l interesa nimeni și era lăsat în pace. Noaptea, simțea de multe ori că se înăbușe. Sărea din pat, lovea în dreapta și 'n stânga, și începea să strige. Odată, numai că nu și-a pierdut tot sângele, fiindcă lovise cu pumnii în geamuri și-și tăiase degetele. Atunci s'a gândit nevastă-sa să pună ochiuri de sârmă la ferestre.

Mai târziu începu a-i plăcea să se joace cu copiii. Le făcea corăbii de hârtie și le cioplea fluiere din ramuri de salcie. Copiii îl iubeau și, când veni vremea zmeurei, îl luară la cules în pădure. Când să se 'ntoarcă acasă, voiră să scurteze drumul și s'o ia pe câmp. Dar, abia se depărtară puțin de ultimii copaci, și Thiedemann fu cuprins de o stranie neliniște. Plin de groază, le strigă ceva copiilor și se aruncă la pământ. Copiii se uitat la el mirați. Dar Thiedemann îi cocoloși lângă el și nici în ruptul capului nu mai voi să se ridice și să meargă pe picioare. Inainta târîș și-și ascundea mereu capul. Copiii nu știau ce să facă. Se smuciră de lângă el, s'o cheme pe nevastă-sa. Când îi văzu că aleargă pe câmp, Thiedemann strigă îngrozit după ei și-și închise ochii ca și cum avea să se petreacă un spectacol înfiorător.

Cu vremea, el deveni tot mai greoi și puhav. Nu făcea nimic și mânca mult, dus pe gânduri. Incepu să-i cunoască pe cei din casă, dar nu-și dădea seama ce-l leagă de ei. Se familiarizase cu chipul lor: atât. Mai totdeauna părea mulțumit. Numai atunci când zărea lemne proaspăt tăiate, îl podidea plânsul și nu era ușor să-l liniștească cineva.

Femeia ducea singură gospodăria. Pe întâiul argat îl dase afară, pentrucă la vremea mesei se amuza strâmbând un tic nervos al lui Thiedemann. Omul veni după câteva zile să-i ceară iertare și să-i spună că n'a făcut-o cu răutate. Ea îi plăti simbria și plecă în casă fără să mai stea de vorbă cu el. Intr'o seară se furișă în camera ei feciorul morarului. Când văzu că răsucește cheia în urma lui, femeia luă din cui arma de vânătoare și o ținu întinsă până ce băiatul văzu că n'a nimerit-o și plecă rânjind. Au mai încercat-o și alții, dar nu le-a mers. Femeia avea treizeci și cinci de ani și era de-o frumusețe impunătoare. Avea sprâncene aspre și muncea mult. Rămase singură.

Adeseori veneau la curte doctori. Când îi zărea, Thiedemann se ascundea de ei, și de fiecare dată trebuiau să-l caute. Doar când îl chema nevastă-sa, ieșea de bună-voie din ascunzătoare. Un doctor a stat la ei în casă aproape un an, ca să-l îngrijească. Când fu să plece, femeia trebui să-și vândă câteva vite. In vara aceia, ploile inundase grânele și nici cartofii nu dase rod mulțumitor. A fost un an cumplit.

Starea lui Thiedemann nu se îmbunătățea de fel. Nevastă-sa începu să asculte părerile medicilor cu neîncredere; parcă-i erau indiferente. Dar noaptea, când Thiedemann bolborosea cuvinte de neînțeles și se svârcolea încoace și încolo, ea îl cuprindea cu brațele ei vânjoase și încerca să priceapă ce spune, se lipea de el crezând că-i face bine căldura trupului ei, îl asculta, și-l întreba, și-i spunea pe nume. El nu-i răspundea, dar se mai liniștea și adormea.

Așa au trecut ani de-a rândul.

Odată, veni să stea câteva zile la ei un camarad al lui Thiedemann. Adusese cu el și niște fotografii de pe-atunci. Intr'o seară, le-a arătat femeii. Era printre ele și o fotografie a grupei lor în tranșee. In fața unui adăpost, stăteau oamenii dezbrăcați până la brâu și-și despăducheau cămășile. Thiedemann era al doilea din dreapta. Râdea și ținea în sus o mână cu două degete strânse.

Femeia se uită la toate fotografiile. După aceia intră în odaia lui Thiedemann. Cu pași greoi se duse până la sobă și se așeză pe un scaun. Nevastă-sa mai luă odată fotografia grupei și o privi îndelung. De pe imaginea ștearsă, ochii ei se îndreptară către omul indiferent de lângă sobă.

— Aici s'a petrecut totul? — întrebă ea.

Camaradul afirmă dând din cap.

Femeia tăcu o bucată de vreme. In mijlocul liniștii din casă se auzea răsuflarea grea a lui Thiedemann. Un fluture de noapte intră pe fereastră și zbură în jurul lămpii. Umbrele fâlfâitului de aripi se proectau pe masă și pe fotografie, împrumutându-le o lumină nesigură de mișcare și de viață.

— Or mai fi tot așa? — întrebă femeia, arătând fotografiile tranșeelor și ale satelor distruse de bombardament.

— Firește, — răspunse camaradul.

Nevasta lui Thiedemann puse mâna pe-un creion și netezi o foaie de hârtie mototolită, ruptă dintr'o pungă de zahăr.

— Scrie, te rog, numele locului și cum să ajung acolo.

Camaradul tresări:

— Vrei să te duci acolo?

Femeia se uită la fotografia pe care Thiedemann râdea atât de bine dispus și de zdravăn, în fața adăpostului. Apoi își ridică ochii și răspunse liniștită:

— Da.

— Și noi am vrea să le mai vedem odată toate, — zise camaradul, cu gândul cine știe unde, în vreme ce așternea literele pe hârtie. Trebue să treci prin Metz, — mai adăugă el.

S'a scurs destulă vreme până să rânduiască totul. Nimeni nu-și dădea bine seama ce vrea femeia și mulți o îndemnau să se răsgândească. Dar n'asculta de sfaturi. Calmă și hotărîtă, ea pregăti cele necesare. Când o întreba cineva, ea răspundea doar câteva vorbe. Spunea că așa trebue să facă.

Călătoria n'a fost deloc ușoară. Din cauza trenului, Thiedemann se văita de dureri de cap și femeia n'avea pe nimeni care să-i ajute. Nu înțelegea nici măcar limba. Dar se uita la oameni până ghicea ce voiau.

După trei zile de drum, ajunseră, într'o după-amiază, în sectorul companiei lui Thiedemann. Era un sat fără nici un copac, fără nici un farmec, cu niște șiruri lungi de case cenușii. Nu se mai vedeau ruinele de pe fotografie. Se clădise un sat nou.

In fața hanului se aflau câteva omnibusuri cu turiști. Femeia fu întâmpinată de un tălmaci care se oferi să-i dea lămuriri. Ea voia să știe care-i locul unde s'a dărâmat adăpostul. Ghidul dete din umeri; pe-acolo se 'ntind acum ogoare și semănături.

— Peste tot? — întrebă repede femeia.

— Ba nu.

Tălmaciul se mai învioră și-i spuse că nu departe, la vre-o mie de metri, începe regiunea tranșeelor care a rămas neschimbată și se oferi să-i conducă.

Ea încuviință și într'o fugă se duse să-și lase lucrurile în seama hangiului. Apoi porniră pe câmp.

Era o zi senină, cu o ușoară adiere de vânt. Printre șanțuri și rețelele de sârmă ghimpată sburau fluturași albaștri. Pe marginile gropilor creșteau maci roșii și mușețel. Incetul cu încetul lăsară în urmă și satul, și arătura; și, după ce urcară o spinare de deal, se simțiră copleșiți de liniștea tot mai lividă a câmpului de bătaie, întreruptă numai de mici grupuri de oameni, care săpau pe lângă gropile de obuze. Ghidul spunea că sunt oamenii unui depozit de metale și caută fier, aramă, oțel.

Ghidul dete din cap. Terenul e plin de material de
— Tocmai aici? — întrebă femeia.
război. Intreaga regiune a fost concesionată unei societăți care s'a angajat s'o curețe. Cadavrele găsite între timp, se strâng și se îngroapă într'un cimitir. El arătă spre dreapta, unde străluceau șiruri lungi de cruci albe.

Femeia rămase cu Thiedemann pe câmp până seara târziu. A mers cu el prin tranșee și prin pâlnii, s'a oprit în fața multor adăposturi dărâmate, l-a privit de multe ori și a mers tot mai departe. Dar el umbla nepăsător alături de dânsa, și în ochii lui stinși nu se zărea nici o urmă de emoție.

A doua zi, de dimineață, femeia veni iarăși pe câmp. Ajunsese să cunoască bine drumurile și, zi de zi, cutreerau amândoi ținutul argilos și ciuruit de gropi: el obosit și încovoiat, ea tăcută și impunătoare. Seara se 'ntorceau la han și intrau în odaia lor. Pe femeie n'a văzut-o nimeni vreodată singură.

Tălmaciul, care îi însoțise de multe ori, îi duse odată într'o parte unde nu prea veneau turiștii. Nu se găseau acolo decât o mână de oameni care adunau materiale.

Intr'un loc, rețeaua de tranșee era aproape neatinsă. Thiedemann se opri în fața unui adăpost, se plecă și intră înăuntru, așa cum o mai făcuse de atâtea ori. Nevastă-sa se opri locului și-l strânse pe tălmaciu de braț. La intrare se zăreau câteva grinzi putrede. Thiedemann le pipăi cu multă precauție.

In clipa aceia, începu să se audă la vre-o două sute de pași ciocănitul strident al strângătorilor de fier vechiu. Era atât de pătrunzător și de enervant, încât femeia ar fi vrut să-l înăbușe. Nu trecu mult, și o explozie puternică sgudui pământul. Un șuer ascuțit și prelung și un vaet cumplit veneau dinspre locul unde se găseau strângătorii.

— E o explozie. Pesemne, au izbit un obuz, — zise tălmaciul și aleargă într'acolo.

Nu știa nici ea cum, femeia se pomeni îngenunchiată lângă un om cu piciorul sfârtecat. Rupse mâneca unei haine de lucrător și o înfășură în jurul rănii din care curgea sângele șuvoiu. Tovarășii de muncă îl ridicară și-l duseră în baracă.

Femeia se sculă sub torentul de vorbe al tălmaciului, care îi lămurea că-i a șaptea explozie din ultimile două săptămâni. Ea smulse un mănunchiu de iarbă ca să-și șteargă mâinile de sânge. Apoi se puse iar s'ascule. Rănitul nu mai era acolo și totuși se mai auzea un strigăt înăbușit. Alergă îndărăt.

Erau strigătele lui Thiedemann. Stătea întins pe jos, de parcă s'ar fi adăpostit. Umerii îi svâcneau și el striga cu gura la pământ. Tălmaciul nu înțelegea ce-i cu el și voi să-l ridice. Dar femeia îl dete de-o parte.

Câțiva lucrători veniră spre ei. Credeau că Thiedemann e rănit și voiau să-l ia și pe el. Dar nevastă-sa nu lăsă pe nimeni să se apropie. Se schimbase dintr'odată, abia se mișca și totuși izbuti să-i îndepărteze pe toți, atâta putere și o atât de poruncitoare expresie erau în ochii ei. Dând din cap cu compătimire, plecară toți, chiar și ghidul. Femeia se uită după ei, până dispărură în labirintul tranșeelor. Se așeză apoi pe treptele adăpostului și așteptă.

Incepu să se însereze. Thiedemann tăcu, dar tot întins stătea. Din sat se auzeau clopotele de vecernie. Se făcea întunerec. Femeia nu se urnea din loc.

In sfârșit, Thiedemann se mișcă. Incercă să se ridice în coate, dar căzu iar întins. După câtăva vreme se rezimă din nou. Nevastă-sa nu-l ajută. Se cufundă însă mai adânc în întunericul adăpostului.

Thiedemann pipăia pământul. Mâinile îi atinseră o bucată de grindă. Voi să se ridice, dar nu putu. Se târî puțin, plimbându-și mâinile prin iarbă, apoi își ridică capul și-l întoarse încet încoace și încolo. Asta a ținut mult. Un fâlfâit de aripi se auzi de-asupra lor. Mâinile lui Thiedemann se liniștiră.

— Ana, — spuse el încet și mirat.

Femeia continuă să tacă, dar când îi ajută lui Thiedeman să se ridice, ca să plece cu el, i se urcă sângele în obraz și simți o clipă că nu se poate ține pe picioare.

Câteva săptămâni după aceia, Thiedemann putu să se ocupe iarăși de gospodărie. De altfel, și nevastă-sa i-o condusese destul de bine, căci la numărul vitelor se adăugară paisprezece viței, și după câtva timp fuseseră în stare să-și cumpere încă două locuri de pășune și câteva hectare de arătură.

Trad. J. BYCK

Copyright 1931 by *Erich Maria Remarque.*

CEL MAI FRUMOS DAR de CRĂCIUN

TUDOR ARGHEZI

CARTEA cu JUCARII

1 volum de lux cu 64 desene în negru și
4 planșe colorate de
Lucia Demetriade Bălăcescu

în toate librăriile la 20 Decembre

EDITURA „CULTURA NAȚIONALĂ"

București (I) 2. — Pasajul Macca. 2 — Telefon 326-14

Cartea cu chipuri

Elevul meu, Motoi

Cu Motoi Dumitru din clasa I-a am făcut cunoştinţă într'un chip foarte original. Era, anume, la poarta şcolii. Acum, închipuiţi-vă: Motoi venise de-acasă... călare! Adică, copilul era călare... în spatele lui fratesău, — elev în cursul superior. Când acesta a dat cu ochii de mine, s'a îndreptat din şale — ca să mă salute. Dar în urma acestei mişcări neprevăzute povara i-a căzut din cârcă la picioarele mele. Şi aşa am făcut cunoştinţă cu Motoi-junior, care venea pentru prima dată la şcoală.

La privirea mea întrebătoare, fratele cel mare mă lămuri, în timp ce originalul cavalerist se ridica de jos:

— Nu are ghete, domnule... Şi dacă umblă desculţ prin udeală, răceşte !

— Dar dece nu-l aduce mă-sa? Sau să-i coase nişte cipici... Că nu-i mare lucru !

— N'avem mamă, domnule.

— A murit ?

— Nu...

Motoi Dumitru prinde curaj şi tae vorba lui fratesău :

— N'avem ! *Că fincă* a prins-o tata cu fraierii, şi-a gonit-o...

Găsesc nimerit să interviu, autoritar :

— Motoi, taci din gură ! Nu-i frumos să vorbeşti aşa de mama !

— Pppp !...

* * *

L-am revăzut apoi în clasă, aşezat cuminte şi cam speriat, în prima bancă. Mulţimea colegilor, clădirea şcolii, tablourile de pe pereţi, îl intimidaseră. Mă gândeam cum poate altera mizeria şi cel mai sfânt dintre sentimente: al iubirii copilului către mama sa.

Deşi am încercat să-i recapăt încrederea şi să stăm de vorbă ca doi prieteni, a fost în zadar. Motoi simţise în mine un inoportun... Un străin insinuându-se în socotelile lui de copil prizărit, care şi-a făcut deja asupra vieţii o părere şi a adoptat o atitudine.

O singură dată, în afară de lecţie, am putut să-i smulg o vorbă eşită drept din suflet. Era la teză. Copiii scriau zoriţi sau căutau, zădarnic, în tavan, răspunsul la chestiunea dată.

Numai Motoi Dumitru nu scria nimic.

Lăsase tocul cufundat pe jumătate în sticla cu cerneală, dupăce, în prealabil, trântise o pată cam măricică drept în mijlocul hârtiei. M'am făcut că nu-l văd, spionându-l totuşi, din fundul clasei. Imediat ce s'a asigurat că nu-l bag în seamă, Motoi a reluat o ocupaţie întreruptă cu un minut mai 'nainte: S'a scobit în buzunarul pantalonilor, a scos deacolo un geam colorat, şi l-a înfipt în ochi, ca pe un monoclu; şi răzimându-şi obrazul în palmă, a rămas aşa, îndelung, privind afară prin fereastră, la soare...

Un soare alb, de iarnă...

M'am apropiat uşor.

— Motoi, nu ştii lecţia ?

— Ba o ştiu !

— Atunci dece nu scrii ?

— Scriu, da' mai pe urmă...

— Păi acum ce treabă ai ?

— Mă uit la soare... Că fincă e mai frumos!

— Bine, Motoi. După ce-i isprăvi, să-mi dai geamul ăla, să mă uit şi eu...

— Na-l !

* * *

Hotărît, deşi cam nedisciplinat, Motoi nu are suflet rău şi e înclinat mai mult spre visare.

Odată mi s'a părut că e bolnav. Era galben la faţă şi supt. L-am întrebat:

— Ce ai, Motoi ?

— Mi-e foame...

La eşirea din clasă, m'am dus la bucătăria şcoalei (e un internat) şi m'am înţeles cu bucătăreasa. Iar la prânz, când a sunat de eşire, am trimes un elev de serviciu să-l cheme la bucătărie pe Motoi. Eu m'am dat deoparte, lăsând pe femee să-şi îndeplinească rolul.

Ea îl cheamă pe copil, îi întinde o ceaşcă cu supă şi un codru de pâine, apoi îl îmbie cu vorba:

— Ia, puiule... Mănâncă...

Dar Motoi, fulgerând-o cu o privire aspră din ochişorii lui rotunzi şi albaştri, se împotriveşte hotărît:

— Eu nu primesc dela femei !

Strategie

Tânărul coboară agale din Calea Victoriei pe Bulevardul Elisabeta. Din felul cum se îndură să calce pe trotuar, se vede că obicinueşte să se plimbe mai mult în limuzină. Are înfăţişarea elegantă şi singura preocupare serioasă din momentul de faţă, este mustaţa.

El o mângâie cu vârful degetelor inelate şi se gândeşte profund dacă trebue să o tundă scurt, ca a lui John Gilbert, sau să o lase învoaltă — ca a lui Adolphe Menjou.

Trage cu coada ochiului spre intrarea unui barautomat; apoi, dându-şi seama că nu e încă ora aperitivelor, se decide „să facă" ceva femei! Asta înseamnă mult şi nimic: O privire insinuantă, o atingere cu umărul, o vorbă în şoaptă sau tare, dulce sau obraznică, — după circumstanţă. Şi cum nu are nicio treabă, admite chiar că ar putea urmări-o pe blondina aceia care iese în momentul acesta dintr'o cofetărie.

Dar deodată, tresare...

Din direcţie opusă, braţ la braţ, îi iese în faţă o pereche: doamna cu domnul. Ea are o vârstă pe care încă n'are motiv să şi-o ascundă. El, aproximativ patruzeci. Ea are ochii negri şi vioi. Ai domnului nu se pot distinge fiindcă poartă ochelari — şi fiindcă nici nu ne interesează.

Ceiace ne interesează este ce va urma.

... Fiindcă tânărul s'a făcut galben-verde, iar doamna a strâns cu putere braţul soţului, oprindu-se amândoi pe loc, chiar în faţa cuceritorului.

— Ăsta e ?... întreabă domnul.

— Chiar ăsta !... răspunde doamna.

Masculul abandonează femela şi, pipăind nervos mânerul bastonului, îl apostrofează pe celălalt:

— I'ascultă, domnule! Nu ţi-e ruşine să te legi de nevestele oamenilor ? Să-ţi bagi minţile în cap, măgarule, că altfel...

Atraşi de scena din mijlocul trotoarului, câţiva curioşi se opresc în loc. Lumea — ca lumea — se adună... Tânărul îşi dă seamă că situaţia este, ca să zicem aşa, disperată. Nu mai are timp de pierdut... Ce să facă ? Dar, deodată, o idee îi trece fulgerător prin minte. El se apropie de soţul ultragiat, îl bate amical pe umăr, apoi — cum acesta a rămas încremenit — îi zice râzând:

— Bravo, dragă! Dar ştii că... *îl imiţi* perfect? Tocmai aşa zbiera şi... *ăla!*

Ia mai fă odată !...

Şi fără să-i dea răgaz să mai scoată o vorbă, îi strânge mâna, călduros, şi se depărtează salutând.

Pentru Ţară

Descinzând în oraş, domnişoara Manon Paraschivescu, profesoară de franceză, a avut intuiţia clară a unei izbânzi. Gardistul din „strada mare" o salutase fără să o cunoască, iar directoarea şcoalei îi lăsase libertatea să-şi întocmească singură programul. D-ra Manon Paraschivescu ştia să tragă, din fapte mărunte, concluzii mari.

Tânără, n'avea la activ decât o licenţă, capacitatea — şi un locotenent. Primele două, o făcuseră profesoară; cel de-al treilea, femee. Apoi, locotenentul fiind avansat căpitan, idila luă sfârşit, nemaiavând obiect.

Manon avea, în conversaţie, replica promptă; la dans, talia flexibilă; la cinematograf, sensibilitatea pozitivă; pe stradă, mers de baiaderă şi, în pedagogie, un ideal: să i se mărească leafa...

Cu alte cuvinte, d-ra Paraschivescu avea multe. Nu avea însă nici un curtezan. Poate era şi vina ei. Incă dela venirea în oraş păstrase o atitudine extrem de rezervată. Dorind să pară enigmatică, îi plăcea să se supranumească *„la femme X"*. (Reminiscenţe literare)... Evitase, ca atare, să se ducă la coafor, la modistă sau la croitoreasă. Vizite nu făcea.

... O dimineaţă splendidă de toamnă. Din capătul bulevardului, o companie de soldaţi, cu muzică şi drapel, vine în pas cadenţat, voinicesc. D-ra Manon, care a ieşit să ia puţin aer, binecuvântează întâmplarea care a plasat o sărbătoare naţională — zi de vacanţă — în mijlocul săptămânii. Apoi fredonează în gând, împreună cu fanfara, marşul din „Parade d'amour".

Dar deodată tresare şi rămâne locului.

Incadrat de şase baionete scânteetoare, trece, desfăşurat în vânt, drapelul Ţării. Iar în flancul grupei, strâns în cismele de lac, cu şapca pe o sprânceană, cu mănuşi albe, sabie strălucitoare şi privirea semeaţă, — un tânăr sublocotenent eşit proaspăt din şcoală şi poreclit, între camarazi, „mânzul regimentului"!...

Sedusă poate de amintirea celuilalt, Manon Paraschivescu găseşte timp suficient pentru a-şi zâmbi odată în oglinjoara din poşetă. Apoi, convenind în sine că acest „grad" de surâs nu e nici indiferent, dar nici provocător, — priveşte drept în ochii chipeşului cavaler.

Privirile li s'au încrucişat în aer ca două florete.

Fără să-şi spună nimic, şi-au făgăduit totul.

Ea bate nervos, din piciorușul drept, pe asfalt.

El aplică cisma, reglementar, pe pavaj.

... Şi descriind în văzduh un arc graţios, o salută cu sabia, ostăşeşte, ca pe un general de divizie.

Ea îi răspunde cu o înclinare cochetă a capului...

In spatele profesoarei izbucnesc, ca un mănunchi de clopoţei, glasurile unui grup de fetiţe în uniforme bleumarin, cu pelerine pe umăr şi numere reglementare la pălărie. Manon Paraschivescu le cunoaşte. Sunt doară elevele ei... Şi, înroşindu-se tare, caşicum ar fi fost surprinsă în cele mai intime gânduri, îşi ascute puţin vocea, ca în clasă şi strigă autoritar:

— Fetelor, ia veniţi încoa' !

Apoi, când copilele s'au apropiat:

— Voi n'aţi văzut drapelul ?

— Ba da, domnişoară, dar...

— Niciun „dar"!... Să ştiţi dela mine: Când trece drapelul, să vă opriţi în loc şi să salutaţi...

Şi adaogă, cu glasul tremurând :

— Ei, trebue să ne sacrificăm fiecare pentru Ţară!

N. MILCU

Cronica Şahului

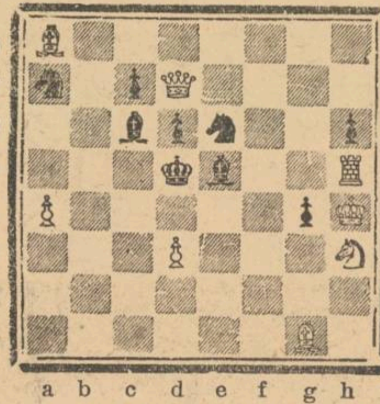
PROBLEMA No. 421

de **Alexandru-Nagy**, Bucureşti.

(„Denken und Raten" 1931)

Negru:

Rd5, Ca7 şi é6, Nc6 şi é5, Pc7. d6, g4 şi h6 (9).

Alb:

Rh4, Dd7, Th5, Ch3, Na8 şi g1, Pa4 şi d3 (8).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

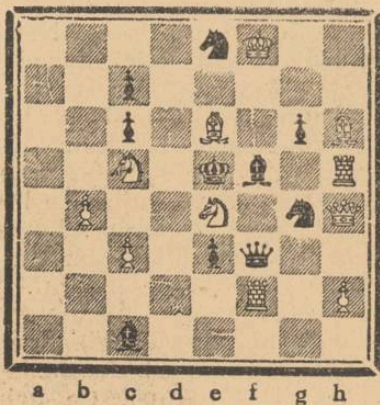
PROBLEMA No. 422

de **A. W. Daniel.**

(«Wiener Schachzeitung» 1931)

Negru:

Ré5, Df3, Cé8 şi g4, Nc1 şi f5, Pc6, c7, é3 şi g6 (10).

Alb:

Rf8. Dh4, Tf2 şi h5, Cc5 şi é3, Né6 şi h6, Pb4, c3 şi h2 (11).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări.

PARTIDA No. 194

Jucată din Aprilie până în Decemarie 1929 într'un concurs prin corespondenţă organizat de revista „Wiener Schachzeitung".

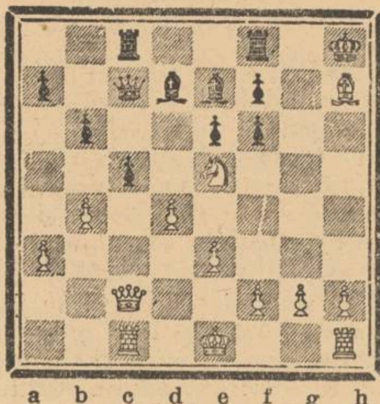
Alb: F. Batik *(Cehoslovacia)* — **Negru: F. Redeleit** *(Germania)*

Gambitul damei

1. d2—d4, Cg8—f6; 2. c2—c4, é7—é6; 3. Cb1—c3, d7—d5; 4. Nc1—g5, c7—c6; 5. é2—é3, Cb8—d7; 6. Cg1—f3, Dd8—a5; 7. Cf3—d2, Nf8—b4; 8. Dd1—c2, d5×c4; 9. Ng5×f6, Cd7×f6; 10. Cd2×c4, Da5—c7; 11. a2—a3, Nb4—é7; 12. Nf1—d3, Nc8—d7; 13. Ta1—c1, 0—0; 14. b2—b4, de obicei alb face mai întâi rocada; mutarea din text are ca intenţie împiedecarea mutării de eliberare c5, 14..., b7—b6; 15. Cc4—é5, c6—c5 ? prea de vreme jucat, căci negrul pierde cel puţin un pion; indicat ar fi fost a5. 16. Cc3—é4 !, Ta8—c8; atât punctul h7, cât şi c5 sunt ameninţate şi negrul caută să se apere printr'o combinaţie care e însă distrusă pri tr'o contra-combinaţie. 17. Cé7×f6+, g7×f6; 18. Nd3×h7+, Rg8—h8; 19. Cé5—

Situaţia partidei după a 18-a mutare a negrului.

Negru: Redeleit.

Alb: Batik.

g6+!!, negrul a socotit probabil că alb va continua prin C×d7, D×d7, ceeace iar i-ar fi fost favorabil. (20. Dé4, f5 sau 20. Nd3, c×d). 19...., f7×g6; 20. Dc2×g6, Tf8—d8; spre a face loc nebunilor; mai bine ar fi fost însă Né8, dar şi în acest caz alb ar fi continuat cu Dh6, Tf7; Nf5+, Rg8; N×é6 cu ameninţarea d×c urmată de Tc4! 21. Nh7—g8 şi negru abandonează deoarece matul în mutarea următoare e imparabil.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

F. I. MIRCEA-LOCO.

In ce constă doctrina anarhistă a lui Proudhon?

Proudhon (1804-1865), revoluţionar francez şi autorul unor teorii social-economice din cele mai îndrăzneţe, este socotit ca părintele anarhismului politic.

Celebra sa frază: „Proprietatea este un furt" a făcut epocă.

Autodidact cu ideile în continuă efervescenţă, geniu tumultuos şi inegal, Proudhon este în primul rând un spirit distructiv, din care cauză teoriile lui cu greu pot fi încadrate într'o doctrină unitară.

Deşi a atacat proprietatea, el nu este un comunist, ca urmaşul său, Karl Marx. Sistemul său social, cunoscut sub numele de „mutualism", consideră că proprietatea, principiu vicios şi antisocial la origine, este totuşi destinată să devie prin generalizare, pivotul şi marele resort al societăţii.

Pe tărâmul politic, Proudhon se declară anarhist, creiând chiar acest cuvânt. Vrea libertate, cât mai multă libertate şi reducere la minimum a statului, eventual chiar desfiinţarea lui. Caracteristic pentru doctrina proudhoniană este această bizară împerechere între anarhism şi proprietatea individuală. Deşi pline de contradicţii, teoriile lui Proudhon au exercitat o imensă înrâurire asupra formării socialismului francez.

Intr'adevăr, fracţiunea franceză a primei Internaţionale, precum şi Comuna din Paris erau adânc pătrunse de aceste idei, iar la primele congrese socialiste şi sindicale franceze, marxismul a avut mult de luptat cu doctrina lui Proudhon.

L. PRUNCU-GALAŢI.

Care-s cauzele care provoacă nebunia?

Cauzele, care provoacă nebunia sunt, unele *predispozante* în sensul că pregătesc, terenul boalei şi altele *determinante*, adică determină isbucnirea ei.

Cauzele predispozante pot fi *generale* (mizeria fizică şi morală, surmenajul, paralizia generală, alcoolismul, stupefiantele, viaţă dezordonată şi în general condiţii defavorabile higienei) sau *individuale* (ereditate patologică).

Cauzele determinante sunt şi ele, la rândul lor, de două genuri: fizice şi morale.

Cauzele fizice cele mai importante sunt de natură infecţioasă şi toxică.

Cauzele morale, pe care publicul le cunoaşte mai bine, (pasiunile excesive în mânie, dragoste, gelozie, dezamăgiri şi necazuri puternice etc.) reuşesc deasemenea să distrugă echilibrul sufletesc. Nebunia ia în fiecare caz o formă în raport cu maladia organică şi cerebrală corespunzătoare.

DE SARBATORI

citiţi numerele speciale de Crăciun ale revistelor

REALITATEA ILUSTRATA
40 pagini tipărite la *Tiefdruck Fotorotogravură* cu 2 mari suplimente gratuite. *Preţul 15 Lei.*

MAGAZINUL
minunat ilustrat şi cu un material senzaţional 120 pagini. *Preţul 40 Lei*

CINEMA
48 pagini, cu ilustraţiuni şi reportaje senzaţionale din lumea cinematografică. *Preţul 15 Lei.*

LECTURA
Floarea literaturilor străine, un roman complect *Preţul 5 Lei.*

BIBLIOTECA DIMINEAŢA
Peste 150 volume apărute, opere alese din cei mai mari scriitori. *Preţul 6 şi 8 lei volumul*

RADIO ŞI RADIOFONIA
Cu un cuprins excepţional de bogat cu materie informativă şi technică, cu 40 pagini.
Preţul Lei 15.

A apărut No. 9—10

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Cu următorul sumar:

Dragoş Protopopescu . . *Fenomenul englez în politică.*
Constantin Băleanu . . *O zi de pomină din viaţa lui Sufleţel.*
G. Călinescu . . . . . . *Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu.*
P. Comarnescu . . . . *Esseu despre Snobism.*
I. Agîrbiceanu . . . . . *Obsesie..*
Ion I. Pillat . . . . . *Prolog (Versuri).*
Dr. Ernest Ene . . . . *Despăgubirile şi reparaţiunile cuvenite Romîniei după marele războı din 1914—1918.*
Pavel Pavel . . . . . . *Protecţia minorităţilor în Europa nouă.*
Ion Minulescu . . . . . *După şapte ani (Versuri).*
Laurenţiu I. Preutescu . . *Insemnări pe marginea cărţilor (Upton Sinclair: „Petroleum).*
S. Bayer . . . . *Naţionalismul de Stat.*
Damian Stănoiu . . . . *Pocăinţa stareţului.*
Tran . . . . *Fapt divers (Versuri).*
Paul Zarifopol . . . . . *Cronica literară (Categoria „epatantului" şi literatura informativă).*
M. Sevastos . . . . . *Cronica teatrală (Bucureşti).*
Al. Hallunga . . . . . . *Cronica economică (Criza finanţelor private).*
Magda Sp. Popescu . . . *Cronica pedagogică (Contribuţiuni la problema educaţiei nouă).*
P. Nicanor &Co. . . . . *Miscellanea (Despre prea cuviosul mucenic, întocmai cu apostolii, Nichifor. — Iar romînească de după războiu. — Criză, spiritism şi alte combinaţii. — Inţelegerea franco-germană. — Edison. — George Enescu. — Elogiul lui Chevalier).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

Preţul 60 lei

COZONACI FRUMOŞI
FAINA DE AUR HERDAN

Cărţi şi Reviste

CEZAR PETRESCU: Kremlin
(Edit. „Naţionala" S. Ciornei, Colecţia Rosidor)

Am avut prilejul să spun, în alte foiletoane, că talentul lui Cezar Petrescu este solicitat de foarte multe feluri de subiecte. Cezar Petrescu este tot ce poate fi mai deosebit de tipul romancierului specializat. Aceasta nu din pricină că n'ar avea predilecţii şi simpatii, aversiuni şi repulsiuni. Şi, mai ales, nu din pricină că orice subiect îi este egal de indiferent. Dimpotrivă. Tocmai din cauză că viaţa, *toată* viaţa, îl interesează, orice întâmplare din viaţă capătă pentru Cezar Petrescu valoare de material artistic.

Această curiozitate pentru tot ce este viaţă îşi găseşte expresia în aspectele multiple şi variate pe care le înfăţişează opera lui, de pe-acum voluminoasă. Nimic mai deosebit de exemplu, decât „Comoara Regelui Dromichet" şi „La Paradis general" sau „Intunecare" şi „Aranca, ştima lacurilor".

Se pot, totuş, desluşi la Cezar Petrescu câteva caracteristice fundamentale, care pot sluji de fond pentru a schiţa în linii mari fizionomia talentului lui.

Cezar Petrescu cunoaşte la perfecţie toate condiţiile de închegare şi de desvoltare ale romanului. Ştie de unde să înceapă o acţiune şi cum s'o conducă. Dar mai ales ştie să-şi prezinte personagiile. Prezentarea personagiilor, într'un roman, este poate lucrul cel mai greu. Greu, în primul rând, pentrucă nu există o reţetă generală în această privinţă, o formulă pe care s'o aplici şi din aplicarea căreia să iasă rezultatul sigur, proaspăt şi exact.

Cezar Petrescu alege întotdeauna pentru a-şi prezenta personagiile formulele cele mai simple şi cele mai confortabile. Işi zugrăveşte eroii cu abundenţă de detalii, făcându-ne să asistăm la viaţa lor cotidiană şi intimă. Ne aflăm astfel dintr'odată alături de ei, pe acelaş plan de viaţă, având impresia, abia după câteva clipe, că îi cunoaştem de multă vreme, deşi suntem în acelaş timp siguri că nu i-am văzut până acum niciodată. Acest dar de a-şi împrieteni lectorii cu personagiile pe care le creiază este o condiţie esenţială a unui bun romancier. Am putea chiar scoate o mică regulă generală: Când într'un roman n'ai ajuns după primele zece pagini să poţi spune despre un personagiu că l'ai putea recunoaşte dacă l-ai întâlni pe stradă, dintre alţi o sută de trecători, poţi fi sigur că, oricâtă acţiune şi oricâte peripeţii ar cuprinde acel roman, el sufere de o greşală fundamentală de construcţie. Poţi fi sigur că, după ce ai închis cartea, ai să rămâi cu o impresie de nemulţumire şi de neîndestulare. Acţiunea romanului îţi va apărea condusă de entităţi abstracte sau — impresie şi mai ciudată — de frânturi de personagii, trunchiuri fără cap, capete fără chip, jumătăţi de figuri, amestecându-se unele cu altele şi lăsând în amintire o plasmă confuză şi informă.

Niciodată o carte a lui Cezar Petrescu nu-ţi lasă astfel de impresie. La el chiar personagiile secundare se întipăresc în închipuirea cititorului, înrădăcinându-se durabil în amintire.

Vorbesc într'adins de personagii secundare, pentrucă ultimul roman al lui Cezar Petrescu, „Kremlin", se petrece cu astfel de personagii. Mă grăbesc să explic. Eroii din „Kremlin" au ciudată înfăţişare de a fi, toţi, nişte personagii de al doilea plan, personagii epizodice, oameni care sânt, în viaţă, personagii secundare. Nu ştiu dacă a fost asta intenţia lui Cezar Petrescu, dar, în orice caz, impresia pe care o lasă „Kremlin"-ul lui este ciudată şi nouă. Cezar Petrescu a şi făcut din eroul lui (erou în sensul că în jurul lui se grupează acţiunea) un om „căruia nu i se întâmplă niciodată nimic", care sufere din pricina aceasta şi care intră dintr'odată, într'o aventură periculoasă, în care e vorba de spionaj sovietic, de un furt de acte din dosarul unui proces politic la Consiliul de război şi de alte întâmplări senzaţionale.

Puiu Stratulat „omul căruia nu i se întâmplă niciodată nimic" e din rasa lui Georgei Galea, eroul din „La Paradis General". Acelaş tip de om confortabil şi abulic, moale şi timid, tip de lasă-mă-să-te-las, cam bleg şi lăsându-se dus de împrejurări, cu frică de viaţă şi cu dor de viaţă.

Există, totuş, un personaj principal în cartea lui Cezar Petrescu. Este Kremlin. Kremlin e un câne. El e adevăratul erou, puţin vorbăreţ dar activ, al romanului.

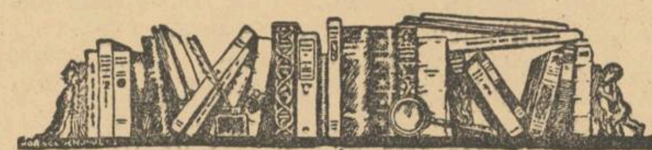

Cezar Petrescu

Acest Kremlin slujeşte lui Cezar Petrescu să persifleze cu humor dragostea de senzaţional a gazetarilor şi a publicului. Prin jocul împrejurărilor cânele acesta ajunge... martor într'un proces de spionaj complicat cu asasinat. Şi iată deodată toate jurnalele Bucureştilor ocupându-se de cânele acesta senzaţional. Cezar Petrescu patişează cu mult haz stilul tuturor ziarelor bucureştene. Sunt câteva pagini de un perfect humor, vrednice de Courteline.

„Kremlin" reprezintă în opera lui Cezar Petrescu un popas distractiv, un giumbuşlâc amuzant şi, pentru cititor, un prilej de a petrece un ceas sau două, împreună cu autorul, pe seama bietului Puiu Stratulat, omul disperat că nu i se întâmplă niciodată nimic.

AL. A. PHILIPPIDE

I. JIANU ŞI AL. BILCIURESCU: Cavalerii verticali
Editura Naţionala S. Ciornei

O carte îndrăzneaţă ca formă şi ca fond.

Şapte prieteni sunt înfăţişaţi, în şapte capitole vioiu scrise, încercând să evadeze din banalul cotidian şi trăind în fiecare noapte o nouă aventură, „făcând din zi noapte şi din noapte, zi".

Eroii, „Cavalerii verticali", practică această transformare pentrucă, spune unul dintre ei, „noaptea preţueşti cu adevărat viaţa; pentrucă numai atunci poţi trăi într'un ritm accelerat".

Un pahar cu vin bun, un taraf de lăutari, o femee, — iată filosofia acestor tineri, care au găsit soluţia nevrozei în aventură.

„Cavalerii verticali" sunt rând pe rând Dan Telemac, amator de chefuri monstre, Mircea Darius, sportsman, Arsene Fulger, poet modernist, autor al „Poemelor gleznei", Lorin Faur, filosof ortodox, Eugen Flor, avocat, Radu Doftana, ziarist arivist, Victor Ionescu-Scala, tenor sentimental şi trubadur de mahala, autor al romanţei:

Din suflet metafizic, sideral,
Eu te iubesc congenital,
Impletitură de sarcasm,
Cu carnea coaptă pentru spasm.

Aventurile acestor eroi sunt descrise dinamic, într'o construcţie împrumutată din „Decameronul" lui Boccacio.

Autorii au declarat chiar că romanul lor alcătueşte un *Heptameron* contemporan, în care sunt prezentate tipuri reprezentative ale tinerei generaţii actuale.

Romanul scris într'un ritm viu, colorat cu imagini uneori căutate, de multe ori expresive, şi cu o notaţie sintetică de efect.

Dialogul predomină, făcând lectura uşoară şi agreabilă. Eroii sunt prezentaţi mai mult în acţiune decât descrişi; de-aceia, psihologia lor e mai vie, mai pregnantă.

Din cele şapte capitole, ne-au oprit în deosebi „Femeia tangentă, un fragment halucinant, lucrat întrucâtva după reţeta Edgar Poë prin îmbinarea fascinantă a visului cu realitatea, — şi „Eşirea din indiviziune", un fel de bâlciu al dragostei, descris realist şi totuşi sfârşind într'un elan de lirism pur.

Autorii, d-nii Ionel Jianu şi Al. Bilciurescu, au reuşit să dea o grotescă originală a timpului nostru, în care ironia şi sarcasmul se întrezăresc printre rânduri.

O carte de succes

H. BL.

Viaţa Romînească
No. 9—10

Din sumarul bogat al acestui număr remarcăm articolul d-lui G. Călinescu despre „Gheorghe Eminovici, tatăl lui Eminescu". Este un capitol dintr'o „Viaţă a lui Eminescu", pe care d. Călinescu o are în preparaţie. Va fi un eveniment în istoria noastră literară. D. Călinescu nu se va mulţumi să povestească — şi să pună la punct — viaţa lui Eminescu. D-sa pregăteşte şi un studiu asupra operei lui.

D. Călinescu uneşte o documentare sigură, bogată şi inedită cu un talent literar, puţin obişnuit la un istoric literar. Ne putem da seama de acest lucru din acest fragment în care d-sa învie şi face să trăiască în faţa noastră pe tatăl lui Eminescu.

Cităm din acelaş număr un interesant articol al d-lui Zarifopol despre „Literatura informativă", un fragment din „Pocăinţa stareţului", ultimul roman al d-lui Damian Stănoiu, o nuvelă „Obsesie" de d. Agârbiceanu, poezii de I. Pillat şi Ion Minulescu, o Miscellanea bogată şi interesantă, recenzii, revista revistelor, etc., etc.

P.

Don Quichotte

Paul Hazard şi-a intitulat ultima sa lucrare „Don Quichotte al lui Cervantes". O carte în care în adevăr autorul s'a străduit să înfăţişeze pe eroul lui Cervantes aşa cum a fost conceput de creatorul său, aşa cum continuă să trăiască în spiritul public, iar nu ceva analog lui „Dostoevsky" al lui Gide sau lui „Goethe" al lui Ludwig.

Marii scriitori, marile opere ale trecutului sunt prea adesea reduse astăzi la simple teme pe care fiecare epocă le reia în felul ei, şi în jurul cărora se exercită pe rând ingeniozitatea acelora care caută să-şi alimenteze neliniştea şi curiozitatea.

Paul Hazard face cu totul altceva. Credem că cel mai frumos elogiu ce-i putem aduce e să recunoaştem că opera sa va interesa cu deosebire pe acei care cunosc bine pe *Don Quichotte* şi pentru care aventurile deplorabile şi glorioase ale Cavalerului de la Mancha sunt cel puţin tot atât de reale ca şi faptele diverse cetite în ziar.

Inţelegând că nu-şi va putea trata convenabil subiectul fără să cunoască de aproape acea Spanie al cărei simbol şi-a cărei caricatură este eroul lui Cervantes, Paul Hazard a întreprins o bine chibzuită călătorie de documentare, dar, tot timpul, centrul preocupărilor lui a rămas *Don Quichotte*, minunatul roman de aventuri, care, mai presus de aceasta, e unul din cele mai mari şi mai subtile romane psihologice din câte s'au scris.

La fiecare pagină a cărţii lui Paul Hazard întâlnim formule fericite, toate urmărind să redea sinteza riguroasă a elementelor lui „Don Quichotte", să ne împărtăşească impresia de belşug, de freamăt vital şi de avânt neîntrerupt, care alcătuesc secretul magiei exercitate de cartea lui Cervantes.

H.

Cea mai morală, cea mai instructivă şi cea mai distractivă lectură pentru tineret o dau cărţile de călătorii extraordinare ale lui
JULES VERNE
apărute în Editura „CUGETAREA"
Pentru ca acestea să poată fi la îndemâna oricui editura a scăzut preţul lor dela 25 la 15 lei un volum,

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Pe marginea noului Mare dicţionar naţional ilustrat enciclopedic român

Aţi crezut poate că Senatul e o instituţie de origine romană? Noul dicţionar naţional ilustrat etc. ne evită o asemenea grosolană eroare. Senatul a fost o invenţie *românească*, iar celelalte State l'au copiat după noi:

„*Senatul*, — instituţie legislativă, pe care o găsim la Români, şi *apoi* la diferite State în timpurile moderne"...

* * *

„*Undă*. Val, talaz, apa mării, unui lac, unui râu, etc., care se mişcă încoace şi încolo ridicându-se şi coborându-se pe rând".

După cum vedeţi vechea teorie, după care mişcarea „încoace şi încolo" — cum elegant se exprimă Dicţionarul — e numai o *aparenţă*, moleculele de apă rămânând pe loc şi mişcându-se doar într'un plan vertical — această învechită teorie este abandonată de autorii dicţionarului. Altminteri s'ar fi spus „care *pare* a se mişca încoace şi etc." — după cum nu poţi spune:

„*Soare*, astru ce se învârteşte în jurul pământului"

ci, în cel mai rău caz:

„*Soare*, astru ce *pare* a se învârti etc.".

Cât despre frumuseţea expresiunii „încoace şi încolo", — de ce să ne mirăm? Nu am auzit noi oare pe un distins om politic şi publicist român spunând de pe banca ministerială: „Jurnalul nostru este tipografie, Domnule, nu „hâţa-hâţa" ca a D-tră".

* * *

La cuvântul „turbare" găsim o ingenioasă definiţie, care începe cu vorbele: „boală grozavă... etc." De ce nu „dată dracului", sau chiar aiurea?

* * *

Marele avantaj al marelui dicţionar naţional etc., este că, dintre toate enciclopediile din lume, este singura unde eruditul găseşte, povestită pe larg, biografia d-lui Sfetea (cu portretul personajului). Aflăm de acolo cum a fost întâi băiat de prăvălie, cum pe urmă a deschis librărie pe cont propriu, cum pe urmă nu i-a mai plăcut cartierul şi s'a mutat cu prăvălia în Calea Moşilor. (De ce nu ni se spune exact anul când s'a mutat în calea Moşilor?) Pe urmă ştim ce s'a întâmplat. Până mai deunăzi Bucureştenii îl puteau contempla pe marele Sfetea supraveghiând vânzarea peniţelor clapse, creioanelor Hardtmuth, beretelor basce şi patinelor cu rulete în acel lăcaş de cultură care este „Cartea Românească".

* * *

Dar dacă d-lui Sfetea, care nu era decât director la „Cartea Românească" i s'a dat în dicţionar un loc mai copios decât micilor Spencer şi Schoppenhauer,— înţelegeţi cât spaţiu ocupă d. I. Simionescu, preşedintele Consiliului de administraţie. Credem că luăm apărarea d-lui Simionescu, acest profesor conştiincios, conferenţiar minunat şi talentat vulgarizator când atragem atenţia cât de ridicol este ca să i se fi dat un loc de abia mai mic decât Spania, ceva mai voluminos decât Serbia şi Suedia, şi în tot cazul de vre-o două ori mai mare decât Societatea Naţiunilor. Cetitorul fără să vrea va conchide că principala calitate a d-lui Simionescu e aceea de Preşedinte al Consiliului de administraţie la „Cartea Românească" — ceiace-i şi fals şi nedrept *).

* *

Dar să lăsăm lucrurile triste şi să trecem la altele mai vesele. Găsim la cuvântul „Ţap" următoarele:

„*Ţap*, bărbătuşul caprei, al cărui corp răspândeşte un miros foarte neplăcut". Asta au găsit distinşii naturalişti să ne spună despre ţap. Inchipuiţi-vă că am găsi, la partea istorică:

„*Verlaine* (Paul), scriitor francez. Compunea poezii lirice şi îi miroseau picioarele". In „Larousse" ni se spune la cuvântul „bouc" doar: „masculul caprei"; şi atâta tot. E foarte bine. Autorii au vrut să fie succinţi. Dar când te apuci să intri în detalii, alegi mai multe, şi ceva mai... esenţiale decât acela că animalul în chestiune pute (de fapt doar ceva mai tare ca oaia, capra, şi alte dobitoace care nu-s propriu zis inodore).

In schimb nici-o vorbă despre expresia foarte interesantă de „ţap ispăşitor" într'un dicţionar unde ni se dă ca expresie foarte caracteristică „barbă de ţap= barba popii", şi (vă jur că nu inventez), fermecătoarea metaforă: „*beleşte ţapul*", care „se zice de un om beat când varsă".

In „Larousse" se spune doar că ţapul e bărbătuşul caprei, apoi vre-o zece rânduri explică noţiunea subtilă şi interesantă de „ţap ispăşitor" care în cartea românească lipseşte.

*) Dar într'un dicţionar unde ni se descriu pe larg schimbările de domiciliu ale d-lui Sfetea, lipseşte cea mai mică menţiune asupra lui Alexandru Ciurcu. Nu există deasemeni în dicţionar numele d-lui C. Stere. **Dicţionarul are caracter liberal şi patriotard. — N. R.**

Dar, în legătură cu „beleşte ţapul" trebue să remarcăm că autorii n'au ocolit expresiile aşa de pitoreşti uzitate în mediile de „şefi" şi de „şmecheri" bucureşteni. Astfel figurează frumosul cuvânt „ţuhaus = închisoare". Cum spuneam, nu am la îndemână dicţionarul întreg. Aş fi însă curios să ştiu ce scrie la cuvintele „zexe!", „bazat!" şi altele...

Veţi zice de sigur că acestea sunt simple interjecţii? Dar nici ele nu-s ocolite. Astfel avem: „Ţoc!"=imită sărutul, şi „Ţac!"=imită sgomotul făcut de un lucru care se taie". Exemplu: „ţac! ţac! prin copac, fîş, fîş, prin păiş" (ăsta e probabil zgomotul caracteristic pe care îl fac tăietorii de lemne). In schimb la „Ţanc" nu se spune că, printre alte sensuri, acest cuvânt, precedat de „la", înseamnă *tocmai, exact*.

* * *

Dar să trecem la lucruri mai grave. La cuvântul „Ţigan" găsim o serie de insulte adresate acestei colectivităţi, şi toate, mă rog, luate din clasici. Ni se spune că Românul binevoeşte a găsi pe ţigan: „obraznic, lăudăros, fudul, mincinos, necredincios, necinstit, prost, neîndemânatec, cerşetor", etc...

E drept că nici Ungurii nu-s menajaţi mai mult. Ni se spune despre ei că-s „lăudăroşi", „fricoşi". Eu înţeleg să plesneşti de orgoliu că te-a născut Dumnezeu Român, dar de ce să nu lăsăm şi pe ceilalţi să trăiască?

* * *

După cum vedem, Dicţionarul este un dicţionar, ca să zicem aşa, „cu teză". Aceasta transpiră şi în lucruri mai mărunte. Astfel găsim la cuvântul „Tutun": „plantă care răspândeşte un miros puternic, neplăcut, şi are un gust greţos". Că d. Adamescu nu fumează, asta o credem uşor. Dar — cum zice Francezul — dacă dumitale nu-ţi place, de ce să desgusti pe ceilalţi?"

* * *

Dar fiindcă nu vreau să monopolizez timpul cetitorului, voi sfârşi cu câteva observaţii mai generale. In prefaţă ni se spune că oridecâte ori e vorba de o *nuanţă* de înţeles, se vor da exemple luate din clasici. Astfel la cuvântul „unde = în care loc", avem următoarele „nuanţe": „unde punea el mâna, punea şi Dumnezeu mila" (Crg.); „n'am eu singur unde să-mi pun capul" (Isp.); „fiecare ştie unde îl strânge opinca"; „unde e aţa mai subţire, acolo se rupe"; „unde nu-ţi fierbe oala, etc"... (Pann) „unde ai fost?"; „unde te duci?"; „unde te duci? zise Domnul către Cain"; „au unde iaste fratele tău Avel?" etc., etc., şi vă rog să mă credeţi că nu inventez. Toate acestea sunt „nuanţe".

Imi amintesc odată, la Paris, la un examen de echivalare de bacalaureat, cum profesorul a spus unui candidat originar din Filipine: „Prenez votre porte-plume!"; la care el a dat să iasă pe uşe; „prenez votre porte plume!"; la care candidatul s'a aşezat cuminte în bancă"; „Prenez, etc!" la care candidatul a ieşit la tablă; „votre por-te-plu-me!" a scandat atunci profesorul, la care elevul s'a oprit şi a început să caşte nişte ochi foarte nenorociţi. „Ecoutez, mon ami — a zis atunci Francezul — je vois que, vous n'êtes pas très familiarisé avec les *nuances* de la langue française..."

* * *

Cam tot de această calitate şi de acest interes sunt „nuanţele" de la cuvântul „*Unul, unu, una*". In schimb lipseşte expresia „Eu, unul", care este felul caracteristic în care limba românească exprimă individualizarea, singularizarea.

Aşa dar, în linie generală, dicţionarul este prolix şi încărcat în ceiace priveşte lucrurile inutile, şi incomplect în ce priveşte pe cele importante.

In prefaţă scrie că, spre a evita încărcarea cu lucruri de prisos, substantivele care-s infinitive verbale (ca şedere, călăuzire etc.) şi care au sensul de „faptul de a şedea, etc." n'au fost trecute. Şi totuşi găsim:

„*Ucidere*, faptul de a ucide"...

Ceiace e încă o dovadă că dicţionarul a fost compus cu grabă şi cu neglijenţă.

Şi repetăm: toate astea le-am cules doar din cele 40 de pagini ale specimenului-reclamă. Vă închipuiţi ce s'ar putea recolta dintr'o lectură integrală. Şi încă nici n'am spus, asupra celor 40 de pagini cunoscute mie, tot ce aveam de spus! Dar nu vreau să plictisesc cetitorul, care este, cred, edificat.

* * *

Incă un cuvânt: în tot ce priveşte observaţiile critice de mai sus, trebue scos din cauză d. I. A. Candrea. Ne grăbim să spunem că d-sa este unul din puţinii adevăraţi cărturari români. Ceva mai mult: este poate cel mai indicat şi mai competent pentru a colabora, pentru partea filologică, la o operă ca aceasta. Dar este absurd să fie obligat a lucra singur. Un dicţionar enciclopedic are nevoie de literaţi, de filozofi, şi mai ales de acel literat-filozof care se numeşte în franţuzeşte „moralist". O enciclopedie este un dicţionar *de idei*, cu definiţii bazate pe psihologie, pe sociologie, şi câte altele. Or, în toate acestea nu e vina d-lui Candrea, ci numai a „Cărţii Româneşti".

D. I. SUCHIANU

INSEMNĂRI

Revistele literare

De o bucată de vreme într'un ziar cu caractere evident reacţionare, la rubrica Blok-notes, au început să apară tot felul de aluzii la adresa revistei noastre. Tonul acestor aluzii este prea evident tendenţios şi dă dovadă de prea mult sectarism şi răutăcioasă premeditare pentru a nu ne vedea obligaţi să răspundem. O facem, dealtfel, nu pentru a polemiza cu pagina aşa zisă literară a ziarului în chestie, ci pentru a încerca să stabilim, cu acest prilej, câteva adevăruri generale şi să constatăm câteva fapte.

Dar, mai întâi, ce imputări ni se aduc? In primul rând suntem comparaţi — în chip desavantajos pentru noi, se 'nţelege — cu reviste săptămânale străine ca „Nouvelles littéraires", „Candide", „Gringoire", etc. Se pare că ducem lipsă de informaţii literare. Pentrucă rostul unei reviste literare este informaţia. Aşa decretează domnul redactor al paginei literare de care am pomenit. Chiar dacă acest lucru ar fi adevărat în străinătate, el nu este deloc fondat la noi. O revistă trăeşte din public şi pentru public. Domnii noştri cronicari literari par a uita acest lucru. O revistă de pură informaţie literară nu poate prinde la noi. Marele public cititor, la noi, este în special cititor de ziare. Trebue să mărturisim fără să ne ascundem după degete, că suntem încă deabia în epoca ziarului. Să fim mulţumiţi că avem un public suficient pentru ziare. Marele public cititor de cărţi este pe punctul de a se forma, e în curs de formare, dar nu este încă deplin consolidat. Oricine este la curent cu tirajul caselor noastre de editură ştie acest lucru.

Dar adevăratul sens al observaţiilor de care vorbim e altul. Ceiace se urmăreşte în realitate este altceva. „Adevărul Literar" este acuzat, pur şi simplu, că nu serveşte de vitrină şi de trampolină unei anumite coterii, sau unei anumite case de editură, sau unui anumit cenaclu. Acesta este adevăratul tâlc al imputărilor care ni se aduc, cum că adică n'am avea o rubrică de „informaţie literară". Ne grăbim să mărturisim că acuzaţia este perfect întemeiată. Şi ne mai grăbim să spunem că nu vom încerca să respingem această acuzaţie. Mai mult: vom spune că ea ne măguleşte şi ne bucură.

Ne vom mărgini numai să facem observaţia că revistele suscitate „Candide", „Nouvelles littéraires", etc., sunt în mare parte oficine de reclamă pentru anumite cenacluri, case de edituri, coterii şi aşa mai departe. Aşadar ...tocmai ceiace era de demonstrat.

Ni se mai reproşează că nu avem cronică literară. Orice cititor al „Adevărului Literar" ştie că avem nu una ci mai multe rubrici consacrate ultimelor cărţi apărute, rubrici semnate de publicişti şi scriitori de seamă. Poate ar trebui să umplem coloanele revistei numai cu critică literară? Am fi siguri atunci că revista noastră n'ar mai fi cetită de nimeni. S'au încercat, dealtfel, în ultimul timp, şi la noi reviste de pură informaţie literară. Au încetat toate după cel mult a treia lună dela apariţie. Repetăm: la noi, pentru moment, nu poate prinde decât o revistă literară complexă, în care să fie şi literatură — schiţă, poezie, nuvelă — nu numai critică şi cronică literară.

Dar nu e numai atât. Acreala cu care ne atacă redactorul literar al ziarului de care vorbim, are, credem noi, un substrat mai adânc. D-lui redactor pomenit nu-i place atitudinea noastră. D-lui ne compară cu câteva gazete franţuzeşti care au o anumită structură şi o anumită mentalitate. Vorbim în special de „Nouvelles littéraire" şi de „Candide". Dar mai ales de aceasta din urmă. „Candide" este în bună parte o gazetă ciocoiască, mondenă şi reacţionară. O gazetă care, săptămânal, consacră coloane întregi reportagiilor mondene, balurilor din Faubourg St. Germain şi varieteurilor elegante. D-l redactor literar al „Cuvântului" ne reproşează, probabil că nu avem şi noi reportagii mondene, cu balurile dela Cercul Militar, cu cancanurile saloanelor literare sau cu bârfelile dela Capşa.

Ce să-i răspundem? Foarte simplu: că nu suntem nici reacţionari, nici mondeni, nici ciocoi. Principiile noastre sunt cunoscute. Ele se rezumă, în ce priveşte atitudinea noastră socială, într'un democratism cât mai larg; în ce priveşte ideile noastre, într'un raţionalism temperat de realităţile imediate ale vieţii; iar în ce priveşte literatura, nu avem alt criteriu decât talentul.

Scritorii care publică literatură în revista noastră, nu sunt obligaţi să se conformeze decât ultimului principiu: Le cerem talent. Şi le cerem să scrie numai literatură. Dealtfel credem că numele colaboratorilor noştri sunt concludente. In paginile noastre stau alături scriitori de temperamente, mentalităţi şi ideologii diverse. Cine ne cunoaşte şi e de bună credinţă, nu poate nega aceasta. Nici-un curent literar, dela tradiţionalism până la modernism, nu ne este străin. Eclectismul cel mai desăvârşit ne serveşte, alături de talent, drept criteriu şi îndrumare.

Resentimentele ziarului în chestie nu ne miră. Dragostea de reacţionarism, atitudinea ciocoiască, sclifoseala mondenă şi bârfeala literară sunt atitudini prea vădite, pentru a putea crede că atacurile împotriva noastră sunt pornite dintr'o dorinţă de a judeca limpede şi obiectiv lucrurile.

Noi, însă suntem fericiţi că am putut, cu acest prilej, să punem la punct câteva mici adevăruri, să limpezim câteva neînţelesuri, şi, mai ales, să stabilim câteva fapte de interes general.

Am fi putut intitula aceste consideraţii: Cum se face o bună gazetă literară *la noi*. Dar suntem mai modeşti decât anumiţi domni esseişti care îşi dau ifose şi se grăbesc să scrie înainte de a cugeta. Noi nu dăm reţete. Ne mulţumim să facem constatări. Nu e vina noastră dacă aceste constatări pot fi, câteodată, dureroase pentru alţii. — *Ad. Lit.*

Intâmplări ciudate

Acesta e titlul unui nou ciclu de povestiri datorite lui Erich Maria Remarque. Luându-şi subiectele din aceiaşi epocă de frământare de după războiu, autorul romanelor „Pe frontul de vest nimic nou" şi „Intoarcerea de pe front" evocă — într'o serie de tablouri detaşate — câteva drame, mici în aparenţă, dar de-o zguduitoare realitate.

Optimismul, pe care-l manifestase Remarque la sfârşitul ultimului său roman, se accentuează în aceste mici capodopere, menite să scoată în relief eroica străduinţă a readaptării celor întorşi acasă.

Scrise în stilul sobru, ce caracterizează întreaga operă a lui Remarque, „Intâmplările ciudate" vor stârni acelaşi interes printre cetitorii de literatură aleasă.

„Adevĕrul Literar şi artistic" obţinând dreptul exclusiv de a publica aceste povestiri, dă în numărul de faţă schiţa intitulată „Joseph Thiedemann". Celelalte bucăţi vor apărea în numerele următoare.

D. Goga în halat şi papuci

Intr'o serie de reportaje spirituale, revista „Incotro?" continuă să înfăţişeze pe cei mai de seamă reprezentanţi ai lumii literare, politice şi artistice dela noi *în halat şi papuci*.

In ultimul număr e prezentat d. Octavian Goga:

„...Aşa dar, acum cincizeci de ani la Răşinari...

...Ce sunt anii copilăriei? E atât de mult de la scutice până la halat! Istoria romanţată, această nouă formă a romanelor biografice despre oamenii celebri, se îndeletniceşte cu descoperirea a tot felul de amănunte intime din prima vârstă a eroului, ca autorul să deducă din ele anumite îndrumări ulterioare ale destinului.

Goga nu s'a născut cu dinţi — ca Napoleon. Atunci când copiii sug biberon or acadele, el ducea la gură numai plaivazuri sau peniţe. După cum pe când convârstnicii lui se jucau pe şosea, el prefera vechiturile din podul casei, semn că avea să ajungă la Academie. Nu. Era ca toţi copiii de seama lui. De sigur blond, căci nu s'a oxigenat la bărbăţie; cu ochii albaştri pe care îi are, cu statura pe care o regretă — e tot ce invidiază d-lui Iorga — şi cu celelalte haruri mai târziu ilustrate.

...Avem motive a bănui, că elevului Goga nu-i displăcea ca, din când în când, să „tragă la fit". Dar carte a învăţat. Un latinist. Citeşte în original — citea în orice caz — şi fără juxtă — pe clasicii antici. In deosebi pe poeţi. Desigur însă, că nu *Georgicele* l-au îndemânat către poezie, precum nici *Metamorfozele* către politică.

Lira i-a fost lui Goga şi instrument de cântec şi armură de luptă. Fiecare coardă era şi una de arc. Iar săgeţile răneau pe asupritori, altfel decât ale lui Cupidon. Poet şi gazetar, luptător şi literat... Epoca eroică a Memorandului şi repetatelor procese de presă. Goga era, cum ar fi un „chemărist" astăzi. Dar nu poftit la „vânătoare" de epuri sau vulpi, — ci în temniţa dela Szeghedin... Poate că l-a pregătit pentru cazarma de mai târziu a generalului Averescu.

Revista literaro-politică *Luceafărul* a însemnat o activitate dârză peste munţi. Octavian Goga şi Octavian Tăzlăoanu. E drept că al doilea mai mult Antoniu decât Octavian. Fără a spune că cel dintâiu fu August. Cât pe ce să se bată amândoi în duel — cu pistolul nu cu triremele — pe teritoriul României-libere în timpul neutralităţii noastre... Bine' nţeles nu era vorba de salvarea Romei, nici de vre-un premiu literar. Niciodată martorii n'au fost mai speriaţi în prealabil de rătăcirea eventuală a gloanţelor — care nu s'au tras..."

Şi revista adaugă, în acelaşi ton vioiu, numeroase indiscreţii inofensive şi ipostaze morale inedite, care ne desvălue un Octavian Goga foarte puţin cunoscut.

Rapsodia română a lui Liszt

La Ateneul Român, în execuţia impecabilă a d-nei Aurelia Cionca Pipoş, a avut loc prima audiţie a „Rapsodiei române" de Liszt, a cărei copie a fost recent descoperită de d. Octavian Beu la Weimar.

D. Beu, d-sa însuşi un distins muzician, a adus unele precizări extrem de interesante în legătură cu această descoperire.

Cronicile muzicale româneşti de pe vremuri s'au ocupat — cu ocazia concertelor date de Liszt — de o serie de variaţiuni şi improvizaţii pe teme româneşti, executate de marele muzician la Bucureşti, Iaşi şi Constantinopole.

Era vorba, desigur, de schiţele care au slujit la compunerea „Rapsodiei Române".

Manuscrisul original al acestei rapsodii încă n'a fost descoperit. Investigaţiile d-lui Octavian Beu la Muzeul Liszt din Weimar au dus la găsirea unei *còpii* scrise de compozitorul Ioachim Raff, care a fost mult timp secretarul lui Liszt.

„Această copie, — spune d. Beu, — făcută pentru a fi tipărită, este scrisă cu atât de mare îngrijire încât la prima vedere s'ar crede că e o gravură.

Atenţiunea cu care au fost scrise notele şi regularitatea cu care sunt trase liniile, sunt o dovadă incontestabilă că manuscrisul era destinat să fie tipărit. Timp de 84 de ani a rămas însă nepublicat din motive încă necunoscute. Nu s'a găsit nici o însemnare care să se refere la această Rapsodie şi care să poată desvălui taina care a planat atâta vreme asupra acestui manuscris.

„Rapsodia română", compusă dintr'un foarte bogat material de folklor românesc, este o operă în formă definitivă. Nu este vorba de vreo schiţă şi mai puţin de o lucrare premergătoare altor rapsodii. „Rapsodia română" în extensiunea ei de 25 de pagini de manuscris, strâns scris, întruneşte toate însuşirile unei lucrări definitive.

Temele poporale sunt păstrate în întregimea şi originalitatea lor, fără să-şi piardă, printr'o stilizare prea personală a autorului, caracterul şi coloritul lor naţional. Liszt n'a avut ocaziunea să aprofundeze în aşa măsură muzica noastră, încât să-şi formeze un stil muzical românesc, cum a reuşit aşa de magistral în stilizarea muzicii ungureşti. Geniul său a prins şi fixat totuş caracterul şi în special ritmica jocurilor noastre, cu o preciziune uimitoare. Intreaga concepţie arhitectonică a rapsodiei în orânduirea temelor româneşti, e de o măreţia indiscutabilă".

Prima audiţie a acestei opere a avut loc în mijlocul unui mare entuziasm. „Hora bătrânească", „Invârtita", „Ţiitura" („Ca la uşa cortului" şi „Corobasca", principalele teme ale rapsodiei, au fost viu aplaudate. — *h.*

Moartea lui Gustave Le Bon

A murit Gustave Le Bon, în vârstă de aproape nouăzeci de ani.

Activitatea lui Gustave Le Bon a fost, timp de mai bine de şaizeci de ani, prodigioasă. Curiozitatea lui neîntreruptă şi uriaşa lui forţă de muncă s'au exercitat în toate domeniile ştiinţei, cu acelaş succes şi cu aceeaşi originalitate.Intr'un impresionant număr de volume Gustave Le Bon a atacat toate marile probleme ale ştiinţei moderne. A scris cărţi de biologie, fizică, chimie, medicină, psihologie, economie politică.

Gustave Le Bon era din rasa marilor enciclopedişti. Nici-un om, în epoca noastră de specializare exagerată, n'a avut curajul şi puterea să se manifeste în atâtea ramuri ale ştiinţei.

Universalitatea lui nu l-a făcut, însă, niciodată să fie superficial. A fost, fără îndoială, înainte de toate un mare vulgarizator. Insă nu un diletant. In biologie şi în fizică a avut câteodată idei fecunde şi noui şi a pus ipoteze originale, care s'au dovedit juste mai târziu.

Dar Gustave Le Bon a fost şi un scriitor de talent. Cărţile lui se citesc cu plăcere, la fel cu cea mai aleasă literatură. Sunt mai mult decât numai bine scrise.

Cu Gustave Le Bon dispare un strălucit reprezentant al culturei franceze şi al acelui spirit clasic francez, făcut din claritate, bun simţ, pătrundere subtilă şi viziune realistă a vieţii. — *P.*

Politică, rasă şi amor

Din iniţiativă parlamentară — vorba ceia — sau mai bine, partidul naţional-socialist german (vezi Hitler), a depus pe biurourile Reichstagului un proect de lege pentru apărarea naţională, pentru conservarea purităţii rasei germane, şi celelalte.

Printre atâtea alte articole care cer pedeapsa cu moartea pentru trădătorii naţiunii — nimic de zis — şi închisoare şi bătaie pentru cei care „discreditează sau jignesc în mod public pe eroii morţi sau vii ai Germaniei", un articol sună:

„Cine va contribui sau va ameninţa să contribue la dezagregarea purităţii rasei poporului german, contractând căsătorii cu membrii comunităţii evreeşti sau a raselor de culoare — *va fi pedepsit cu închisoare, pentru trădarea rasei*".

Pentru un comentar potrivit acestui nostim proect de lege, e necesară isteţimea politică a conului Leonida. Ştiţi: „mai dă-mi încă unul ca Hitler şi până mâine 'ţi fac ripoblica".

Ce are a face politica d-lui Hitler cu amorurile dintre un neamţ şi o evreică sau dintre un evreu şi o nemţoaică? Ştim, e nevoie, în politică, de o atitudine oarecare şi mai ales de propagandă, agitaţie şi partizani naivi. Eşti adevărat patriot german? Atunci trebue să ţii la inextricabilitatea naţiunii germane!

Trebue să uităm că, peste puritatea unei rase (dece „rasă"?), există purul sentiment omenesc, care nu vrea să ştie nici de lumea asta, nici de cealaltă. Să uităm că Romeo şi Julietta, deşi de aceeaşi rasă, dar din familii deosebite care se urau între ele, cum ar urî tânărul Hans din partidul lui Hitler pe cea mai suavă şi ispititoare fiică a lui Israel, — au preferat să moară ei, trupeşte, decât să moară nobilele lor sentimente. Şi mai ales să uităm festa tragică pe care i-a jucat-o Jessica uriciosului Shylock.

Se vede că partidul naţional-socialist german nu-şi dă seama că numai ameninţarea cu închisoarea nu-i poate intimida pe timizii iubirilor înflăcărate.

Moarte, închisoare, pedeapsă corporală? Zadarnic! Sentimentul, care poate fi cel mai discret, cel mai timid, nu se sperie.

Dacă Germania autoriză anumiţi efebi bine legaţi să umble în strae feminine, cu decolteuri şi mărgele şi să facă graţii pe lângă alţi efebi care n'au altă treabă decât să-şi iubească propriul lor sex — mai putem fi atât de naivi încât să credem că va izbuti să pună stavilă unor porniri, mai subţiri şi mai nobile, care fac dragostea dintre un bărbat şi o femee de „rassă" diferită? — *L. S.*

Cartea, jucăriile şi desenele copilului

Expoziţia internaţională a copilului, care se va deschide la 1 Mai 1932, a organizat — cu prilejul sărbătorilor Crăciunului — la sediul său din strada Clemenceau No. 6, o expoziţie de desene şi cărţi artistice pentru copii, cu concursul d-lui Apostol Culea, subsecretarul învăţământului primar.

Este numai un embrion al expoziţiei din primăvara viitoare — care va îmbrăţişa toate problemele referitoare la creşterea, îngrijirea şi educaţia copiilor.

Totuşi, şi manifestarea actuală prezintă un interes deosebit pentru părinţi, educatori şi copii.

Se expun cărţi artistice româneşti şi străine, precum şi desene şi jucării făcute de copiii şcoalelor primare din Japonia şi din ţara noastră.

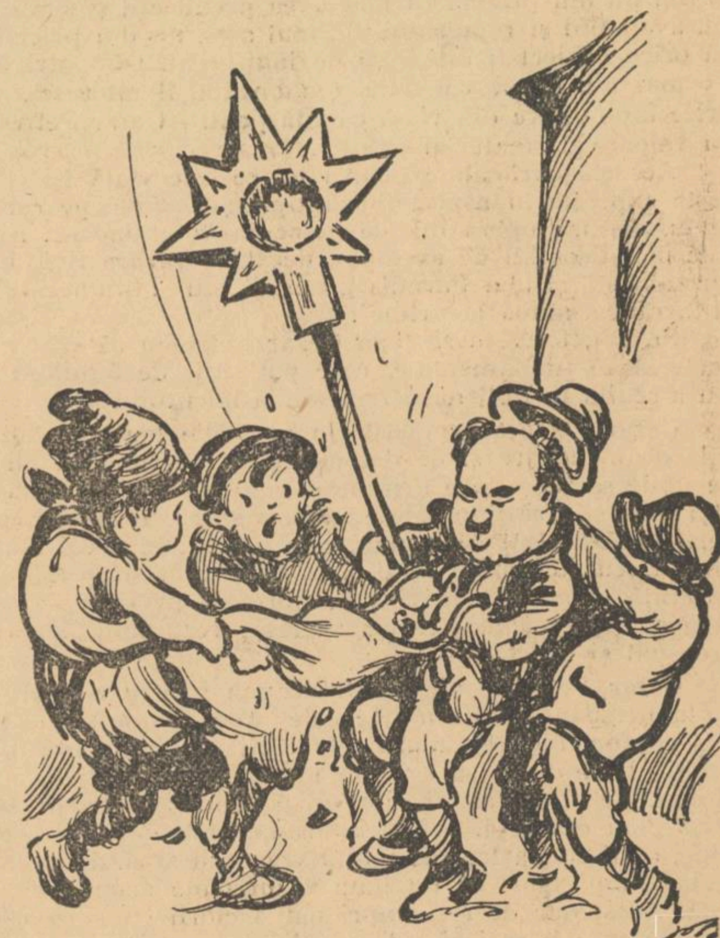
Expoziţia rămâne deschisă până la sfârşitul lunii.

Mărunte

Editura „Naţionala S. Ciornei" a pus sub presă (Colecţiunea Rosidor) memorialul „Feciorul lui Nenea Tache Vameşul", datorit scriitorului „Sărmanul Klopştock".

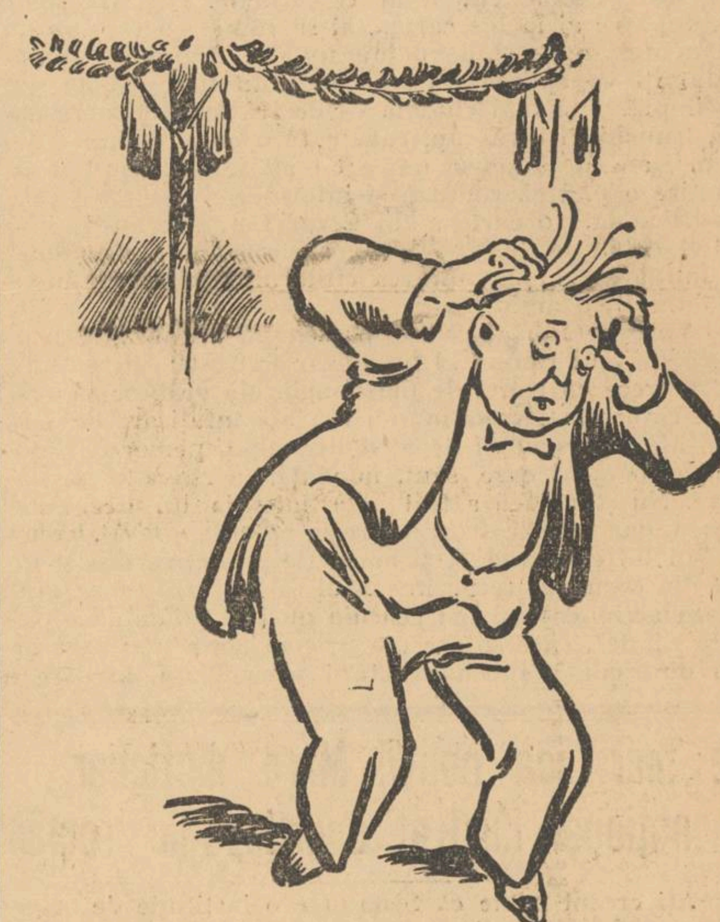
Această lucrare a apărut pe vremuri în „Adevĕrul Literar" timp de patru ani (1921-1925).

Cu steaua

— Tu ţine steaua şi cântă, că-i zici bine. Da' traista nu ţi-o lăsăm...

Jubileu

— Ce-are să fie la 60 de ani!?...

Premiera d-lui Iorga

— Actriţa care ni trebue, să nu iasă în piesa mea vopsită şi desmăţată, ci în şorţ negru ca la Minister...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11